

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAHAFLAR ŞEYHİ-ZÂDE ES' AD MEHMED EFENDİ DİVANI

133838

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatih AYDOĞAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Filiz KILIÇ

T/133838
CİLT 1

ANKARA 2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

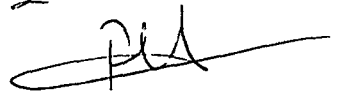
T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAHAFLAR ŞEYHİ-ZÂDE ES' AD MEHMED EFENDİ DİVANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatih AYDOĞAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Filiz KILIÇ

Uygundur
20.10.2003

ANKARA 2003

ÖNSÖZ

Divan Edebiyatı, kültür hayatımızda yedi yüzyıl gibi bir zaman dilimini içine alır. Toplumların dünya görüşleri, değerleri, değişimleri kısacası yaşantıları edebiyata yansımıştır. Toplumların geçmiş yaşantılarının ortaya konmasında edebi eserlerin payı büyüktür. Bu düşüncelerle çalışmamızda Divan Edebiyatı'nın son asrında yaşamış Es'ad Efendi ve Divanı'nı konu olarak aldık.

Sahaflar Şeyhi-zâde Es'ad Mehmed Efendi 1789-1848 yılları arasında yaşamıştır. Es'ad Efendi ilmiye sınıfında Rumeli Kadiaskerliği'ne kadar yükselmiş, nakîbü'l-eşraflık, vak'a-nüvislik, Takvim-i Vekâyi Nazırlığı, İran elçiliği ve Mekâtib-i Umûmiye Nazırlığı gibi önemli görevlerde bulunmuş bir şairdir.

Matbu olmayan Es'ad Efendi Divanı'nın altı nüshası üzerinde çalışma yapılmıştır. Tenkitli metin hazırlanırken tertip edilmiş E1 nüshası, kıtaların yer aldığı E2 nüshası, manzum tarihlerin yer aldığı E3 nüshası, mesnevilerin yer aldığı E4 nüshası, kasidelerin yer aldığı E5 nüshası ve gazellerin yer aldığı Ü1 nüshası dikkate alınmıştır. Şiirlerin tertibi için tertip edilmiş tek nüsha olan E1 nüshası esas alınmıştır. Sadece nazım şekline göre tertip edilmiş nüshalarda olan şiirler ise ilgili bölümün sonuna konmuştur.

Tertip edilmiş E1 nüshasındaki şiirler değişik nazım şekillerinde yazılmış münacat, na't, methiye vb. türlerden sonra tarihler, gazeller, tahmisler, kıt'alar, matlalar, beyitler ve mısralar şeklinde sıralanmıştır. Es'ad Efendi nüshalarda sayfa kenarlarına yazılan şiirlere numara vermiş ve hangi şiirin hangisinden sonra geleceğini işaret etmiştir. Metin incelemesinde şiirlere baştan sona numara verilmiştir.

Es'ad Efendi, E2, E3, E4, E5, Ü1 nüshası ve E1 nüshasında sayfa kenarlarına sonradan yazılan şiirleri kendisi yazmıştır. Es'ad Efendi nüsha farklarını ve yapılan düzeltmeleri sayfa kenarlarına mutlaka yazmıştır. Okuma sırasında karalanmış ya da yanlış okunması muhtemel kelimelerin altına genellikle bir not düşmüştür. Bu yönüyle adeta tenkitli metin incelemesini kendisi yapmıştır.

Es'ad Efendi imla konusunda dikkatlidir. Divan'da yazım yanlışları yapılmamıştır. Hatta vezin gereği birleşik okunması gereken kelimelerin üzerine işaretler koymuştur. (k'oldığı gibi)

Es'ad Mehmed Efendi Şahidü'l-Müverrihî adlı eserinde tarih düşürme sanatı hakkında bilgiler verirken kelimelerin nasıl yazılması gerektiği konusunda teklifler sunmaktadır. Tenkitli metni hazırlarken bu eserinde verdiği bilgileri dikkate aldık. Vezin gereği kısa okunması gereken uzunluklar kısaltılmayıp orijinal haliyle yazıldı.

Bazı kelimelerin okunmasında Es'ad Efendi'nin vak'a-nüvis olarak yazdığı Tarih'ten faydalandık. Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi'nde ve Divan'da ortak olan şiirleri dipnotlarda belirttik.

Sanatının belirlenmesi açısından önemli olan Nevâdirü'l-Âsâr ve Zînetü'l-Mecâlîs adlı antolojilere girmiş beyit ve mısraları dipnotlarda belirttik.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği; ikinci bölümde divanın değerlendirmesi; üçüncü bölümde ise divanın tenkitli metni yapılmıştır.

Metnin yeni alfabeye aktarılmasında transkripsiyon işaretleri kullanılmış ve 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesi'nin özellikleri esas alınmıştır.

Tezin hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm değerli danışmanım Doç. Dr. Filiz Kılıç'a teşekkür ederim.

Fatih AYDOĞAN
Ankara 2003

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR	IX
TRASKRİPSİYON SİSTEMİ	X
I. BÖLÜM : A. ES' AD EFENDİ'NİN HAYATI	1
1. Adı ve Mahlası.....	1
2. Doğum Yeri ve Doğum Tarihi.....	1
3. Öğrenimi.....	1
4. Tarikatı	3
5. Mesleği	4
a. Müderrisliği ve Naiplikleri	4
b. Vak' a-nüvisliği	5
c. Ordu Kadılığı	6
d. Takvim-hane ve Tab' -hane-i âmire Nazırlığı.....	7
e. İstanbul Kadılığı ve İran Sefirliği.....	8
f. Takim-hane Nazırlığı'ndan Azli ve Diğer Görevleri.....	9
g. Nakibü'l-eşraflığı	11
h. Rumeli Kadiaskerliği.....	12
i. Maarif Nazırlığı	12
6. Ailesi	13
7. Şairin Fiziki Özellikleri	15
8 Şairin Hayatına Ait Diğer Bilgiler	16
a. Yeniçeriliğin Kaldırılması Sırasında Es' ad Efendi	16
b. Güncel Olaylar Karşısında Es' ad Efendi.....	17
c. Şeyhülislam Olma İsteği.....	20
d. Es' ad Efendi Kütüphanesi	21
9. Ölümü.....	21
B. ES' AD EFENDİ'NİN ESERLERİ.....	22
a. Tarihe Dair Eserleri	22
b. Edebiyata Dair Eserleri.....	28
c. Diğer Eserleri ve Risaleleri	30
d. Bugün Sadece İsmi Bildiğimiz Risaleleri.....	32
C. ES' AD EFENDİ'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ	32
1. Şairliği Üzerine Kaynaklarda Söylenenler	36
2. Edebi Kişiliğine Etkisi Olanlar	38
3. Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri	39
II. BÖLÜM: DİVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	40

A. DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	40
1. Nazım Şekilleri	40
2. Vezin	44
3. Kafiye ve Redif	45
B. DİL VE ÜSLUP	46
1. Atasözü ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler	52
2. Deyimler	54
III. BÖLÜM: DİVANIN TENKİTLİ METNİ VE HAZIRLANMASI	58
1. TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENİLEN YOL	58
a. Divanın tanıtılması	58
b. Takip Edilen Yol ve Nüsha Şeceresi	62
2. DİVANIN TENKİTLİ METNİ	64
TEVÂRİH	195
GAZELİYYÂT	379
Harfu'l-elif	379
Harfu'l-bâ	394
Harfu't-tâ	396
Harfu's-sâ	399
Harfu'l-cîm	399
Harfu'l-hâ	401
Harfu'l-hâ	401
Harfu'd-dâl	402
Harfu'z-zâ	407
Harfu'r-râ	407
Harfu'z-zâ	447
Harfu'l-' ayn	459
Harfu'l-ğayn	460
Harfu'l-fâ	461
Harfu'l-kâf	464
Harfu'l-kâf	467
Harfu'l-lâm	474
Harfu'l-mîm	479
Harfu'nûn	486
Harfu'l-vâv	508
Harfu'l-hâ	509
Harfu'l-yâ	523
TAHMİSLER	541
KITA' AT	551
MATLALAR	615

MATLALAR	615
BEYİTLER	627
MISRALAR.....	636
SONUÇ	642
KAYNAKÇA.....	645
ÖZET.....	649
SUMMARY	650

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Ans.	: Ansiklopedisi
Bak.	: Bakanlığı
Bil.	: Bilimler
bk.	: Bakınız
Böl.	: Bölümü
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ens.	: Enstitüsü
E1	: Süleymaniye Kütüphanesi, Es' ad Efendi Bölümü, nr. 3841
E2	: Süleymaniye Kütüphanesi, Es' ad Efendi Bölümü, nr. 1747
E3	: Süleymaniye Kütüphanesi, Es' ad Efendi Bölümü, nr. 1748
E4	: Süleymaniye Kütüphanesi, Es' ad Efendi Bölümü, nr. 1749
E5	: Süleymaniye Kütüphanesi, Es' ad Efendi Bölümü, nr. 1750
Fak.	: Fakültesi
Haz.	: Hazırlayan(lar)
İA	: İslam Ansiklopedisi
Ktp.	: Kütüphanesi
Kül. Bak.	: Kültür Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Basımevi
mm	: Milimetre
nr	: Numara
Ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
Ü1	: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, nr. T. 2813
v.	: Varak
vb	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları
YY/yy.	: Yüzyıl

TRASKRİPSİYON SİSTEMİ

1. Metinde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun vokaller ا , ی , و sırasıyla ā, ī, ū şeklinde gösterilmiştir.

2. Arap alfabesinde bulunup da yeni alfabemizde bulunmayan işaretler şu şekilde gösterilmiştir.

ث.....ث

ح.....ح

خ.....خ

ذ.....ذ

ص.....ص

ض, د.....ض

ط.....ط

ظ.....ظ

ع.....ع

غ.....غ

ق.....ق

ك, گ, ن.....ك

أ.....أ

3. Farsça'daki "vāv-ı ma' dūle" ile yazılan kelimelerde labial hı'dan sonra gelen harf italik dizilmiştir: "ḥāce" gibi

I. BÖLÜM

A. ES'AD EFENDİ'NİN HAYATI

1. Adı ve Mahlası

XIX. yüzyılın tanınmış alim ve şairlerinden Sahhaflar Şeyhi-zâde Es'ad Mehmed Efendi şiirlerinde Es'ad mahlasını kullanmıştır. Kaynaklarda babasının Sahhaflar Şeyhi olması nedeniyle Şeyh-zâde, aldığı görevlerden dolayı da Vak'a-nüvis, Nakîbu'l-eşraf, Maarif Nazırı gibi sıfatlarla anılmıştır.¹

2. Doğum Yeri ve Doğum Tarihi

Es'ad Efendi, 18 Rebiyülevvel 1204 (6 Aralık 1789)'te İstanbul'da doğmuştur.² Es'ad Efendi'nin doğum tarihi için genellikle 1201 (1786/87) tarihi verilmiştir.³

3. Öğrenimi

Es'ad Efendi babası Sahhaflar Şeyhi El-Hac Ahmed Efendi'nin Kudüs ve Mısır Kadılıkları sırasında yanında bulunmuştur. Bu sırada Arapça ve Farsça öğrenmiştir.

---

¹ Es'ad Efendi, *Münşe'at*, Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 3847, vr. 17b-18a ; Münir AKTEPE, "Es'ad Efendi", İA, C. IV, s.363 ; Ahmet Rifat, *Devhatü'n-Nukaba*, (Haz. Fatih KÖKSAL), Sivas 1998, s.121; Es'ad Efendi, *Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi*, (Haz. Ziya YILMAZER), İstanbul 2000 ; M. Cevad İbnü's-Şeyh Nafi, *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı*, (Haz. M. ERGUN, T. DUMAN, S. ARIBAŞ, H. DİLAVER), Ankara 2002, s. 3

² Es'ad Efendi, *Münşe'at*, a. yer, nr. 3847, vr. 17b,18a, 115a, 127a

³ Fatin, *Tezkire*, İstanbul, 1271, s. 13 ; İ. M. Kemal İNAL, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1969, C. I, s. 323 ; Yılmaz ÖZTUNA, *Devletler ve Hanedanlar*, C. II, s. 729

Babasının Medine kadılığı için Hicaz'a gitmek üzere bindiği gemide Es'ad Efendi de vardır. Bu gemi Süveyş'te batmıştır. Gemiden yalnız Es'ad Efendi ile kardeşinin oğlu Divan-ı hümayun katiplerinden Abdurrahman Efendi kurtulmuştur. Her iki genç, bir direğe sarılıp bir gece denizde kaldıktan sonra sahile çıkmışlardır. Bir köye ulaştıklarında Mısır Valisi Hurşid Paşa'nın adamlarından biri bunları görür ve valiye götürür. Vali tarafından çok iyi karşılanan iki kazazede, daha sonra İstanbul'a gönderilirler⁴ Es'ad Efendi bu üzücü olayı şöyle anlatır:

“Ba'd-icrâ-yı hükûmete Mısır-ı tayyibe-i tayyibe hükûmetiyle 'âzim iken bahr-i Süveyşde ğariķan irtihâl iden vâlidleri es-Seyyid el-Hac Ahmed Efendi merhûma”

Medîne manşibıyla 'azm iderken vâlid-i mâcid

Ecel geldi aña 'ömri dükendi gitdi 'âlemden

Şikest oldı sefîne ez-ķazâ deryâ-yı ķulzümde

Meded hem-seng-i fażl-ı Tâşkendi gitdi 'âlemden

Bükâ-yı bî-nihâyetle didi târiķini Es'ad

Târîķ-i Mekke Ahmed Efendi gitdi 'âlemden 1219 (272/1-3)*

Es'ad Efendi 12 Rebiyülevvel 1223 (8 Mayıs 1808)'te ru'us imtihanını başarak İbtidâ-i Hâric derecesi ile müderris olmuştur. 11 Şevval 1225 (4 Eylül 1816)'te Hareket-i Hâric, 1 Cemaziyülevvel 1228 (2 Mayıs 1813) tarihinde İbtidâ-

⁴ M. Kemal İNAL, a.g.e., I, 323-325; Ahmet Rifat, a.g.e., s. 120-121 ; Ziya YILMAZER, a.g.e., s. XXXIX

* Birinci rakam şiir sırasını, ikincisi ise beyit sırasını belirtmektedir.

i Dâhil, 13 Muharrem 1231 (15 Aralık 1815)'de ise Hareket-i Dâhil, 19 Muharrem 1235 (7 Kasım 1819)'te Mûsile-i Sahn derecelerine yükselmiştir.⁵

4. Tarikatı

Bazı kaynaklarda⁶ Es'ad Efendi'nin Galata Mevlevihanesi'ndeki⁷ Halet Efendi'ye⁸ (1760?-1823) intisap ettiği⁹ belirtilse de onun Mevlevi olduğuna dair başka bir bilgi yoktur. Aksine Halet Efendi'nin Sultan II. Mahmud'a "Devlet ve saltanat için zararlıdır" diye eleştirdiği Mevlana Halid-i Bağdadi'ye¹⁰ (1778-1826) yazılmış şiirler vardır. Şiirlerinden hareketle onun Nakşibendî tarikatına bağlı olduğunu söyleyebiliriz.¹¹

“Der-Şân-ı Mevlânâ Hâlid-i Nakşibend Kıddüse Sırrıhü”

Var sende dem-i ‘İsâ yâ hâzret-i mevlânâ
Kıl mürde dilim ihyâ yâ hâzret-i mevlânâ (10/1)

Mültecâ-yı hüsrevândır bâb-ı şâh-ı Nakşibend

Müntehâ-yı sâlikândır bâb-ı şâh-ı Nakşibend (6/1)

⁵ Münir AKTEPE, a.g.m., s. 363-364

⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, İstanbul, C. I, s.328., M. Kemal İNAL, a.g.e., s.323

⁷ bk. Ekrem İŞİN, “Galata Mevlevihanesi”, TDVİA, C. I, s. 362

⁸ bk. Necdet SAKAOĞLU, “Halet Efendi”, TDVİA, s. 498; Z. Enver KARAL, *Halet Efendi'nin Paris Büyükelçiliği*, İstanbul 1939

⁹ S. Nüzhet ERGUN, *Türk Şairleri*, İstanbul 1944, C. III, s.1335 ; Ziya YILMAZER, “Es'ad Efendi”, TDVİA, C. XI, s. 341

¹⁰ Mevlana Halid-i Bağdadi Nakşibendi tarikatının Halidiyye kolunun kurucularındandır. Halet Efendi ile Mevlana Halid arasındaki bir mücadele vardır. Mevlana Halid'in Es'ad Efendi'ye yazdığı dini içerikli bir mektup bulunmaktadır. bk. Rehber Ans., C. 7 , s. 38 ; Osmanlı Tarihi Ans., C. 3, s.144 ; Ansiklopedik İslam Lügati, C.2, s. 508

¹¹ Ayrıca bk. Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi Böl., nr.3847'deki Münşeat'ta Nakşibendi şeyhlerinin duaları (6b-7b) bulunmaktadır.

Göster cemâliñi baña ey şâh-ı Nakşibend

Vallâhi ‘âşıkam saña ey şâh-ı Nakşibend (7/1)

5. Mesleği

a. Müderrisliği ve Naiplikleri

Es‘ad Efendi, müderrisliği bırakarak 1817 tarihinde Adapazarı Naipliği’nde, 1819’da Meşihat Mektupçuluğu Yamaklığı’nda ve değişik yerlerde naipliklerde bulunmuştur. Bunlar arasında 1236 (1820/21) yılı başlarında naip olduğu Kütahya ve üç seneye yakın naip olarak bulunduğu Birgi de vardır. Birgi Kazası’ndaki naipliğinden azledilerek İstanbul’a dönen Es‘ad Efendi, bir sene kadar İstanbul Mahkemesi Vekayi Katipliği’nde görev yapmıştır.

Mahkemesi Vekayi Katipliği’nde iken dışarıdan gelip katipler dairesine dahil olmasını çekemeyenlerce görevinden ayrılması sağlanan Es‘ad Efendi’yi 11 Rebi‘ul-ahır 1240 (3 Aralık 1824)’tan itibaren Dakîk (Un) Kapanı Naipliği’nde görüyoruz. Bu görevinde dokuz ayı doldurmadan yeniden İstanbul Mahkemesi Vekāyi Katipliği’ne getirilecektir.¹²

Es‘ad Efendi Tarihi’nde “Hasbihāl-i ‘ibret-iştimāl” başlığı altında Birgi’de çektiği sıkıntıları anlattıktan sonra şu beyti söyler:

Bir giden Birgiye niyābet ile

Tevbe eyler be-ḥaḳ-ı şer‘-i şerīf¹³

¹² Ziya YILMAZER, a.g.m., s. 341-342

¹³ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.367

Es'ad Efendi'yi oldukça etkileyen Birgi Naipliği Divan'da şöyle anlatılır:

Bir içim su cüst u cûsıdır seni sebbâh iden

Es'adâ deryâ-yı gurbet içre böyle sū-be-sū (492/5)

Niyâbet ile şu Birgiye bir giden Es'ad

Bi-hakk-ı şuru' idüp tevbe 'avd-ı rāh eyler (380/5)

b. Vak'a-nüvisliği

İstanbul Mahkemesi Vekayi Katipliği görevini yürüten Es'ad Efendi 15 Safer 1241 (29 Eylül 1825) tarihinde Şâni-zâde Ataullah'ın yerine vak'a-nüvisliğe getirilmiş¹⁴ ve sadrazamın huzurunda hil'at giydirilmiştir.¹⁵ Es'ad Efendi 1241 tarihinde getirildiği vak'a-nüvislik görevini ölümüne kadar sürdürmüştür.

12 Zilkade 1241 (18 Haziran 1826) yılında Tarihi'nin birinci cildini Sultan II. Mahmud'a sunmuştur. Bunun üzerine Es'ad Efendi'ye 10.000 kuruş atıyye verildiği gibi, 12 Zilhicce 1241 (18 Temmuz 1826) tarihinde Sahn-ı seman derecesinde olan ilmiye rütbesi, hakkında “Evvelîn-i pâye-i iltifât-ı pâdişâhânedir” denilerek Hareket-i Altmışlı'ya yükseltilmiştir. Yeniçeriliğin kaldırılmasını anlatan Üss-i Zafer adlı eserinin yazımının bitmesinden bir süre önce ilmiye rütbesi Hâmise-i Süleymaniye'ye yükseltilmiştir.¹⁶

¹⁴ Zamanın alimlerinden, özellikle Hekimbaşı Behcet Efendi'nin kıskançlığına maruz kalan Şâni-zâde, Bektaşilik suçlamasıyla vak'a-nüvislikten azledilmiştir. Şâni-zâde ile Behcet Efendi arasındaki mücadele için bk. A. Hamdi TANPINAR, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1976, s. 113

¹⁵ M. Kemal İNAL, a.g.e. s. 323

¹⁶ Bekir KÜTÜKOĞLU, “Vekâyi'-nüvis”, İA, C. XII, s. 282 ; M. AKTEPE, a.g.m, s. 364

Keçeci-zāde İzzet Molla Es'ad Efendi'nin vak'a-nüvis olmasına şu tarihi söylemiştir:

Dest-i meşşāta-i takdīr ile Şānī-zāde
Bir zamān görmüş idi dest-i vekāyi' den sūd

Yazmadan āciz ola vak'a-nüvis ü şā'ir
Ol kadar eyleye kim 'ömrini Bārī memdūd

Nuşrat-ı şāh-ı cihānı yaza her tārīḥe
Hāme-i vak'a-nüvisi ide Es'ad Ma'būd¹⁷

c. Ordu Kadılığı

Es'ad Efendi 6 Ağustos 1828'de Rus cephesine gönderilen Selim Mehmed Paşa kumandasındaki ikinci orduya, 24 Muharrem 1244 (8 Ağustos 1828) tarihinde Edirne Kadılığı payesiyle Ordu Kadısı tayin edilmiştir.

Ordunun İstanbul'dan hareketinden Şumnu'ya varıncaya kadar geçen sürede olan olayları kaydetmiştir. Fakat İzzet Mehmed Paşa, kendisinden pek memnun olmadığı için yerine Çerkeşli Mehmed Efendi gönderilmiştir. Es'ad Efendi ise vak'a-nüvislik görevini görme gerekçesiyle 12 Zilhicce 1244 (24 Ağustos 1828) tarihinde geri çağırılmıştır. Ordu kadılığından azledilen Es'ad Efendi, aynı yıl içinde 1 Rebiyülevvel 1244 (11 Eylül 1828)'te Üsküdar Kadısı olmuştur. Üsküdar Kadılığı'nın bir sene sonra sona ermesi üzerine, Es'ad Efendi'ye 23 Rebiyülevvel

¹⁷ Ziya YILMAZER, a.g.e, s. 460

1245 (22 Eylül 1829)'te Mekke payesi, arpalık olarak da Yalakabad (Yalova) verilmiştir¹⁸

Ayrıca Es'ad Efendi 1831 yılında yapılmasına karar verilen genel nüfus sayımında Sofya ve çevresinde görevlendirilmiştir. Bu görevi için şu tarihi yazmıştır:

“Tārīḥ -i velâdet-i Ḥayriyye Sultân Sofya tahrîrinde iken nazm ile taqḍîm kılınmıştır”

Öyle sūr itdi cihân ez-cümle Sofya şehrinin
Cünbüşinden kendini sandı vatanda her ğarīb (65/5)

d. Takvim-hane ve Tab'-hane-i âmire Nazırlığı

Es'ad Efendi 25 Cemaziyülevvel 1247 (1 Kasım 1831) tarihinde Takvim-i Vekayi Nazırlığı'na getirilmiştir. İlk resmi gazetemizin başyazarı da Es'ad Efendi olmuştur:¹⁹

Emr-i tahrîr-i veḳāyi' ile ya' ni olıcaḳ
Maẓhar-ı hüsn-i gümân işbu perişân güftâr (26/16)

Emr-i tahrîr-i veḳāyi' genc iken bükdi belim (765)

¹⁸ Ziya YILMAZER, a.g.e., s. XLII

¹⁹ Mehmed Süreyya, a.g.e, C. I, s.328

e. İstanbul Kadılığı ve İran Sefirliği

Es'ad Efendi'ye 11 Muharrem 1249 (31 Mayıs 1833) tarihinde İstanbul Kadılığı payesi ile Edremid ve Yalova arpalıkları verilmiştir. 1 Cemaziyülevvel 1250 (5 Eylül 1834)'de ise diğer görevleri devam ettiği halde İstanbul Kadısı olmuştur. Normal kadılık süresinin bitiminde, görevi dört ay daha uzatılarak 1251 (1835) yılı sonuna kadar İstanbul Kadılığı'nda kalmıştır.²⁰ Bu göreve getirilişine bir kaside yazmıştır:

“İslambul pāyesi tevcihi şükründe hırka-i şerīfe vaşfı teşbībiyle sitāyiş-i pādişāh zımnında bir kasīdedir”

Nev-bahār-ı ramazānda o gül-i gülşen-i cān

Yılda bir kez açılup ‘ālemi eyler ta‘ tīr (22/19)

Pāyesi ol kadar a‘ lā ki degil bu kemter

İdemez Veysi-i dānā bile vaşfın ta‘ bīr (22/8)

Cünd-i Manşûrı bulup kesret u kuvvet ideler

Şarkdan garba kadar kendiye kevni teshīr (22/49)

13 Cemaziyülevvel 1251 (7 Eylül 1835) tarihinde kendisine aynı zamanda Anadolu Kadiaskerliği payesi (Sakız arpalığı ile) ve geçici büyükelçilik unvanı verilerek, Feth Ali Şah'ın oğlu Mehmed Şah'ın tahta çıkışını tebrik etmek için İran'a elçi olarak tayin edilmiştir. Divan'da bu görevi için şunları söyler:

²⁰ Vak'a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi, C. V, s.855

“Sāhib-i dīvān ḥazretlerinin sefāret-i Īrāna bā-pāye-i sadāret-i Anaṭolī me’mūrietleri tāriḫi”

Qıldı me’ mūr semt-i Īrāna

Ḥāmil-i nāme-i mūnīr oldum (263/3)

Es’ad Efendi geçici elçi olarak gittiği İran’dan bir yıl sonra ramazan ayında İstanbul’a geri dönmüştür.(1252 /1836)²¹ İran elçiliği ile ilgili olarak şunları dile getirir:

“Der-sefāret-i mezbūre”

Sefāretle Īrāna gitmek kadar

‘ Aceb müşkil iş var mıdır Es’adā (343/5)

Bu yıldada yine yād illerinde bī-mūnis

Ġarībim (1252) āh dinürken zamān emān virdi

Bu yıldada yine yollarda rūzesiz ramazān

Geçer te’essüfi varken Ḥudā zamān virdi (519/4-5)

f. Takim-hane Nazırlığı’ndan Azli ve Diğer Görevleri

İran elçiliğinden sonra tekrar Takvim-hane ve Tab’-hane-i āmire Nazırlığı’na dönen Es’ad Efendi, uzun süren hastalığından dolayı, yalnız vak’a-nüvislik bırakılarak diğer görevlerinden azledilmiştir. Azledilirken, daha önceden

²¹ bk. Ziya YILMAZER, Vak’a-nüvis Es’ad Efendi Hayatı ve Eserleri, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1984

düzenlenmesi ve eksikliklerinin giderilmesiyle görevlendirildiği Mustazraf Tercümesi ile meşgul olması istenmiştir. (Şaban 1253 / Kasım 1837).

İran elçiliği dönüşünde padişaha bir ramazaniye arz etmiştir:

“İrân sefâretinden iyâbda evâ’il-i ramazânda İznikîde geldikde nazm idüp âsitâne-i şâhâneye ‘arz eyledigi ramazâniyye”

Yolda tutdum ramazânı didi ehl-i büldân

Şehre koyvirme bizi tutmasun ol keyf bozan (28/1)

Ramazâniyye otuz beyti kûlın Es‘ad-ı zâr

Yazdı ihsân ile ma‘zûr tutulsun nokşân (28/28)

Es‘ad Efendi 2 Safer 1254 (27 Nisan 1838) tarihinde, karantina hakkındaki kötü düşüncelerin önüne geçmek ve bununla ilgili dinî konulardaki meseleleri çözmek üzere kurulan Karantina Meclisi’ne aza seçilmiştir. Bir kaç ay sonra, görevlilerin fazla olduğu, bunun karışıklığa yol açacağı ve her yönüyle karantina konusunda ehil kişiler bulunduğu gerekçesiyle meclisten çıkarılmıştır. (2 Şaban 1254/21 Ekim 1838)²²

Es‘ad Efendi 17 Ramazan 1254 (4 Aralık 1838)’te Rumeli payesini (Sakız ve Ankara arpalığı ile) almıştır. 1255 yılının Ramazan ayında (25 Kasım 1839) Tanzimatın ilanından sonra, şeyhülislamın da uygun bulmasıyla Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye’ye üye seçilmiştir. Bu memuriyeti dolayısıyla ayrıca bir nişan

²² Gülden SARIYILDIZ, *Karantina Teşkilatının Kuruluşu ve Faaliyetleri* (1838-1876) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bil. Ens. Basılmamış Master Tezi, İstanbul 1986, s. 18, 19, 22, 25, 30

almış, iki sene kadar sonra, 14 Temmuz 1841'de üyelerin belirli bir sayıda tutulması gerekçesiyle, yeniden maaşlar tahsisıyla meclisten çıkarılmıştır.²³ Bu göreviyle ilgili olarak şu beyitleri söylemiştir:

Şeref-i Meclis-i vâlâyı bulup bi'l-a' tâf
Meh-be-meh râtibe-ğârân ile ferhân oldum (32/23)

Re'îs-i Meclis-i Vâlâ ki Hüsrev nâm paşadır
Olup me'mûr-ı te'sîsi zamîmi şâd-mân kıldı (117/2)

g. Nakibü'l-eşraflığı

Nakibu'l-eşraf Abdürrahim Efendi'nin rahatsızlığı dolayısıyla, vekaleten bu görevi yürüten Es'ad Efendi, Abdürrahim Efendi'nin vefatı ile, 17 Cemaziyülahır 1257 (5 Ağustos 1841)'de asaleten Nakibü'l-eşraflığa getirilmiş; ölümüne kadar da bu görevde kalmıştır.²⁴

Yazdı tahdişen kalem târîhimi
Hamdulillâh oldu Şeyh-zâde nakîb (1257) 196/2)

Bu göreve getirilişine söylenilen başka manzum tarihler de vardır. Türk Osman Paşa-zâde İzzet Bey şöyle demiştir:

Söyledi bende-i dîrînesi İzzet târîh,
Es'ad-ı âl-i resûl oldu Nakîb-i eşrâf. 1257²⁵

²³ Mehmet SEYİTDANLIOĞLU, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala* (1838-1876), Ankara 1994, s. 203

²⁴ Ahmet Rifat, a.g.e, s. 120-121

²⁵ S. N. ERGUN, a.ge., III, 1336

h. Rumeli Kadıaskerliği

Daha önce payesini alan Es'ad Efendi, 1 Cemaziyülevvel 1259 (30 Mayıs 1843)'da Rumeli Kadıaskeri olmuştur. Bir senelik müddetin sonunda görev süresi beş ay daha uzatılarak, Ramazan (1260 / 13 Ekim 1844) ayının sonuna kadar bu görevde kalmıştır²⁶ Bu görevi için yazdığı kasidesinde şöyle demektedir:

“Kasīde berāy-ı teşekkür-i pāye-i sadāret-i Rūm ili”

Rütbemi rātibemi artırarak rūz-be-rūz

Rūm ili pāyesine vardı henūz istiṣār (26/13)

i. Maarif Nazırlığı

Rumeli Kadıaskerliği'nden sonra Es'ad Efendi, sıbyān mekteplerinin²⁷ ıslahı için kurulan Meclis-i Muvakkat'e (Geçici Meclis) üye seçilmiştir. (1261/1845). Ertesi sene ise Meclis-i Maarif-i Umumiyye azalığına tayin edilmiştir.

Sultan II. Mahmud devrinde (1808-1839) kurulan rüştiye ve ilk mektepler, 1261 (1845)'de kurulan İdadi teşkilatı ve tüm eğitim kurumlarının yeni ihtiyaçlara göre ıslahı gerekmektedir. Bunların hepsini idare edecek bir nezaretin kurulması ihtiyaç haline gelmişti. Bu yüzden 3 Muharrem 1263 (22 Aralık 1846)'te Mekatib-i Umumiyye Nezareti kuruldu. Bu nezaretin başına Es'ad Efendi

²⁶ Lutfi Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi*, s.944 ; Z. YILMAZER, a.g.e., s.XLIV.

²⁷ Sıbyan Mektepleri için bk. İbrahim BOZDEMİR, *Osmanlı Sıbyan Mekteplerinde Eğitim ve Öğretim*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bil. Ens., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.

getirilmiştir. Böylece bulunduğu yer itibariyle tarihimizde “Maarif Nazırı” unvanını alan ilk şahıs Es‘ad Efendi olmuştur.²⁸

Tanzimat döneminde yeni mekteplere halkın rağbet etmemesi nedeniyle, Es‘ad Efendi'nin, son dönemlerinde maarif sahasında görevlendirilmesi, ilim ve fazileti ile bu konularda bir şeyler yapabileceğine inanılmasından ileri gelmiş olmalıdır.²⁹

6. Ailesi

Aslen Malatya'nın Arapkir Kazası'na bağlı Nerdübanlı (Nerbanlı) Köyü'ndendir. Aynı zamanda seyyid olan Es‘ad Efendi, geçmişinin halen Malatya'da medfün olan Seyyid Battal Gazi'nin amcası Hüseyin Gazi'ye kadar uzandığını belirtmektedir.

El-minnetü lillâhi te‘âlâ ve-tekâddes
Rûmî vaţanım lîk nesebde ‘Arabîyim (550/1)

Seyyid Es‘ad buldı bu târîhde bî-ḥadd şafâ
Oldı sādâte naķîb ehl-i ‘ulûmuñ ‘ârifi (198/5)

Babası Ahmed Efendi ise, Malatya'nın Arapkir Kazası'nda Patrona Halil İsyanı'ndan az önce (1143/1730) dünyaya gelmiştir. İstanbul'a göç edildikten sonra, öğretimi esnasında aynı zamanda kitap satışı ile uğraşmış ve Sahhaflar

²⁸ Mehmed Süreyyâ, a.g.e., s.328 ; Yılmaz ÖZTUNA, *Büyük Türkiye Tarihi*, İstanbul 1978, C. X, s.396, C. XI, s.124.

²⁹ Z. YILMAZER, a.g.e., s.XLVI.

Şeyhi olmuştur. Medine Kadılığı'na giderken bindiği geminin 12 Ramazan 1219 (15 Aralık 1804)'da Süveyş'te batması sonucu boğularak ölmüştür³⁰

Büyük Fuad Paşa'nın (1815-1869) annesi ve Keçeci-zâde İzzet Molla'nın hanımı Hibetullah Hanım'ın kız kardeşi ile Es'ad Efendi evlenmiştir.³¹ Es'ad Efendi'nin annesinin adı Emetullah, kardeşlerinin adları Şerife Saliha, Süleyman Raşid ve Mehmed Fazlullah'tır. Es'ad Efendi'nin çocuklarının adları ise Samiye, Ramiye, Ahmed Ziyaeddin, Hatice Fatıma, Mes'adet, Ayişe ve Mecnune'dir³² Çocuklarından Mahmedet adlı kızı ve kardeşi Baş-müsevvid Mustafa Raşid Efendi vebadan ölmüştür:

“Birâderleri Baş-müsevvid Şeyhi-zâde es-Seyyid Mustafâ Râşid Efendinin vefâtına târîh-i münteħabdır”

Dâderi Es'ad du'â idüp didi târîhini

Mustafâ Râşid Efendi 'adni me'vâ eylesün (1227) (266/3)

“Kerîmeleri vefâtına”

Nokta-i târîh-i dem' -i hâmedir

Mahmedet Hânım cihândan göçdi hayf (1256) (303/2)

Şeyhulislam Şerif-zâde Mehmed Efendi'nin (Ö.1193/1779) torunu Mustafa Edîb Efendi ve Yazıcı-zâde İbrâhîm Efendi, Es'ad Efendi ile akrabadır.³³

³⁰ Es'ad Efendi, Münşeat, a. yer , nr. 3847 ; M. AKTEPE, a.g.m., İA, IV, s.363

³¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s.729 (Yılmaz ÖZTUNA Sahhaflar Şeyhi-zâdeleri Devletler ve Hanedanlar adlı eserinde Merzifonlu-zâdeler başlığı altında konu edinmiştir.)

³² Es'ad Efendi, Münşeat, a. yer , nr. 3847

³³ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.199

“Nâzımın kayın-pederi Şerif-zâde Efendi hafîdi es-Seyyid Mustafa Edîb Efendiye Anadolı sadâreti târîhidir” başlığıyla yazılan tarihi vardır:

Edeb sencâne bu târîh ile Es‘ ad tevaffuk kıl

Edîb-i ehl-i fenn sadr-ı Anadolıya şân virdi (1230) (188/4)

“Enişterleri mevâliden Yazıcı-zâde İbrâhîm Efendinin maḥdûmı hilyesine”

Oldı târîhi güzel bî-kıl u kâl

Kıldı şâdık riş-i zîbâ-yı küşâd (1224) (245/2)

7. Şairin Fiziki Özellikleri

Kaynaklar Es‘ ad Efendi’nin zayıf bünyeli, hitabet kabiliyetine sahip, her işten anlar, çok zeki, vaktini araştırma, okuma ve yazmaya hasretmiş alim, fazıl bir zat olduğunu belirtmektedir.

Es‘ ad Efendi hastalıklı bir bünyeye sahiptir. İran elçiğinden dönüşünde ve ölümünden bir yıl önce uzun süre hastalanmıştır. 1253/1837 yılındaki hastalığından dolayı bazı görevlerinden azl edilmiştir. 1264/1847 yılında ölümünden önceki hastalığından dolayı da meşguliyeti daha az Meclis-i Ma‘ârif-i Umumiye Reisliği’ne getirilmiştir.³⁴

³⁴ Z. YILMAZER, a.g.e., s.LXXIII ; M. Kemal İNAL, s.324

8. Şairin Hayatına Ait Diğer Bilgiler

a. Yeniçeriliğin Kaldırılması Sırasında Es'ad Efendi

Es'ad Efendi yeniçeriliğin kaldırılması sırasında aktif rol almıştır. 18 Şevval 1241 (25 Mayıs 1826) Perşembe günü Eşkinci Teşkilatı'nın kurulmasına karar verilen toplantı sırasında İstanbul Vekayi Katibi ve Vak'a-nüvis Es'ad Efendi de vardır. Bu toplantı sırasında Şeyhülislam Kadı-zâde Tahir Efendi'nin hüccetini Es'ad Efendi yazmıştır.

Es'ad Efendi daha sonra 11 Zilkade 1241 (17 Haziran 1826) günü Sultan Ahmed Meydanı'nda yeniçeri ocağının kaldırılışını bildiren fermanı halka okumuştur.³⁵ Bu olaydan sonra Es'ad Efendi'nin memuriyetinde hızlı bir yükselmenin olduğunu görüyoruz.

‘Asākīr girdi topdan intizāma

Dizildi dūr gibi silk-i nizāma (24/7)

Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra da yeniçerilere olan nefret devam etti. Uzun zaman yeniçerilerin dirisi yanında ölüleri bile kinle anıldı. Es'ad Efendi'nin başında bulunduğu Takvim-i Vekayi'de 1833 yılındaki bir nüshada (19 Rebiyülevvel 1249) Tırnova'da hortlayan ve vampirlik yapan iki yeniçeriyle ilgili uydurma bir haberi, devletin resmi yayın organı verebiliyordu.³⁶

³⁵ İ. Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları*, Ankara 1943, C. I, s. 535 ; İlber ORTAYLI, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul 1987, s. 31

³⁶ İlber ORTAYLI, a.g.e, s.31

Ḳavm-i mülğa ile Bektāşīyye kim
Ḳasr-ı dīn-i devlete saçdı şerer (23/58)

Nefes ile sözi elbette fesādın ‘ Alevī
Bāṭını yāveridir rūh-ı cenāb-ı Ḥaydar (27/88)³⁷

b. Güncel Olaylar Karşısında Es‘ad Efendi

Es‘ad Efendi’nin yaşadığı dönemde olaylar çok hızlı bir şekilde gelişmiştir. Devlet bir yandan köklü yenilikler yapmakta ve bir yandan da ülkenin hemen her yerinde başlayan isyanları bastırmaya çalışmaktadır. Yunan isyanı, Halet Efendi’nin 1823’te azl edilmesi, 1826’da Yeniçeri ocağının kaldırılması, Mısır meselesi, Tanzimat’ın ilanı,... gibi birçok olay devletin üst kademesinde fikir ayrılıklarına yol açmıştır.

Es‘ad Efendi 1828 sıralarında daha ziyade Hekimbaşı Behçet Efendi ile etrafındakilere, yani Pertev Efendi siyasetini beğenmeyen savaş aleyhtarı zümreye daha yakındır.³⁸ Es‘ad Efendi 6 Ağustos 1828 yılında Rus cephesine Selim Mehmed Paşa kumandasındaki ikinci orduya, ordu kadısı olarak atanmış fakat Şumnu’ya varıncaya kadar olayları yazmıştır. 24 Ağustos 1828 tarihinde İzzet Mehmed Paşa kendisinden pek memnun olmadığı için yerine Çerkeşli Mehmed Efendi gönderilmiştir. Bunun üzerine Es‘ad Efendi vak‘a-nüvislik hizmetini görme gerekçesiyle geri çağırılmıştır.³⁹

³⁷ Es‘ad Efendi yeniçeriler ve destekçileri Bektaşilere karşı bir tutum içindedir. Kendisinden önceki Vak‘a-nüvis Şani-zāde’nin Bektaşilik suçlamasıyla görevden alınması bu konuda dikkate değerdir.

³⁸ A. Hamdi TANPINAR, a.g.e., s.115

³⁹ Ziya YILMAZER, a.g.e., s. XLII

Es'ad Efendi dönemin veziri Hüsrev Paşa'nın iç işlerindeki rolünü sonuna kadar beğenmemiştir. Gerek hükümdarın, etrafında kendisinden başka türlü düşünceleri uzaklaştırmak için aldığı tedbirleri, gerek yenilik namı altında garp örf ve adetlerini memlekete sokmaya çalışmasını daima tenkit etmiştir.⁴⁰

1246 (1830) yılında eğitim için Avrupa'ya yüz elli öğrencinin gönderilmesi halk tarafından olumsuz karşılanmıştır. Es'ad Efendi'nin bu konudaki şu görüşleri dikkate değerdir:

“Avrupa'ya talebe i'zâmı meselesi de güft u gû-yı ahâlîde kalmayıp karar hükümeti tağyire kadar icra-yı te'sir etmesi ne kadar garaib ise, bu vak'anın o zamanın vak'a-nüvisi ve istikbalin Maarif Nazırı olan Es'ad Efendi'nin tarihine *kangı nâkesin re'yi ve ifâdesi ile* ibare-i takbiyesi ile yazılması da o kadar şâyân-ı teessüfdür.”⁴¹

Es'ad Efendi'nin yazdığı eserler ve aldığı görevlerden hareketle devletin ıslahat hareketlerinin yanında fakat batılılaşmaya karşı daha temkinli bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Es'ad Efendi'nin yaşadığı dönemde gelişen olaylar onun şiirlerinde yer bulmuştur.

O eşnâda bir kıavl-i Mihnet-keşân

Düşer Hâlet-i hicrete nâgehân (42/33)

Ser-i 'âşıka kıyâmet koparır

Geldi mağribden o mühr u dâl-fes (424/2)

⁴⁰ A. Hamdi TANPINAR, a.g.e., s.116

⁴¹ M. Cevad İbnü's-Şeyh Nafi, a.g.e., s.3

Elde sermāye yeter kākül ucu

Virse ser-rişte-i rākib nā-kes⁴² (424/3)

Es‘ adā kāf-ı kanā‘ atde baña

Per-i ‘ ankā ile bir bāl-i meges (424/5)

İşte ahvāl-i berāyādaki Tanzīmātı

Cezm-i icrāsına müstecmi‘ -i itkân oldum (32/5)

‘ Ārnabūdān-ı a‘ dāya bütün

Sûk-ı tedmîrinde satdırsun ciger (23/72)

‘ Ārnabūd-ı ‘ adû cārsüy-ı qahrında

Dirhem-i sürbi olup ‘ askerine satdı ciger (27/89)

“Boğaz-ı bahr-i sefîd temâşasında keşti-i şāhāne kuma oturdıkda nazm eyledikleri”

Celse-i keşti-i şāhāne-i devrânı görüp

Sanma deryāda ku‘ ūd eyledi ol küh-i revân

Şeref-i nisbet-i baħr u bere şekk eyleyerek

Hāk-i deryāda yüzün pâdişhe sürdi hemân (564/1-2)

⁴² Dal-fes II. Mahmud’un emriyle fes giyilmeye başlayınca kavuklar kalkmış ulema sınıfınca fes üzerine hafif bir sarık sarmak moda olmuştu. Mahmûdî, Mecîdî, Hamîdî ve Dal-fes gibi türleri vardır. Bk. A. Talat ONAY, *Mazmunlar ve İzahı*, (Haz. Cemal KURNAZ), Ankara 2000, s. 150, 161, 210, 218, 235, 238, 245, 272, 300, 306, 393

“Hasan Paşa Hânı karşısında binâ olunan karavul-ḥāneye”

Pāye yazılsa sezādır işbu târîḥ Es‘ adā

Eyledi iḥyā karavul-ḥāne Dīvān-yolını (1243) (122/5)

c. Şeyhülislam Olma İsteği

Es‘ad Efendi’nin son zamanlarında şeyhülislam olmayı çok arzuladığı, şeyhülislamın değişeceği haberleri ile özellikle ilgilendiği söylenir. Hatta sırf gözden uzak olmamak için, soğuk havalarda Kanlıca’daki yalısından kayığına tandır kurdurarak, bayramlaşma merasimi için saraya gittiği bile olmuştur. Fakat şeyhülisamlığa (2 Zilkade 1262)’de (23 Ekim 1846) Arif Hikmet Bey’in tayini üzerine meşhur beytini söylemiştir.

Bu beytim yâdigâr olsun cihāne
Tehallüfden derūnum ğamla doldu

Bana lâyık iken cāy-ı meşîhat⁴³

Ḥudānın hikmeti Ārif Bey oldu

Şeyhülislam olması üzerine Arif Hikmet Bey’in söylediği şu beyit Es‘ad Efendi’ye cevap gibidir.

Hikmetinden Ārifā olmaz su’āl

Şeyhülislām eyledi Yezdān benî⁴⁴

⁴³ Es‘ad Efendi özellikle dini konularda yazdığı hüccetler ve yaptığı tercümelerle şeyhülisamlık için hazırlanıyor gibidir. Kendisini bu makama layık görmesi bu yüzden olmalıdır.

⁴⁴ Mehmed Süreyya, a.g.e., 328 ; N. Sami BANARLI, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1977, C. II, s. 842 ; M. K. İNAL, a.g.e., s.325

d. Es'ad Efendi Kütüphanesi

Es'ad Efendi tarafından İstanbul / Sultanahmet'te Yerebatan Caddesi'nde bulunan kütüphane 1262 (1846) yılında tanzim edilen vakfiye ile kurulmuştur. Hayatını okumaya ve yazmaya hasretmiş Es'ad Efendi ömrü boyunca topladığı çoğu nadide bütün kitaplarını konağının yanında inşa özel olarak inşa ettirdiği kütüphane binası ile birlikte vakfetmiştir. Ancak kütüphane binası bitirilemediği için hemen faaliyete geçememiş, daha sonra kendisine verilen 30.000 kuruşluk atıyye sayesinde 1848'de ölümünden önce tamamlanabilmiştir. Kütüphanenin çalışmasına ilişkin bir vakfiyesi vardır.

Günümüzde 3719'u yazma 555'i basma olmak üzere 4274 kitaba sahip bulunan Es'ad Efendi Kütüphanesi, ihtiva ettiği çok değerli ve nefis yazma eserler dolayısıyla İstanbul'un başta gelen vakıf kütüphaneleri arasında yer almaktadır.

Es'ad Efendi Kütüphanesi 1914'te Sultanselim'deki Medresetü'l-mütehassisin'e, 1918 yılında da Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakl edilmiştir. Kütüphane binası günümüzde halıcı dükkanı olarak kullanılmaktadır.⁴⁵

9. Ölümü

Hastalığı nedeniyle meşguliyeti daha az olan Meclis-i Maarif-i Umumiyye Reisliği onun son görevi olmuştur. Rahatsızlığı giderek artan Es'ad Efendi, 4 Safer 1264 (11 Ocak 1848) vefat eder. Ertesi günü cenaze namazı, devrin ileri

⁴⁵ F. BABİNGER, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çev. Coşkun ÜÇÖK), Ankara 1982, s. 384-386 ; Tuba ÇAVDAR, "Es'ad Efendi Kütüphanesi", TDVİA, C. XI, s.347

gelenlerinin iştirakiyle Sultan Ahmet Camii'nde kılınıp İstanbul'da Yerebatan'da yaptırdığı kütüphanesinin bahçesine gömülmüştür.⁴⁶

B. ES' AD EFENDİ'NİN ESERLERİ

a. Tarihe Dair Eserleri

1. TÂRİH-İ ES' AD

Târîh-i Es'ad Muharrem 1237 - Zilhicce 1241 (Eylül 1821 - Temmuz 1826) seneleri arasındaki vak'aları ihtiva eden iki cilt olarak tertip edilmiş bir eserdir. Es'ad Efendi kendisinden önceki vak'a-nüvis Şani-zâde Ataullah Efendi'nin⁴⁷ hazırladığı fakat takdim edemediği 1237-1240 dönemini anlatan notlarını birinci cilt olarak düzenlemiştir. Kendi vak'a-nüvislik dönemine ait olarak takdim ettiği bölüm ise ikinci cildi oluşturmuştur.

Es'ad Efendi'nin temize çekmeye muvaffak olamadığı 1242-1246 (1826-1831) devresine ait müsveddeleri ise Cevdet Paşa tarafından bulunup derlenerek, 1241'den sonraki devrenin tarihini yazmaya memur Ahmed Lutfi Efendi'ye gönderilmiştir. Lutfi Efendi yeri geldikçe bu müsveddeleri kullanmıştır.⁴⁸ Es'ad Efendi'nin Târîh-i Es'ad adlı eseri yayınlanmıştır.⁴⁹

⁴⁶ Mezar taşında şunlar yazılıdır : “Huve'l-bâkî. Sudûr-ı 'izâmdan sâbıkâ Rumeli kağıaskeri ve bilfiil Nakıbu'l-eşraf ve vak'a-nüvis iken irthâl-i dâr-ı bekâ eyleyen, merhûm ve mağfirûn leh Sahhaflar Şeyhi-zâde es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi sene 1264 fî Safer 4”

⁴⁷ Bk. Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, “*Vak'anüvislik*”, C. I, İRCİCA, İstanbul 1994, s.185

⁴⁸ Bk. *Vak'a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi*, YKY, İstanbul 1999, s. 705, 823, 855, 944, 1029, 1038, 1056, 1061, 1115,...vb

⁴⁹ Bk. *Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi*, (Haz. Doç. Dr. Ziya YILMAZER), OSAV Yay., İstanbul 2000

Es‘ad Efendi Tarihi kendisine vak‘a-nüvislik verilmesine dair “tarihiyle” başlar.

Etdin beni sen zabt-ı veķāyi‘ ile memūr
Her fıkra-i tārīhimi kıl āyet-i nusrat⁵⁰

Es‘ad Efendi, Tarihi’nde olayları anlatırken bazıları kendisine ait olan şiirler de ilave etmiştir.

Sūre-i Mülk üzre bu mānend-i bismillāhdır
Pādişāhān-ı diger tahtındadır hem çün sūtūr⁵¹ (73/4)

Hükmüni virdi bu tārīhde Es‘ad cāhūñ
Hākim-i Edrenedir ‘Ārif-i erbāb-ı ‘ulūm⁵² (1236) (204/2)

Hesāb it şan‘at ibrāz itdi bu tārīhde Es‘ad
Beleğrāda sipeh dāhil olup def‘ itdi a‘ dāy⁵³ (86/15)

‘İzzetde bile kalmadı eski Hālet⁵⁴ (İsmet Beg-zāde Hacı Arif Bey)

2. Üss-i Zafer

Adı ebced hesabına göre 1241 (1826) yılını belirten Üss-i Zafer, Eşkinici teşkilatının kurulması ile başlamakta, askerî alanda yapılan yenilikler ve yeniçeriliğin kaldırılması olayının öncesi, oluşu ve sonrası ile anlatıldığı,

⁵⁰ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.10.

⁵¹ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.12.

⁵² Ziya YILMAZER, a.g.e., s.19.

⁵³ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.160.

⁵⁴ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.188.

Bektaşilik hakkında bilgi verilip, tekkelerinin kapatılması üzerinde durulduğu, sonunda da daha çok bu olay ile ilgili olarak padişahın yaptığı ihsan, tevcih ve azillerden bahseden bir eserdir. Eser her ne kadar zamanın resmî görüşünü yansıtıyorsa da, olayların içinde bulunmuş bir kişinin kaleminden çıkmış olması ve olayı anlatan başka bir özel eserin bulunmaması bakımından önemlidir. Üss-i Zafer Pertev Paşa tarafından tashih edilmiştir.⁵⁵

Keçeci-zâde İzzet Molla'nın eserin baş tarafına yazılan 16 beyitli bir takrizi vardır :

Sa'd ola Es'ad Efendi'ye eşer

Yazdı târih'in anın Üss-i Zafer

Gelmedi zâtı gibi vaķ'a-nüvīs

Geçmedi gerçi bu târih-i nefīs⁵⁶

Divanda “Kasīde der ‘avdet-i şāhāne ez teferrüc-i Boğaz-ı baħr-ı sefīd u şehir-i Edirne be-sitāne” başlığıyla yer alan kasidesinde Üss-i Zafer aşağıdaki şekilde geçmektedir:

Pāye-i te'sīs olursa nuşrete

Sūr-ı inşāda nola Üss-i Zafer (23/66)

Eserin Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 2071'de 184 varaklık bir nüsha vardır. Üss-i Zafer 1243 ve 1293 yıllarında olmak üzere iki defa basılmıştır. Fransızca'ya⁵⁷, Rumca'ya⁵⁸ ve bazı kısımları Rusça'ya⁵⁹ tercüme edilmiştir.⁶⁰

⁵⁵ Ziya YILMAZER, a.g.e., s.LV

⁵⁶ S. Nüzhet ERGUN, a.g.e., s. 1336-1337

3. Zibā-yı Tevārīh

Muslihiddin Muhammed Lārī (ö. 979/1571)'nin Mir'atü'l-Edvār ve Mirkatü'l-Ahbār adlı tarihinin Hoca Sadeddin Efendi (Ö.1008/1599)'nin tercümesi ile diğer me'hazları da göz önünde tutmak suretiyle yapılmış tercümesidir. Es'ad Mehmed Efendi bu eseri ancak Deylemilere⁶¹ kadar getirebilmiştir.⁶²

Hız. Âdem'den başlayarak Yavuz Sultan Selim'e kadar gelen bu eseri Es'ad Efendi, Sultan II. Mahmud'a kadar getirmeyi düşünmektedir. Fakat bunu başaramamıştır. Eserin adı ebced hesabıyla eserin yazılmaya başlandığı 1237/1822 tarihi göstermektedir.⁶³

4. Teşrifât-ı Kadîme

Hırka-i şerif ziyareti, hil'at giydirilmesi, bayramlaşmanın nasıl ve kimlerin iştirakiyle yapılacağıyla, verilecek hediyeler, ulûfe verilmesi sırasındaki uygulama, elçilerin kabulü, vefatlarda nasıl bir uygulamanın yapılacağı gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi teşrifatını, yani muhtelif merasimi izah eden, sahasında yazılmış önemli bir eserdir.

⁵⁷ A. P. Caussin de PERCEVAL, *Precis Historique de la Destruction du Corps des Janissaires*, 1833

⁵⁸ N. Jargo, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, V. Gotha, 1913,

⁵⁹ M. AKTEPE, a.g.e., C. IV, s. 364

⁶⁰ M. AKTEPE, a.g.e., C. IV, s. 364

⁶¹ bk. Ahmed Ateş, "Deylemler" İA, C. III, s.567

⁶² Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yay., İstanbul 1975, C. III, s. 54

⁶³ Ziya YILMAZER, a.g.e., s. LVII

Teşrifât-ı Kadîme 1287 (1870) yılında İstanbul'da 144 sayfa olarak basılmıştır. Eser daha sonra sadeleştirilerek yeni harflerle neşredilmiştir.⁶⁴ Teşrifât-ı Kadîme'nin Üniversite Ktp., nr. T.2692'de ve Ali Emiri Ktp., Müteferrik, nr. 58'de bir nüshası vardır.⁶⁵

5. Sefer-nâme-i Hayr

Sultan II. Mahmud'un 1247 (1831)'de Çanakkale Boğazı ve Edirne'ye yaptığı seyahati anlatan bir tarihçedir. Eserin adı ebced hesabıyla seyahatin yapıldığı tarihi göstermektedir. 22 Zilhicce 1246 (3 Haziran 1831) Cuma günü başlayan gezi 24 Muharrem 1247 (5 Temmuz 1831) tarihinde bitmiştir. ⁶⁶ Es'ad Efendi'nin bu seyahate yazdığı manzume şöyledir:

“Hâkân-ı cennet-mekân merhûmuñ ‘azîmet-i ulâlarını hâkî Sefer-nâme-i hayr eşerleri zuhûrında muharrerdir”

Kasd-i hayr ile sefer eyledi Sultân Mahmûd

Oldı şâdân-ı kerem gördigi büldân u kura

Es'adâ ol seferi nâîk olan mazbatanıñ

Nâm u târihi Sefer-nâme-i hayr olsa sezâ (1247) (242/1-2)

“Nâzımıñ Sefer-nâme-i Hayre derc eyledikleri”

⁶⁴ Yavuz ERCAN, *Osmanlılarda Töre ve Törenler*, İstanbul 1979.

⁶⁵ Ziya YILMAZER, a.g.e, s. LVII.

⁶⁶ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, a.g.e, C. 3, s. S.53-54.

Şükr-i lillāh bize bir āyet-i Raḥmān geldi

Ya' ni luṭf itmek için sāye-i Yezdān geldi (686)

Bu seyahatin notlarını Es'ad Efendi'nin kardeşinin oğlu Ahmed Nazif Efendi düzenlemiştir. Yazma halindeki bu eserin müellif hattı ile 3+41 varaklık müsvedde halindeki nüshası Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 157'dedir. Sefer-nāme-i Hayr'ın Mehmed Besim⁶⁷ tarafından 11 Receb 1247 (16 Aralık 1831)'de temize çekilen 3+41 varaklık nüshası ise Üniversite Ktp., nr. T. 5080'dedir. Ayrıca Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. Or. Oct. 2439'da 46 varaklık bir nüshası daha vardır.⁶⁸

6. Āyetü'l-hayr

Eser II. Mahmud'un Tuna Eyaletine yaptığı 40 günlük seyahatine dairdir. Āyetü'l-hayr ebced hesabıyla seyahatin yapıldığı yılı göstermektedir. 23 Muharrem 1253 tarihinde (29 Nisan 1837) günü Beşiktaş Sarayı'ndan Nusratiyye Kalyonuna⁶⁹ binilerek başlayan seyahate bazı askerî ve sivil tesisler ziyaret edilmiş, yabancı devletlerin konsolosları kabul edilmiş, ileri gelen zatlara ve ahaliye çeşitli ikramlarda bulunulmuştur.⁷⁰ Es'ad Efendi şiirlerinde seyahati şöyle anlatmaktadır:

“Rūm iliyi ikinci def'a teşrîf-i şāhāneyi hāvī Āyātu'l-hayr nāmında yazdıkları risāleniñ tārîhi”

⁶⁷ Es'ad Efendi, Mehmed Besim'in vefatı için tarih düşürmüştür. Bk. Şiir : 294

⁶⁸ Ziya YILMAZER, a.g.e., s. LIX

⁶⁹ Nusratiyye Kalyonu için bk. Şiir 101, 102

⁷⁰ Münir AKTEPE, a.g.m., s. 363-364, Ziya YILMAZER, a.g.e., s. LIX

Nola gül-geşt-i hümâyûnı mübîn-i eseriñ

Dinse ger nâm virür bârına âyâtu'l-hayr

Oldı manķût-ı redîfi iki târih Es'ad

Dindi Sultân-ı Cihân kârına âyâtu'l-hayr (1253) (233/1-2)

Ya' ni gitmişken şehinşeh ol içün serhadlere

Geldi virdi zîb u zînet belde-i İslâmbula (90/4)

Çıkdı istikbâlden evvelâ bu târih Es'adâ

Kıldı şeh Maħmûd 'avdet belde-i İslâmbula (90/12)

b.Edebiyata Dair Eserleri⁷¹

1. Münşe'at

Es'ad Efendi'nin çeşitli yazılarının bulunduğu birkaç mecmuası vardır.⁷² Münşe'at mecmualarında Es'ad Efendi'nin tefsir, hadis, fıkıh, kelam ve tasavvuf gibi İslami ilimler sahasında bilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. İlgi duyduğu yazıları kaydetmekten çekinmeyen Es'ad Efendi belki de ilerde bunları kitap haline getirmeyi veya yazacağı kitaplara malzeme olarak kullanmayı düşünmekteydi. Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 3850'deki mecmuada ise, ilaçlar hakkında bilgi verilmekte ve şifalı bitkiler sayılmaktadır.⁷³

⁷¹ Es'ad Efendi Divanı hakkındaki bilgiler inceleme kısmında verilecektir.

⁷² Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr.3847, 3850, 3851, 3855, 3856, 3857, 3737; Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 201; Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi Böl., 2689.

⁷³ Ziya YILMAZER, a.g.e., s. LXIX.

2. Bağçe-i Şafâ-endüz

Adı ebced hesabına göre telif tarihi 1251 (1835) yılını ifade eden bu eser, Sâlim Tezkiresi'nin⁷⁴ devamı niteliğindedir. Tezkiretü's-Şu'arâ'nın yazıldığı 1135 (1723)'ten 1251 (1835) yılına kadar olan yıllar arasındaki 200 kadar şairin kısa biyografilerini ihtiva eder. Es'ad Efendi'nin bu eseri yayınlanmıştır.⁷⁵

3. Şahidü'l-müverrihîn

Eserin adı ebcedle yazılış tarihi olan 1247 (1831)'ye düşürülmüştür. Es'ad Mehmed Efendi bu eserinde tarih düşürmenin, menşei, tarifi, şiirdeki sanatlar ve kusurlar hakkında örnekleriyle bilgiler vererek bir nevi teorisini yazmaktadır. Sururi Mecmuası'ndan ve bazı şairlerden seçtiği tarihleri tarih düşürme sanatı açısından değerlendirmiştir.⁷⁶ Ebced hesabının nasıl yapılması gerektiği anlatılırken imla kuralları üzerinde de durulmuştur. Es'ad Efendi'nin bu eserinde Türkçe'nin imlası üzerine sunduğu teklifler dil açısından incelenmeye değerdir.

4. Pend-nâme

45 varaklık matbu bir öğüt kitabıdır. Üzerinde herhangi bir tarih yoktur. İstanbul'da basılmış olmalıdır. Bazı beyitleri şöyledir:

Eyleme bir kalb-i ma' mûre hārāb

Ömrün oldukça çekersin ıztırāb (s.3)

⁷⁴ Sâlim Tzkiresi için bk. A. Sırrı LEVEND, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, s. 311.

⁷⁵ Rıza OĞRAŞ, *Es'ad Mehmed Efendi ve Bahçe-i Safâ-endüz*'i, Burdur 2001.

⁷⁶ Rıza OĞRAŞ, *Es'ad Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şahidü'l-Müverrihin Adlı Eserinin Edisyon Kitiği*, Trakya Üni. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora tezi, Edirne 1995, s.26.

Etme istersen eger zevk u şafā
Etme bir ferde cev̄r u cefā (s.30)

Sıhhatin bil kadrin ekl eyle kalīl
Fāsīd etme mideni olma alīl (s.42)⁷⁷

Pāk dil ol kıl sa‘ ādet iktisāb
Bāb-ı lutf-ı Hākka eyle intisāb⁷⁸

Olmak istersen dü ālemde sa‘ īd
Kıl tekarrüb hayra ol şerden ba‘ īd⁷⁹

c. Diğer Eserleri ve Risaleleri

1. Tercüme-i Mustazraf

Muhammed b. Ahmedî'l-Hatîbî'l-İbşîhî'l-Mısırî'nin "el-Mustazraf min Külli Fennin Mustazraf" adlı eserinin tercümesidir. 1231 (1816) yılında padişahın iradesiyle Ekmekçi-zāde Hafız Ahmed Efendi'nin tercümeyle başladığı bu eseri, onun vefatından sonra 1250 yılı ortalarında Sultan II. Mahmud'un emriyle Es'ad Efendi tercüme ve tashihe girişmiştir. Es'ad Efendi tercüme sırasında esere kendi değerlendirmelerini de eklemiştir.⁸⁰ Eser 21 Ramazan 1263 yılında iki büyük cilt olarak basılmıştır.⁸¹ Es'ad Efendi bu konuda yazdığı şiirinde şöyle demektedir:

⁷⁷ Z. YILMAZER, a.g.e., s. LXXII.

⁷⁸ Mehmet Nail TUMAN, *Tuhfe-i Naili Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz. Cemal KURNAZ ve Mustafa TATCI), Ankara 2001, C. I, s. 26.

⁷⁹ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s.53.

⁸⁰ Z. YILMAZER, a.g.e., s. LXXII.

⁸¹ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., C. III, s. 25.

“İsmet Beg Efendi-zāde sudūr-i ‘ulamādan ‘Ārif Hikmet Beg Efendiden taṣḥīḥ eyledikleri Tercüme-i Mustazrafda mürāca‘at içün luğatden lisānu’l- ‘Arab u nihāye u aḳsa’l-ereb vü ṭalebe-i isti‘āre u ṭalebinden nazm eyledikleri”

Türk dili aḳlamayup mūnisimiz Mustazraf
Eyledi bendeñi muhtāc-ı lisānu’l-‘Araba

Bī-edeblikse de eski ḳulñ Es‘ad ister
Ḥāstı her ne ki dā’ir ola fenn-i edebe(614/1-2)

Mustazraf adlı eser dışında Es‘ad Efendi kendi değerlendirmelerini de katarak dinî içeriği olan birçok eseri tercüme etmiştir. Bunlar ;

1. Kevkebū’l-mes‘ūd fī Kevkebeti’l-cünūd
2. El-virdū’l-müfīd fī ṣerhi’t-tecvīd
3. Es’ile ve Ecvice
4. Mesh-i Rıcl ve Mesh-i Huf
5. Nasru’n-azīz
6. Delā’il-i Nübüvvet-i Nebiyyāne
7. Makāle fī İsbātı Nübüvveti Hatemi’l-Ebiyā’i ve’l-Mürselīn
8. Mecmu‘a-i Müsevvedāt
9. İmān-ı Ebeveyn
10. Mehāsin-i Mecidiyye
11. Beyānu’s-Sıfāt Subūtiyyetillāhi Te‘ālā
12. İ‘tirāz-ı Bātıl-ı Ehl-i Dalāl

d. Bugün Sadece İsmi Bildiğimiz Risaleleri

Bursalı Mehmed Tahir Bey “Kendi kütüphanemdedir” diyerek bazı risalelerinin ismini vermektedir. Araştırmalarımız sırasında rastlayamadığımız bu risaleleri şöyle sıralamak mümkündür.⁸²

1. Vahdet-i Vücūd
2. Beyānū İnne’l-ismete leysset sābiten
3. Meshu’r-re’s
4. Akvāl-i Ricāl-i Sufiyye
5. Beyānu Mu’āmele-i Beyne’l-Müslimi ve’l-Hārici
6. Beyānu Farkı’l-ismi ve’l-müsemma
7. Cāmi’ a-i Kelime-i şehādeteyn
8. İrāde-i cüz’iyye
9. Beyānu zikri’l-cehri ve’l-lahn
10. Beyānu zeyni’l-huld
11. Kelāmu’l-Ḥakk celle celāluhu
12. Beyānu eshābi havfi’l-mevt

C. ES‘AD EFENDİ’NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Eserlerinin sayısı Es‘ad Efendi’nin velūd bir şair ve yazar olduğunu göstermektedir. Es‘ad Efendi üzerine yapılan yorumlar daha çok nesir alanındaki eserleri ve dilde sadeliğin ilk savunucusu olması nedeniyledir.⁸³

⁸² Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e, C. III, s. 26 ; Ziya YILMAZER, a.g.e., s. LXXXI.

⁸³ Hamdi TANPINAR, a.g.e., s.110, 111, 115 ; F. KÖPRÜLÜ, a.g.e. 298 ; N. Sami BANARLI, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1971, s. 842-843.

Fuad Köprülü'ye göre “Her şeye rağmen eski medrese zihniyetinin, eski kökleşmiş telakkilerinin devam ettiği bu Tanzimat’tan evvelki devirde lisanda sadelik lüzumunu, halk edebiyatının kıymet ehemmiyetini, o vadide herkesin anlayacağı tarzda “sehl-i mümteni” kabilinden şeyler yazmanın ne kadar iyi olacağını ilk defa açık ve kati surette ileri süren yegane adam, XIX. asırda Mustazraf mütercimi meşhur alim ve vak‘ a-nüvis Es‘ ad Efendi’dir. Türk, Arap ve Acem lisanlarının edebiyatına her manasıyla vakıf olduğunu muhtelif eserleriyle isbat eden bu değerli adam, Mustazraf tercemesinde, Arapların Zecl namıyla tanınmış bazı halk şiirlerinden bahsederken şu düşünceleri ileri sürüyor ki her bakımdan dikkati çekmektedir:

Filhakika avāmın isti‘ māl eylediği zecel nazmı, musavvirin şekl-i akbah ve zışt u lagarı tasvir eylemesi ne sūretde güc ise avām-ı nasın melhūn ve galat lakırdılarıyla ma‘nā-yı dakīki beyān gücdür ki üstādın elinden gelmez. Ve nefāyis-i et‘ime ile karnını doyurmağa alışmış zātın bilā zārūre nān-ı kadid ve basal-i hām tenāvülü ve nazmı düşvārdır. Meger ki midesi kavī ola. İşte belāğın dağı gayr-ı fasīhi istima‘li bu kâbildendir. Ve hakikatde bu böyledir ki sözümüze birçok yardımı olup, lakin çoğunun Türkçesi metruk olmağıla, bulamadığımız elfāzı getirerek, lafzı az ve mānāsı çok lakırdıları güzelce meydāna koymak ve belāgat ve fesāhatı bu yola sokmak ve kalıba yerleştirmek, doğrusu bir büyük iş ve bütün halkın beğendikleri ve anladıkları kolaylığa gidiştir ki sehl-i mümteni denmekle senā olsa sezādır”⁸⁴

“Görmüş olduğu kuvvetli medrese tahsili ve Arap Acem edebiyatlarını iyi bilmesi bakımından eski Şark fikirlerine şiddetle bağlılığı pek tabii olan Es‘ ad

⁸⁴ Fuad KÖPRÜLÜ, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara 1999, s. 298 ; Köprülü-zāde Mehmed Fuad, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divān-ı Türki-i Basit*, İstanbul 1298, s.31-32

Efendi'nin bu manalı satırları, kendisinin millî lisan ve edebiyat mefhumlarını, Arap halk şiirleriyle mukayese etmek suretiyle olsa bile çok iyi kavradığını gelecek için adeta program çizmiş olduğunu çok güzel ve çok açık gösteriyor. Ondan önce bu fikri böyle, adeta açık bir nazariye şeklinde ortaya koyan olmamıştır. Bu itibarla Mustazraf mütercimi Milli Lisan ve Edebiyat cereyanının adeta ilk nazariyecisi gibi göstermek yanlış bir iddia sayılmaz.”⁸⁵

“Üss-i Zafer sahibi Es‘ad Efendi memlekette mevcut tarih telakkisine bir şey ilave etmez. Üslubunda yeni bir devri müjdeleyen bir taraf yoktur. Bununla beraber Es‘ad Efendi Takvim-i Vekâyi’nin⁸⁶ başına geçtikten sonra biraz daha sade yazmıştır. Es‘ad Efendi’nin hususiyeti, vak‘aların ve şahısların etrafında yaptığı mülâhazalar ve tenkitlerdir. Ehemmiyetleri daha ziyade perdenin arkasında olup bitenleri haber vermelerindedir.”⁸⁷

Nihad Sami Banarlı, Es‘ad Efendi’yi XIX. asrın başlarında nesir sahasındaki Mahallileşme Cereyanının mühim temsilcisi olarak göstermekte, Türkçe’deki sade dile ve halk lisanına doğru gidişin gerekli sebeplerini gösteren, adeta nesirde sadeliğin kaidelerini kuran biri olarak takdim etmektedir.⁸⁸

Es‘ad Efendi’nin dilde sadeleşmenin ilk nazariyecisi olabileceğine en iyi deliller Şahidü’l-Müverrihin adlı eserinde yaptığı değerlendirmelerdir. Tarih düşürme konusunda bilgiler verirken Türkçe’nin yazımı üzerine de teklifler sunar. Divanın okunmasında da örnek olarak aldığımız önerilerden bazıları şunlardır:

⁸⁵ F. KÖPRÜLÜ, a.g.e. 298

⁸⁶ bk. Mehmet Zeki PAKALIN, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993, C. III, s. 387, 388, 389

⁸⁷ A. Hamdi TANPINAR, a.g.e., 115

⁸⁸ N. Sami BANARLI, a.g.e., C. III, s.842

- a) Türkçe’de III. Teklik şahıs eki nûn ile yâ, II. Teklik şahıs eki sağır kâf ile siñ, şahıs zamiri nûn ile sen ve çokluğu siz’dir. Sururi II. teklik şahıs ekini sağır kâf ile siñ şeklinde yazmıştır.⁸⁹
- b) Mak ve mek masdar eklerinden sonra gelerek bulunma ve ayrılma halini belirten -da/-de ve -dan/-den ekleri -ma/me masdar eklerine getirilebilir. “Olmağda, gelmekde, olmada” örneklerinde olduğu gibi⁹⁰
- c) Masdar eki olan -mağ eki bulunma eki olan -da/-de ve ayrılma hallerini bildiren -dan/-den ekleriyle birleştiğinde kâf sakın okunursa tarihte yüz olarak hesaplanır. “Olmağda, olmağdan gibi -mağ eki “ile” bağlama edatıyla birleşir ve harekeyle okunmak gerekirse gayna dönüşür ve bin olarak hesaplanır. “Olmağla” gibi⁹¹
- d) Sonu kâf ile biten ve kâftan önce sakın nûn bulunmayan “yasağ, tayağ, ulağ” gibi kelimelerin kâfı sukun halinde kâf, hareke halinde gayn olur. (Sert ünsüzlerin yumuşaması konusu anlatılmaktadır.) “Yasağı, ulağı” gibi⁹²
- e) Farsça’daki “çi” manasında kullanılan “ne” edatı hâ ile yazılmalıdır. “Nedir, Ne vechile” gibi⁹³
- f) “Ne işlesün, ne itsün, ne oldı” gibi kelimelerin kısaltılarak “n’şlesün, n’itsün, n’oldı, k’oldı” şeklinde yazılmaları caizdir.

⁸⁹ Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 87 (Bk. Şiir: 471)

⁹⁰ Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 87

⁹¹ Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 87

⁹² Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 88

⁹³ Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 95

- g) Sayı isimlerine gelerek derecelendirme bildiren –inci, -ıncı eklerinden sonra iyelik III. şahıs eki –sı, -si gelirse –cı, -ci ekindeki yâ kaldırılmaz. “İkincisi, üçüncüsü” şekillerinde yazılması gerekir.⁹⁴

Es‘ad Efendi eserinde yukarıda sıraladığımız örneklerle benzer birçok örnek vermiştir. Şahidü’l-Müverrihin adlı eserin yazılış amacı tarih düşürme sanatı olmasına rağmen konu gereği yazım kuralları diyebileceğimiz teklifler sunulmuştur. Türkçe’nin imlası üzerine söylediği kıt‘a şöyledir:

Gibi gîbî yine yîne olur imlâda eger
 Vûzenâ işbâ ‘ani’l-câ idicek yâ üzere
 Birisi bîrisine oldı bu ilcâda şebîh
 Evc-i sūr cilve-nümâdır iki imlâ üzere (650/1-2)

1. Şairliği Üzerine Kaynaklarda Söylenenler

Divan şiirinin hemen her türünde eserler veren Es‘ad Efendi kudretli bir şair olarak gösterilmemektedir.⁹⁵ Es‘ad Efendi kendisinden sonra çığır açan bir şair değildir. Fakat çağdaşı Hammer’in onu tanıtp, şiirlerinden örnekleri Almanca’ya çevirmesi de dikkate değerdir.⁹⁶

⁹⁴ Rıza OĞRAŞ, a.g.e. s. 96

⁹⁵ Nüzhet ERGUN, a.g.e., C. III, s.1338

⁹⁶ Z. YILMAZER, a.g.e., s. XCII

Es'ad Efendi'nin bazı şiirlerinin antolojilerde de yer alması yapılan yorumların çok da haklı olmadığını göstermektedir. Zinetü'l-Mecâlis⁹⁷ adlı eserde Es'ad Efendi'nin bazı mısraları bulunmaktadır.

Besdir bize müşâhede-i dil-rübâ

Küçüksü şimdi letâfetde bir içim sudır

Her derde bir devâ var onu bulmadır hüner

Nevâdirü'l-Âsâr⁹⁸ adlı eserde ise bazı beyitleri bulunmaktadır:

Harf-i nazmım cemâle dâ'irdir

Noktalar anda hâle dâ'irdir

Sakın ehl-i semâdan dönme

Anlar ism-i cemâle dâ'irdir

Kim görür neş'e sende renk u sebât

Bezm-i meyde piyâle dâ'irdir

Pür günâhım şu denlü Es'adâ

Tâli' imde vebâle dâ'irdir

⁹⁷ Bk. Recâizâde Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecâlis*, (Haz. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU), Ankara 1994, s. 15, 30, 33, 50 (İlgili mısralar metin bölümünde dipnotlarda gösterilmiştir.)

⁹⁸ Bk. Recâizâde Ahmed Cevdet, *Nevâdirü'l-Âsâr fî Mütâla'ati'l-Eş'ar*, (Haz. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU ve Mehmet SARI), Ankara 1998, s.137, 138, 175, 378

Hayâli cilve-ger-i çeşm-i bestedir yârin
Ne gam firâkile ölsem gözüm açık gitmez

Pervâne de bülbül gibi nâlişler iderdi
Şem‘ in de eger gonca-sıfât hârı olaydı

2. Edebi Kişiliğine Etkisi Olanlar

Es‘ ad Efendi kendisinden önce yaşamış Türk şairlerini üstad kabul eder. Bâkî, Nâbî, Nef‘î, Fuzulî, Gâlib, Nevres, Atayî, Surîrî gibi şairlerin isimlerini şöyle zikr eder:

“Kaşîde der taḥdîs-i na‘ t-ı sūḥan-sâz u iltizâm-ı esmâ-i şu‘ râ-yı mâzî”

Birâz ebyâtı vardır kim ḳalaydı ḥazret-i Bâkî
Makâlî zann idüp eyler idi dîvânına imlâ (31/3)

Olur gâḥice Nâbî gibi nâşih gâḥ Nef‘î-veş
Beyân eyler ma‘ âni-i metîni bâ-salât hâ (31/5)

Gümân itme Fuzulî Gâlibi güftâridir dil-sûz
Ki Hüsn ü Aşkî şerḥ eyler mişâl-i kıssa-i Leylâ (31/8)

Riyâzîdür nihâl Nevres ma‘ nânın elfâzı
Nizâmî buldı yer yer tarḥ satrı oldı ‘ anberâ (31/9)

Surûrî bahş ider gâḥice tab‘ ı ḥurde-i bînâ
Olup târiḥden destân-serâ ol tuhfe-i zîbâ (31/11)

3. Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri

Es'ad Efendi sözün nasıl söylenmesi gerektiği, kendisinin ne kadar güçlü bir şair olduğu, eski şairlerin kendisini ısmarladıkları, gazelinin rengin gazel olduğu,... konusunda düşüncelerini belirtmiştir. Es'ad Efendi sözün nasıl söylenmesi gerektiğini şöyle anlatır:

Sözi az söyle ağır söyle Nedimâ ki sühân

Olmaya bâdi-i tasdî' u sebük vezn-i me'âl (657/1)

Kendi eserinin ne kadar kıymetli olduğunu ve kendi eseri gibi kimsenin eseri olmadığını şöyle iddia eder:

Hamdulillâh kenz-i zer kim bende vardır kimde var

Ya'ni çendin nev-eşer kim bende vardır kimde var (391/1)

'İrticâlen yazdı şâ'irdir yalân söyler dime

Böyle bir rengin gazel bak Es'adın kilik-i teri (523/5)

'Aṭâyî ile Neḫîye cenâb-ı Veysi vü Bâkî

Beni ısmarladı ma' nâ ola rızvân nişin-şân (635/1)

Şol kadar vardır ki kavlim râstedir eyle kabûl

Ben haḳîkâtde Fuzûliyam mecâzımdır o lîk (637/2)

Görür kelâmımı her kör gûş ider şâgır

Meger ki münker-i ḥod-bîn u hâsed-i şâgır (712)

II. BÖLÜM

DİVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. Nazım Şekilleri

a. Kasīde

Es'ad Efendi biri Farsça olmak üzere toplam 20 kasīde yazmıştır. Bu kasīdelerin beyit sayısı sırasıyla şöyledir: 6, 44, 10, 5, 7, 19, 6, 49, 72, 52, 101, 30, 39 (Farsça), 17, 27, 29, 33, 39, 43, 26. Kasīdeler miraciye, na't ve methiyeler şeklinde sıralanmıştır.

b. Mesnevī

Es'ad Efendi'nin yazdığı 8 mesnevi vardır. Bunlardan 4'ü takrīz amacıyla yazılmıştır. Bu mesnevīlerin beyit sayısı sırasıyla şöyledir: 69, 39, 11, 6, 27, 7, 100, 27

c. Gazel

Es'ad Efendi 93 adet gazel yazmıştır. Gazellerin sayıları harf sırasına göre şöyledir:

Elif	18
Be	3
Te	3
Şe	1
Cim	2
Hā	1
Hı	1
Dāl	6

Zel	1
Re	43
Ze	8
Sin	2
Şın	1
Sad	1
Dad	1
Tı	1
Zı	1
Ayn	1
Gayın	2
Fe	3
Ğaf	3
Kef	9
Lam	5
Mim	8
Nun	29
Vav	1
He	18
Ye	22

Divanda gazeller harf sırasına göre düzenlenmiştir. Divanda eksik beyitli gazel yoktur Sadece “Nun” harfinde yazılmış bir gazel önce beş beyit olarak yazılmış daha sonra son iki beyti karalanmış durumdadır.

Es’ad Efendi daha çok beş beyitli gazeller yazmıştır. Gazellerin beyit sayıları şöyledir:

5 beyit	139 tane
6 “	27 “
7 “	14 “
8 “	6 “
9 “	3 “
10 “	2 “
14 “	1 “

d. Tahmīs

Divan'da altı adet tahmīs vardır. Zeynī'nin bir beyti tahmīs edilmiştir. (Şiir: 535) Bu tahmīste bütün mısralar kendi arasında kafiyelidir. Dervīş Fedāyī'nin yedi beyitli gazeli (Şiir: 536), Hāfız-ı Kadīm-i Rūmī'nin beş beyitli gazeli (Şiir: 537), Nedīm'in altı beyitli gazeli (Şiir: 538), Selām Beg'in beş beyitli gazeli (Şiir: 539), Nailī'nin altı beyitli gazeli (Şiir: 541) tahmīs edilmiştir. Tahmīsler aaaaa, bbbba, cccca, dddda, eeeee şeklinde kafiyelenmiştir.

e. Muhammes

Sır-kātibi Velī Efendi'ye latīfe olarak yazılmış bir muhammes vardır. Bu muhammes aaaaa, bbbba, cccca, dddda, eeeee şeklinde kafiyelidir. (Şiir: 540)

f. Murabba

Divan'da mütekerrir murabba şeklinde yazılmış bir şarkı bulunmaktadır. Bu şarkı aaaA, bbbA, cccA, dddA şeklinde kafiyelenmiştir.

g. Kıt‘a

Divan’da kıt‘a nazım şeklinde toplam 407 adet şiir yazılmıştır. Kıt‘alar Divan’da farklı yerlerde bulunmaktadır. Divan’ın baş tarafında na‘t veya methiye amacıyla yazılmış olan 17 kıt‘a vardır. “Tevārīḥ” başlığı altında yazılmış manzum tarihlerden 258’i kıt‘a nazım şekliyledir. Gazellerden sonra ise çeşitli konularda 132 kıt‘a yazılmıştır.

2 beyit	247
3 “	60
4 “	21
5 “	30
6 “	8
7 “	17
8 “	7
9 “	2
10 “	4
12 “	4
14 “	1
15 “	2
17 “	1
19 “	1

İki beyitli kıt‘alardan biri müstezadlı, biri de taştir edilmiş kıt‘adır. (bk. Şiir: 587, 610) Sadece kıt‘aların yazılı olduğu E2 nüshasında bir beyitli kıt‘a bulunmaktadır. Fakat ikinci beyit için boş yer bırakılmıştır. (bk. Şiir: 670)

h. Matla

Divan'da kıt'alardan sonra 46 adet matla vardır. Bu matlalardan bazıları için Es'ad Efendi der-kenara "gazel oldı" gibi notlar düşmüştür. Gazellere giren matlalar dipnotlarda gösterilmiştir.

Ayrıca Nakşibendî şeyhlerinin isimlerinin anıldığı, bir başlık altın yazılmış, 33 matladan oluşan bir şiir vardır. Bu manzume tertip edilmiş El nüshasında Divan'ın baş tarafında, gazellerin bulunduğu Ü1 nüshasında ise matlalardan önce bulunmaktadır. Bu matlalar mesnevi nazım şeklindeki gibi sıralanmış fakat mesnevinin bölümleri dikkate alındığında mesnevi olmadığı anlaşılmaktadır. (bk. Şiir: 12)

1. Beyit

Es'ad Efendi toplam 60 beyit yazmıştır. Bunlardan 24'ü tarihler arasında diğerleri ise matlalardan sonra yazılmıştır.

i. Mısra

Es'ad Efendi toplam 24 mısra yazmıştır.

2. Vezin

Es'ad Efendi sekiz farklı bahirdeki vezinleri kullanmıştır. En çok kullanılan vezinler sırasıyla şöyledir:

Sıra	Bahirler	Vezinler
1.	Remel	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
2.	Remel	Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün
3.	Hezec	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

4	Muzārī	Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn
5.	Müctes	Mefā' ilūn Fe' ilātūn Mefā' ilūn Fe' ilūn
6.	Muzārī	Mef' ūlū Fā' ilātūn Mef' ūlū Fā' ilātūn
7.	Recez	Müstef' ilūn Müstef' ilūn Müstef' ilūn Müstef' ilūn
8.	Hafif	Fe' ilātūn Mefā' ilūn Fe' ilūn
9.	Remel	Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn
10.	Remel	Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilūn
11.	Hezec	Mef' ūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ūlūn
12.	Hezec	Mefā' ilūn Mefā' ilūn Fe' ūlūn
13.	Mütekārib	Fe' ūlūn Fe' ūlūn Fe' ūlūn Fe' ūl
14.	Münserih	Müfte' ilūn Müfte' ilūn Müfte' ilūn Müfte' ilūn
15.	Hezec	Mef' ūlū Mefā' ilūn Mef' ūlū Mefā' ilūn

3. Kafiye ve Redif

Es'ad Efendi Divan'ında çoğunlukla tam ve zengin kafiyelerin kullanıldığını görüyoruz. bazı beyitlerde ise cinaslı kafiye kullanmıştır.

Mümkün olaydı āh der-āgūş-ı dilberi

Olırdı derd-i sīneden elbette dil beri 518/1

Kelime redifli şiirlerin sayısı 127'dir. Tarih ve gazelerde daha çok redif kullanılmıştır. Redifler saña (Şiir: 333), söylerim saña (Şiir: 334), olmuş saña (Şiir: 335), güldürür (Şiir: 374), itmez misin (Şiir: 471) , vatan (Şiir: 474), geldi (Şiir: 514),... gibi Türkçe kelimelerle yapılmıştır.

Divan'da ey şāh-ı Nakşibend (Şiir: 7), yā hazret-i Mevlānā (Şiir: 10), belde-i İslāmbula (Şiir: 90) , cāh-ı Rūm ili yine (Şiir: 179), kim bende var kimde var (Şiir: 391), bir şey'e beñzemez (Şiir: 416), nedir bilmeziz (Şiir: 536), felek bir ehl-i dilin (Şiir: 541), inceden ince (Şiir: 673) gibi birden fazla kelimeden oluşan redifler de vardır.

Dikkati çeken kelime rediflerinden bazıları ise şunlardır: Mübtelā (Şiir: 337), ilāc (Şiir: 357), dā'irdir (Şiir: 368), Üsküdār (Şiir: 409), perçemiñ (Şiir: 445), ramazān (Şiir: 470), taldım ben (Şiir: 485) gibi

B. DİL VE ÜSLUP

Divan edebiyatının son dönem şairlerinden olan Es'ad Efendi devrinin edebi özelliklerine uygun şiir yazmıştır. XIX. yüzyılda yaşayan Es'ad Efendi "lisanda sadeliğin ilk nazariyatçısı" olmuştur.

Nedim ve Naili'nin gazellerini tahmis etmiştir. Sebk-i Hindi tarzında şiir yazan şairlerden özellikle Nedim'in dil ve söyleyiş bakımından etkisindedir.

Sözi az söyle ağır söyle Nedīmā ki sūḥan

Olmaya bādi-i tasdī' u sebük vezn-i me'al (657/1)

Fıkra-i inşāmı meşķ eyler idi

Bezm-i 'irfānda Nedīm-i nükte-ver (23/65)

Virir gāḥice Sābit gibi hande meclise gāḥi

Nedīm-āsā ider tatlı diliyle dilleri ilhā (31/6)

Lāleli semtinde gördüm bir ‘ Arab şūhī gezer

Lāleli virse āheri hūsn-i çeşm tabībe ger (371/1)

Kār olur müşkil sūhan düşdükde bir bāzāre kim

Anda yek vezn üzre rāyiç buluna seng-i güher (371/4)

Günlük hayatta kullanılan kelime ve kelime grupları Es‘ad Efendi’nin şiirlerinde oldukça fazladır. Onun şiirlerinde çarşı-pazarda konuşulan sözleri bulmak mümkündür.

Kilk-i şeb-reng Es‘adā giryeyle tārīhin didi

Vāy zavallı Şemsī Beg gitdi fenādan genc idi (298/3)

Qalem baña ben aña hem-derd olup

Gehi ben gehi ol boşanup tolup (42/91)

Ŧoqınma arıya qovanına gider (765)

Kişiniñ sözünden özin var tanı (781)

Es‘ad Mehmed Efendi aşağıdaki beyitte söylediği üzere gazelini rengin gazel olarak nitelendirmektedir:

‘İrticālen yazdı şā‘ irdir yalān söyler dime

Böyle bir rengin gazel baq Es‘adın kil-k-i teri (523/5)

Es‘ad Efendi’nin şiirlerinde günlük hayattan sahneler vardır. Şiirlerinde görevleri sırasında yaşadıkları önemli yer tutar. Bunlardan İran elçiliğine dair yazdıkları dikkat çekicidir. (Şiir: 27, 90, 222, 228, 263, 330, 388 vb)

“Der sefāret-i mezbūre”

Sefāretle İrāna gitmek kadar

‘ Aceb müşkil iş var mıdır Es‘ adā (341/5)

Es‘ad Efendi’nin şiirlerinde “vatan, gurbet ve fitne-fesad ehlinde şikayet” sıkça dile getirilir. Bu durum Es‘ad Efendi’nin yaşadığı dönem düşünüldüğünde dikkate değerdir.

Çıkdık diyār-ı ğurbete oldı cüdā şafā

Bārī peyām-ı yār ile irse şabā şafā (342/1)

Nifāka sukūt ile vardır ‘ ilāc

Ĥudā ĥıfz ide güccedir iftirā (343/4)

‘ Ālemde iftirā gibi hiç var mı bir belā

Ancak o derde ĥıfz-ı İlāhī olur devā (348/1)

Sefer-i dūr u dırāz içre şıkıldım ğamdan

Rehber-i semt-i vaṭan ol yetiş hażar u sefer (27/73)

Vaṭanda ğurbete düşmüş fakīr Es‘ad niyāz eyler

İlāhī hāk-i kāsır-ı ‘ārifān içre ola pūyān (466/5)

Es‘ad Efendi’nin bir beytinde “dışarlık ‘alāmeti” olarak adlandırdığı duyguları hayatı boyunca getirildiği görevleri sonucu olmalıdır.

Cānlar sıkıldı yolda dışarlık ‘alāmeti
Var bende eyle rukyeñ ile rākıyā meded (366/4)

Secde-i şükr-i Hudā itmelidir
Bu güzel günde yola gitmelidir (389/1)

İran sefareti dönüşünde II. Mahmud’a bir ramazaniyye sunmuştur:

Yolda tıtdum ramazānı didi ehl-i büldān
Şehre koyvirme bizi tıtmasun ol keyf bozan (28/1)

Bir daķıķa kımayup mey-gedede rakķāşı
Birine sā‘ atı oynatdı o zühhād-nişān (28/4)

Қadrini ehl-i Sıtanbül bilür gerçekden
Muntazırdır aña şāhen-şeh-i devrān her ān (28/11)

Divan şiirindeki “āşık, ma‘ şuk ve rakīb” ilişkisi şöyle ifade edilir:

‘Āşık oldur kim sorarlarsa eger
Kendüye eyler işāret hayretinden güc belā (341/4)

Yār serkeş el tehī dil ise bī-ārām u mihr
El-‘ ıyāz işte budur Es‘ad belā-ender-belā (344/5)

Dilberiñ zülf-i perîşânın görünce Es' adâ
 Hayretinden ' âşıkîñ güftârı beste bestedir (372/5)

Sevgili, çeşmi kan dökmede adîl-i nâdir , kaşı kemân, sahir, şuh, ağzı yok
 gibi, âşık olması güç, ... sıfatlarla anlatılmıştır.

Görmedim gamze-i cânânıma beñzer sâhir
 Çeşmi kan dökmede ammâ ki ' adîl-i nâdir (401/1)

Servler içre gezerken o gazâli gördüm
 Hüsn u kametde sözün toğrısı müstesnâdır (401/3)

Güya dehânı yok gibi virmez cevâb o şüh
 İncâz-ı va' d-ı büsesini eylesem su'âl (455/3)

' Âşık olmak katı güc kaşı kemân cânâne
 Kaşdı tîr-i nigehi ile olurken cân (506/1)

Âşık ise ağyâr belası ve sevgilinin bütün yaptıkları karşısında şöyle
 seslenmektedir:

Sırrıñı ' âşık iseñ yâre dahı eyleme fâş
 Soñra ağyâr belası virir envâ' -ı telâş (426/1)

Neden bu eşk-i dem-âlûdıma bakup acımaz
 Tebessümiyle raķibe nigâh iden cânân (468/2)

Tîğ-i ğamzeñ ‘âşıķ öldürmekde hîç itmez haṭâ
 Ẕahr-ı aġyâr ile de bir kez şavâb itmez misiñ (471/3)

Es‘ad Efendi, Âkif Paşa (Şiir: 413), Arif Hikmet (Şiir: 464), Vâsıf Beg (Şiir: 498), Selâm Beg’in (Şiir: 508) gazellerine nazireler yazmıştır.

Cenâb-ı mîr-i Hikmetle Selâmiñ nazmı ey Es‘ad
 İki faşl-ı fevâ’id asl olur i‘câz-ı bâbından (464/7)

Vâsıf Begiñ Es‘ad gazel-i tâze edâsı
 Tâb-âver-i rûh oldu ṭabî‘at budır işte 498/7

Es‘ad Efendi’nin şiirlerinde dil genelde sadedir. Arapça ve Farsça bilen Es‘ad Efendi Arapça-Farsça şiirler ve mülemmalar yazmıştır. Ahenk unsuru olarak kelime tekrarlarına yer vermiştir.

Eğerçi miskâle-i eşk ile secencel-i çeşm
 Muşayķal olmasa ‘aks eylemez ḥayâl-i cemâl (451/2)

Cihânda kişiniñ adıdır kılan
 Kılanı yalandır yalandır inan (42/3)

Yeter ḥâme nâçâr isende şuver
 Ẕaderdir Ẕaderdir Ẕaderdir Ẕader (42/94)

Zebânıñ sürçmesi mürge sebebdır
 Virir mi mürge pâyıñ sürçmesi yol (651/2)

Nāgehān külbe-i aḥzānıma cānān geldi

Beñze ƙan sīneme cān derdime dermān geldi (709)

1. Atasözü ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler

Es'ad Efendi günlük hayatta kullanılan atasözü ve deyimlere şiirlerinde yer vermiştir. Divan'da Türkçe kökenli kelimelerin oranı oldukça fazladır. Atasözü ve atasözü hükmünde söyleyişler şöyledir:

Cān fedālıkda Vāmık olmalıdır	4/5
Bitürdi boş yire sermāye-i tesellāyı	5/34
Günāhı deftere sıgmama-	5/35
Eger maḳsūd eşerse mısra' -ı berceste kāfīdir	31/25
Ḥudā ƙādirdir eyler seng-i hārādan güher peydā	31/27
Mu' āşır çeker şöhretinden zarar	42/67
Dünyā didikleri su içinde cezāredir	375/4
Rāh-ı yāre sarf olunsun cān gibi sermāyeler	383/2
Nādān sürer şafā ƙamı ehl-i hüner çeker	412/5
'Aşƙ ehliniñ semāhatı bir şey'e beñzemez	416/2
Ḥaḳīkī 'āşıƙān ma' şūƙıñ bir müyüñ incitmez	421/3
Nādircedir sadāƙatı insāna dāderiñ	446/5
Çıƙarmaz Ƙays meşreb sūre-i ve'l-leyli ezberden	477/3
Parmağın ƙaldıranıñ desti ƙurır	588/1
Biñ dilim olsa yetişmez bir dilim nān şūkrine	608/2
Her kime kemlik iderseñ saƙın andan kendiñ	638/3
Māl ile evlāda gönül baƙlama	639/1

Sözi az söyle ağır söyle Nedīmā ki sūḥan	667/1
Zer gibi şayılı cevher gibi sencide gerek	657/2
Söylemekden yeg imiş söylememek	668/1
İki ortak gibidir āhiretle işbu dünyā kim	670
Unudurlar seni bī-çāre hemān olmayı gör	687
Her kime iylik iderseñ şer u mekrinden şaḫın	704
Bir günāh için velīler her gün āh itmekdedir	706
Beñze kan sīneme cān derdime dermān geldi	709
Riyā itme nihānı atalar semtinde gel ev al	720
Görünce ḥāce efendi şaḥāyifin şoruñ	721
Ne ğam firāḫ ile ölsem gözümler açık gitmez	735
Her derde bir devā var anı bulmadır hūner	762
Keder geçerken anıñ kaydı da diger ğamdır	763
Zamāne zāhidiniñ ‘ iffeti zügürtlükdür	764
Ṭoḫınma arıya ḳovanına gider	765
Yaşasun yār hemān ‘ aşıḳa sağılık budır	766
Şafā geçerken anı kār şanmaḳ oldu cünūn	772
Bir pula olsa da dünyāyı alup aldanma	778
Yitürmeyince bilinmez nefāyisiñ ḳadri	779
Kişiniñ sözünden özin var ṭanı	781
Gökden ne yağdı kim anı yer içmedi tamām	783

2. Deyimler

Vā‘ izi ḳıssa-ḥān gibi diñle-	4/50
Ayakda kal-	7/3
Yaya kal-	7/3
Tarik-i devletine gir-	7/3

Ana baba fedâ kal-	7/14
Yüz sür-	8/1
Her tarafı tut-	4/29
Kara taşdan cereyân it-	4/40
Kurı sevdâya yaş akıt-	4/54
Rikâba yüzün sür-	5/15
Gıpta et-	5/19
Selâm al-	5/21
Hayrete ko-	5/24
Sermâye-i tesellâyı boş yere bitir-	5/34
Belâya ugra-	5/36
Başın eg-	27/41
Kendini ög-	27/56
Yüz bul-	27/95
İki yüzli belâya meder-efşân ol-	32/17
Bir pula deg-	32/25
Kılıcı ‘arşa as-	76/2
Dîvân tır-	122/1
‘Âlemiñ şâğ u şolını tıldır-	122/1
İlerü gel-	124/1
Yüz çevir-	168/3
Ayrı düş-	213/3
Yaş akıt-	265/3
Dişine taş gel-	265/4
Cihândan göç-	311/2
Ateş bahasına çık-	364/3
Bir karış yer yakala-	379/3

Diyār-ı igtirāba düş-	381/2
Ġam yi-	383/1
Qızıl-armaqla üstünde yapılmış köpriye beñze-	388/1
Cümle bellerden geç-	388/2
Seng-i şer at-	392/3
El ayak ditreyerek raksa gel-	397/2
Yalvarı gör-	399/4
Kan dök-	401/1
Ağzı dadın bil-	402/2
Bir maħalle çekil-	406/4
Başa kaq-	418/3
Bir şey'e beñze-	421/1
Sīneye çek-	421/2
Du' āsın al-	444/3
Qulı ol-	444/5
Qumāş-ı Hind ol-	459/2
Bāzāre düş-	460/3
Yol vir-	453/2
Qāre çal-	453/3
Derde düş ol-	461/1
Deryālar gibi tol-	461/2
Fırsat el vir-	461/3
Rişini yol-	461/3
Gül iken açmadan sol-	461/4
Gün yüzine hayrān ol-	466/1
Ālāyış-i dünyāya tal-	485/4
Hülyāya tal-	485/5

Uzakdan gör-	487/4
Boşanup aç-	490/1
Güşîña söz taq-	490/2
Muhâlif düş-	493/5
Noqsâna çık-	502/3
Bir kemikle bir deri kal-	523/3
Gam çek-	525/1
Belini bük-	527/3
Pây-ı bürehne taqımıñ biri ol-	536/6
Deryâlar gibi tol-	539/2
Yola çık-	545/1
Pâyına penbe döşekler ser-	545/2
Hayrı yokdır dinil-	553/1
Bir ramaq kal-	575/1
Gam çek-	576/2
Bir günüñ biñ id-	586/2
Herkese deryâlar ihsân it-	596/3
Toğrı yola git-	640/2
Elem çek-	664/2
Toğru yoldan ihtiyârî çık-	677/17
Ölse gözü açık gitme-	735
Güzel göster-	745
Belâsını bul-	746
Gözün üstünde kaşı ol-	758

III. BÖLÜM

DİVANIN TENKİTLİ METNİ VE HAZIRLANMASI

1. TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENİLEN YOL

a. Divanın tanıtılması

Es'ad Efendi Divanı'nın bir nüshası klasik divan tertibine göre tertip edilmiştir. Diğer nüshalar ise nazım şekline göre tertip edilmiştir. Divanın sekiz nüshası bulunmaktadır. Fakat bu nüshalar bütün şiirlerin bulunduğu bir nüsha değil, sadece gazellerin, sadece tarihlerin, sadece kasidelerin,... bulunduğu nüshalardır. Divanın tenkitli metni oluşturulurken bazı nüshaları dikkate almadık. Bu nüshalar şunlardır:

Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 3852'deki 2+98 varaklık, birçok sayfaları boş bırakılmış ve karalamaların olduğu müsvedde halindeki nüshada 1257 yılına kadar yazılan şiirleri vardır.

Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi, nr. 2852'deki 3 varaklık (2 varak boş bırakılmıştır) ser-levha tezhipli nüshada bir kaside vardır.¹ Es'ad Efendi, nr. 3852'deki nüsha ile E2, E3, E4, E5, Ü1 nüshaları Es'ad Efendi tarafından yazılmıştır. Tenkitli metne aşağıdaki altı nüshayı esas aldık;

1. E1 : Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 3841

Cilt: Yeşil mukavva cilt, mukavva cilt, mıklepli, şirazesiz.

Varak: 1+93

Yazı: Tâlik, siyah mürekkep, başlıklar kırmızı mürekkepli, cedvelli

Satır: 23

Boy: 237-145 (175- 70) mm

İstinsah tarihi: 1257/1841

İstinsah kaydı: -

1+93 varaklık bu nüsha Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 3852'deki müsvedde nüshanın Tahir Selam Bey tarafından 1257 yılında tertip ve tanzim edilmesiyle oluşmuştur. Ne var ki Es'ad Efendi Divan'a daha sonra yazdığı şiirleri de ilave etmiştir.

¹ Bu kaside metin bölümünde 31. sırada verdiğimiz kaside ile aynıdır.

Es'ad Efendi daha sonra yazdığı şiirleri ilave ederken sayfa kenarında ve normal sırada bulunan şiirlere gerektiğinde numaralar vererek şiir sıralamasının nasıl olması gerektiğini belirtmiştir. Bu nüshada der-kenara yazılan şiirlerin hattı ile aşağıda hakkında bilgi vereceğimiz nüshaların hattı aynıdır.²

Bu nüshada sonradan yazılmış şiirlerin olduğu beş küçük parça kağıt vardır. Ayrıca nüshanın sonunda bir kağıtta bazı kelimelerin ebcedle rakam karşılıkları vardır. Başka bir kağıtta ise "Burusalı hâcî hoca geldi efendimizi ziyaret etmek isterim, diyorlar" yazılıdır.

Divan Tahir Selam Bey'in yazdığı dibâce ile başlamaktadır. Bunu na'atlar (2a), Nakşibendî silsile-nâmesi (6a), bazı türbe ziyaretleri için yazılmış şiirler takip etmektedir. Kasideler (9a), takrizler (22b), manzum tarihler (26b), gazeller (60b), tahmisler (78b), kıt'alar (80b), matlalar (89a), beyitler (91a) ve mısralarla sona ermektedir.

2. Ü1 : Üniversite Ktp., nr. T. 2813³

Cilt: Yeşil mukavva cilt, mukavva cilt, mıkplepli, şirazesiz.

Varak: 46

Yazı: Tâlik

Satır: 20

Boy: 236-155 (174-75) mm

İstinsah tarihi: -

İstinsah kaydı: -

Gazellerin harf sırasına göre bulunduğu 46 varaklık nüshadır. Nüshanın sonunda gazellerin yazılmasının 1260 tarihinde sona erdiği belirtilmektedir. (34b) Bu nüshada der-kenara veya ilave kağıtlara 1257-1261 yıllarında yazılmış bazı şiirler vardır. Derviş, Hafız, Nedim, Mir Selâm ve Nâilî'nin gazellerine tahmisler (35b), bir şarkı (38a), Nakşibendî silsile-nâmesi (39b), matlalar, beyitler (42b) ve mısralarla nüsha sona ermektedir.

² Es'ad Efendi'nin kendi kaleminden çıkmış Münşe'at mecmualarının hattı ile bu nüshada der-kenara yazılan şiirlerin hattı da aynıdır.

³ Bu nüsha için bk. Es'ad, Sahhaflar Şeyhi-zâde Mehmed, Divan-ı Es'ad, Milli Kütüphane, Mikrofilm Arşivi Nu. A-4573, 1964

3. E2 : Süleymaniye Ktp., Es' ad Efendi Böl., nr. 1747

Cilt: Yeşil mukavva cilt, mıklepsiz, şirazesiz

Varak: 16

Yazı: Tâlik, siyah mürekkep, başlıklar kırmızı mürekkepli, cedvelli

Satır: 20

Boy: 234-155 (173-76) mm

İstinsah tarihi:

İstinsah kaydı: -

Kıt'alar başlığı altında kendi kaleminden çıkmış 16 varaklık nüshadır. Tercüme kıt'alar, bazı şehzâde ve sultanların doğumlarına tebrik kıt'aları ile başlayan bu nüsha, sadrazam ve şeyhülislama yazılmış kıt'aları, çeşitli konulara kıt'alar (hased erbabından şikayet, dünya malını kötüleme, erbâb-ı kemalin yokluğu vb) tegazzüllerle devam etmekte, fahriyelerle sona ermektedir.

4. E3 : Süleymaniye Ktp., Es' ad Efendi Böl., nr. 1748

Cilt: Orijinal, yeşil mukavva cilt

Varak: 55

Yazı: Tâlik , siyah mürekkep, başlıklar kırmızı mürekkepli, cedvelli

Satır: 19

Boy: 234-154 (174-75) mm

İstinsah tarihi: -

İstinsah kaydı: -

55 varaklık Es' ad Efendi'nin kendi hattıyla yazdığı, aynı zamanda sayfa kenarlarında ilavelerin bulunduğu, bazı sayfaları boş bırakılmış bu nüsha manzum tarihleri ihtiva etmektedir:

Sultan II. Mahmud'un tahta çıkışına, Şehzâde Bayezid'in doğumuna (1b), Şehzâde Abdülhamid'in, Şehzâde Mehmed'in, Şehzâde Osman'ın, Abdülaziz'in, Nizameddin'in ; Emine, Fatma, Hayriyye, Sultanların doğumlarına (2a) şehzâdelerin okumaya başlamalarına, Mekke ve Medine'nin Vehhâbilerden kurtarılmasına, padişahın yeni yılını tebrik edilmesine (5a), cebe-hâne, barut-hâne, karavul-hâne ve Silistre Kalesi'nin yapımına, Nusratiyye kalyonunun denize indirilmesine, camii yapımına, türbelerin tamirine, muvakkit-haneler ve bazı çeşmelerin yapılmasına (8a), Abdulmecid'in tahta çıkışına, sultan ve şehzâdelerin doğumlarına (15b), Abdulmecid'in yeni yılının tebrik edilmesine (19b), yeni verilen görevleri tebrik edilmesine (23b), devlet adamlarının çocuklarının doğumlarına (38a), bazı padişahların, kişilerin, bu arada babasının vefatına (40b),

yazdığı eserlere ve İran Şahı Feth Ali'nin vefatına (48b) ve 1261 yılına kadar geçen olaylara yazılmış tarihler vardır.

5. E4 : Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 1749

Cilt: Yeşil mukavva cilt, mıklepsiz, şirazesiz

Varak: 11

Yazı: Tâlik, siyah mürekkep, başlıklar kırmızı mürekkepli, cedvelli

Satır: 23

Boy: 234-154 (170-70) mm

İstinsah tarihi: -

İstinsah kaydı: -

11 varaklık bu nüsha kendi hattıyla yazdığı takriz ve mesnevileri ihtiva etmektedir. Bu nüshada bir na't (1b), Nakşibendî silsilenâmesi (3a), Sultan II. Mahmud için yazılmış mesneviler (6b), Şair Aynî'nin Sâkî-nâme'si ile Gülşen-i Hurrem adlı eserlere yazılmış manzum takrizler (7a) İzzet Molla hakkında mesnevi (9a) yer almaktadır.

6. E5 : Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 1750

Cilt: Orijinal, kahverengi mukavva cilt

Varak: 20

Yazı: Tâlik

Satır: 23

Boy: 234-154 (170-70) mm

İstinsah tarihi: -

İstinsah kaydı: -

1+20 varaklık bu nüsha genel olarak Es'ad Efendi'nin kendi hattıyla yazdığı na't ve kasidelerden oluşmaktadır. El nüshasında da yer alan dibâce ile başlar. Bu dibâce Tahir Selam Bey tarafından yazılmıştır. Dibâcede Divan'ın 1257 yılında tertip edildiğine bir tarih yazılmıştır;

Cevherî harf ile târîh didi hâtif-i gayb

Tuhfe nâdide bu Dîvân-ı Cenâb-ı Es'ad (1257)

Na't, mi'râciye (2b), Şâh-ı Nakşibendî'ye yazılmış bir kaside (4a), Mevlânâ Hâlid en-Nakşibendî'ye yazılmış bir kaside; hırka-i şerif ziyareti, Sultan Mahmud'un Çanakkale Boğazı ve Edirne'ye yaptığı yaptığı seyahate kasideler,

Es'ad Efendi'nin İran dönüşü sunduğu kaside, vb. konularda yazılmış kasideler bulunmaktadır.

Ayrıca kaynaklarda⁴ Sahaflar Şeyhi-zâde Vak'a-nüvis Es'ad Mehmed Efendi'ye ait olarak gösterilen Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi Böl., Divan-ı Es'ad Efendi, nr. 334'teki 53 varaklık nüsha Şeyhülislam Es'ad Mehmed Efendi (1685-1753)'ye aittir. Şeyhülislam Es'ad Efendi Divanı yayınlanmıştır.⁵ Yayınlanmış Şeyhülislam Es'ad Efendi Divanı beş nüsha üzerinden tenkit edilmiştir⁶. Sultan I. Mahmud'a sunulduğu düşünülen Üniversite Ktp., Ty. 5454 numaralı nüsha ile Hafid Efendi 344'teki nüsha ortak ve farklı şiirler dikkate alındığında birbirine çok benzemektedir. Hafid Efendi nr.344'teki nüshada der-kenara yazılan şiirler Üniversite Ktp., Ty.5454'teki nüshada normal sıraya yazılmıştır. Şiirlerin sıralanışı iki nüshada da hemen hemen aynıdır. Tespit edilen nüshanın Sultan I. Mahmud'a takdim edilen nüshadan önceki nüsha olması muhtemeldir.

b. Takip Edilen Yol ve Nüsha Şeceresi

Divanın tenkitli metni oluşturulurken tertip edilmiş E1 (Es'ad Efendi, nr. 3841) nüshasını öncelikle göz önünde bulundurduk. Çünkü Tahir Selâm Bey tarafından tertip edilen bu nüshada der-kenara sonradan yazılmış da olsa hemen hemen bütün şiirler bulunmaktadır.

E1 nüshası ile nazım şekillerine göre tertip edilmiş E2 (kıt'aların olduğu nüsha), E3 (tarihlerin olduğu nüsha), E4 (mesnevilerin olduğu nüsha), E5 (na' t ve kasidelerin olduğu nüsha) ve Ü1 (gazellerin olduğu nüsha) nüshaları şiirlerin sıralanışı, şiirlerin ortaklığı ve düzeltmeler açısından değerlendirilmiştir.

Metni oluştururken dikkate aldığımız altı nüsha adeta tenkit edilmiştir. Örneğin bir nüshada karalanmış ya da düzeltilmiş bir kelimenin diğer nüshadaki şekli her iki nüshaya da yazılmıştır. Es'ad Efendi'nin bu nüshaları birlikte değerlendirdiği çok açıktır.

⁴ İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazmalar Katalogu, İstanbul 1969, IV, 952 ; N. Tuman, a.g.e., s.26 ; Büyük Türk Klasikleri, "Es'ad Efendi", s. 254

⁵ bk. Şeyhülislam Es'ad ve Divanı, Muhammet Nur Doğan, İstanbul, 1997

⁶ 1. Üniversite Ktp., Ty.5454 ; 2. Üniversite Ktp., Ty.3445 ; 3.Üniversite Ktp., Ty.1707 ; 4. Üniversite Ktp., Ty.9822 ; 5. Millet Ktp., Manzum 25

Es'ad Efendi kelimelerin yazılışına ve şiirlerin sıralanışına dikkat etmiştir. Örneğin kalıp gereği birleşik okunması gereken “k'oldı” gibi kelimelerin üzerine mutlaka aynı işareti koymuştur.

E1 nüshasındaki der-kenara yazılan hatt ile diğer beş nüshanın hattı aynıdır. Dolayısıyla E1 nüshasında der-kenara yazılan şiirler Es'ad Efendi tarafından yazılmıştır. Sayfa kenarlarındaki şiirlere sıralama için numara verilmiştir. E1 nüshasında der-kenara yazılan şiirler diğer nüshalarda normal sırasındadır ve bu sıralama Es'ad Efendi'nin sayfa kenarlarındaki şiirlere verdiği numara sırasına da uygundur. Sadece bir nüshada olan şiirler hangi nazım şeklinde yazılmışsa ilgili bölüme konulmuştur. Sonuç olarak;

1. Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Böl., nr. 3852'deki müsvedde halde bulunan nüsha 1257 yılında tertip edilmiştir.
2. Tertip edilen tek nüsha E1 nüshasıdır.
3. E2, E3, E4, E5 ve Ü1 nüshaları nazım şekillerine göre tertip edilmiştir.
4. E1 nüshasında der-kenara yazılan şiirler ilgili diğer nüshada normal sıradadır.
5. Nazım şekillerine göre tertip edilen nüshalarda sonradan der-kenara yazılan şiirler de bulunmaktadır.
6. Tertip edilmiş E1 nüshası ile diğer nüshalar arasında farklılık azdır.
7. Sadece bir nüshada olan şiirler de bulunmaktadır.
8. E2, E3, E4, E5, Ü1 nüshaları aynı hatla yazılmıştır. E1 nüshasındaki der-kenara yazılan şiirler de diğer nüshalarla aynı hatla yazılmıştır.
9. E2, E3, E4, E5, Ü1 nüshaları Es'ad Efendi tarafından yazılmıştır.
10. E1, E2, E3, E4, E5 ve Ü1 nüshası Es'ad Efendi Böl., nr.3852'deki nüshadan alınmıştır.
11. Divanın tenkitli metni E1, E2, E3, E4, E5 ve Ü1 nüshaları birleştirilerek oluşturulmuştur.

Bismillāhirmānirrahim

Mısra' -ı berceste-i nazm-ı kerim¹

Matla-ı manzūme-i hāmd-ı Hūdā terkīb-bend-i esālīb-i hüsn-edā kılınup masāri'-i durūd pey-ā-pey vürūd seyyidü'l-enām tazmīniyle kelām-ı nizām-ı bedī' u'l-insicām u redāif-i kavāfī terziyye vü tekrīm āl u aşhāb-ı müstezād-ı ebyāt salāt u selām kılındıktan soñra çekide-i qalem 'abd-i müstehām ya'ni ba'is sühan-sāz-ı Selām budur ki tuğrā-yı garrā-yı nişān-ı hikmet beyān-ı hilkat ādemiyan “ve lekad kerramnā benī ādem mükerrremehū” cemīlesiyle ‘ünvān-tırāz ve tıfl-ı nev-āmūz fıtrat-ı insāniyye dāru'l-ifāde-i mantıqda hā'iz-i derece-i imtiyāz olup ve nuṭṭ u beyānıñ cilve-gāh-ı te'ayyün u temeyyüzi daḥī fenn-i eş'ār idügi vāreste-i kayd-ı eş'ār ve'l-istimā bālā zīb risāle-i risālet ve muḥakkiḳ-i kitāb-ı maḥremiyyet-i 'aliyye-i etimme's-salāt ve ekmelü't-tahiyyāt efendimiz ḥazretleriniñ ḥadīs-i mecāz-ı taḥdīs-i şeriflerinden gülbün-efzā-yı rivāyet olup müntakā fī ravzati's-şehāb nām kitābda mağrūs-ı çemenistān-ı setür kılınan “İlmtu evlādikumū's-şi'r fe-ennehū yuftiku'd-dehen ve yetliḳu'l-lisān ve yūrisü's-şecā'at kelimet-i'l-emr” nebeviyyesinde şi'irin sebep-i terbiye-i evlād olduğı beyān u ünebbā fazīlet-i sūhana delīl-i kavī idügi āşıkārdır. Bennā-yı berin-i insān olana zebān-ı elzem ve terbiye-i lisān ile ıslāh mantıḳ-ı cümleden iḳdām olup “velā seyyimā bālā tırāz” sırr-ı sūre-i Raḥmān olan ḥalaḳa'l-insān 'ilme'l-beyān naşş-ı ihsān feşannedehū” kā'in-i beyānı ta'rifde bir taḳrīr-i melih ve ta'bir-i fasihdir ki mā-fi'z-żamīri izāh ve ifsāh-ı tarīḳıyle āhir ifhāmdan ibāretidir diyü ḥāme-i kāzī ve şāhibü'l-Keşşāf-ı tefsīr sāz-ı beyān ve bu beyān-ı iktisāb daḥī tettebbu' ve muṭala'a-i kelām-ı neşr u nazm-ı büleḡā-i fusaḥāya merbūṭ ve bulunduğı beyān-gerde-i a'lām olduğı irāde-i kayd-ı bürhāndır. İmdi deḳāyık u ḥaḳāyık ṭuruk-ı beyāna şarf denānir-i ezḥān ve bezl-i derāhim derk u itḳān buyurmuş zevāt-ı bāhirü'l-irfān ḥazarātdan işbu dīvān-ı şerīfiñ nāzımı dīvān-ı

¹ E1.1b, E5.1b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

fesahât u belâgatde ser-âmed Rûm ili kıazî-‘askeri pâyesini hâ’iz ve Meclis-i Ahkâm-ı ‘Adliyye a‘zâlarına ittihâk ile fâ’iz hâlâ vak‘ â-yı-nüvis-i devlet-i ‘âliyye Şeyh-zâde semâhatlü es-Seyyid Mehmed Es‘ad Efendi hâzretleri elsine-i selâsede istedikleri vechle kıalıp elfâza rûh-fermâ olanlardan ve hâkıķâ ki zât-ı yektâ-güher vücûd-ı nâzenînleri kân-ı ‘âlem-i imkâna bir gelerek imtiyâz bulanlardan olup tahdîş-i ni‘met ile mu‘avven kıaşıdesinde gösterdikleri kemiyyet u keyfiyyet üzere çendîn müddet vü ilcâ-yı me’mûriyetde çekîde-i mizâb-ı kılîk-i sihr-âferînleri olan eş‘âr vü âsârları ser-â-ser âşıķâne vü nâzikâne münakķah vü muhayyel vü ezhercihet muķâla‘aya cedîr ve muhâl olmağın tertîbini bi’l-iltizâm bi-tevfîķa te‘âlâ 1257 senesinde kıarîn-i hüsn-i nizâm ve âcizâne işbu târîh netîce dehende-i şahîfe-i erkâm oldu. “Cevherî harf ile târîh didi hâtif-i ğayb” tuhfe-i nadîde bu dîvân cenâb-ı Es‘ada hemân hâzret-i Rabb-i Vedûd, vücûd-ı mes‘ûd-ı lâzımu’l-mevcûdların mesned zindeğânî ve âfiyetde ebed-nümûd ve sâye-i ‘irfân dâyelerin mefâriķ-i müsta‘dânda maḥdûd buyura. Âmîn.

1²

Nu‘ût-ı Celîle ve Medâyh-i Şerîfe³

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 Habîbullâh-ı ekremdir veliyy-i ni‘met-i ‘âlem
Bu hükme naşş-ı en‘amtü değil mi şâhid-i şâdık
- 2 Bi-lutfullâhdır gencîne-i cûdı açılmışken
Dîger ebvâb-ı devr itmek olur mı ümmete lâyıq

2⁴

Ğâle fî te‘ayyuni ravzatihî sallallâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem⁵

Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlün

- 1 Yâ ħalîlen ħabri ħahhar rabbenâ ħad azzemeh
Ğayruhû min mürselihi ħayyebe fî’z-zâhiri
- 2 İnne şems mislü’n-nucûmu’z-zâhiri
Vahyi mehmâ eşrakat tuhfî ziyâ-es-sâ’iri

² E1.2b, E2.2a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

³ Nu‘ût-ı Celîle ve Medâyh-i Şerîfe : -E2

⁴ E1.2b, E2.2a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

1. Ey dost, O onun kabrini diğerleri arasından temiz kıldı ve yüceltti.

2.O (Hz. Muhammed) bir güneştir, diğerleri (peygamberler) birer yıldız gibidir. O güneş ne zaman ziyasını gösterse, diğer yıldızların ışığı kapanır.

⁵ Ğâle fî te‘ayyuni ravzatihî sallallâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem : -E2

3⁶Na't-ı sāhibü't-tâc bi-vasfî'l-mi'râc⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Sır u şân-ı semâ subh u mesâ ey sāhibü'l-mi'râc
Furûğ-ı ravzañı el-hakk gedâ ey sāhibü'l-mi'râc
- 2 Ğubâr-ı maḳdemiñden leyle-i esrâra devr olmuş
'Aceb mi olsa ser-gerdân zekâ ey sāhibü'l-mi'râc
- 3 Ba'îd olmaz cenâh-ı nisbetiñle 'âlem-i ḳudse
'Urûc itse sunûf-ı evliyâ ey sāhibü'l-mi'râc
- 4 Vücûdun mazhar-ı teşrîf-i levlâk oldu ḳılmaz mı
Ḳabûl-i iltiyâm elbet semâ ey sāhibü'l-mi'râc
- 5 Sen ol refref süvâr sidre-i revsin kim selâmiñda
Sufûf-ârâ-yı rehdir asfiyâ ey sāhibü'l-mi'râc
- 6 Olur güm-reh şeb-i ḡafletde kemter çâkeriñ Es'ad
Eger olmazsa lutfuñ reh-nümâ ey sāhibü'l-mi'râc

⁶ E1.2b, E5.3a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1⁷ Na't-ı sāhibü't-tâc bi-vasfî'l-mi'râc : Na't-ı sāhibü't-tâc bi-vasfu'l-mi'râc sallallâhu 'aleyhi ve sellem E5

4⁸

Mesnevi der na‘t-ı şerîf-i nebevî ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm

Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Bahr-i sevdāya dalma ey hāme
Toldı naqş-ı günāhla nāme
- 2 Çāk çāk olmadan sahîfe-i kār
Kes lisān-ı dürüğün ey bî-ār
- 3 Da‘ va-yı istikāmet eylersen
Döner ammā seķāmet eylersen
- 4 Gerçi baġruñ degil baña beñzer
Sen de ‘ aşık mısın cemāle meger
- 5 ‘ Āşık ammā ki sādık olmalıdır
Cān fedālıkda⁹ Vāmık olmalıdır
- 6 Dirsens olduğda ben güşāde dehen
Hayretinden Kelīm olur elken
- 7 Harf-i nazm-ı cemāle dā’irdir
Noktalar anda hāle dā’irdir

⁸ E1.2b, E4.1b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1⁹ fedālıkda : fedāyide E4

- 8 Vasf-ı gîsûyı eylesem tahrîr
Mû-şikâfâne eylerem takrîr
- 9 Hatt-ı dilberde bulduğum ta'bir
' Ârız-ı kâğıdı ider tenvîr
- 10 Ey kalem iş midir bu gûne neşîd
Bir olur mı hâzefle dürr-i ferîd
- 11 Kîl u kâli zebânîña alma
Bürde-i ihticâbede kalma
- 12 Şol sühân kim mecâz olur yekser
Geçemez hayyiz-i kabûli gider
- 13 Saña lâzım gerekse sermâye
Virme nakd-ı medârîñı mâye
- 14 Râmet âsârın olsa dirseñ eger
Saña yekser¹⁰ senâ-yı ehl-i nazar
- 15 Bülbül-âsâ akıt dü-çeşm-i teri
Eylemekde şefâ' at ol seheri
- 16 B'inger ey meyl-i kuhl-i çeşm-i 'ibr
Farz-ı ' aynset na' t-ı peygamber

---

¹⁰ yekser : ya'ni El

- 17 İstemi¹¹ kav̄lunā bi-sem¹²-i kabūl
 Kul ‘alā¹¹ mā-yeliķu şān-ı resūl
- 18 Evvel āhir ola salāt u selām
 Hātemü’l-mürselīne bī-encām
- 19 Nice hātem o fahr-i¹² ins u melek
 Bā¹³ is-i hestī-i¹³ zemīn u felek
- 20 Şeh-i kevneyn u Ahmed-i muhtār
 Eşref-i halk u seyyid-i ebrār¹⁴
- 21 Nice şeh dergehinde leyl u nehār
 Hulafā-yı güzīni hīdmetkār
- 22 Ne felekdir mutī¹⁵-i fermānı¹⁵
 Ahterāndır çerāğ-ı ihsānı
- 23 Nūrına ‘ādem olmasa mahrem
 Halk olurdu bütūn rehīn ‘adem
- 24 Nūr-ı vech-i ki şu¹⁶ a-nāk oldu
 Nūh-ı semt-i necāta yol buldı

¹¹ ‘alā : kullen E4

17. Peygamberin sözünü onun derecesine layık bir şekilde dinle

¹² fahr-i ; cevri E4

¹³ Bā¹³ is-i hestī-i : Dahı işbu E4

¹⁴ Bu beyt sadece E1’de vardır

¹⁵ mūtī-i fermānı ; meṭā¹⁵-ı fermānı E4

- 25 Muṭṭfī-i âteş-i büt-i küffār
Oldı milād-ı pākine mi‘mār
- 26 Nūrânı o mihr-i enverden
İktibās itdi Yūsuf oldı ḥasen
- 27 Çün kim oldı çerāğ-ı fahr-i cihān
İş bu sûret ile meh-i Ken‘ân
- 28 Nola Ya‘kûba iftirākı eger
Tîre kılsa cihānı ser-â-ser
- 29 Bulmağıçün o mihr ile şerefi
Tutdı ‘İsâ semâda bir ṭarafı
- 30 Gülsitân-ı risâlete güldür
Bûsitân-ı belâğa bûlbüldür
- 31 Lî ma‘allâh tahtına sultân
‘İnde rabbike beytine mihmân
- 32 Giydi levlâk tâcını serine
Geldi erkân-ı mâsivâ yerine
- 33 Tercemân-ı zebân-ı mâ-yentak
Küllî mâ-ķâle Muşafâ sâdık

- 34   Pertev-i çeşm-i rûşen-i mâ-zâğ
Bî-basîretlere huceste sürâğ
- 35   Dest-gîr-i fütâdegân-ı enâm
Mahv-sâz-ı kebâ'ir-i âşâm
- 36   Rahmet-i 'âlemîñ hayât-ı cihân
Nola olsa ricâda 'âlemiyân
- 37   Mu'cizâtı bedâhet efzâdır
Pertev-i mihr-veş hüveydâdır
- 38   Seyr iden cürm-i şems ü sür'atini
Fikr iden mümkünîñ haqîkatini
- 39   Hâl-i mi'racı eylemez mi kabûl
'Arşdan a' lâ değil mi kadr-i resûl
- 40   Kâra taşdan ider iken cereyân
Parmağından nola şu olsa revân
- 41   İtmişiken¹⁶ be-mücib-i Qur'ân
Hulûk u şânına kıssam-ı rahmân
- 42   Bahr-ı bî-ka' r-ı na' t-ı hayr-i beşer
Nice bu nâverân-ı kilke sığar

---

¹⁶ İtmişiken : Kılmişiken E4

- 43 Lāyıkıyla senā ne haddimdir
‘Afv ider ‘aczi mi ki cedd imdir
- 44 Salli yā Rab ‘aleyhi bi’l-ibcāl
Ve ‘ale’l-āl-i mā-telā’il-āl¹⁷
- 45 Ey habīb-i Hudā delīl-i hüdā
Ve’y şefī‘-i şefīk-i rüz-ı cezā
- 46 Ğarķa-i kılzüm-i menāhīyem
Nefsimin dā’imā tebāhīyem
- 47 Dil-i şūrīdeye ne hāl oldu
Dest-i dilberde pāy-māl oldu
- 48 Tāk-ı mihrābı ebruvān sandı
Mahfili cāy-ı muṭribān sandı
- 49 Hum-i ma‘ bed idüp meyi tezkīr
Sā‘id-i ‘azmini ider teşmīr
- 50 Vā‘izi kıssa-ḫān gibi diñler
O buña eylese bu aña güler
- 51 Şöyle müsrif ki itmeyüp imsāk
Yoķ yere naķd-ı vaķti ķıldı helāk

¹⁷ 45. En büyük ta‘zimi onun üzerine kıl ve ehl-i beyti var oldukça onların da üzerine kıl.

- 52 Hānede hān-ı tã‘atı bitdi
Yerine şavmı ekl idüp gitdi
- 53 Baña nefsim şu rütbe reng itdi
‘Aklıma¹⁸ rāh-ı sıdkı teng itdi¹⁹
- 54 Kākül-i şūha kayd²⁰ idüp başım
Qırı sevdāya aqıdır yaşım
- 55 Meded ey dest-gır-i üftāde
Meded ey hān-ı luṭfī āmāde
- 56 Beni eyle rehā-yı derd-i civān
Dest-i mecnūna²¹ virme dāmen-i cān
- 57 Eyle imdād-ı feyz-i rūhānī
Bulayım tā ki zevk u vicdānī
- 58 Tasfiye-bahş-ı muzğa-i qalb ol
Qurb-i ma‘nāya cezbe-i celb ol
- 59 Silsile-bend-i ehl-i ‘irfān it
Tā şevem feyz-mend-i ‘irfānet

¹⁸ E1 nüshasında “‘aklıma” kelimesinin üstünde “Hūşuma” kelimesi yazılıdır.

¹⁹ Bu beyt sadece E1 nüshasında vardır.

²⁰ E4 nüshasında “kayd” kelimesinin üzerinde “rabt” kelimesi yazılıdır.

²¹ E4 nüshasında “mecnūna” kelimesinin üstünde “hūnīye” kelimesi yazılıdır.

- 60 Yâ ilâhî be-hakk-ı fahr-ı rusul
Be-ğuceste-i tarîk-i ehl-i sübül
- 61 Beni bağışla fahr-i kevneyne
Mahrem-i rāz-ı kâbe kavseyne
- 62 Dil siyeh rû siyâh u nâme siyâh
Şad hezâr âh hey meded eyvâh
- 63 Eger olmazsa hem rehim tevfiķ
Bulamam mahrem-i cenâba tarîķ
- 64 Nakd-ı ‘afvîñla dest-i mâlikden
Al beni kırtarup mehâlikden
- 65 Sırr-ı Tâ-Hâ içün idüp âzâd
Eyle fazlıñla²² çâkeriñ dil-şâd
- 66 İstiķâ‘atla dâr-ı dünyâda
Ya‘ ni bâzâr-ı râh-ı âmâde
- 67 Beyt-i pâkiñle ravza-i enver
‘Anķarîb ola cılve-gâh-ı nâzar
- 68 Nûr-ı îmânım eyleyüp lem‘ân
Ola misbâh-ı cân u dil rahşân

---

²² fazlıñla : luţfuñla E4

69 Dem-i āhir nefesde yā Allāh
Eyle zikrinle Es' adı āgāh

5²³

Kıssa-i mensūse-i mi'rāc²⁴

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1 Nola bu kilik-i siyeh rengim olsa sevdâyı
Yazar şabāha kadar vaf-ı hāl-i Leylâyı

2 Odır şadā-yı şarīr u şikāf-ı şadıyla
'Adīl-i 'andel-i şeb-hīz bāğ-ı şeydâyı²⁵

3 O bir kalem-zen-i dīvān-gān ki imlāya
Gelür degilse de var andan öğren imlâyı

4 Leb-i hamūşı açılmaz meger ki hem-dem ide
Benim gibi dili sūzān bir özge şeydâyı

5 Derūnı nūr-ı nümün nutkı şol şecer gibi kim
Tekellümü ile dem-beste kıldı Mūsâyı

6 Benān-ı mürdeye hem-dest olunca rūh virür
İder bu hālde işrāb-ı feyz-i 'İsâyı

²³ E1.4b, E5.3a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

²⁴ Kıssa-i mensūsa-i mi'rāc -E5

²⁵ Bu beyit E1 nüshasında der-kenara yazılmışken E5 nüshasında normal sıradadır.

- 7 Ezelde pertevî nûr-ı Muhammedîdendir
Sûzı münevver iderse nola süveydâyı
- 8 Nola şeb içre bilâ-nüşa dil-firîb-i fûnûn
Müfessir eylese mi' râc-ı²⁶ mu' cize ayı²⁷
- 9 Güzel yazar o rumûz-âşinâ-yı nâr-ı siyeh
Hulâsâ kışşa-i menşûş leyl-i isrâyı
- 10 Ne leyl o kim aña her rûz u şeb fedâ olsun
Murâda eyledi vâşıl habîb-i mevlâyı
- 11 Derinde hidmet içün beyt-i Ümmühânînin
Dururken aldı cihân deñlü feyz-i Tâ-Hâyı
- 12 Burâk-ı berk-i şitâb-ı yanaşdırup önce
Hużûr-ı hazrete Cibrîl kıldı revsâyı
- 13 Didi buyur saña sırr-ı cemâli ru'yet içün
Döşetdi nûr ile haqq mesned o kim ednâyı
- 14 Müzeyyen oldu rekûb-i peyember ile burâk
Tefevvuk itse nola zuhrı 'arş-ı²⁸ 'âlâyı

²⁶ E5 nüshasında "mi'râc-ı" kelimesinin üzerinde "esrâ" yazılıdır.

²⁷ Bu beyit E1 nüshasında der-kenara yazılmışken E5 nüshasında normal sıradadır.

²⁸ E5 nüshasında "arş-ı" kelimesinin üzerinde "çarh-ı" yazılıdır.

- 15 Rikāba sürdi yüzin arz-ı Mescid-i Aḳsā
Şabāḥ-ı haşre ḳadar buldı luṭf-ı iḥyāyı
- 16 İmāmet eyledi bi'l-evleviyye mescidde
Bulup içinde rusulden²⁹ şafun şaf-āsāyı
- 17 Teferrüc eyledi mehtāb-ı nūr-ı ḳudsīde
Kemāl-i kevkebe üzre riyyāz-ı bālāyı
- 18 Tehāssür üzre felek şerḥa-dār idi ḳoḳdan³⁰
O şebde buldı hele iltiyām-ı fermāyı
- 19 Zemīne ḡıbtā iderdi semāda buldı nasīb
Başınca ol cihete şad şeref ile pāyı
- 20 Şafā-yı ḥal ile seyyār-kān seb'-ı tıbāḳ
O şebde eyledilerdi semā'-ı monlāyı
- 21 Selāmın almağa her bir felekde zeyn itdi
Yürür nebī ṭurarak meslek-i temannāyı
- 22 Bir āsitāne irişdi ki māsivā ṭuramaz
Bir ünse irdi ki ey hūş ḳıl temāşāyı

²⁹ içinden rusulden ; rusulden içinde E5

³⁰ ḳoḳdan ; evvel E5

- 23 O üns içinde tecellî iden furûğ-ı cemâl
Yegâne eyledi yekser vücūd-ı eşyâyı
- 24 Nedir o güft u şenîde nedir o dāniş u dîd
Vuķūfı hayrete ķor hem-ķü tıfl-ı ebbâyı
- 25 O halvet içre çıkup erba‘în bir anda tamām
Ehādla Aħmed ider bezm-i ĥāşş -ı tenhâyı
- 26 Kālem bilürse de serdāra öldi virmedi sır
Faķaķ vuķū‘ ı beyānında kıldı inbâyı
- 27 Ĥulāsa āyet-i rahmet gibi inüp buldı
Firāş-ı pākinin üstünde ĥāl-i evlâyı
- 28 Ki ya‘ni keremi evvel yerinde ķalmış imiş
Tefekkür eyle tevellā-yı haķķ te‘ālāyı
- 29 Ba‘îd olur mı beniyye ‘urūc eyler iken
Velî-i ümmeti tayy-gerde deşt-i pehnâyı
- 30 Götürdi dest-i mübārekle ĥān-ı bārîden³¹
‘İbāre penç-i muķarrer mişüllü³² ā‘lâyı

---

³¹ bārîden ; bālādan E5

³² mişüllü ; benām-ı E5

- 31 Eyā ḥabīb-i Ḥudā hāme-i ūkeste-zebān
Bitürdi ‘acַz ile na‘tında naḳd-ı inşâyı
- 32 Siyāh-kārī-i taḳṣīrine emān yekser
Keṣīde eyle teraḥḥumla ḥatt-ı ihsâyı
- 33 Vesīle eyledi ammā ki na‘tını ‘afva
Ki zenb-i sâbıķı itmez ḳabûl ihsâyı
- 34 Haḳıḳat eyledi rāh-ı mecāza hayf-ı telef
Bitürdi boş yire sermāye-i tesellâyı
- 35 Gūnāhı deftere sıḡmazsa da mü’evveldir
Ki tutdı dest-i muḥarrikle semt-i ilvâyı
- 36 Başı benim gibi bir bed ḳarınle eyvāh
Belāya uğradı ṣaşırdı ḥüsn-ārâyı
- 37 Benim o cānī müfsid ki maḥrem olsa baña
Bir anda mücrim ider ehl-i rind u taḳvâyı
- 38 Dil ü zebānı menāḥiyyi zıkr u zükr üzere
Sezā-yı dest-i zebānı degil mi hercāyī
- 39 Hezār ṣükr ki ammā bulundı nesliñden
Ümīd ider dür-i luṭfuñda zıll-i tûbâyı

- 40 Ayırma silsile-i âlden cenâhına al
Bu Es'ad adlu siyeh-rûy-ı 'abd-ı rüsvâyı
- 41 O nâm-ı ism-i betûl ile hem-'aded oldu
Şu nükte hürmetine 'ıtkıma yaz imzâyı
- 42 Bahâne cûy-ı kerem ya'ni Rabb-i ekremden
Şefâ'at eyle bu 'abd-i siyâh³³ simâyı
- 43 Du'â-yı ehl-i dil-ân tâ'urûc ide 'arşa
İnûp melâ'ike ide şavâf baḥḥâyı
- 44 Ola salât ile teslîm-i vâsıl-ı ravzañ
Bula hem âl u sihâbıñ füyûz-ı erzâyı

6³⁴

Menkabet-i Hâce-i Bahâü'l-haḥḥ ve'd-dîn Mehmed Şâh-ı Nakşibend
Ḳuddüse Sırrihû

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Mültecâ-yı hüsrevândır bâb-ı şâh-ı Nakşibend
Müntehâ-yı sâlikândır bâb-ı şâh-ı Nakşibend

³³ siyâh : günâh E5

³⁴ E1.5b, E5.4a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

- 2   Hıdmetinde sa‘y idenler buldı envā‘-ı şafā
Ka‘be-i ehl-i dilāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 3   Pāyesi hem rütbe-i çarḥ-ı bülend olsa ne var
Ya‘ni ḳasr-ı ‘ārifāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 4   Nūr-ı feyzi rehber-i ehl-i cenān olmuş gider
Medḥal-i saḥn-ı cināndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 5   Şadrını şiddīḳ-i ekber eylemişdir cāy-gāh
Āsitān-ı rāstāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 6   Pāsbān-ı ḥazret-i Ḥālīd olıñca añla kim
Nice bir vālā mekāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 7   Keyd-i ḥaşm-ı nefs-i şeytāndan necāt itmek ister
Dāḥil ol dārü‘l-emāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 8   Ḳuṭb her ‘asr olmada rümāl her şām u seher
Ġıbṭa-baḥş-ı āsumāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 9   Dāhilinde ḥācegān temyīz ider nīk u bedi
Bāb-ı sefr-i imtihāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend
- 10   Yā ilāhī olmasun maṭrūdı Es‘ad kim añla
Menhec-i ‘irfān-resāndır bāb-ı şāh-ı Nakşibend

7³⁵

DİĞER

Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Göster cemāliñi baña ey şāh-ı Nakşibend
Vallāhi āşıkam saña ey şāh-ı Nakşibend
- 2 Mihr-i fuyūzuñ itmiş³⁶ ihāta 'avālimi
Kıldıñ nigāh her yana ey şāh-ı Nakşibend
- 3 Girdim tarīk-i devletiñe³⁷ lık yardım it³⁸
Kaldım ayakda ben³⁹ yaya ey şāh-ı Nakşibend
- 4 Bālā rev eyle beñdeni⁴⁰ rāhiñda kıl kerem⁴¹
Olsun fedā baba ana ey şāh-ı Nakşibend
- 5 Es' ad ola sitārem amān bakma zenbime
Göster cemāliñi baña ey şāh-ı Nakşibend

8⁴²

---

³⁵ E1.5b, E5.4b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

³⁶ itmiş : itdi E5

³⁷ devletiñe ; 'izzetiñe E5

³⁸ yardım it : kıl kerem E5

³⁹ E5 nüshasında "pek" kelimesinin üzerinde "ben" yazılıdır.

⁴⁰ bendeñi : tñi E1

⁴¹ kıl kerem: ez-derün E1

⁴² E1.5b; E2.2a; -E3, -E4, -E5

İstifāde ez hazret-i mevlāna Hālid ẓuddüse sırrihū⁴³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Yüziñ sür dergeh-i cennet-misāl-i Hālid-i pīre
Şaḡın reşk ile düşme dūzaḡ-ı inkārına aslā
- 2 Der-i feyż-āveri üzre sezādır hibr-i cevherle
Yazılsa “hezihi cennāt-ı ‘adn fedḡilūhā” hā⁴⁴

9⁴⁵

Dīger⁴⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Nola vaşfiñda disek ez dil u cān mevlānā
K'oldı feyziñ ile izāre ḡam-i mürde dilān
- 2 Dāhil-i dā'ire-i nisbet olan dervīşin
Şadr-ı ḡalbinde mekān eylediñ ey ḡutb-ı zamān

10⁴⁷

Der-Şān-ı Mevlānā Hālid-i Nakşibend ẓuddüse Sırrihū

⁴³ İstifāde-i ez hazret-i mevlāna Hālid ẓuddüse sırrihū -E2

⁴⁴ Şu adn cennetleridir, ilelebed orada kalıcısımsız

⁴⁵ E1.6a; E2.2b; - E3, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁶ Dīger; -E2.2a

⁴⁷ E1.6a; -E2, E3, -E4, -E5

Mef' ūlū Mefā' ilūn Mef' ūlū Mefā' ilūn

- 1 Var sende dem-i 'İsā yā ḥazret-i mevlānā
Kıl mürde dilim ihyā yā ḥazret-i mevlānā
- 2 Sen āyet-i raḥmetsin muḥyī-i şerī' atsin
Serkārı tarīkatsın yā ḥazret-i mevlānā
- 3 Pāk eyle süveydāmı döndür haḳḳa sevdāmı
Buldur baña mevlāmı yā ḥazret-i mevlānā
- 4 Yaḳdı dilimi bir mäh meylim añadır her gāh
Hālīm deger oldı āh yā ḥazret-i mevlānā
- 5 Kūrtar beni sevdādan Kays-ı dili Leylādan
Sırr vir baña mevlādan yā ḥazret-i mevlānā
- 6 Bāğ-ı emelim oldur peymānemi de tōldur
Haḳḳı baña sen buldur yā ḥazret-i mevlānā
- 7 Deryūze gerek Es' ad keşkūlini itmiş med
İtme añı sıfru'l-yed yā ḥazret-i mevlānā

11⁴⁸

Silsile-i 'aliyye-i tarīka-i Nakşibend-i Hālidiyye bi-şūret-i münācāt

⁴⁸ E1.6a : E4.3a; -E2, -E4, -E5

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Yâ ilâhi ahdinâ nehcü'l-kadîm
Fî tarîkı's-ser' i hattâ nestekîm
- 2 Sâ'il-i dergâhın oldum ey ehad⁴⁹
Yok baña bu bâbda ammâ sened⁵⁰
- 3 Enbiyâ bârî şefâ' at eylesün
Evliyâ bârî inâyet eylesün
- 4 Şall-i yâ rabbî 'alâ hâdi'l-verâ
Vârizi 'an aşhâbe ehl-i hedâ
- 5 Hıutvet için hâzret-i peygamberiñ
Sebkat için yâr-i gâr-ı serveriñ
- 6 Hâzret-i Selmândaki gurbet için
Kâsımıñ zâtındaki nisbet için
- 7 Ca' fer-i Şâdıkdaki hüccet için
Baş-ı Bestâmîdeki hayret için
- 8 Hubb-ı harakâtı yâ 'irfân için
Bû 'Ali kalbindeki iz'ân için

⁴⁹ oldum ey ehad : olduq ehl-i âle E4

⁵⁰ sened : penâh E3

- 9 Şeyh Yūsuf kuvveti hakkı için
Gucdevānī hulleti hakkı için
- 10 Div-gerī-i ‘ārif-i billāh için
Dağı Mahmūdu’l-ḥisāl āgāh için
- 11 Şāh-ı rāyetin ‘ale’s-şān için
Hem sūhāsı himem efşān için
- 12 Bāğıyet-i seyyid Emīr bā-kemāl
Hürmetiçün kim odur ya‘ni kelāl
- 13 Server-i ‘irfān-ı şāh-ı Nakşibend
Devletiçün kim odur cān içre kand
- 14 Nefha-i cān-baḥş-i Şeyh ‘Attār için
Rütbe-i çarḥ-ı Şems-i Envār için
- 15 ‘Abd-i ḥās dergeh-i settār için
Ya‘ni kurb-i Hâce-i Ahrār için
- 16 Zāhidiñ hem sekreti hakkı için
Hem Muḥammed sīreti hakkı için
- 17 Hâceginiñ mecdetī hakkı için
Şeyh Bākī sīreti hakkı için

- 18 Miknet-i Fārūķī-i dānā için
Lev‘ at-i Ma‘ sūm-ı ‘ālī-cā için
- 19 Şeyh Seyfeddindeki şafvet için
K̄alb-i nūr içre olan lem‘ at için
- 20 Hürmetiçün cān-ı cānān mazharıñ
Ya‘ ni Şemseddin-ı rüşen gevheriñ
- 21 Cezbesiçün Dehlevīnün kim yedi
H̄aliyā naḳd itmede nīk u bedi
- 22 Daḥı k̄utbu‘l-vak̄t H̄alid ḥurmeti
Ya‘ ni pīr-i pūr-mehāmid ḥurmeti
- 23 Öyle bir pīr ol ki her nezdiñ durur⁵¹
Şems-i feyzinden olur nūr-ı huḫūr
- 24 Vāriş-i ‘ilm-i resūlullāhdır
H̄aris-i ümmet-i ‘azīmü‘l-cāhiddir
- 25 Nutḳı ‘ilm-i zāhiri söyler ‘ayān
K̄albi ‘ilm-i bātını eyler beyān
- 26 Ol müceddid dīne verdi zīb u fer
İşbu sırr-i sāl mi’e hüccet yeter

⁵¹ El nüshasında der-kenara “sūrūr” yazılmıştır

- 27 Zâtı burc-ı evliyâyı evvelâ
Cây idüp ol katre virmişdi ziyâ
- 28 Nûr-ı vech-i semt-i Şâmı hâliyâ
Kıldı reşk-i beyt-i mes'ûd-ı zekâ
- 29 Himmet-i feyzi her ân hâzır ola
'Ayn-ı re'fetle bize nâzır ola
- 30 Yâ ile'l-halk kuddüse sırrıhum
Fâ-faẓ-ı faẓlen 'aleynâ berrihum
- 31 Ser-be-ser sırr-ı hüdâ erbâbınıñ
Seyyimâ bu silsile ashâbınıñ
- 32 Hürmetiçün geç günâhımdan benim
Geçmesün İblîs râhımdan benim
- 33 Nefsimi bâ-feyz-i erbâb-ı nefes
Eyleme âlûde-i gerd-i heves
- 34 Şol kadar müstağrik-i zenbem ki ben
İşte cerem-i girândır cirm-i ten
- 35 Tevbeme ey tasviye-efrûz-rûh
Vasf-ı lâzım ola ma'nâyı naşûh

36 Göñlümi pür-neşve-i hûb eyle sen
Tâ gide benlikle süsti ebeden

37 Ola şaff-ı sâlikân birle baña⁵²
Mürşid-i ‘irfân imâmü’l-enbiyâ

38 Eyle her dem kulluğun baña refîk
Tâ olam maqbûl-i erbâb-ı tarîk

39 Ey Hudâvend-i bi-feyz-i hâce-gân
Hüsn ile hatm eyle inķisâm emân

12⁵³

Metâli‘i derârî-i sipihr nisbet-i Nakşibendiyye ya‘ni silsile-i sâdât-ı
sıddıķıyye-i Hâlidıyye ber tertîb-i hurûf -ı esrâr-ı zurûf

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1 Siyer-i Mustafâvî rāhına git subh u mesâ
Saña ser-menzil-i ‘irfân olur elbet peydâ

2 Yâr-ı gârîñ revişin sıdķını tüt eyle şitâb
Kasr-ı ‘irfânda açılsun saña tâ kim ebvâb

⁵² E1 ve E4 nüshasında “Rabṭ-ı ehlullāh ile olsun baña” mısraının üzeri karalanarak “Ola şaff-ı sâlikân birle baña” mısraı yazılıdır.

⁵³ E1.7a, Ü1.38b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Reh-i Selmānı gözet ister iseñ semt-i necāt
 urb-i mevlāya ıkar ol reh-i ‘irfān bi’z-zāt
- 4 Nisbet-i āsım ider şafvet-i bāli ĩrās
 Ya‘ni Āgāhī-i esrār-ı cemāli ĩrās
- 5 Ca‘feriñ hüccetidir şa‘şa‘a-ārā-yı burūc
 ‘Ālem-i urbe o süllemden ider rūh-ı urūc
- 6 Başt-ı Beştāmīye ger mazhar olursa bir rāh
 Açılur aña muṭalsam görinen genc-i fütūh
- 7 Dest-i sılāña virir Bū’l-hasenūñ feyz-i ferāh
 Şecer-i nisbeti her cānibe salmışdır şāh
- 8 Bū ‘Aliyyeden ideriz vird dile istimdād
 İbn-i Sīnā olamaz vāıf-ı ahvāl-i fu’ād
- 9 Yūsuf-ı Mısr-ı vilāyet ki deri oldu melāz
 Yüz süren zev-i füyūzundan ider istilzāz
- 10 Ğucdevānī ki odur halka-i rūşen-dile ser
 Himmeti itmededir meş‘ale sırr-ı enver
- 11 ‘Ārifā rīv-keri ‘udeleri eyler bāz
 Der-i feyz-āverine sür yūziñi bi’l-i‘zāz

- 12 Nisbet h  zret-i Ma  m  d da         me'n  s
N  rdır   alb-i dil-  gah a  a olmuş f  n  s
- 13 H  l-i ness  ce cel  l eyleyerek bi  n s  p  ş
Mesnevide   okumu   m  -k  y kilkiyle   um  ş
- 14 Der-i Baba-y   Siy  s  de o  tur bi'l-ihl  s
Keyd her g  nden o  gul c  y-     al  s
- 15 Seyyidi  n pertevine    bta ider   ubh-   bey     
Eyleye   albimizi maz  har-   n  r   feyy     
- 16 Na    ibend ol ulu   ehdir ki f  y     -   mebs  t
Dest-i ser-k  r     ar  kat a  a olmuş merb  t
- 17   emme-i nisbet-i 'A     ar vire k  me-i   uz     
N  khet-i feyy  zi ile   albiz bulsun mel     
- 18 N  r-   Ya'   k  b   H  d      ylece    lm  ş lemm     
Olmasa mi  ri da  ı   ar  a gel  r yine   u'  
- 19   ul olan H   e-i A  r  re nola bulsa fer     
Old   n  n-p  re-i 'irf  n ile z  r   ki   er     
- 20 Z  hidi  n n    -     a       -   f  y     dır s  f
   eg  r t   ola ke's-   dil-   meft  n   eff  f

- 21 Nūr-ı dervīṣ-i Muhammedle pūr olmuş āfāk
Şems-i tābān nola dergāhıñı olsa müştāk
- 22 Hācegī bendesi dīnāre degilken mālīk
Olur ol mālīk-i dīnāre mu‘ ādil sālīk
- 23 Şaykal-i cezbe-i bākī ile āyine-i yāl
Terbiyet bulsa olur manzara-i sırr-ı cemāl
- 24 Dest-i ‘ irfān-ı müceddidle bulup istihkām
Oldı āfet-res-i āteş-gede kaşr-ı İslām
- 25 Olsa ger ‘ urve-i vüṣṣā keremi bend-i miyan
Bī-ta‘ ab menzil alur sālīk-i rāh-ı ‘ irfān
- 26 Seyf-i dīn nisbeti şemşīrini tut nefis-i ‘ adū
Rūha savle nerede gösteremez zerrece rū
- 27 Nūr-ı Nūr ile nola zūlmet-i nefis olsa tebāh
Mümteni‘ olmadı mı cem‘ -i sefīd ile siyāh
- 28 Cān-ı cānān dūrrikdir mazhar-ı ḥān-ı ālā
Tıfl-ı dīl kāmīl olur luṭfı olursa lā lā
- 29 Dihlevī bendesi koysa nola çarḥ üstüne pāy
Kendisi mesned-i kuṭbiyeti itmişken cāy

- 30 Nola kûṭbiyyet-i Ḥālidle döner ise semā
Kālb-i kâṣīyi çevirmekde iken şubḥ u mesā
- 31 Ḥazretiñ kûṭb-ı zamān olduğu bî-reyb u merā
Başladı silsileye harfû'l-elifden zîrā
- 32 Yücedir mertebe-i ma' nevî-i mevlânā
Oldı bak dā' ireniñ evveli peyveste añā
- 33 Es' adı itmeye zer silsileden dūr Ḥudā
Bula ol kâfileden loḳma çü kelb-i sahrā

13⁵⁴

Ḥazret-i Şeyh-i Ekber ḳuddüse sırrıhu'l-ethar efendimiziñ tahyi's-şām-ı
aḳvām-ı taşavvuf tesmiye bi'l-ḳabā'il-i mevleviyye mecālihim 'ale't-
taḥḳīḳ semt-i terāhim fi'l-verī ḥayri'l-beriyye kıṭ'a-i kerāmet-i lem'asına
mazḥar kûṭbu'l-'ārifīn ḡavsı'l-vāşılīn Ḥazret-i Mevlānā Ziyāeddīn eş-
Şeyh Mehmed Ḥālīd el-'Osmānī eş-Şāfī' en-Naḳşibendī el-Ḳādirī es-
Sühreverdī el-Ceştī el-Müceddidī el-Mazḥarī el-'İmādī ḳuddüse sırrıhū
cenāblarından istimdād

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Emān ervāy-ı feyz ile emān yā ḥazret-i Ḥālīd
Benim dil-teşne ber ḥuşkīn dehān yā ḥazret-i Ḥālīd

⁵⁴ E1.8a, E5.5a; -E2, -E3, -E4, -Ü1

- 2   Žiyā-yı dīne virdi perteviñ zīrā ki olmuşdır
Esāmī yādigār-ı āsumān yā ḥazret-i Ḥālid
- 3   Nedir rūh-ı muşavvir ma‘nā-yı zengīni zāhirde
Ḥayāl-i ṭal‘ atıñ eyler ayān yā ḥazret-i Ḥālid
- 4   Cihān-ı cānı ābād eyledi enfāsı kudsīyyen
Müceddid olduġuñdur bī-gümān yā ḥazret-i Ḥālid
- 5   Şafā-yı bāle şehd-i hidmetiñdir şübhesiz⁵⁵ bādī
Kerem kıl bu meges-vāre hemān yā ḥazret-i Ḥālid
- 6   Bir andañ himmetiñ düşdükde mir’at-ı dile⁵⁶ derḥāl
Olur şüret-nümā sırr-ı nihān yā ḥazret-i Ḥālid
- 7   Dinürken bir alay hükkām-ı nādān ḳalbe mevlānā
Saña ıtlāk olunmaz mı⁵⁷ o şān yā ḥazret-i Ḥālid⁵⁸
- 8   Ba‘īd olsun mı⁵⁹ hic zātıñ gibi bir zü’l-cenāheyne
Eger bālā-yı çarḥ olsa mekān yā ḥazret-i Ḥālid
- 9   Nola vār ise münkir pertev-i āşār-ı ‘irfānıñ
Budur ḳutbiyyete bihter-nişān yā ḥazret-i Ḥālid

⁵⁵ şübhesiz : bī-gümān E1

⁵⁶ mir’at-ı dile : levh-i sīneye E5

⁵⁷ ıtlāk olunmaz mı : saña şāyān degil midir E5

⁵⁸ E1 nüshasında der-kenara E5 nüshasındaki “Saña şāyān degil midir o şān” mısraı yazılmıştır.

⁵⁹ E1 nüshasında “olur mı” kelimesinin üzeri karalanarak E5 nüshasında olduġu gibi “olsun mı” yazılmıştır.

- 10 Olan dil-beste-i zencîr-i feyz-i râbıtañ dâ'im
Nola bālâ-rev olsa ân-be-ân yâ hazret-i Hâlid
- 11 Diyâr-ı Şâma mânend-i şabâhu'l-‘ıyd olmuşdur
Mu‘ allâ meşhediñ⁶⁰ pertev-feşân yâ hazret-i Hâlid
- 12 Riyâz-ı nazm u neşriñ nefha bahşâ olalı dehre
Kim oldı iştiâr-ı gül-sitân yâ hazret-i Hâlid
- 13 Kerâmet ile tuhye’ş-şâm-ı aqvâm diyüp kılmış
Kudümün Şeyh Muhyiddin beyân yâ hazret-i Hâlid
- 14 Raḥîk-i nazm-ı tahkîkiñ göreydi ‘ Ârif-i Câmı
İderdi âsitânıñ âşiyân yâ hazret-i Hâlid
- 15 Neseble nisbetiñ şiddîk ile ‘ Osmâna dâhildir
Hadîs-i midḥatıñ bulmuş ne şân yâ hazret-i Hâlid
- 16 ‘ Aceb mi nüsha-i mektûbuñı⁶¹ çün ḥaṭṭ-ı Fârûkî
Cihân eyler ise ḥırz-ı revân yâ hazret-i Hâlid
- 17 Bahâeddin-i şâni vasfiñ ile Nakşibend olsa
Sezâdır ḥâme-i rengîn-zebân yâ hazret-i Hâlid

⁶⁰ meşhediñ : dergehiñ E5 (E1 ve E5 nüshasında kelimenin üzeri karalanarak iki kelime de yazılmıştır)

⁶¹ mektûbuñı : mektûbını E5

18 Yerā' ımla ne mümkün vaşfıñ ĩfā kim o kütāhe
Sıgar mı āb-ı baħr-ı bĩ-girān yā ħazret-i Ĥālīd

19 Dü 'ālemde mu'īn u dest-gĩr ol Es'ad-ı zāre
Emān yā ħazret-i Ĥālīd emān yā ħazret-i Ĥālīd

14⁶²

Ĥazret-i Mevlānā müşārūn ileyh dergāhına nā-kilk taqđīm olan 'arz-ı ĥāl⁶³

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

1 Bismillāh ey yerā' a-i der-pāş-ı nüktedir
Ve'y maḡsim-i füyüz-i ma' ānī-i 'abir

2 Eyle dem-i fiğān ile nāy-ı dehānı pür
Bağrıñ diliñ benim gibi 'āşık⁶⁴ iseñ eger

3 Va' dī-i istikāmet idüp bu zamāne dek
Ĥayli seḡāmet itmişidiñ ey şikeste ser

4 Sevdā-yı ĥāl u zülf ile taħrĩr u noḡtadan
Sermāye-i medārıñıa virmiş idiñ zarar

⁶² E1.8b, E5.5b; -E2, -E3, -E4, -Ü1

⁶³ Ĥazret-i Mevlānā müşārūn ileyh dergāhına nā-kilk taqđīm olan 'arz-ı ĥāl -E1

⁶⁴ Bağrıñ diliñ benim gibi 'āşık : Şar dāğ-ı sine birle sen vaşf-kār

- 5 Şa'y it şafā-yı sīneye ey bī-nevā henūz⁶⁵
Hengāme-i telākki-i mā-fāte geldi yer

- 6 Baş kes huzūr-ı hāzrete zīrā ḥaḳīḳate
Es'ad mecāzdan āna rū-māl olan geçer

15⁶⁶

Der-ziyāret-i Enīs Dede ḳuddüse sırrıhū şeyh-i zāviye-i mevleviyye
der Edirne⁶⁷
Mef'ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fa' ilün

- 1 Ey bezm-i ḳurb-i pīre olan dā'imā Enīs
Şaffu'n-ni'āl-i dergehiñe düşdi bu faḳīr
- 2 İsm-i celāl zāt için ey ḥānmān-ı feyz
Ḳıl loḳma bahş himmet olup matbaḳında sır

16⁶⁸

Der ziyāret-i Hacı Bayram-ı Velī ḳuddüse sırrıhū⁶⁹
Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün

- 1 'İyd-ı feyze rūze-dār-ı ḥāhişin irer eli
Olsa rū-māl-i maḳām-ı Hacı Bayrām-ı Velī

⁶⁵ şafā-yı sīneye ey bī-nevā henūz : güşā-veş nefse bul şafā-yı rūḥ E5

⁶⁶ E1.8b, E2.2b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁷ Der ziyāret-i Enīs Dede ḳuddüse sırrıhū şeyh-i zāviye-i mevleviyye der Edirne : -E2

⁶⁸ E1.8b, E2.2b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁹ Der ziyāret-i Hacı Bayram-ı Velī ḳuddüse sırrıhū : -E2

- 2   Āfitāb-ı himmetiñ işrāk kıl ey kutb-ı dīn
Nisbet-i zerre medārım tā ki olsun mūncelī

17⁷⁰

Der-ziyāret-i Akşemseddin kudduse sırrıhū⁷¹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1   Bu siyeh rüy⁷² gene dergehiñe sürdi cebīn
Kerem eyle aña yâ hâzret-i Akşemseddin

- 2   Kānde bu zerre meh işrāk-i dil āgehlerde
Mültecīdir saña yâ hâzret-i Akşemseddin⁷³

18⁷⁴

Der-ziyāret-i Şeyh Şāmī be-kurb-i Anḳara

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1   Qarīn oldum sabāḥ-ı feyze Es' ad iğtirābımda
Olup bir gice mihmān ḳaryesinde Şeyh Şāmīniñ

⁷⁰ E1.8b, E2.2b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

⁷¹ Der ziyāret-i Akşemseddin kudduse sırrıhū : -E2

⁷² E1 nüshasında der-kenara “Es' ad rüy siyeh” yazılmıştır.

⁷³ İkinci beyit sadece E2 nüshasında vardır.

⁷⁴ E1.8b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

19⁷⁵Der-sitâyiş-i Hakkı Burusavî ve Hakkı Erzurûmî kıdduse sırrıhumâ⁷⁶

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Hudâ Hakkı iki zât oldılar pîrâye-i ümmet
İdüp bu Ka' be-i dîn-i hanîfe sa' y ile hizmet
- 2 Biriniñ nâmı İbrâhîm dîger oldu İsmâ' il
Güvâh ister iseñ âşâr-ı işâniñ yeter hüccet

20⁷⁷Der-ziyâret-i Sofyavî Bâlî Efendi⁷⁸

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Meded yâ hazret-i Bâlî meded bu lâ-übâliye
Halâvet-bağş-ı şafvet oldu şehd-i himmetiñ bâle
- 2 Eger şâyân-ı tard-ğân isemde çirg-i me'simle
Kerem kıl nisbetim vardır meges-âsâ yine bala

21⁷⁹⁷⁵ E1.8b, E2.3a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1⁷⁶ Der sitâyiş-i Hakkı Burusavî ve Hakkı Erzurûmî kıdduse sırrıhumâ : -E2⁷⁷ E1.8b, E2.2b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1⁷⁸ Der ziyâret-i Sofyavî Bâlî Efendi : -E2⁷⁹ E1.8b, E2.2b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

Der-ziyâret-i Sezâyî-i Gülşenî kıddüse sırrihû⁸⁰

Mef'ûlü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fa' ilün

- 1 Ey bülbül-i hadîka-i esrâr-ı ma' nevî
V'ey eyleyen hemîşe bahâr işbu Gülşeni
- 2 Çün zâg-ı pür şikeste dahîlim Sezâiyâ
Feyz-i demînle terbiyet eyle emân beni

22⁸¹

Ahde sene İslambul pâyesi tevcîhi şükründe hırka-i şerîfe vaşfı teşbîbiyle
sitâyiş-i pâdişâh zamânında bir kâsidedir

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Bârekallâh makâm-ı haram-ı Ka' be nazîr
Ferşine olsa sezâ aţlas-ı gerdün-ı haşîr
- 2 Der-i feyz-âveridir maţla' -ı⁸² envâr-ı küşûf⁸³
Açılur anda sülûk ehline esrâr-ı zâmîr
- 3 Kûbbe-i enverinin 'aks-i ziyâsından ider
Rûşenâ yeryüzini âyine-i mihr-i münîr

⁸⁰ Der ziyâret-i Sezâyî-i Gülşenî kıddüse sırrihû : -E2

⁸¹ E1.9a, E5.5b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

⁸² E5 nüshasında der-kenara "Ne haram kim dürrîdir maţla'" yazılmıştır.

⁸³ envâr-ı küşûf : mihr-i işrâk E5 (E1 nüshasında der-kenara E5 nüshasında olan "mihr-i işrâk" yazılmıştır.

- 4   ‘İlmi ‘âlem-i envâre varır⁸⁴ seyr eyle
Reh-i tesliyeñ degil mi o müzehhib zencîr
- 5   Halka-i bâb-ı bülendî⁸⁵ okudır rengin kim
Eylemiş⁸⁶ rûy-ı mehî leke-i⁸⁷ reşkî tekdîr
- 6   Revzeninden görünür her tarafı cennâtın
Bağsa ger çeşm-i başiret ile bir merd-i başîr
- 7   Kavş-ı mihrâbı içinde çekilen vird-i du‘ â
İrer âmâc-ı icâbet-gehe mânende-i tîr
- 8   Pâyesi ol kadar a‘ lâ ki degil bu kemter
İdemez Veysi-i dâñâ bile vaşfin ta‘bîr⁸⁸
- 9   Şadef-i dürr-i bahâ-gân zer-i feyz-i Hüdâ
Evc-i⁸⁹ dürrî-i hüdâ maşrık-ı şems-i tebşîr
- 10   Kible-i ehl-i Minâ şaff-ı şafâya mes‘ â
Cây-ı te’sîr-i du‘ â mevki‘ i zîkr⁹⁰ u tezkîr

⁸⁴ varır : deger E5 (E1 ve E5 nüshalarında kelimenin üzerine diğer nüshadaki kelime yazılmıştır.)

⁸⁵ bâb-ı bülendî : mışra‘ı bâbî E1

⁸⁶ eylemiş : ğıbtadan E5 (E1 nüshasında kelimenin üzerine diğer nüshadaki kelime yazılmıştır.)

⁸⁷ leke-i : lekese E5 (E1 ve E5 nüshalarında kelimenin üzerine diğer nüshadaki kelime yazılmıştır.)

⁸⁸ İdemez Veysi-i dâñâ bile vaşfin ta‘bîr : Süret-i vaşfını bu vechle eyler tasvîr E1 (E1 nüshasında mısraın üzerine E5 nüshadaki mısra yazılmıştır.)

⁸⁹ Evc-i : Burc-ı E5

⁹⁰ zîkr: vird E5 (E1 nüshasında der-kenara E5 nüshasındaki kelime yazılmıştır.)

- 11 Merkez-i meymenete dā'ire-i ğasrādır
Kevkeb-i mes' adate beyt-i şeref-mende münir
- 12 Ya' ni kim hırka-i pāk-i şeh-i kevneyn itmiş
Şadrın ol dā'ire-i fāhireniñ lem' a-pezir⁹¹
- 13 Nice bir hırka ki giymiş beden-i enverine
Bā' iş-i hesti-i halk Aḥmed-i muhtār u beşir
- 14 Nice bir hırka k' odur hırz-i emān-ı devlet
Toğrısı egri fütühâtı güvāh-ı te'sir
- 15 Şāhibi başdı kadem ' arşa şeb-i esrāda
Bu maḳāma nola reşk eyler ise çarḡ-ı esir
- 16 Hic̣ teb' id okıdır mı bütün aşhab ḳalup
Südde-i pāyine dirlerse eger sidre nazir⁹²
- 17 Cephe bi-sıdk-i derūn birle hemān sürmeli kim
Açılur dide-i sırr böylece eylerse darir
- 18 Olsa der-bān-ı himem şānına cāy-ı celse
Tāk-ı bālā-yı⁹³ felek kimse ider mi tekşir⁹⁴

⁹¹ E1 nüshasında 13, 14 ve 15. beyitlere E5 nüshasındaki sıralamayı işaretle 1,2, 3 şeklinde numara verilmiştir.

⁹² E1 nüshasında 17 ve 18. beyitler der-kenara yazılmışken, E5 nüshasında normal sırasındadır.

⁹³: Tāk-ı bālā-yı : Beyt-i ma' mūr E1

⁹⁴ E1 nüshasında bu beytin üzeri çizilmiş, E5 nüshasında ise 19. beyit olarak yazılmıştır

- 19 Nev-bahâr-ı ramazânda o gül-i gülşen-i cân
Yılda bir kez açılup ‘âlemi eyler ta‘tîr
- 20 Hamdulillâh olup peyrev-i züvvâr-ı kirâm
Oldı seyyâre ziyâ aḡter-i bî-ḡadr-i faḡîr
- 21 Sâ yine sâ ye-i yezdânda⁹⁵ sürüp dîdelerim
Oldum⁹⁶ el-ḡaḡ yine müstaḡriḡ-i elṡâf-ı⁹⁷ ḡadîr
- 22 Gördüm ol tuḡfe-i kevneyn-i bahâyı ki olup
Zîver-i raḡle-i zer pâ-yı bülend-i tevḡîr
- 23 Dest-ber-sîne-i bî-kîne ḡıyâm üzre ṡurur
Pîş-ḡâhında tevâzu‘ la ṡeh-i ‘âlem-ḡîr
- 24 Şübhe yokdır bu tevâzu‘ dan olur faḡr-ı rusul
Her umûrunda cenâb-ı ṡeh-i devrâne zahîr
- 25 Ya‘ ni ḡâḡân-ı zamân⁹⁸ ḡazret-i Sultân Mahmûd
Kim odur⁹⁹ ḡâmî‘-i ṡer‘-i ṡeh-i levlâk serîr

⁹⁵ yezdânda: mevlâda E5

⁹⁶ oldum : buldum E5

⁹⁷ yine müstaḡriḡ-i elṡâf-ı : yüzünde ‘inâyet-i ḡadîr E5

⁹⁸ zamân : cihân E5

⁹⁹ kim odur : zâtıdır E5

- 26 Nice hāmī ki vücūdın bed-i taqdīr¹⁰⁰ itmiş
Māye-i hīdmet-i şer‘ -i nebevīle taḥmīr¹⁰¹
- 27 Şöyle kim şevket-i İslām emeli olmuştır
Sā‘id-i sa‘yine bādī-i kavī-i teşmīr
- 28 Hāb-ı rāḥat yerine zaḥmeti ityān bula
Eyledi lāzıme-i emr-i ġazā-yı¹⁰² tevķīr
- 29 Nice hāmī ki vire baġçe-i ḥükme nümā¹⁰³
Gül-i ta‘dīli ile kıldı cihānı ta‘ķīr
- 30 Nice hāmī ki kühen-ġāh-ı esālībi bozup
Eyledi kaşr-ı Ḥavernaķ gibi re’sen ta‘mīr
- 31 Görse ger zātın ider idi velī-i ‘ahdī
Ḥazret-i İbn-i ‘Azīz kerem-i āyāt-ı maşīr
- 32 Zulmet-ābād perişānı iken rüy-ı zemīn
Kıldı pür-nūr o firūzende-i şem‘ -i tedbīr
- 33 Nüşa-i devleti re’yi ile taşḥīḥ itdi
Dest-i hükmünde olan ḥāme-i ḥikmet tahrīr

¹⁰⁰ taqdīr : taḥķīk E1

¹⁰¹ 27.-32. beyitler E1 nüshasında der-kenara, E5 nüshasında normal sıralama ile yazılmıştır.

¹⁰² ġazā-yı : cihādı E1

¹⁰³ baġçe-i ḥükme nümā : gülşen-i aḥkāma nümā E1

- 34 Bāğ-ı mülkünde hār-ı şerārı kesdi¹⁰⁴
 Qabza-i baṭş-ı şedīdindeki dās-ı şemşīr
- 35 Fikr¹⁰⁵ ü endīşesi āsūde-gī-i şinf-ı ‘ibād
 Maḳṣad-ı sādīkı büldān-ı cihānı ta‘mīr
- 36 Ṭab‘ının yapıdığı dīvān-ı Nizāmü’l-mülküñ
 İdemez müfredini müncez-i hāṭır tanzīr
- 37 Cūy-ı cūdı cereyān itmededir hem-vāre
 Nola eylerse aña reşk-i ḥased¹⁰⁶ ebr-i muṭīr
- 38 Nola ger baḥr-i muhīṭ-i keremi yanında
 Qılsa icār-ı cihān yeksere mānend-i ḡadīr¹⁰⁷
- 39 ‘Afv u iḥsānı şu miḳdārda kim ‘ahdında
 Māye-i ‘izzet olur cūr’et-i cürm ü taḳṣīr
- 40 Yed-i ṭulā-yı kemālāta bütün mālīkdir
 İdemez ḥaddini ḥaḳḳınca beyān kil-k-i ḳaṣīr¹⁰⁸
- 41 Dāverā dād-gerā şāh-ı ḥuceste esrā
 Ey melek şeyme u dindār-ı kerāmet-i taḥmīr¹⁰⁹

¹⁰⁴ Bu mısradaki kelime eksikliği nedeniyle vezin problemi vardır.

¹⁰⁵ fikr : asl E5

¹⁰⁶ hased : füzūn E5

¹⁰⁷ Bu beyit E1 nüshasında 38. beyitten sonra ilave olarak araya yazılmıştır.

¹⁰⁸ Bu beyit E1 nüshasında 40. beyitten sonra ilave olarak araya yazılmıştır.

¹⁰⁹ taḥmīr : semīr E5

- 42 Dürer-i midḥat-ı aḥlākınıñ imkānı mı var
Eylemek biñde birin zīver-i silk-i teşīr
- 43 Zīver-i silk-i¹¹⁰ sutūr olsa eger olmaz mı
Nice Şehnāme-i ṭusī gibi te'lif-i kebīr
- 44 Kānde ben bende-i dermānde-i ḥayret ālūd
Kānde evṣāf-ı cemīlīñdeki ḥaḳḳ-ı¹¹¹ ta' bīr
- 45 Es' adā merḥameti bendesine vāsi' adır
'Afv ider 'acziñi sen eyle du'āsın tekrīr
- 46 Şāhibu'l-bürde nebiyyi 'Arabī ravżasına
Tā ki züvvār ide rümāl ile çeşmin tenvīr¹¹²
- 47 Tā ki her rüz u şeb oldukça menār u ma'bed
Sāmi' a zīb-i şadā-yı şalavāt u tekbīr¹¹³
- 48 Haḳḳ ide zātını pīrāye-i taḥt-ı 'azamet
Kahr ile eyleye bed-ḥāh-ı muḳarrīn-i taḥkīr
- 49 Cünd-i Mañşūrı bulup kesret u kuvvet ideler
Şarkdan garba kadar kendiye kevni teşhīr

¹¹⁰ Zīver-i silk-i : Zīnet-i semt-i E5

¹¹¹ cemīlīñdeki ḥaḳḳ : cemīlīñde ḥüsn E5

¹¹² çeşmin tenvīr : kesb-i tebşīr E5

¹¹³ Bu beyit E1 nüshasında 46. beyitten sonra araya ilave edilmiştir.

23¹¹⁴

Ḳasīde der-‘avdet-i şāhāne¹¹⁵ ez teferrūc-i Boğaz-ı baḥr-ı sefīd u
 şehir-i Edirne be-sitāne
 Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn

- 1   Ḥayr-i maḳdem ey hidiv-i baḥr u ber
          Nehzatiñ mes‘ūd ide rabbū’l-beşer
- 2   Oldı cān-baḥşā nesīm-i subḥ dem
          Virdi teşrifin meger halka ḥaber
- 3   Müjde ey pejmürde-i dest-i firāk
          Kūy-ı matlabdan şabā-yı vasl eser
- 4   Müjde ey mehcūr-ı hāk-i āsitān
          Sīneden dūr oldı her gerd-i keder
- 5   Müjde ey kem-gerde-i rūh-ı safā
          İnne hażru’ş-şevḳ-i el-ān hażar
- 6   Maşrıḳ efrūz oldı ḥurşīd-i emel
          Müjde ey ḡam dīde-i derd-i seher
- 7   Müjde ey pā-māl-i semt-i intizār
          Şimdi geldi secde-i şükrāne yer

¹¹⁴ E1.10a, E5.7b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

¹¹⁵ şāhāne : Maḥmūdu’s-seyr E5

- 8 Zîr u destânî ¹¹⁶ tefahhus kıasd idüp
Eyledi gül-geşt o hem ‘adl-i ‘Ömer
- 9 Seyr-i büldân birle İskender gibi
Geldi hâkân-ı sa‘ âdet râh-ber
- 10 Ya‘ ni Hân Mahmûd-ı ‘ummân-ma‘ delet¹¹⁷
Eyledi Boğaza deryâdan sefer
- 11 Ebr-i dest-i kaçre-rîz-i cûd olup
Eyledi sîrâb o kaçtri ser-te-ser
- 12 Bahr-i elťâf-ı temevvüc eyleyüp
Sâhile neşr itdi lü’lû’ gibi zer
- 13 Gördüğü her kaçye u şehr ehliniñ
Aldı da‘ vâtın virüp naķd-ı¹¹⁸ güher
- 14 Başdığı yerde o nîgü niyyetiñ
Olsa cevher ger nola ¹¹⁹ seng ü meder
- 15 Vardığı her kaç‘ a istihkâmına
Burc-ı kaç‘ î reng-i gerdün reşk ider

¹¹⁶ E5 nüshasında “zîr-i destânî” kelimelerinin üzerinde “ya‘ ni büldânı” kelimeleri yazılıdır.

¹¹⁷ ‘ummân ma‘delet : ‘ummân meger mest E5

¹¹⁸ da‘ vâtın virüp naķd-ı : kaçben virdi naķd ile güher E5

¹¹⁹ olsa cevher ger nola : nola cevher olsa E1 (E1 nüshasında E5 nüshasındaki şekli mısraın üzerine yazılmıştır)

16 Ba' dezīn Şebdīz-i hākān-ı zamān
Edrene şehrinde oldu cılve-ger

17 Ol sevād-ı a' zam olsa iş midir
Rûşenā-yı feyz-i her şām u seher

18 Oldı zīrā āfitāb-ı burc-ı dād
Pertev-endāz anda bir hefte kadar

19 Rehberi-i mes' adetle ba' dezā
Pāy-ı tahtın eyledi şevket-mağarr

20 Beñzemişken cism-i bī-cāna vaṭan
Olmuşiken gülşen-i gūyā saḡar

21 Hamdulillāh mülhem-i ḡudsī gibi
Rûh-ı 'ālem maḡdemiyle virdi fer

22 Ya' ni ol mühr-i sipihr-i salṭanat
Burc-ı İslāmbula oldu şu' le ver

23 Oldı zāhir sırr-ı teşrīf-i mekīn
Ḥātemiñ ḡadrine bādīdir güher

24 Yūsuf-ı didārına bi'l-iştiyāk
Rû sefid olmuşdı Ya' kūb-ı başar

- 25   Tal‘ atıyla göñli gözi açılup
Bende-gân oldu rehâyâb-ı keder¹²⁰
- 26   Hâk râhında ğubârı başdırır
Şöyle döñdi eşk-i şādî çeşm-i ter
- 27   Gözleri aydın olup İslâmbuluñ
Nola şehr-âyîn idersen ser-te-ser
- 28   Feyz-i tebşîr-i kudûmı virdi çün
Hâme-i huşkînime tâb-ı dîger
- 29   Tarh idüp bir nev-ğazel virse nola
Ol nihâl-i ma‘ rifet tâze şemer
- 30   Râh-ı cüst ü cûda şüh-ı sîm-ber
‘ Âşıka bağlatdı hasretle kemer
- 31   Reşk-i ebrû ğıbtâ-i¹²¹ dîdârdan
Oldı ser-gerdânı şems¹²² ile kamer
- 32   Kâle-i vaşla o istignâ-furûş
Naqd-ı rûh alsa yine itmern zarar

¹²⁰ Bende-gân oldu rehâyâb-ı keder : Oldı mekân-ı sâlim kerd-i kûsûr

¹²¹ E1 ve E5 nüshasında “Reşk-i ebrû ğıbtâ-i” , “Ğıbtâ-i ebru ile” kelimeleri der-kenara yazılmıştır.

¹²² şems : mihr E5

- 33 Kâsd-ı cân eylerse¹²³ ger âhû-ḥirâm
Serserî üftâdeye yokdur makarr
- 34 İntizârî rûy-ı yâre şöyle kim
Nûr-ı bedri eyledi Es' ad be-der
- 35 Eylemişken pâdişâhın maḳdemi
Nazm-ı kilkim mâye-i reşk dürer
- 36 Olsa maṭla' zîb-i tûṭî-veş nola
Vaşf-ı pâkinde bulup zevḳ-i şeker
- 37 Zıll-i haḳḳ Mahmûd Ḥân Fârûḳ-eser
Hâmî-i dîn mâhî-i jeng-i zarar
- 38 Kilk-i te'yid ile yazılmış anıñ
Râyetinde âyet-i fetḥ u zafer
- 39 Dest-i cûdı ḡıbtâ-i ebr-i bahâr
Ḳatre andan bundan ammâ yem aḳar
- 40 İbn-i Maḳle görse ' ayn-ı hattını
Çeşm-i ' acze meyl-i reşkî tiz çeker

¹²³ eylerse : ittiyşe E5 (E1 nüshasında E5 nüshasındaki kelime üste yazılmıştır.)

- 41 Çekdiği sahtin kemānı görse ger
Tir-i ğibṭa Rüstemiñ¹²⁴ bağrın deler
- 42 ‘Ahd-ı ‘Adlî şöyle kim şir-i ecemm
Pireyi dil-sir-i şir-i rahm ider
- 43 Kuvveti mür-ı za‘ife verse tāb
Darb-ı nişi pîle şad yāre açar
- 44 Ehl-i ‘ilme bir metānet virdigim
Gelse bahṣe lāl olur İbn-i Hacer
- 45 Genc-i ma‘nā-yı “e‘iddū” āyetin
Feth idüp ol pādişāh-ı bā-ḥaber
- 46 Ancak a‘lā-yı livā-i şer‘ için
Eyledi techiz-i ceyşe şarf-ı zer
- 47 Niyyet-i ḥayriyye subḥa ‘an-ḳarīb
Ḥaydar-āsā eylemez mi feth-i der
- 48 Şit-ı top süṭü bā-‘avn-ı hāḳḳ
Nola haşm-ı şâğırn eylerse ker
- 49 İ‘tirāziñ var ise ger dārına
İtmeyüp mevlādan ey hased hazer

---

¹²⁴ Rüstemiñ : Ḳahramān E5

- 50   İşte meydān-ı hüner bahş idelim
Gel seniñle toğrı ey ahvel nazar
- 51   Da‘ vā-yı sebkat ne haddiñdir seniñ
Edhem-i hāmem ile ey der-be-der
- 52   Nass-ı kātı‘ kuvvetiyle tiğ-i kilik
Gerden-i cehlin seniñ birden keser
- 53   Gezlik-i taşhīh-i dest-i hāmlede
Sadr-ı kīneñ şerh ider hem-çün teber
- 54   Erredir sīn-i su‘ ālim ey hasūd
Hem elif destimde sīh āsā döner
- 55   Lām harfi dehredir kīm el-hazer
Mantıķ-ı ta‘ nı giyāh āsā biçer
- 56   Mīmi ammā mebhāş-ı takrīrimiñ¹²⁵
Gürz-veş her cāhdañ başın ezer
- 57   Eb-ı cürm ile tenevvür-i ‘inād
Nār-ı Nemrūd olsa da elbet söner
- 58   Kavm-i Mülğa ile Bektāşīyye kim
Kasr-ı dīn-i devlete saçdı şerer

---

¹²⁵ takrīrimiñ : taḥkīkimiñ E5

- 59 Ol ھاs u ھاṣā ki bāğ-ı mülkden
 Āb-ı tığı sildi mānend-i maṭar
- 60 İşte olmuṣdır müceddid şübhesiz
 Şimdi ol dindār bir vecche eser
- 61 Bahr-ı bī-ka‘ r-ı senāṣı sanma kim
 Nāvdān-ı kilik-i kūtāhe sıgar
- 62 Es‘ adā faḥriyye tā rūz-ı kıyām
 Bende-i dergāh-ı şāh olmak yeter
- 63 Ḥamdulillāh oldı Şeh-nāme-nüvīs
 Himmetiyle nev-be-nev bu kilik-i ter
- 64 Görse nuṣret-nāmemi fethī eger
 ‘Arz iderdi bana medḥ-i mu‘ teber
- 65 Fıkra-i inṣāmı meşķ eyler idi
 Bezm-i ‘irfānda Nedīm-i nükte-ver
- 66 Pāye-i te’sīs olursa nuṣrete
 Sūr-ı inṣāda nola Üss-i Zafer
- 67 Tāci-zāde gevher-i ta‘bīrimi
 Cān u dilden kılsa tāc-ı ser deger

68 Mevsim-i feyz-i şafadır kıl du' â
Tâ vire şâh-ı icâbet berk u ber

69 Kışver-i âfâka şâh-ı ahterân
Pertev-i ikbâlle virdikçe fer

70 Ola maqarrdan füyûzât-ı fütüh
Hâzret-i hâkân-ı İskender sayar

71 Kevkeb-i dârât-ı Dârâ ihtişâm
Matla' -ı iclâle salsun gerd-i fer

72 'Ârnâbûdân-ı a' dâya bütün
Sûk-ı tedmîrinde satdırsun ciger¹²⁶

24¹²⁷

Dibâce-i Âyet-i hayrlarında mûnderic mesnevîdir

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün

1 Şehinşâh-ı 'azîmu'l-câh-ı âfâk
Mu' allâ-menzilet hurşîd-işrâk

2 Müceddid menkâbet hâkân-ı devrân
Semiyye fahr-i 'âlem âsumân-şân

¹²⁶ Bu beyit sadece E1 nüshasında vardır. Fakat E5 nüshasında yeri boş bırakılmıştır.

¹²⁷ E1.11b, E4.6b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

- 3 Nola büldâne olsa pertev-ārā
Ki mihriñ şanıdır tenvîr zirā
- 4 Olaldan pâdişâh-ı ehl-i İslām
Esâsı kısr-ı dînin buldı ahkām
- 5 Zamânında o revnāk-sâz-ı dādıñ
Kesildi savtı erbâb-ı fesâdıñ
- 6 Zuhûr itdikde azrârın yasağı
Riyâz-ı devletin dūr oldu zâğı
- 7 ‘Asākîr girdi topdan intizāma
Dizildi dürr gibi silk-i¹²⁸ nizāma
- 8 Müceddiddir o şâh-ı haydar etvâr
Kodı yer yer cihân içre nev¹²⁹-âşâr
- 9 Bulup erkân-ı devlet hüsn-i dîger
Revâca irdi haqqā kim hüneler
- 10 Sıgar mı defter-i ‘aqlıma vaşfi
Cihâna şâmil oldu lutf u ‘atfi

---

¹²⁸ silk-i : semt-i E5

¹²⁹ cihân içre nev : memâlik içre E4

- 11 Hemân Es'ad du'âsın eyle tekrâr
 'İcâbet eylesün mevlâ-yı settâr

25¹³⁰

Meşnevî-i dîger der-sitâyiş-i şâhâne

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Meffâr-i devlet-i 'âl-i 'Osmân
 Mazhar-ı şevket-i¹³¹ te'yîd erkân

- 2 Şeh-i şâhân-ı serîr-i şevket
 Meh-i mâhân-ı sipîhr-i 'azamet

- 3 Cümle girdârı mehâsin âyât
 Ya'ni nâmı gibi Maḥmūd sıfât¹³²

- 4 Zâtıdır kutb-ı medâr 'âlem
 'Ahdıdır vâkt-i bahâr-ı 'âlem

5. Ebr-i bârande-i tîğ-i dâdı
 Kıldı etfâ şerer-i ifsâdı

- 6 'Âlemin re'y-i nizâm-ârâsı
 Oldı el-haḳ sebeb-i iḥyâsı

¹³⁰ E1.12a, E4.6b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

¹³¹ şevket-i : nuşret E4

¹³² Ya'ni nâmı gibi Maḥmūd-ı sıfât : Vaşf-ı pākîzesi Maḥmūd u şifât E4

26¹³³Kas̃ide berāy-ı teşekkür-i pāye-i sadāret-i Rūmili¹³⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 ' Āsumān pāye kerem vāye kerāmet girdār
Şeh-i Mahmūd-şiyem pādīşeh-i dād etvār
- 2 Zātı sad nazm-ı neseb-nāme-i şāhān içre
Oldı maḳsad nitekim beyt-i ḳasīd-i eş'ār
- 3 ' Ahd-ı ' Adlī emel-ārā-yı ' ibādu'l-ḥaḳḳdır
Ḳābilān görmededir vaḳt-i refāhı her bār
- 4 Müsta' iddānı tecessüsde yed-i naḳḳādı
Geçdi Bu'l-fethi disem ḳılma saḳın istikşār
- 5 Her tarīḳ içre nihāl-i emel-i ehl-i kemāl
Feyezān-ı yemm-i luḳfī ile açdı ezhār
- 6 "En tu'eddū'ya" mutābıḳ olarak her-kārı¹³⁵
Yed-i erbābına virmişdir o şāh-ı dindār

¹³³ E1.12a, E5.14b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1¹³⁴ Kas̃ide berā-yı teşekkür-i pāye-i sadāret-i Rūm ili : Kas̃ide-i der teşekkür-i tevcīh rütbe-i sadāret-i Rūm ili E5¹³⁵ E5 nüshasında "kārı" kelimesinin üzerinde "emri" kelimesi yazılıdır.

- 7 Kereminde ne kerâmet var anı bildireyim
 Ƙadr u dānisi nedir nazm ile bulsun iş'âr
- 8 Müdde'âma bulayım öyle bir âhîn ki görüp
 Cezm u tasdîkine mecbûr ola cins-i âgyâr
- 9 Her biri gerçi bi-yuhyî ise de dest-i ƙalem
 Yâdigâr eyleye evsâfını tâ rûz-ı ƙarâr
- 10 Bir heyûlâ iken işte bu tehlî ceyb-i şu'ûr
 Ya'ni bî-şûret u dāniş çü nuķûş-ı dîvâr
- 11 Evvelîn pâye-i tedrîsede itdi bi'z-zât
 Der-i devletde bu kemter ƙulını vaķ'a-nigâr
- 12 Lafzan u ma' nâ idüp terbiye-i inşâlarımı
 Oldı tashîhi ile dürre-i tâc-ı âsâr
- 13 Rûtbemi râtibemi artırarak rûz-be-rûz
 Rûm ili pâyesine vardı henûz istişâr
- 14 Câh-ı mezkûride¹³⁶ tercîh¹³⁷ ider inşallâh
 Fazl u ihsân ile bu bendesine bi't-tekrâr

¹³⁶ E5 nüshasında “mezkûride” kelimesinin üzerinde “merķûmide” kelimesi yazılıdır.

¹³⁷ tercîh : tevcih E5

- 15 Zāhiru'l-luṭf-i ferāvānı budur ma' nide
Keremi eyledi haḳkımda kerāmet izhār
- 16 Emr-i tahrīr-i¹³⁸ veḳāyi' ile ya' ni olıcak
Maẓhar-ı hüsn-i gümān işbu perişān güftār
- 17 Ḥayret almış idi etrāfımı gör himmetiñ
Eser-i hāriḳa ibrāzını ey mansıf-ı yār
- 18 Rabb-i yessir diyü mānende-i tıfl-i ebced
Vasfına başlayıcak buldı yerā' am iḳdār
- 19 Gün-be-gün virdi tezayüd hüneri kil-k-i tere
İltifāt-ı kerem-i sāye-i rabb-i settār
- 20 Şöyle kim on iki 'ilm-i edebe vāḳıfıdır
İtmedi fazlan imāmiyye gürūhı inkār
- 21 Eyledi terceme āşārımı taḥsīn birle
Ehl-i 'aḳl u ḥikem u dāniş-i her dār u diyār
- 22 Pīş-zīnsin senin ḳadr-i ḳıymeti yok ki sözimiñ
Şimdi oldu eser İbn-i Hacer-veş hemvār
- 23 Hüsn-i elfāzda Nef' ī ile hem-reng ise de
Ma' nā-yı nükte-i 'ilmiyyede rüchān der-kār

---

¹³⁸ tahrir-i : te'lif-i E5

- 24 Gerçi Bākī ulusıdır şu‘ arā-yı Rūmuñ
 omadı l k eer-i ner nuzem t-ı i‘  r
- 25 Buldı el-ha alemim avl-i ‘ A y de nesh 
 Benim el-minnetu-lill h d rer-i senc-i ni r
- 26 Ger beni Nev‘ i mey nında beni g rse idi
 avlim eyler idi “el-avl-i limen” deh mi‘  r
- 27 Fi’l-meel-i b st eved ger h ner-i esl fem
 N ktemdir nazar-ı mansıf-ı em-i ay r
- 27 Se lis n birle m lemma‘-ı at‘ ı p r-n ktem
 Nola elmas gibi olsa eger¹³⁹ a‘  a‘ a-v r
- 28 Verzi-i nazma eger virse idi ru at-ı t m
 K t b-i fıha ikem-i n t k-ı cins-i ebr r
- 29 Luf-i feyy zla d v nlarına esl f  n
 İtdirirdim alem-i uke nez ’ir ich r
- 30 Feyz-i vehh bla bulursa m verrih-i¹⁴⁰ s  n
 Eyler esl f  m c b ite bu kil k-i seh r

¹³⁹ eger : nola E5 (E1 n shasında E5 n shasındaki ekli kelimenin  zerine yazılmıtır)

¹⁴⁰ bulursa m verrih-i : ya‘ ni bulup env ’ ı (E1 n shasında E5 n shasındaki ekli kelimenin  zerine yazılmıtır)

- 31 Hâşılı sâye-i feyz âyine zıll-i hak̡da
İderim haşmımı¹⁴¹ her fende reh̡n-i idbār
- 32 Bâg-ı tedrīb-i şehinşāh şu te'sīrde kim
İşbu temsīli kabūl itmelidir her huşyār
- 33 Bitürür biri zümrüd dīgeri yāqūtı
Olsa mağrūs o nümā āvere zeytūn ile nār
- 34 Benim ol ġars-i yemīn ilhām-ı qarīn
Nev-nihāl-i kalemimdir şecer-i tūr-ı envār
- 35 Vaşl olındı aña efşān-ı fūnūndan idrāk
Olsa üstünde 'aceb¹⁴² mi nice kevne āşār
- 36 Öyle şāhen-şāh-ı¹⁴³ Şehnāme-i nev-sīm kılsa
Rūh-ı vaşşāf eger nesrime¹⁴⁴ şad ġıbta ne vār
- 37 Yalnız ben degilim behrever terbiyesi
Tıoldı aqlāmına erbāb-ı ma'rif-i bisyār
- 38 Seyyimā¹⁴⁵ elzem olan fenn-i celīl-i cengī
İtdi el-hak̡k mülke her nefer āteş-bār

¹⁴¹ haşmımı : hāsedı E5 (E1 nüshasında E5 nüshasındaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır)

¹⁴² E1 ve E5 nüshasında "Rūh-ı vaşşāf eger" kelimelerinin üzerine "Nola efşāhı virirse" yazılmıştır.

¹⁴³ şāhen-şāh : şehen-şeh E5

¹⁴⁴ nesrime : āşārıma

¹⁴⁵ seyyimā : bā-ħuşūş E5

- 39 Luṭf-i ḥaḳḳla görürüz mekteb-i ‘irfāndan
Çıkar elbette nice ‘ālim-i¹⁴⁶ ‘ālī miḳdār
- 40 Kereminde ne kerāmet var anı bildirdim
İşte ey ḥāsed-i bed-ḥāḥ yeter istikbār
- 41 Bu da bir başḳa delīl oldu kerāmātına kim
Kıldı teslīm anı ez cān u dīl ehlü’l-ebṣār
- 42 Zātına ya‘ni ḥulūṣ üzere olan bendeleri
Keşf idüp vāsıtasız itmede maḳrūn-ı mesār
- 43 Ḥamdulilāh bu sergide görüp te’sīrin
Buldum ezher-cihet elṭāfını bī-ḥadd u şümār
- 44 Ya‘ni nā-gāh bilā vāsıta-i seṭr-i niyāz
Rūm ili rütbesi menşūrını kıldı tesyār¹⁴⁷
- 45 Sürūrā dād-gerā şāh-ı ‘azīmü’ş-şāna
Ey iden mülket-i ‘irfānı yeñiden i‘mār
- 46 Gerçi faḥriyye-i muṭlaḳ üdebā beyninde
De‘b-i dīrīn olarak ṭolmuş anıñla tomār

¹⁴⁶ E1 ve E5 nüshasında “ālim” kelimesinin üzerinde “ḥāce” kelimesi ilave edilmiştir.

¹⁴⁷ Bu beyit E1 nüshasında der-kenara yazılmışken E5 nüshasında 44. beyit olarak yazılmıştır.

- 47 Şân-ı ihsânıñı tıbyân için oldı ammâ
İşbu nazmımdaki fahriyye qarın-i tezkâr
- 48 İftihârım benim ancak kûl olup turmağdır
Âsitânında hûlûş-ı dil ile¹⁴⁸ leyl u nehâr
- 49 Emelim tûl-i hayâtın ğarazım kesb-i rızâñ
Yalnız bendelikdir baña ikbâl-i medâr
- 50 Yeter ıtnâb-ı sühan sâ'im iken ey Es'ad
Eyle rikâat ile¹⁴⁹ tertîl-i du'â-yı tekrâr
- 51 Tâ ki ta' lîm¹⁵⁰ oluna naşş-ı refa' nâ olsun
Pâye-i dergehi me'vâ-yı salâtin-i kibâr
- 52 Çeke zencîr itâ'âtına her bed-ğâhın
Yed-i te'yîd u füyûzât-ı Hudâ-yı cebbâr

27¹⁵¹

Ḳasîde bâ-nâm mâ-hazar râh-ı sefer der 'avdet-i Ġrân bâ-teşbîb-i tasvîr-i
şâhâne

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹⁴⁸ hûlûş-ı dil ile : bi-ihlâş-ı derûn E5

¹⁴⁹ rikâat ile : ihlâşla E1

¹⁵⁰ ta' lîm : tedrîs E5

¹⁵¹ E1.13a, E5.10a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

- 1 Nev' i insānda mülk görmegi istersen eger
Eyle dīdār-ı şehen-şāh-ı cihān-bāna nāzar
- 2 Öyle dīdār ki evsāfı gelince yāda
Maṭla' ından sözimiñ mihr-i cihān-tāb toğar
- 3 Öyle dīdār ki ter-i sīmine sūret virecek
Kilk-i ressām eserinden şecer-i nūra döner
- 4 Öyle dīdār ki ' aks eyler ise gör nūrı
Nerm olur penbe gibi şafḥa-i saḥt mermer
- 5 Öyle dīdār ki ger şūre sitāne düşse
Pertev-i ḥandesī derhal bulur ta' am-ı şeker
- 6 Öyle dīdār ki ḥalk-ı hüsne āyetdir
Sūre-i Nūr gibi eyle du' āsın ezber
- 7 Öyle dīdār ki ḥaḳ sāhibiniñ sāyesini
Ḥaşre dek eyleye pīrāye-i fark-ı kişver
- 8 Şūret u sīret-i mümtāz eyle zāt-ı pāki
Aṭlabu'l-hayr eseri sırrına olmuş mazhar
- 9 Görmedik mislini Mir' at-ı tevāriḥ içre
Böyle deyn-dāre mümāsil mi olur İskender

- 10 Ya'ni hâkân-ı zamân hazret-i sultân Maḥmūd
Ki odur¹⁵² ḥāmī-i ma' mûre-i şer' i aṭhar
- 11 Haḳḳ bu kim hüsn-i nizâm-ı nev ile virmişdir
Âl-i ' Osmâna deger şân o hem eṭvâr-ı ' ömr
- 12 Mâlik-i mülk-i kemâlât u mekârım kılmış
Zât-ı vâlâ-yı feridânesini Rabb-i beşer
- 13 Fenn-i ḥarb içre nice san' at-ı ra' nâ buldı
Saçdı ta' lîm-i mulûkânesi bed-ḥâne şerer
- 14 Şöhret şeyḫi şikest eyledi hüsn-i ḥattı
O civân tab' a musaḥḫar kalem-i dest-i hüner
- 15 Sebk-i inşâsı metîn nuṭḳı belâgat âyîn
Re'yi gâyetde zerrîn fi' li kerâmet-i muḥayyer
- 16 Bulduğı nûkte-i şî' riyye şevket-i kalemî
Kıldı ḥâkân ser-divânına el-haḳḳ-ı efser
- 17 Nola eyler ise ger efser-i şâhânı hedef
Oldı ol tâc-veriñ bâl-i hümâ tîrine per
- 18 Diḳḳati fenn-i firûsiyyete şol rütbede kim
Noḳta-i hendesede raḥşî olur cevelân-ger

¹⁵² E1 ve E5 nüshasında “ki odur” üzerine “zâtıdır” yazılmıştır.

- 19 Lîk irhâ-yı ‘inân itse ol çâpük-pāye
Teng olur ‘arsa ki¹⁵³ vāṣi‘-ı çarḥ-ı çenber¹⁵⁴
- 20 Āb-ı ṭîḡıyle o haydar-şıfatıñ sönmüşdür
Düdmân-ı şerer-endâz şana dîde’ş-şer
- 21 Öyle pür dil ki eger sûretini çeşm-i ‘aduv
Dürdan görse dahî bîmile tir tir dîtrer
- 22 Hüsni halkı eger âyineye ‘aks eyler ise
Gösterir cehre-i zengîyi çü rûy-ı dîlber
- 23 Düşse ger kıatre-i feyz-âver-i ebr-i lutfî
Bahr-i pür-şûr bulur meşreb-i âb-ı kevser
- 24 Defter-i masraf yek-rûze-i ihsânında
Hâşıl-ı kân-ı yekûn olsa degildir o fer¹⁵⁵
- 25 Oldı tecdîde qarîn köhne cihân ‘ahdında
Dil-i ‘âşık kıala bî-behre-i ta‘mîr-i kemer
- 26 Nice hayrât-ı hasân eyledi âbâdan kim
Eserinden o şehiñ kıalmadı hâlî bir yer

¹⁵³ ‘arsa ger : maştaba E5

¹⁵⁴ E1 ve E5 nüshasında “çenber” kelimesinin üzerine “ekber” yazılmıştır.

¹⁵⁵ E5 nüshasında “Hâşıl-ı kân-ı yekûn olsa degildir o fer” mısraının “Ger yekûn olsa hâşıl-ı kâ’in o fer” mısraı yazılıdır.

- 27 Mānī-i ḥāme-i tedbīri ile virmişdir
Şekl-i āsāyış her memlekete hüsn-i şuver
- 28 İmtisāl ile e' iddūya idüp sa'y-i tamām
Oldı saf beste-i tanzīm ser-ā-ser ' asker
- 29 Kuvvet-i zāhiresi cümle yerinde ḥāzır
Kuvvet-i bāṭıneye nisbeti ammā ekser
- 30 Ya' ni celb eyledi ḳalb ehlini kim şübhemî var
Feth pey-der-peye zātını eyler maşdar
- 31 Şu' le-i şemse-i kāşāne-i şāhānesine
Reşk iderse ne ' aceb pertev-i mihr-enver
- 32 Olsa kelīm-nihā sevābet ider istib' ād
Bedr-i tām olsa yakışmaz eger halka-i der
- 33 Dāverā-bende nūvāzā şeh-i ḳadr-i āgāhā
Sensin ol terbiyyet-ārā-yı taleb-kār-ı hūner
- 34 Her ṭarīḳ içre yetişdi nice erbāb-ı kemāl
Rehber-i luṭf-ı ferāvānıñ olınca yāver
- 35 Şöyle öğrendi ki tertīb-i şaff-ı harbî cünūd
Fā'ik olsa nola ser tīb-i ' acem üzre nefer

- 36 Geldi kâlâ-yı kitâb u kılma şimdi revâc
Kendine levh ide nâdân eger eylerse zarar
- 37 Huşk iken şâh-ı kalem terbiye-i lutfuñ ile
Bâğ-ı ‘adlinde bulup neşv u nümâ virdi şûmar
- 38 Dürre-i nâmuñ olup zîver dîbâceleri
‘Arz olındı saña her fende nice genc-i dürer
- 39 Pertev-i mihr ‘inâyetiñ olup terbiyye-sâz
Buldı ehliyyet ile mesnedini her çâker
- 40 Sadrı sanırdı müşîrânıñ arasını ger
Görse derd-i hased-âlûd ile sadr-ı sancar
- 41 Devrinin tâlib-i kem-pâyesi söz açdıķda
Molla başı ‘acem-i ebkem olup başın eger
- 42 İşte ez-cümle bu kem-ter kuluñ itdi isbât
Bende-perverligini ey şeh-i pâkize eser
- 43 Ya‘ni İrâne sefâretle revân olduķda
İderek nâme-i nâmi-i şerîfiñ ber-ser
- 44 İki i‘câz-ı beyân hem dem rûşen-dil eyle
Eyledim terbiyye-i lutfiñı neşr-i kişver

- 45 Her biri oldu güşâyende-i bâb-ı eşkâl
Her biri oldu feşânende dürr u cevher
- 46 Birinin eyledi takrîrini dîger tahrîr
Birinin eyledi icmâlini tafsîl-i âher
- 47 Birisi mahlas-ı Kâtib dîgeri nâţıkla
Oldılar safha-i âşârda şöhret küster
- 48 Nazmla nesr-i belîğâneleri Ĩrânîñ
Virdi dâneleri keşkûlüne zîb u zîver
- 49 On iki fende imâmiyye-i sühan-sâzları
Bes didi kuluña ol iki belîğîñ yekser
- 50 Harf-i ilzâmları münker-i seng-i endâze
Oldı bir sâ'ika-i bâriqa-i Ĩbn-i Hacer
- 51 Ya'ni 'ilm-i nazarı ile dahî sem'îye
Kâtib u nâţıkîñ aqvâli olunca müncer
- 52 Sözleri öyle eşer eyledi kim kıldı kabûl
Görerek işiderek ez-dil u cân kör ile ker
- 53 Ol iki hem-dem olur ise sezâ-dâr-ı su'âl
Biri kilkim dîgeri oldu zebân-ı kemter

- 54 Perver-i şiyâfte-i mekteb-i ihsânıñdır
Her biri ey şeh-i feyz-âver-i kâbil-perver
- 55 Kâh-ı tezvîr-i makâlât hasûdı ne ‘aceb
Darb-ı nuṭṭ ile eylediler ise ger zîr u zeber
- 56 Kendimi ögme degildir bu sözüm bil ki zebân
Kerem-i terbiyyeñi ‘âleme takrîr eyler
- 57 Eser-i lutfuñ ile olmuş iken miḳdârım
Dâr-ı aḡyârde bir vech-i muharrir ber-ter
- 58 Bir keremle dahî bu bende-i nâ-âzâdıñ
Eylediñ ḳadrini ger dūnla el-haḳḳ hemser
- 59 Ya‘ ni tasvîr-i hümâyûn-ı server-âverden
Hürmet u şân deger buldı bu ‘abd-i aḥḳar
- 60 Ne keremdir buña a‘ ḳabıma de ‘âlemde
Tâb-ı maḥşer olursa ol rûh-ı muşavver-i mefḥar
- 61 Ceyb-i fahrimde¹⁵⁶ görüp ol güher-i pür nûrı
Ser-fürû itdi ahâlî-i ‘acem ser-tâ-ser
- 62 Didiler haḳḳ bu ki bir vech-i kıyâfet-nâme
Budur ol şekl-i şehen-şâh-ı ‘adâlet-âver

¹⁵⁶ Ceyb-i fahrimde : Ya‘ ni nasibdir E5

- 63 Beher-i tebrîk olarak vâsf-ı cemîlin maṭla‘
Baña taḳdîm olunan nazmıla ṭoldı defter
- 64 Bende-i akdârın ile câ’ize bahşâ oldum
Ṭoldı şâ‘irleriniñ kîsesine sîm ile zer
- 65 Şâh bâ-ḳasd-ı ziyâret baña itdi hürmet
Celb idüp yanıma yanımda iken ol gevher
- 66 Şâha erkânına a‘yânına oldu el-ḥaḳḳ¹⁵⁷
Pertev-i hey’et-i zengîni cilâ-bahş-ı başar
- 67 Sâyeñ ey zıll-ı Hudâ böylece fer virdi baña
Ahter-i ṭâlî‘ im olsa nola sa‘d-i ekber
- 68 Dergehiñden bu sene dūr-ı ğaribem dir iken (1252)
İltifâtıñla dilim oldu rehâ-yâb-ı keder
- 69 Bu meserretle birsem ḳalem-i ehl-i sūḥan
Bu ğazel oldu nümâyişde hatt-ı maşar
- 70 Deşt-i ğurbette bu kem-gerde reh-i ḥâne-i beder
Fırḳatıñle a gözüm nūrı neler çekdi neler
- 71 Fikr-i zülf u ruḥ-ı pūr tâbîn ile rûz u şebim
Eyledi âh-ı şerer-bâr-i teḥassürle güzer

---

¹⁵⁷ oldu el-ḥaḳḳ : bî-reyb oldu E5

- 72 ' Adem-i abāda sefer idim şimdiye dek
Virmese bād-ı sabā ' āfiyet-i yāri haber
- 73 Sefer-i dūr u dırāz içre şıkıldım ğamdan
Rehber-i semt-i vaṭan ol yetiş hazar u sefer
- 74 Es' adā eyle şekīb āhir-i şām-ı fırkat
Şubḥ-i vuşlaṭ olur elbet keder-i sine gider
- 75 Hāşılı şükrüñi ifāda kusūrum çokdur¹⁵⁸
Eyle ' afvıñla kerem ey şeh-i Mahmūd siyer
- 76 Nice ta' bīr ide bu luṭfī zebān-ı kâşır
Nice taḥrīr ide bu re' feti kilik-i akşar
- 77 Devr-i nezdiñ ola pey-der-pey luṭf u keremiñ
Sebeb-i ' izzet u fer bā' is-i şān-ı dīger
- 78 Bā-ḥuşuş ol kerem-i şāmilü'l-etṛāfiñ kim
Müjde itdi baña ser-' asker-i semt-i ḥāver
- 79 Ya' ni ol Āşaf-ı maḥlaş süricek pāyine rüy
Eylemişsen kuluñı pāde-sezā ey server

¹⁵⁸ kusūrum çokdur : mecālim yokdur E5

- 80 Nice yād oluña olur çün nefis-i rûhullāh
Tāb-fermā ten-i¹⁵⁹ bī-cāne dem-i şūra kadar
- 81 Ne sa‘ ādet bu ki tasdīķiñe mışdāk olmuş
Kuluñuñ sıdķ u ‘ ibādeti nutķuñla meger
- 82 Matla‘ u’l-feyz-i kalem-den bu beşāretle dahī
Toğdı vasiñda derārī-i ma‘ ānā-yi āher
- 83 Şāh-ı Mahmūd eşer-i dāver-i encüm leşger
Tīri kim kılsa güzer ne sipihr-i çarķı deler geçer
- 84 Nehyi teblīģini bir peşşeye emr eyler ise
Pür nāçizi olur perde-i rīh-i şarşar
- 85 Emri bir vech-i işāret şu reviş üzre k’olur
Ur dise mūr-i za’īf āfet-i cism-i ejder
- 86 Rıfķ ile şiddeti şol güne k’ider kāsıd itse
Süngerı seng biri dīgerı sengi sünger
- 87 Nola şāhib-i mā’e dürr eyler ise devrinde
Dūdmān-ı fi’e-i fitneyi ger hākister

---

¹⁵⁹ fermā : bahşā E1

- 88 Nefes ile sözi elbette¹⁶⁰ fesādın ‘Alevî
Bâtını yâveridir rûh-ı cenâb-ı haydar
- 89 ‘Ârnâbûd-ı ‘adû cârsûy-ı kahrında
Dirhem-i sürbi olup ‘askerine satdı ciger¹⁶¹
- 90 Çekdi bed-ḥāh-ı ciger-dârı sinân-ı batşın
Göricek ḥāk-i emâne idi ‘afv it server¹⁶²
- 91 Şöyledir tâlî‘ i kim olsa da bed-ḥāhı mısır
Cânı taḥlîsine âḥir bulamaz hîc meferr
- 92 Şer‘ u ‘aql üzre vücûdı sebeb-i âsâyiş
Tâ‘atı ümmete fermân Ḥudâ-yı ekber
- 93 ‘Âlemin makşad-ı akşası beḳâ-yı zâtı
Taht-ı şevketde mü’ebbed ola yâ nuşret u fer¹⁶³
- 94 Bitdi ahvâl-i sefer gâyete irdi takrîr
Ḥâric-i de’b-i edeb olmasun etnâb yeter
- 95 Yüz bulunca kâlem-i luṭf-ı şehen-şâhîden
Yüze çıkdı raḳam-ı mâ-hazar-ı râh-ı sefer

¹⁶⁰ elbette : encâmı E5

¹⁶¹ Bu beyit sadece E1 nüshasında vardır

¹⁶² Bu beyit sadece E5 nüshasında vardır

¹⁶³ nuşret u fer : naşr u zafer E5

- 96 Vaṭana vuşlat ile ḳalbe şafâ ṭolmuş iken
Hāk-i dergāhını kuhl itmişiken dīde-i ter
- 97 Çākerī eyleye āyet-i du‘ āyı tekrār¹⁶⁴
Secde-i şükr-i hudāvend ile her şām u seher
- 98 Tā ki āmed şüd ide nāme-resān-ı şāhān
Tā ki menzil-res-i gūş ola berīdān-ı haber
- 99 Dürr-i iclāline yüzler süre Hān Maḥmūdun
İftikār üzre salāṭīn-i memālik yekser
- 100 Ḳalem-i şā‘ ir-i şevketle redīfi yazıla
Cünd-i manşüresiniñ nazmına her bār-ı zafer
- 101 Şarḳdan garba ḳadar sāyesi olsun Maḥmūd
Her umūrunda ola yāver aña peygamber¹⁶⁵

28¹⁶⁶

İrān sefāretinden iyābda evā‘il-i ramazānda İznikīde geldikde nazm idüp
āsītāne-i şāhāneye ‘arz eyledigi ramazāniyye¹⁶⁷

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

¹⁶⁴ tekrār : tekrār E5

¹⁶⁵ Bu beyit E5 nüshasında karalanmış ve der-kenara aşağıdaki beyt yazılmıştır.

Mihr u meh eyleyeler tā ki sipihr üzre ṭulū‘
Ḳadr u ‘abd eyleye her rüz u şebīn feyz-i ḳader

¹⁶⁶ E1.15b, E5. 12b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

¹⁶⁷ İrān sefāretinden iyābda evā‘il-i ramazānda İznikīde geldikde nazm idüp āsītāne-i şāhāneye ‘arz eyledigi ramazāniyye : Ramazāniyye der sitāyiş-i Maḥmūdu‘l-ḥişāl E5

- 1 Yolda tıtdum ramażānı didi ehl-i bıldān
Şehre koyvirme bizi tıtmasun ol keyf bozan¹⁶⁸
- 2 Sāl-i şābıkda bize rūzı şeb itdi bir ay
Giricek beldemize¹⁶⁹ zūr ile ol za‘ f-resān
- 3 Ser-nigūn eyledi cāmī‘ lere asdı yer yer
Nām-ı kandıl ile¹⁷⁰ kıldı dil-i cāmı sūzān
- 4 Bir daķıkā kımayup mey-gedede rakķāşı
Birine sā‘ atı oynatdı o zūhhād-nişān
- 5 Giceler ħalvetine girmemiş olsaydı tamām
Ķahvesizlikden olurdı¹⁷¹ başımız¹⁷² cümle dumān
- 6 Mescide çekdi bizi silsile-i subha ile
Gezecek yer kımayup kıldı kızāyı zindān
- 7 Ħālimiz şeyh u ‘ ibādāt-ı beyān dersinde
Müşkil olurdı eger gelmeşe ol bezme cevān
- 8 Ħāfızān āyet-i ħufrānı yetişdirmese ger
Şiddet-i naşş-ı ħadāb ile kıalırdıķ bī-cān

¹⁶⁸ E5 nüshasında der-kenara “Kezālik merĥale-i İznikmıdde intizām buldı” yazılıdır.

¹⁶⁹ beldemize : şehrimize E5

¹⁷⁰ kandıl ile : kandilde E5

¹⁷¹ olurdı : eserdi E5

¹⁷² E5 nüshasında “Ķahvesizlikden olurdı başımız cümle” kelimelerinin üzerine “Ķahvesizlik çöker rāy-ı başımız üzre” yazılmıştır.

- 9 Hele imdād-ı zuhūr-ı meh-i şevvāl ile biz
Kaçırup tablla gelmiş idi sīmāmıza kan
- 10 Didim ey taşrada perverde olan hem-şehrī
Za‘ miñ üzre eger olmazsa o mihmān zī-şān
- 11 Kadrini ehl-i Stanbūl bilür gerçekden¹⁷³
Muntazırdır aña şāhen-şeh-i devrān her ān
- 12 İşte ol mürğ-i mülemma‘ -¹⁷⁴peri tutdum iderim
Tuhfe-i dergeh-i vālā-yı Süleymān-ı zamān
- 13 Bir Süleymān-ı zamān kim der-i şāhānesine
Olsa dārātla Dārāb-ı revādır derbān
- 14 İsm-i pāki gibi her tavr-ı nefāsi Mahmūd
Hükmi müstenbat-ı tefsīr-i nuşūş-ı Kur’ān
- 15 Müslim-i pāki aqıda o şeh-i dīndārīñ
Emrini tūtmalı mānende-i şavm-ı ramazān
- 16 Görmedim mislini manzūrum iken ser-tā-pā
Devr-i ādem geçeliden berü tārih-i cihān

¹⁷³ gerçekden : ez-dil u cān E5

¹⁷⁴ mürğ-i mülemma‘ : hūdhūd-i rengīn E5

- 17 Cünd-i manşûre seniñ nazmına yazıldı redîf
Hüsn-i tertîb ile her belde de yer yer sükkân
- 18 Hep yerinde idi ta' lîmleri mâşallâh
Gördüm olur iken Īrâne sefâretle revân
- 19 Sâyesinde dil-i 'ârif gibi pür-nûr oldu
Yapılup buķ' a-i hayrât cemî'-i büldân
- 20 Ka' be-âsâ dil-i irşâd-ı penâhânı bütün
Kıldı envâ' ı 'avârifle dağı âbâdân
- 21 Kuvvet-i bâtinesi zâhire yâver oldu
Bahtı var ise tefekkür iderek bi'l-iz'ân
- 22 Fırşatı elde iken¹⁷⁵ dâmen-i istirhâma
Sarılursa yakayı kırtarır ehl-i tuğyân
- 23 İ' tizârâta çalışmazsa karîb esîr it
O siyeh bahtıñ olur başına zindân devrân
- 24 Ramazân oğlu mişâli¹⁷⁶ tutilur bi'l-uḡre
Bozılup şaraḡ-ı atvî olur elbet vîrân

¹⁷⁵ E5 nüshasında “Fırşatı elde iken” kelimelerinin üzerinde “Fırşat oluvirmiş iken” yazılıdır

¹⁷⁶ misâli : misillü E5

- 25 Ey şehen-şâh-ı hıṭā-pūş u ‘aṭā-pāş eger
Tab‘ ıma kuvvet-i hâssen olınsa iḥsân
- 26 İşbu ṭab‘ ıla mizâcım daḥı hem-vâr olup
Ḥaşre dek midhatınıñ zıkrine vaḳf olsa zebân
- 27 Defterine varaḳ-i seb‘ a-i ṭıbaḳ üzre anıñ
‘Aşr-ı mi‘ şârını maḳdûr degildir ityân
- 28 Ramażâniyye otuz beyti ḳulın Es‘ ad-ı zâr
Yazdı iḥsân ile ma‘ zûr tütulsun noḳşân
- 29 Ola tâ kim ḳadem-i ḥıram-ı mâh-ı rûze
Bereket-âver-i ser-sofra-i hân-ı mihmân
- 30 Şebiñi eyleye hem ḳadr-i füyûz-ı rûze
Sûr-ı envâ‘ ı futûḥat ile Rabb-i mennân

29¹⁷⁷

Der-‘ avdet-i sefâret-i Ĩrân ḳaside-i dıġer bâ-lisân-ı ‘Acemî ber zemîn-i
Enverî u Vahşî u Neḫ‘ Ĩ
Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Ān ki can-baḥş u dūr-feşân bâşed
Nuṭḳ u kilḳ şeh-i cihân bâşed

¹⁷⁷ E1.16a, E5. 13b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

- 2   Şāh-ı Mahmūd ān ki der-emreş
Hük-m-i hallāk müstebān bāşed
- 3   Haṭṭ u yarlıĝ ‘adl u merḥameteş
Ber heme ḥalk ḥırz-i cān bāşed
- 4   Der-i vālāş ber sitem-dīde
Cāy-ı ārām bā-emān bāşed
- 5   Mühce-i rāyet-i hümāyūneş
Hem-ser-i mihr-i āsumān bāşed
- 6   Behr-i felek bülend-i iḳbāleş
Ne felek ḥurde bārbān bāşed
- 7   Kuvvet-i sā‘id müsā‘id-i avān
Āfet-i rūz-ı Qahramān bāşed
- 8   Bīm-bāşī çünān ki rāh-ı revān
Der-der-i düzd-i mey hemān bāşed
- 9   Şıyt-ı qahreş çünīn ki ger şünūd
Na‘re-i Qahramān emān bāşed
- 10   Āb-ı rūy-ı şahān-ı peşīnest
Pīr-i mülket-i bād civān bāşed

- 11 Evseti'l-haḳḳ müceddid īn vaḳt
Fitne der 'ahd vey nihān bāṣed
- 12 Ez sem-i raḥṣ āsumān siyereṣ
Rāh-ı bālā-yı kehkeṣān bāṣed
- 13 Dil-i pākeṣ secensel-i ilhām
Kār vey feyż-i müste'ān bāṣed
- 14 İhtimāmeṣ bi-'asker-i manṣūr
Bi-cihān-giriṣ niṣān bāṣed
- 15 Bā-huṣūs ān redīf nazm-ı elīf
Dehṣet-engiz-i düşmenān bāṣed
- 16 Hüsni-i tedbīr-i ān şeh-i āgāh
Be-ten-i maslaḥat revān bāṣed
- 17 Keff-i cūdeṣ çünān ki der ihsān
Kān u 'ummān ez u 'ıyān bāṣed
- 18 Luṭf-ı ṭab'eṣ çünān ki ez u ṣafeṣ
Leb-i endīṣe dūr-feṣān bāṣed
- 19 Vaṣf-ı pākeṣ-i bülbul-i ḥāme
Ṣād ez ān ki gül-sitān bāṣed

- 20 Ġn ġazel lehce-i neřāť-serā
Bā-leb-i neşve tercemān bāřed
- 21 Ġamze-i yārman sinān bāřed
Lġk cān-başş ‘ āřġkān bāřed
- 22 Būy-ı sġb-i zeķan ki evdāred
Ĥased-endāz-ı bšstān bāřed
- 23 Her ki ‘ āřġk-numšd der ‘ ōmreř
Der ĥayāteř cu mšrde-gān bāřed
- 24 Dest-i ān řšĥ-ı mest pšr ĥaťarest
Ĥancereř ez ki der meyān bāřed
- 25 Ey civān-pāre-i diyār-ı ‘ Acem
Velem erbātš hem-lisān bāřed
- 26 Vaşf-ı ru’yet bi-ĥāme-i Es‘ad
Der-i diyār-ı tšristān bāřed
- 27 Pādiřāhā řenā-yı bġ-ĥadd tevv
Ĥāric ez řavķ-ı nšktedān bāřed
- 28 Der nabšdġ tevv cihet yāver
Kġlk-i iřķeste bġ-tšvān bāřed

- 29 Lîk ez pertev-i mekârım tevv
Nev-be-nev mu‘cizu’l-beyân bâşed
- 30 Terbiyet-gerde ett kemânem nîst
Fâ’ik-i hâce-i cihân bâşed
- 31 Kâgaz-ı nazm-ı dürr-i eş‘ âreş
Reşk fermâ-yı pür siyân bâşed
- 32 Ya‘ni pervâne veş zened hûd-râ
Ber çerâgam fedâ-yı ân bâşed
- 33 Şinvedî ger kelâmem ân Vahşî
Der rikâbem hemân devân bâşed
- 34 Mânde bûdî yâftem ez Nef‘î
Nağd-ı şî‘rem bâ‘ ziyân bâşed
- 35 İn temeddüh zi-behr-i şükr-i kerem
‘Afv kon zîver-i zebân bâşed
- 36 Rûz u şeb ez derûn du‘â-yı semâ
Vird-i mevdûd-ı merdümân bâşed
- 37 Zâtet ârâyîş-i cihân bādâ
Tâ felek cây-ı ahterân bâşed

38 Hemme kişver musaḥhar-ı destest

Hemme şāhān maṭī' -i ān bāşed

30¹⁷⁸

Kaşide-i āhir berāy-ı teşekkür nişān-i iftihār¹⁷⁹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Luṭf-ı Hān Mahmūd-ı zī-şāndır nişān-ı iftihār

Çeşm-i fahre ' ayn-ı insāndır nişān-ı iftihār

2 Öyle bir luṭf ol ki iksir-i ğinā-āver dinür

Fi'l-ḥaḳīka mahz-ı sāmāndır nişān-ı iftihār

3 Çün girībān zīb ola ünsiyeti ihyā ider

Bir nedīm-i cevher-efşāndır nişān-ı iftihār

4 Olmuş etrāfin cevāhir encüm-i zehrā gibi

' Āleme bir mäh-ı tābāndır nişān-ı iftihār

5 Nola meftūn olsa ' ālem cān u dilden fi'l-meşel

Bir perī ruhsār-ı cānāndır nişān-ı iftihār

6 Şadr-ı sıdḳ üzre eger ta' līḳ olunsa vechi-vār

Hırz-i cān ta' vīz-i ' irfāndır nişān-ı iftihār

¹⁷⁸ E1.17a, E5.14a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

¹⁷⁹ Kaşide-i āhir berāy-ı teşekkür nişān-i iftihār : Kaşide-i der levḥ-i nişān iftihār-ı medār E5

- 7 Eyledi envā' ını ĩcād hem itmekdedir
Hüsn-i tab' -ı şāha burhāndır nişān-ı iftihār
- 8 Gāh taşvīr-i humāyūn ile 'arz-ı vech ider
Dinse lāyık rūh-ı insāndır nişān-ı iftihār
- 9 Ki kitāb ile ider taķrīr-i şükr-i ni'meti
Pādişāha bir du' ā-hāndır nişān-ı iftihār
- 10 Ki qalem ile ider tahrīr-i şān-ı şevketi
Hace-i dīvān-ı erkāndır nişān-ı iftihār
- 11 Tālī' i mes'ūd olanlar nā'il oldı haq bu kim
Aķter-i burc-ı dıraķşāndır nişān-ı iftihār
- 12 Her kim aldıysa tefahhur eylesün haşre qadar
Bir müselsel lutf u ihsāndır nişān-ı iftihār
- 13 Hāķķ vasfı kilk ile mümkün mi zīrā şübhesiz
Tuħfe-i şāh-ı cihān-bāndır nişān-ı iftihār
- 14 Pādişāha ğarķ-ı luķf oldum ki cūduñdan didiñ
Es' ad-ı dā' iye şāyāndır nişān-ı iftihār
- 15 Nā'il oldum çün çerāĝānda huzūrında nola
Dinse mişbāh-ı firūzāndır nişān-ı iftihār

16 Şadrıma ta'likde buldum şafâ-yı bî-girân
Çünkü şeksiz mâye-i cândır nişân-ı iftihâr

17 Şevket-i 'ömrüñ füzûn itsün Hudâ dindikçe tâ
Âsumâna mihr-i rahşândır nişân-ı iftihâr

31¹⁸⁰

Kaşîde der-tahdîs-i na' t-ı sühân-sâzı u iltizâm-ı esmâ-i şu' râyı mâzî

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1 Beş on evrâkadır ger defter-i şi'r-i terim ammâ
Virir gül-keşt-i gülzâr-ı selefden tab'a istignâ

2 Ne güne gevher 'âlem-i bahâ istersen ey nakkâd
O silke nazm olunmuşdur mişâl-i lû'lü'-i lâlâ

3 Birâz ebyâtı vardır kim kalaydı hâzret-i Baķî
Makâlî zann idüp eyler idi dîvânına imlâ

4 Tenezzül birle irsâl-i meşel imdâdına gâhî
Yazıldı¹⁸¹ anda fikr-i Sâ'ib üzre nev-edâ ma' nâ

5 Olur gâhîce Nâbî gibi nâşih gâh Nef'î-veş
Beyân eyler ma'ânî-i metîni bâ-salâtuhâ

¹⁸⁰ E1.17b, E5.17b ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

¹⁸¹ Yazıldı : Yazar kilik E5

- 6 Virir gāhice Sābit gibi hande meclise gāhī
Nedīm-āsā ider tatlı diliyle dilleri ihyā
- 7 Hāyāle sapmış olsaydı tamāmıyla ma‘ āzallāh
Dinürdi fikr-i Sāmī-i belīga ser-te-ser hulyā
- 8 Gümān itme Fuzūlī Gālibi güftāndır dil-sūz
Ki Hüsñ ü Aşkı şerh eyler mişāl-i kıssa-i Leylā
- 9 Riyāzī dürr-i nihāl Nevres-i ma‘ nānın elfāzı
Nizāmī buldı yer yer tarḥ satrı oldu ‘ anberā
- 10 Nihāndır bıkı-i ihām öyle kim beyt-i müteyessīre
Anıñla mahrem-i Fıtnat ider ünsiyyeti tenhā
- 11 Surūrī bahş ider gāhice tab‘ ı ḥurde-i bīnā
Olup tārīḥden destān-serā ol tuhfe-i zībā
- 12 Nola esfār-ı şadrā-veş temettu‘ eylese andan
Gerek Zāhid gerek Hāzık gerek Sālik gerek Monlā
- 13 Ṭabāyi‘ ehli nezdinde nola şu rub‘ -i meskūnda
Ḳarīn-i i‘ tibār olsa sözüm dürr gibi ser-tā-pā
- 14 Vahīdū’l-‘ asr her fenn dinse kilik-i kemtere lāyık
Ki Vehbī-i ilāhīdir ser-ā-ser sözleri zīrā

- 15 ‘Aṭāyī buldı fikrim Ḥazretiñ Feyzī ile görse
Cihānın Nādiri olduğuma fetvā virir Yahyā
- 16 Benim Hākān-ı ma‘ nā her Selīmu’z-zihn ider teslīm
Çi ğam görmez ise envārını ger münker-i a‘ mā¹⁸²
- 17 Kaşīde ‘arzına ğayra dimāğ itmez idim evvel
Anı takrīb-i Şāhī¹⁸³ zātına hasr eyledi hālā
- 18 Biraz tārīh ile bir kaç kaşīde gerçi nazm itdim
Berāy-ı azmāyişdir degildir az ile hāşā
- 19 Mücerred kılarak yādigār itdi kalem ya‘ ni
Görüp mevşūf o ḥayātdan āgāh oldı¹⁸⁴
- 20 Şerī‘ at hidmeti ebyāt-ı vehbāniyyeden başka
Sūḥan tahririne ger ruhsat-ı tām eylese a‘ tā
- 21 Daḥı tār-ı dūr-i menşūrdan mā-kūy-ı endişem
Boş olsaydı ne nazm-ı dil-firīb eyler idim inşā
- 22 Yerā‘ -i iğtirāb-ı ḥaste-ğile cehli geçtikde
Yazılmışdır çoğı teşvīk-i yārān eyleyüp iğrā

¹⁸² Çi ğam görmezse envārını ger münker-i a‘ mā : E5

¹⁸³ takrīb-i Şāhī : ḥamd ola ḥākān E5

¹⁸⁴ Bu beyit E1 nüshasında der-kenara, E5 nüshasında ise normal sırasında yazılmıştır

- 23   Ḵus̱ūrın afv idüp bu ‘ācizi hayr ile yād itmek
Kerem-kārān-ı ‘irfān şān-ı i‘ sāre olur uḥrā
- 24   Bi-hamdullāh ki hüsn-i matla‘ ı īṣān niyāzıdır
İde tevḥīdi āhir hüsn-i maḳta‘ nutḳuma mevlā
- 25   Eger maḳsūd eşerse mısra‘ -ı berceste kāfīdir
Kelāmıyla ‘amel mānend-i Neş’et oldu pek ālā
- 26   Temeddüh sanma andan Tā’ibem mevlāya hamd olsun
Meger taḥdīs-i ni‘ metdir bu çendīn setr-i şükr-ārā
- 27   Ne ki kıl ḳula baḳma ḳā’ile ey dīl ki dinmişdir
Ḥudā ḳādirdir eyler seng-i hārādan güher peydā

32¹⁸⁵

Der-teşekkür-i ihsān tāriḥ-i velādet-i Mevhībe Sultān

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1   Şükr-i lillāh ki be-tevfīḳ füyūzāt-ı refīḳ
Bir şeh-i ma‘ delet-ārāya şenā-ḥān oldum
- 2   Ya‘ ni ḥān-ı ‘abd-ı mecīd ol şeh-i dīndār ki ger
Görse Dārā derini dir aña derbān oldum

¹⁸⁵ E1.18a, E5.16a ; -E2, -E3, -E4, -Ü1

- 3 Nice şeh kim didi her ferd diyâr-ı mülki
Şimdi ‘adl-i şeh âgâh eyledi şādân oldum
- 4 Nice şeh ‘adli Ömer ‘adline olmakla ‘adîl
Derd-i bî-dāda zafer hemdem-i dermân oldum
- 5 İşte ahvâl-i berâyâdaki Tanzîmâtı
Cezm-i icrâsına müstecmi‘ -i itkân oldum
- 6 Meclis-i belde-i emninde şafâ kesbiyle
Medh-i şâhâne hem-sohbet-i yârân oldum
- 7 Nice şeh-i câmi‘ -i halk hûlafâ-yı erba‘
Re’fetiyle minen âlûde-i mennân oldum
- 8 Piş-ezîn vādî-i cevri içre kılan her ‘atşân
Didi âb-ı kerem-i şâh ile reyyân oldum
- 9 İşte kıttân-ı bilâd itmededir böyle şenâ
Bi’t-tevâtür işidüp bâkî-i şükrân oldum
- 10 Kıldı kânûnını tahsîn ‘ulemâ u ‘ukalâ
Ben de şad şükr ki işhâdına şâyân oldum
- 11 Kıtıb-ı bâtın dağı oldur disem itme inkâr
Bunu tasdiqde ‘âlem ile siyyân oldum

- 12   Kûṭb o kim nehy-i reṣā hārīkası bāhiredir
Başka burhānda¹⁸⁶ vāreste-i ityān oldum
- 13   Keşf-i ḳalb itmede ammā ki benim aḥvālīm
Bir güvāh oldu ki baḳ rāḳīm-ı i' lān oldum
- 14   Ya' ni kim dergehine niyyet ister ḥāmēm
Keşf idüp ḳıldı kerem nā'il-i iḥsān oldum
- 15   Dām-ı vām itmişiken mürğ-i dilim bāl şikest
Luṭf-ı āzād ile ṭūtī¹⁸⁷ gibi ḥandān oldum
- 16   Tğbeş-i bedre-i pencāh-ı nevālī ya' ni
Allayı virdi ḳalām-ı ḡamı tābān oldum
- 17   Virmeyüp ister iken aḳçeyi sarrāf el-ān
Bu iki yüzli belāya meder efşān oldum
- 18   Ey felek düşmen-i dīne saḳınup yüz virme
Ben dahīl-i dūr-i genc-i şeh-i şāhān oldum
- 19   Lāyıkınca nice şükrin ideyim īfā kim
Naḳd-ı iḥsānını ta' dādda ḥayrān oldum

---

¹⁸⁶ burhānda : ta' lilde E5

¹⁸⁷ āzād ile ṭūtī : āzādı ile gül E5 (E1 ve E5 nüshalarında diğēr nüshada olan şekli mısraın üzerine yazılmıştır)

- 20 Dâverâ dâd gerâ ey şeh-i deryâ keremâ¹⁸⁸
Hakk bu kim ğark-ı yem-i lutf-ı ferāvân oldum
- 21 Peder-i huld-ı maḡarrıñ beni kılmışdı çerâğ
Nūr-ı ikâdın ile şimdi dıraḡşân oldum
- 22 ‘ Abd-ı mevrūs-i na‘ m-ı pürürinî şâd itdiñ
Şimdi âzâde-i¹⁸⁹ sermâye-i hemyân oldum
- 23 Şeref-i Meclis-i vâlâyı bulup bi’l-a‘ tâf
Meh-be-meh râtibe-hârân ile ferḡân oldum
- 24 Şurre-i fâkı‘ a sofra-i sılân muttasılâ
İşbu şıfru’l-yede gelmekle pür ityân oldum
- 25 Şübhesiz dâ‘ iye-i merḡametiñdir ancak
Bir pula degmez iken lutfuñâ¹⁹⁰ çespân oldum
- 26 İdemem vaşfınî iḡsânınî iḡşâ u beyân
Bunda ‘ âciz ḡalaraq fâkıd-ı imkân oldum
- 27 Es‘ adâ şevḡ-i derûn birle du‘ âyî şeh içün
Nâsiye sây-i icâbetiñe raḡmân oldum

¹⁸⁸ Dâverâ dâd gerâ ey şeh-i deryâ keremâ : Sürürâ bende-i nûvâzâ şeh-i deryâ cüdâ E5

¹⁸⁹ âzâde-i : ben mâlik-i E5 (E1 ve E5 nüshalarında diğ er nüshada olan şekli mısraın üzerine yazılmıştır)

¹⁹⁰ lutfuñâ : genciñe E5

28 “Le-ezîdennekum” i‘ cāz-ı nümā âyetini
Okuyan te’dibe ben tâlî-i Qur‘ân oldum

29 O şhinşeh olarak nâ’il-i te’bîd-i Hudâ
Didi tâ haşre kadar şir‘ a nige-h-bân oldum

33¹⁹¹

Ünşüde ber hîllete .Arz-ı rûm ‘âzimen bi’s-sefâret-i ilâ Īrân

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Rûzedâr-ı hicr dūr-â-dūra bî-reyb u gümân
‘İyd-ı şādîdir şuhûd-i rûy-ı yâr-ı mihr-bân

2 Öyle yâr-i mihr-bân kim âb u tâb gül-i ruḥı
‘Andelîb-i ṭab‘ı eyler dem-be-dem raṭbu’l-lisân

3 Öyle yâr-i mihr-bân kim ḥande-i la‘l-i lebi
Oldı bâdî-i ḥayât tâze-i dil-i ḥaste-gân

4 Öyle yâr-i mihr-bân kim ṭal‘at-ı dîdârıdır
Āfitâb-ı şubḥ-ı devlet mâh-i şâm ‘ızz u şân

5 Öyle yâr-i mihr-bân kim ma‘nâ-yı mâhiyyetin
Ḥâme-i ta‘rif-i tâm itsün bu vech üzre beyân

¹⁹¹ E1.19a ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 6 Ya' ni rûy-ı iltifât âşaf-ı yemm-i şîmedir
Ol hüceste maḳdem-i ferḥ-i dem-i şādî-resân
- 7 Öyle âşaf kim şu evc-i nazm-ı pâkimde benim
Oldı seyr it ḡurre-i vaşfı bu muṭlaḳdan ' ayân
- 8 Es' ad şinf-ı vezîrân maḥlaş-ı şâh-ı cihân
Münşî-i dîvân-ı şân dîbâce-i nazm âverân
- 9 Şâhib-i ezyâl-i iḥsân sâhib-i seyf u kalem
Ḳadr-dân-ı ehl-i ' irfân ' ârif-i sırr-ı cenân
- 10 Hâmesidir nâvdân-ı âb-ı gevher zây-ı feyz
Setr-i nazm u neşrine reşk itmesün mi gül-sitân
- 11 Öyle pür-dil kim dem-i rezminde görmişdir enâm
Mevc-i tîğında ḥabâb oldı ser-i gerden-keşân
- 12 Ḳanḳı yer kim sâye şaldı luṭf u dâdından olur
Ġüsfeinde gurg-i dürrinde nevâzişle şübân
- 13 Ḳanḳı kürşî-i vilâyet kim basa pây-ı şalâḥ
Çarḥ-veş¹⁹² olsa nola girü beyâna âşiyân
- 14 Sofra-i dârü'l-ḳırâ-yı re'fetinde ser-te-ser
Oldı dil-sîr-i şaf â ehl-i ḳurâbı âminân

¹⁹² El nüshasında “arş” kelmesinin üzerine “Çarḥ” yazılmıştır

- 15 Cevdet-i ʔab‘ u seḫā-yı desti şol şūrında kim
Reşk ider aña zülāl u buña baḫr-i bī-girān
- 16 Görmedi Allah bilür bir böyle manşıf-ı āşafı
Eylemişken cüst u cū dünyāyı hūş nüktedān
- 17 Kible-i ehl-i dil u ümmīdidür dergāhı kim
Müzdeḫim-gāh-ı cibāh olmuş o ālī āsitān
- 18 Ḥamdulillāh bende yüz sürdüm ‘alā vechi’l-emel¹⁹³
Oldığımda şavb-ı Īrāna sefāretle revān
- 19 Kendimi semt-i vaṭanda ẓann idüp buldım neşāṭ
Āsitān-ı rāsītānında olınca mihmān
- 20 Leyletü’l-ḳadrde şeb-i bezminde irdim şübhesiz
Çünkü māh-ı rūza olmuşdı telakḳīye zamān
- 21 Mihr-i ‘irfānından itdim iḳtibās nūr-ı feyẓ
Gıpta eylerse nola aḫvālīme rūşen-dilān
- 22 Līk reşk-i dehr-i dāhir iḳtizāsınca beni
Meclisinden dūr ḳıldı zerd-i cism-i nā-tüvān

¹⁹³ El nüshasında “yüz sürdüm ‘alā vechi’l-emel” kelimelerinin üzerine “gördüm ol mu‘ allā dergehi” yazılmıştır.

- 24 Pister-i hicrānda eylerken enīn-i pūr-ṭanīn
Gör ne luṭf itdi yine ol āṣaf-ı saṭūr-niṣān
- 25 Kilk-i desti cūd idüp bir nāme-i nāmī ile
Kıldı istifsār-ı ḥāṭır dā'im itsün müste'ān
- 26 Nāme-i vālā mıdır yā nüsha-i kübrā mıdır
Nüzrasında kālīb-ı efserde buldı tāze cān
- 27 Ḥibr-i haṭṭı serme oldı dīde-i ḡam dīdeme
Ḥubbetu's-sevdā gibi her nokṭası kūt-ı cenān
- 28 Oldı berrü's-sā' a derde ḥāsılı bu iltifāt
Tā be-maḥşer şükrini ifāde 'ācizdir zebān
- 29 Āṣafā ger bāḡbān-ı fikretim tarh eylese
Fi'l-meşel şevket şuyında tāze nazm-ı dil-sitān
- 30 Olsa ger beyt-i ḡaṣīdem Neṣ'ī-i zūr āvere
Maṭla'-ı nazm-ı ḡaṣā'id meşḡ-i kilḡ-i zer-feşān
- 31 Ger ḡarīrī çekse sā-pāş eyleyüp tār-ı ḡarīr
Ya'ni olsa gevher-i neşrim müşārün bi'l-benān

32 Hāl böyleyken mizâcım i‘ tidāl üzre olur
Râh-ı evşânında olsam biñ sene dağı¹⁹⁴ devân

33 Silk-i nazma ‘aşr-ı mi‘ şâr-ı senâ u şükriñi
Çekmesi¹⁹⁵ düşvâr olur ey ser bülend-i ‘ârifân

34 Kâlbe şādī tölmuşiken Es‘ adâ eyle du‘ â
Oldı âmîne müheyyâ ser-te-ser kerrübiyân

35 Tâ ki rûz-ı ‘ıyd ola bādī-i tefrîha kılup
Tâ ki def-i derdle ebeden bula tâb-ı tûvân

36 Kârgâh-ı dîn u devletde bi-ıkbâl-i bülend
Ola fermân-rân-ı iclâl ol hıdiv-i kârdân

34¹⁹⁶

Tırabzon Vâlisi ‘Osman Paşaya der-‘ avdet-i sefaret-i Īrân

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1 Maḥrem-i rāz-ı dil-i zārım olup ḥāme-i ter
Eylemişken bu ġarīb ile berāberce sefer

2 Gam-küsār olmadı keç-revlük idüp lîk baña
İstikāmet aña ‘ālemde olurken mefḥar

¹⁹⁴ Elnüşhasında “dağı” kelimesinin üzerine “deñlü” kelimesi yazılmıştır.

¹⁹⁵ Elnüşhasında “çekmesi” kelimesindeki üzerine “çekme pek” kelimeleri yazılmıştır

¹⁹⁶ E1.19b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 3 Didim ey yār-i sefer saña düşer mi bu revş
Bu mıdır haqq refākat bu mıdır rāst-ı memerr
- 4 Kānı icrā-yı refākatde hūkūkı ifā
İhtilāf itmedi mi yoḥsa aramızda gezer
- 5 Ney gibi bağı delik ‘āşık iken lāyık mı
Sīneden gİtmeye güftārīñ ile gerd-i keder
- 6 Ser fedālİK reh-i aḥbābda mu‘ tādiñ iken
Bu denā’et nola mānende-i şaḥş-ı ebter
- 7 Didi ‘afv eyle benim bunda günāhım yokdır
İşbu keslānıma sensin yine bādī yekser¹⁹⁷
- 8 Virmedin mi baña bu rāhda ḥaylice ta‘b
İtmediñ mi beni çıkmaz yola irsāl meger
- 9 Ya‘ni nūş-ı suhanım boş yere isrāf itdiñ
İçürüp ba‘zı teniñ meşrebe sāğar sāğar
- 10 Yerini bulmayıcak cevher-i hüsn-i ta‘bīr
Ehl-i ṭab‘a gelür elbette fütür-i evfer

¹⁹⁷ “İşbu keslānıma sensin yine bādī-i yekser” mısraı der-kenara “Yine bādī-i kesl-i tab‘ıma sensin yekser” şeklinde yazılmıştır.

- 11 Didim ey yâr-i vefâdâr söziñ gerçektir
İmtihân kaşdına virdim saña renc-i berter
- 12 Sende el-hağ sözimi diñleyerek aşmış idiñ
Sîne-i câriye-i zişte u şâh-ı cevher
- 13 Şimdi el-minnetu Allâh-ı te‘âlâ ve kefâ
Geldi ehl-i sühane mevsim-i izhâr-ı hüner
- 14 Kâdr-i gül mısra‘-ı meşhûrî sūrûna hele
Kıldı âgâz bu dem bülbül-i baht-ı yâver
- 15 Ya‘ni dergâhı bir âşaf kâder-i âgâhıñ
Hızr-ı tevfiğ-i Hudâ sevkile oldu rehber
- 16 Leb-i tuğyânıñı yâ âb-ı nedâmet pâk it
Secde-i şükr-i maḥall kûlefe gelmişdir yer
- 17 Dest-i¹⁹⁸ şükrânına yüz sür o kerîmü’ş-şânın
İderîñ midhatını levh-i beyâna zîver
- 18 Âb-ı rûy-ı vüzerâ ḥâzret-i ‘Osman Paşa
Kim olur tal‘at-ı zi’n-nûrî cilâ bahş-i başar
- 19 Halkı gâyetde ḥâsen halkı daḥı müstahsin
Şu güvâh ile odur âl-i şefi‘u’l-maḥşer

¹⁹⁸ El nüshasında “Zeyl-i” kelimesinin üzeri karalanarak “dest-i” şeklinde yazılmıştır.

- 20 Zîb-i gûş olmuş idi kurtı-i hüsn-i halkı
Şimdi görmekle dahı çeşmimiz oldu enver
- 21 Mazhar-ı rahmet-i hakık ola Süleymân Paşa
Böyle bir hayr-ı halefle kodı dünyâda eşer
- 22 Nice destûr-ı melek şîme-i dîndâr ol kim
Sırr-ı şiddîka Hudâ zâtını itmiş mazhar
- 23 İhtisâba o kadar dikkati var kim görse
Anı vâli-i vilâyet ider idi ‘Ömer
- 24 Zîver-i dest-i semâhatle hamâset olmuş
Görse ser-‘ askeri eylerdi cenâb-ı Haydar
- 25 Ser-te-ser dest-i kerîminde olan büldânı
Gördük itmekde ahâlîsi du‘ âsın ezber
- 26 Bârekallâh nice tedbîr bu kim olmuşdur
Sâyesinde şecer-i ‘ayş-ı ahâlî ahzar
- 27 Tıbb-ı fermûde-i şâhenşeh-i devrân üzre
Olmuş etrâfına hakıkâ ki ‘adâlet-küster
- 28 Yokdır ol nâhiyede dest-i ta‘âdile ziyâ‘
Cem‘ ola zay‘ a-i ma‘ mûre meger ser-tâ-ser

- 29 Pîş ezîn cāy-ı hâtır-nāk iken evvel kār
Geçmege tayf-ı hayāl eyler iken bîm u¹⁹⁹ hāzer
- 30 Şöyle zabt-ı haşerāt itmiş o kim vüsrânî
Der-in ebnā-yı sebîl itmede ārāme maqarr
- 31 Geçülür şimdi selāmetle bütün bellerden
Reh-zen-i ‘āşık ola lîk meyân-ı dilber
- 32 Çeşm-i bedhānı uyutmuş ki gice çıksa yola
Haddi yok bakmamaga bîkr-i cevāhir ber-ser
- 33 Maqşad-ı şādıkı şāhenşehe celb-i da‘ vāt
‘Arz-ı vüshūkiyedir hîdmet-i şer‘i aţhar
- 34 Āşafā midhātının gāyeti yokdır ki idem
Anı te’lîf ile biñ cild kadar bir defter
- 35 Hükm-i sermāye-i gurbet ile kilik-i Es‘ad
‘Afv kıl itmiş ise cür‘et-i takşîr eger
- 36 Feyz-i şevkiñ ile yek-rūzede bu vech üzre
Ol nihāl-i çemen ārā-yı hüner virdi semer
- 37 Zātîna maqşadımız hayr du‘adır idelim
Anı ber dāşte-i bārgah-i Rabb-i beşer

¹⁹⁹ E1 nüshasında “ya‘nî” kelimesi karalanarak “bîm u” şeklinde yazılmıştır.

38 Tâ ki yârân ola ħandân-ı zamân-ı şöħbet
‘Avd-ı Aĥmedle şafâ-yâb ola tâ ħâne beder

39 Feyz-i iħbâlini efzûn ide lafzan ü ma‘nan
İki ‘âlemde ħudâvend-i celîl-i ekber

35²⁰⁰

Nâzır-ı umûr-ı mülkiye Pertev Paşa’ya mektûb bedeli

Mef‘ûlû Mefâ‘îlû Mefâ‘îlû Fe‘ûlûn

1 Tâb-âver-i nuħħ-ı ħalem-i mâĥir-i ħâdir
El-minnete lillâĥ-i te‘âlâ ve kefâdir

2 Bî-dest-i teşekkür sadeħ-i dilden olur mı
Dürdâne-i ma‘nâ-yı şafâ menħabe sâdir

3 Hem rengî-i şükr ile şeker hikmeti gör kim
Tûtiye zebân-âver-i nuħħ-ı ‘uħâlâdir

4 Zer mûhre-i temcîd-i Ĥudâ levĥa-i nuħħa
Bî-jeng-i kemân şa‘şa‘a-efrûz-ı cilâdir

5 Ĥamd-i ĥaĥa imħanı ħadar ĥüħm-i şeri‘at
Bâ-şıdk u şafâ ĥaşr-ı şabâĥ ile mesâdir

²⁰⁰ E1.20b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 6 Çün dest-i kerem-pervere bâ-emr-i peyember
Şükrân-ı şamîmî-i na' im şükr-i Hudâdır
- 7 Ol vâcib-i icrâya mahall geldi şitâb it
Ey kilik-i güher senc-i ma' âni-i nevâdır
- 8 Ya' ni o maḥall luṭf-ı ferāvân-ı kerîme
Ez cân u dil ifâ-yı ḥaḳ-ı şükr u şenâdır
- 9 Şükrüm benim ammâ o kerîm-i yem-edânîñ
Pey-der-pey eger ümmete bî-rey u riyâdır
- 10 Ey ḥâme-i bâ-nuṭḳ-ı hıredsen ne ṭurursan
Bildiñ ki teşekkür revîş ehl-i nihâdır
- 11 Tîz dest-i tûvânında olan dâne-i dūrri
Silk-i süḥan-ı şükre ki bâdî-i bahâdır
- 12 Pertevde beytü's-şeref-i şınf-ı müşîrân
Ol kim kalem-i dânişi ḥurşîd-i ziyâdır
- 13 Nâmı gibi zâtında sa'îd oldı vücûdı
Kim münselik-i silk-i le'âl-i şerefâdır
- 14 İtse nola nâzır şeh-i âfâḳ-ı umûre
Ḥükm-i ḥikem âmiḥtesi cümle-i becâdır

- 15 Akvāl-i nizāmāt-ı meşālīhde esālīb
Ef' āli şu'ünāt-ı tedābīre mesādır
- 16 Gör re'yini hākān-ı zamānīñ ki zerīndir
Ol haṭb-ı 'azīmiñ aña tefvīzi revādır
- 17 Mislin o şehiñ çeşm-i cihān görmedi ašlā
Oldı bu müşīrin daḥı hem dānişi nādir
- 18 Ḥasret-keş idi böyle müşīre şeh-i Tūrān
Muḥtārları gerçi re'su'l-ḥukemādır
- 19 Ca' fer²⁰¹ dir idi görse kelām-ı 'Arabīsin
Zā eblağ-ı nazm-ı kalemī leys-i beḳādır
- 20 Ger şoḥbetini Tūsi-i dānā işideydi
Güfti-i nişīndem be-sūḥan çün tū bahādır
- 21 Her şafḥa-i tenşiş şariḥ-i fıkārātı
Neşriyyede taşḥiḥ-i medār-ı feşāḥādır
- 22 Hem cālisi mānend-i 'Alī Şīr Nevāyi
Şinf-ı 'ulemā u şuleḥā u büleḡādır
- 23 Bir meclis o kim sāzı kalem sāḡarı ḥaḳḳa
Raḳḳās ise endīşe-i āheng-i fezādır

²⁰¹ E1 nüshasında der-kenara "Ca' fer" kelimesi "Şāhib" olarak yazılmıştır.

- 24 Behcet-i dil u cāna nola bezmde gelürse
Hem zāhiri hem bâtını envār-ı nümâdır²⁰²
- 25 Ser rişte-i zer silsile-i nisbet-i şıdkî
Şıddîka çıkan münhec-i erbâb-ı hüdâdır
- 26 Zâtı gibi vaşfında da var feyz-i kerîm kim
Oldı bu ğazel fâtır iken hâtıra bâdır
- 27 Hüsnüñ seniñ ey şüh-ı cihân hüş rübâdır
Meyl eylemeyin var ise dīvâna edâdır
- 28 Vuslat dem-i hicrânı oda vaşlını menhec
Yâ şüret u sıret o belâdır bu belâdır
- 29 La' l-i lebi yâkûta mı beñzer ki o taşdır
Yâkût-ı dehân yâ dil-i bî-tâba ğıdâdır
- 30 Ehl-i diliñ aqvâline cân vir ki dimişdir
Ey şüfi bizim şohbetimiz cāna şafâdır
- 31 Virdiyse eger mürşid-i âfâk-ı seyâhât
Es'ad ne ğam encâmı füyûzât-ı resâdır
- 32 Ey âşaf-ı vaşşâf-ı kemâlât yerâ' am
İrşâdın ile gerçi enîsü'l-üdebâdır

²⁰² E1 nüshasında der-kenara “Behcet şeyhine telmihdir” yazılmıştır

- 33 Lîkin reh-i vaşfiñda o hayyâl-i hayâliñ
Rağş-ı raqamı ‘ acz ile zencîr-i be-pâdır
- 34 Devrî-i huzûrîñ dahı bâ-kûrbet-i ğurbet
Ol lâğar-ı pâ-besteye bir yâr-ı belâdır
- 35 Ammâ emel-i ru’yet-i dîdâr-ı şerîfiñ
Derd-i dil-i hasret-keşime ‘ ayn-ı devâdır
- 36 Şad şükr ki işbu emel-i tesliyet-ârâ
Dest-i kaleme râh-i sutûr üzre aşâdır
- 37 Te’sîrini gör ol emeliñ kim leb-i gûyâ
Lâl olmuşiken şimdi kelîmü’ş-şu‘ arâdır
- 38 El-kıssa şu ebyât-ı teşekkür kelimâtım
Dergâhına bir mağzar-ı eşvâk-ı mezâdır
- 39 Hemyânda bir bir mâ-ğazar râh-ı seferdir
Ehl-i kereme ‘ aybını afv itme sezâdır
- 40 Dil-ğâhımız ihlâş-ı tamâm ile kerîmâ
Efzûnî-i iqbâline tekrâr du‘âdır
- 41 Bâ-rikkat-i ğurbet açalım dest-i niyâzı
Dergâh-ı hudâvende ki hengâm-ı recâdır

42 Tâ mehe şeh u mäh-ı müşîr encüm-i erkân
Zînet deh-i eyvân-ı mu‘ allâ-yı semâdır

43 Dinsün saña ey maḥlaş-ı şâhenşeh-i devrân
Bu ḥayr-ı dîn şimdi mu‘ inü’l-fuḳarâdır

36²⁰³

Kaşîde berây-ı teşekkür hediye-i Kapudân-ı deryâ Zâhir Paşa

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Ey kerem şerminde vâcibdir bi-feḥvâ-yı kitâb
Eyle tebessüm-tırâz-ı şükr-i iḥsâna şitâb

2 Öyle bir iḥsân ki ma‘ n itseydi gûş ednâsını
‘Ömri içre itdigi cûdından eylerdi ḥicâb

3 Öyle bir iḥsân ki ḥâtem vâkıf olsaydı eger
Ṭayy iderdi defter-i faḥriyyesin bî-irtiyâb

4 Öyle bir iḥsân ki Firdevsî bulaydı nebzesin
Eylemezdi Ġaznevîye ‘arz-ı şî‘ rih irtikâb

5 Öyle bir iḥsân ki vaşşâfân pîşîn tuysa ger
Bermekiyye bâbına itmezler idi intisâb

²⁰³ E1.21b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 6 Öyle bir ihsân ki deryâlar gibi cûş itmede
Nola reşkinden akıtsa kaçtre-i eşkin sehâb
- 7 Öyle bir ihsân ki ğayr ez sebķ-i ĥidmet eyledi
Dest-i destûr-ı mûkerremle beni şâhib-nişâb
- 8 Öyle destûr-ı kerâmet-menķabet kim nazresi
Hâķi eyler kimyâ seng rehi dürr-i ĥoş-âb
- 9 Tâhirü'z-zeyl-i vezîrân Âşaf-ı şâmî mekân
Şâdık-ı şâh-i cihân destûr-ı himmet iktisâb
- 10 Olalı deryâ kapudânı idüp himmet henûz
Kalmadı tersânede emvâc-ı baķr-ı ıztırâb
- 11 Tâ ezelden görmişdür ĥaķķ bu kim çeşm-i felek
Fûlk-i devletde aña beñzer vezîr-i kâm-yâb
- 12 Şöyledir te'sîr-i ĥükmi kim murâd itse yürür
Berde keşti rūy-ı yemmde esbi mânend-i ĥabâb
- 13 Kâdr-dânlık şimdi iki zâta oldu münķaşır
Hem-zebândır işbu da' vâda baña kim şeyķ u şâb
- 14 Biri ĥâķân-ı zamân Maķmûd Ĥân yemm-i kerem
Birisi ol Âşaf -ı kâdr aña 'âlî-cenâb

- 15 Şāh-ı ‘ālem olmasaydı kadr-dān kılmaz idi
Emr-i bahrine anıñ gibi vezīri intihāb
- 16 Ehl-i perver olmasaydı ol dağı itmez idi
Bir görüşde maḥlasın şāyān-ı luṭf-ı bī-hesāb
- 17 Kadr-i zer zer ger şināsed kadr-i cevher cevherī
Nüktesi şimdi zuhūr itdi çü nūr-ı āfitāb
- 18 Faḥr iderim ādet-i ehl-i sūḥan üzre nola
Eyleyüp taḥdīs-i luṭf-ı mülhim-i rāh-ı şavāb
- 19 Kilk-i taḥrīrim degildir Āşafā yek fen benim
Her ne vādiden şorulsa der ‘aḳab virür cevāb
- 20 Bulsa hem-dem cūş ider deryā gibi taḳrīrde
Zāhirā ḥāmūş oldu gerçi mānend-i kitāb
- 21 Ba‘d-ezīn seyr it ki mihr-i luṭf u cūy-ı terbiyeñ
Ol nihāl-i ḥuşke virmez mi nişāb-ı āb u ṭāb
- 22 Ḥāk-i pāye ḳaşd-i rümāl üzre iken nazm idüp
İşbu şükriyyeyle oldım feyz-i ḥaḳdan behre-yāb
- 23 Dest-i ta‘cīl ile oldu çün ki şüretinde nazm
Vech-i taḳsīrātına kıl dāmen-i ‘afvı niḳāb

- 24 Es' adâ eyle hûlûs-ı kalb ile hengâmıdır
Rûy-i ferş-i sūy-ı dergâh-ı du' â-yı müsteḥâb
- 25 Tâ şerâ' ı ebr ile fûlk-i felek seyrân ide
Ola fânûs-ı dıraḥşân aña her dem mâh-tâb
- 26 Keşti-i bahtın Ḥudâ tevfiḳ ile meşḥûn ide
Bâb-ı iḳbâli ola erbâb-ı iclâle me'âb

TAḲRÎZÂT

37²⁰⁴

Taḳrîz-i Sâḳî-nâme-i Nev-üslûb Seyyid Ḥasan 'Aynî Efendi²⁰⁵

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ulün

- 1 Seḳâk-allâh ey sâḳî-i 'irfân
Cezâk-allâh ey kilik-i sühândân
- 2 Ne kilik itmiş anı 'aynî-i dānâ
Devâtı şâğarinden mest-i ma' nâ
- 3 Ne ma' nâ oldu sâḳî-nâme nâmı
Bulur anıñla bezm-i dil Nizâmî

²⁰⁴ E1.22b, E4.7a ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

²⁰⁵ E1, E4

- 4 Sezâdır ehl-i dil eylerse yekser
Lisânü'l-ğayb-ı hâfız gibi ezber
- 5 Budur hem-neşve-i güftârı Câmî
Füzûn itse nola sekr-i ğarâmı
- 6 Bu bir bustân-ı nevdîr kim Riyâzî
Olurdu şemmesin alsaydı Râzî
- 7 O üstâd-ı rûmûz-âmûz her fenn
Enâlallâh mâ yehvîhi min menn
- 8 Şeribnâ ke'si hâmrından açup bâb
Sekirnâ serrin itmiş tab'a işrâb
- 9 Mey-i bî-şîşe-i hûbdan söz açmış
Humâr-âlûd 'aşka cur'a saçmış
- 10 Ne mey 'ayn-i hâkîkat menba' ıdır
O şemsîñ 'aşk-ı mevlâ maṭla' ıdır
- 11 Ne mey hestî-i ekvân aña merbût
Ne mey mestî-i 'irfân aña merbût
- 12 Şakın ey zâhid-i bârid söz atma
Mey-i nâb-ı hûlûşa zehr katma

- 13 Bu bir başka zebândır tercümân bul
Lisân-ı hâle vâkıf ol emân bul
- 14 Bu bezmiñ sâķi-i ‘iffet-penâhı
Olandır ‘ârif-i sırr-ı ilâhî
- 15 Velîkin nâzım-ı pākize-güftâr
Virüp bîkr-i edâya başka reftâr
- 16 Melâmiyyûn tarîki üzre gitmiş
Riyâ vâdisini mehcûr itmiş
- 17 Mizâc-ı rinde virmiş gâh tâbı
Müzeyyen eyleyüp bezm-i şarâbı
- 18 Ney-i kilki olup gâhice dem-sâz
Maķâmât-ı hevâ-yı itmiş efrâz
- 19 Karişdırmış haķiķatle mecâzı
Çalup huz-mâ şafâ âvâzı sâzı
- 20 O dürce derc idüp ebhâs-ı şettâ
Fünûn bezminde olmuş revnaķ ârâ
- 21 Revâdır bâde-i nev-şân ma‘âni
Nedîm-i bezm-i ‘irfân itse anı

- 22 Suṭūrı ańdırır zülf-i nigārı
Niķāṭı ḥāl-i ‘anber fām-ı yārı
- 23 Rubā‘ iyyāṭı çār-ı ebrūya beñzer
Virir ṭab‘ ehline²⁰⁶ zevk-i mükerrer
- 24 Ne ḥaddi ḥāme-i kūtāh-i Es‘ ad
İde taķrīze engüşt-i teni med
- 25 Ve līk emr-i şerīf-i ²⁰⁷nāzım-ı pīr
Olup bādī-i meşk-i kārı taḥrīr
- 26 O vādīde bu çendīn saṭrı yazdı
Giyāh-ı ḥod-nümā-veş līk ezdi
- 27 İdüp taġmīz-i ‘aynı kılsun üstād
Ḳusūrın ‘afv eyle kemteri²⁰⁸ dil-şād

38²⁰⁹

Mīr ‘Alem-zāde İbrāhim Ḥalīl Rıf‘ at Begin sitāyiş-i pādīşāhide
Ayine-i Zāfer (1247) nām manzūmesine taķrīz²¹⁰

²⁰⁶ ṭab‘ ehline : ehl-i dile E4 (E1 ve E4 nüshasında diġer nüshadaki şekli yazılıdır.)

²⁰⁷ şerīf-i : meṭā‘ E4 (E1 ve E4 nüshasında diġer nüshadaki şekli yazılıdır.)

²⁰⁸ kemteri : bulalı E4 (E1 ve E4 nüshasında diġer nüshadaki şekli yazılıdır.)

²⁰⁹ E1.23a, E4.7b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

²¹⁰ Mīr ‘İlm-zāde İbrāhim Ḥalīl Rıf‘ at Begin sitāyiş-i pādīşāhide Ayine-i Zāfer (1247) nām manzūmesine taķrīz : E1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Farz-ı 'ubūdiyyet-i hākānda
Ya' ni şenā-yı şeh-i devrānda
- 2 Mîr-i 'Alem-zāde-i Rıf'at penāh
Hak sözi nazm eyledi bî-iştibāh
- 3 Hāmesi her beyte virüp başka tāb
Kıldı ma' āniyi beyān bāb bāb
- 4 Her biri bir maṭlab-ı feth u zafer
Her biri Şehnāmeden 'ālī eser²¹¹
- 5 Rağbete şāyeste kībāle budur
Ya' ni hūş āyende maḳāle budur
- 6 Tā okuna naşş u feth-i qarīb
Ref' oluna haḳa yed yā mucīb
- 7 Nazm olunup nuşret-i Mahmūd Hān
Mażhar-ı ihsānı ola şā' irān

39²¹²

²¹¹ Şehnāmeden 'ālī eser: Şehnāme ḳadar mu'teber E4

²¹² E1.23a, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

Şâ'ir u mâhir Mehmed Kâsım Râsim Hâlidî-i Âmedîniñ

Divânına nazm olunan²¹³

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Nola hem-nâm-ı nebî Âmedi-i üstâdın
Kilki feyz-i sühanı dillere olsa Kâsım
2. Hâme takrîzine şüret viremez kim oldı
Es' adâ rûh-ı muşavver gibi tab' -ı Râsim

40²¹⁴

Der-Sitâyiş-i Münşe'ât-ı Nergisî Merhûm²¹⁵

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Meger müjgân-ı çeşm-i şüh-ı sihr-âmûz imiş kilki
Virir hayret şu sebk-i münşe'ât-ı Nergisî hûşe
- 2 Dürr-i menşür ile bak sâhil-ârâ-yı beyân olmış
Geline baħr-i gevher zây-ı tab' ı haħ bu kim cûşe

41²¹⁶

²¹³ Şâ'ir u mâhir Mehmed Kâsım Râsim Hâlidî-i Âmedîniñ Divânına nazm olunan –E2

²¹⁴ E1.23a, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

²¹⁵ Der Sitâyiş-i Münşe'ât-ı Nergisî Merhûm : Der vaşf-ı Münşe'ât-ı Nergisî-zâde Mehmed Zekî E2

²¹⁶ E1.23b, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

Takrîz-i Surnâme-i Manzûme-i Seyyid Hızır²¹⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Hamdulillâh hazret-i Maḥmūd Ḥân emri ile
Virdi sūr-ı sünnet-i şehzâdegân dehre şafâ

2 Âferîn ol şâh-ı İskender ḥidem evsâfını
Eylediñ âb-ı hayât-ı nazmla huḍarâ edâ

3 Maḥzar itsün sen gibi dâñâ dilânı ḥaşre dek
Nazm-ı naşr u sūrına ol şâh-ı dindâr ki Ḥudâ

42²¹⁸

Mevâlî-i feḥâmdan Keçeci-zâde Meḥmed 'İzzet Efendi merḥûmun
Miḥnet-keşân nâm manzûmesine takrîzi ve tercüme-i ahvâlini ḥâvî
meşnevidir²¹⁹

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

1 Ḥudâ 'İzzetiñ rûḥını şâd ide
Kuşûr-ı furû'unda âbâd ide

²¹⁷ Takrîz Surnâme-i Manzûme-i Seyyid Hızır : Süleymâniye Saḥḥaf Hızır Efendiniñ Sur-nâme-i manzûmı takrîzidir E2

²¹⁸ E1.23b, E4.8b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

²¹⁹ Mevâlî-i feḥâmdan Keçeci-zâde Meḥmed 'İzzet Efendi merḥûmun Miḥnet-keşân nâm manzûmesine takrîzi ve tecrübe-i ahvâlini ḥâvî meşnevidir -E4

- 2 Ne hoş dindi bu beyt-i Türkî edâ
Cevâhirle yazsa yerâ' am revâ
- 3 Cihânda kişiniñ adıdır kalan
Kalanı yalandır yalandır inan
- 4 Be-tevfîk-i haq nükteyi derk idüp
Hayât-ı ebed buldı gerçi gidüp
- 5 Koyup çend eşer itdi ibkâ-yı nâm
Nola haşre dek yâd iderse enâm
- 6 Degil mi eşer işbu âlî güher
Süreyyâ gibi çarha çıksa deger
- 7 İdinse sezâ anı Miḥnet-keşân
Ġamından rehâ bulmağa hırz-i cân
- 8 Ma' ânisi rengîn ḥurûfî ḥarîf
O mazrûfiñ el-ḥaḳ zûrûfî zarîf
- 9 Olup²²⁰ lafz-ı ma' nâda şekerle şîr
Aña nân u helvâ degildir nazîr
- 10 Mişâl-i Nedîm-i ma' ârif-i nişân
İder bezme enseb ma' ânî beyân

²²⁰ E1 ve E4 nüshasında "Olup" kelimesinin üzerine "Odur" yazılmıştır.

- 11 Maḳāmâtı görmiş degilsen eger
Bunu ezber eyle edebden yeter
- 12 Mizâc-ı mizâc âşinâsı eger
Dilerse sözünden hâcerler güler
- 13 Bulur bâde nûşâne meşrebce söz
Ḳoyar lûle-i ehl-i keyf üzre göz
- 14 Olup vâ' ize ki medâr-ı kelâm
O derden virir silk-i nûsha niẓâm
- 15 Beyân-ı kerâmâtı itse murâd
Mürîdi olur merd-i rûşen nihâd
- 16 Mey-i hubb-ı bî-ğill-i şûfiyyeden
Açar ṭab'-ı ser-şârı gâhi sühan
- 17 Olur gûş iden neşve bâb-ı şafâ
Gelür şadr-ı meşrûha andan şifâ
- 18 Hele 'âşık-ı devr-i dîdâr-ı yâr
Sezâ cîlve-gâh itse leyl u nehâr
- 19 Elifler ki üstündeki med ile
Ara ne ider hâcibi ḳadd ile

- 20 Degil mi baķıñ devre-i ħarf-i cīm
Şebīh-i ‘izār-i şemāme şemīm
- 21 Siyāh ħaţţı perçemini añdırır
O gül-reng cezmi femi añdırır
- 22 Çıkup emr-i taħrīre fark altıda
Gezildi²²¹ rehiñ üstüde altıda
- 23 O yolda perişān iken dürr-i dem‘
Refīķim olup ħāţırım itdi cem‘
- 24 Kalem oldı şīrāze-bend-i şenā
Bu nazm ile virdikde şūfiye şafā
- 25 Bu bir nüshadır kim iderse ħarī
Sūĥan senc-i ‘irfān seri zīveri
- 26 Bu bāġıñ fuşūli hemişe bahār
Dimāġıñ yerinde ise kıl i‘tibār
- 27 Budur nüsha-i evvelīn-i nefīs
Yed-i nāzım olmuşdır imzā-nüvis
- 28 Ne nāzım Nizāmī-i siħr-āferīn
Eger görse gencin ider der zemīn

²²¹ E4 nüshasında “Gezildi” kelimesinin üzerine “Güzeldi” yazılmıştır.

- 29 İki yüzde zâtı olup nâşi'e
Nola olsa fenninde sâhib mi'e
- 30 Kodı şâlih-i şadr-ı rûm ol kerîm
Cihânda anın gibi dürr-i yetîm
- 31 Alup on ikide revîş-i tarîk
Reh-i nazma hucûyi itdi refîk
- 32 Otuz yeddi içre o miḥnet-zede
Ḳalâtâyı kıldı hukûmet-kede
- 33 O eşnâda bir ḳavl-i Mihnet-keşân
Düşer hâlet-i hicrete nâgehân
- 34 Cihândârı biñ yıl yaşatsun Hudâ
Senesinde itlâḳa itdi sezâ
- 35 Ḳader dâni-i şâh-ı 'âlem yine
Çevirdi şuyı eski mecrâsına
- 36 Keşândan gelüp iki yıl geçmeden
Olur mazḥar-ı iltifât-ı kühen
- 37 Olup müsteḥaḳ neḳresi sikkeye
Çıḳar sellim-i pâye-i Mekkeye

- 38   Stanbūlī kırk üçde pāye ile
Kerem kıldı şevketlū ol kâbile
- 39   Zāmīme idüp emr-i teftīşi hem
Ma‘ aşında kem oldı teşvīşi hem
- 40   İdüp Nāzır-ı defter evvel anı
Nüfūzunda kıldı mükemmel anı
- 41   İsābet idüp līk-i ‘ayn-ı kemāl
O ‘ayn-ı kemāle yetişdi zevāl
- 42   İrişdirdi keydin bu çarḥ-ı ‘anūd
Şerer saçdı tennūr-ı ḥaḳḳa ḥasūd
- 43   Olup ğurre-i rişehand-ı zamān
O meftūn-ı yārān-ı mārān feşān
- 44   Hılāl-i seferde düzer ḥod-be-ḥod
Bir efsāne-i şūr u ğavġā nümūd
- 45   İder silmi tercīh-i ceng üstüne
Dili gitmedi pek direng üstüne
- 46   İder yār u aġyāre bu sırr-ı fāş
Nola ‘aḳl-ı fa‘āle gelse telāş

- 47   Leb-i ..... bu sebebden mesed²²²
           Kıpandı tebeyyız vir ehl-i hased²²³
- 48   Erācīfe bā' iş olur şöhet
           Dinüp devre tırd itdiler ' İzzeti
- 49   Sıkın nā-becā açma kâf' ā²²⁴ dehān
           Olursānda şādık çekersin ziyān
- 50   Der-enbār olan gendüm-i sebze-dār
           Bu ma' nāyı eyler saña āşikār
- 51   Hūdā saklasun cümleyi ez-kazā
           Bu hefve ider nefyini iktizā
- 52   Tārīkin idüp tayy kazā-yı Hūdā
           Sürer suyu Sīvāsa esip cilā
- 53   Toğuz māha vardıkda hengām-ı hicr
           Bakın ne toğurdı ' acüz-ı sipihr

²²² E1 ve E4 nüshasında yapılan karalamalardan dolayı aradaki kelime okunamıştır.

²²³ Bu beyit E1 nüshasında karalanınmış ve E4 şekli mısraın üzerine yazılmıştır. E1 nüshasındaki karalanmış beyit şöyledir:

Maḳālātın ḥüsni zāhir iken

Sitiziñ ise kubbı bāhir iken

²²⁴ kâf' ā : cānā E4 (E1 ve E4 nüshasında diğerk nüshadaki kelimenin üzerine yazılmıştır.)

- 54   Tebāşīr-i şubḥ-ı kerem āh vāh ²²⁵
           Zuhūr itmişiken ²²⁶ güm-gerde rāh
- 55   İdüp tengnā-yı fenādan sefer
           Şaferde bakāyı idindi maḳar
- 56   Olup Şems-i Sīvāsiye hem-civār
           Maḳām-ı münevver dinilse ne var
- 57   Muḥibb-i mekteb dil āgāh idüp
           Dilinde şeb u rüz Allah idi
- 58   Cenānda ola peyrev-i Ḥālidīn ²²⁷
           Ala bezm-i vaşla anı vāşılīn
- 59   Meded oldı işkeste cām-ı şafā ²²⁸
           Meded söndi şem‘ -i maḳām-ı şafā
- 60   Xanı öyle bir nüktedān-ı Fehīm
           Yanında ḳalır lāl ṭab‘ -i kelīm

²²⁵ kerem āh vāh : ḥūr-ı ‘ afv-ı şāh E4 (E1 ve E4 nüshasında diğerk nüshadaki kelimenin üzerine yazılmıştır.)

²²⁶ itmişiken : eylemişiken E4

²²⁷ Bu mısraın altına E4 nüshasında “Meded kendi bir cevher-i bī-naẓīr” mısraı ilave edilmiştir.

²²⁸ Bu mısraın altına E4 nüshasında aşağıdaki beyit ilave edilmiştir ve der-kenara “Tārīḥ ‘ İşmet Beg Efendi-zāde Ḥikmet Beg Efendiniñdir vezni digerse de meşnevîlerde ğayrıñ mısra‘ ı bī‘l-ıktifā böylece derc olına” yazılmıştır.

Dinildi bu tārīḥ-i Ḥikmet siyān

‘ İzzet şā‘ ırede menendi cihān

- 61 Bu kânûn-ı gerdündür itmez ğalaṭ
Yemûtu'l-kirâm ve yebkî's-saḳaṭ²²⁹
- 62 Selefden selâfa idi şa' iri
Bitirdi içüp ḥame-i sâḥiri
- 63 Yegâne şu vâdiye kırk beş sene
Sürüp at eşin bulmadı dinse ne
- 64 Bu manzûmeden başka dîvânı var
Şeh-i kişver-i nazm olursa ne var
- 65 Otuz cüz kadardır o külli eşer
Ki herbiri Şehnâme-i muhtaşar
- 66 Nu' ūtı olur berme derd-i dile
Şefâ' atle men' ūtı virsün şıla
- 67 Kaşâ'id ki Nef' î olaydı eger
Mu' âşır çeker şöhretinden zarar²³⁰
- 68 Ğazâl-i cemâli ğazel şayd ider
Gümüş sâķını maḳṭa' ı kayd ider

²²⁹ “İyiler ölür, kötüler kalır” anlamına gelen bir kelam-ı kibardır

²³⁰ Bu beyit sadece E1 nüshasında vardır. Fakat E4 nüshasında yeri boş bırakılmıştır.

- 69 Rubā' īsini rub' -ı meskūnda nās
Sezā itseler kās-ı nazma esās
- 70 Bulur müfredinden revā servi yār
Meyān-ı muhibbānda nev iştihār
- 71 Meşārī' iñe āzāde-i aġlākdan
Olur²³¹ beyt-i maẓmūna²³² bāb-ı ḥasen²³³
- 72 Tevāriḥ-i maḳbūlesidir²³⁴ metīn
Surūrīyi ğıbtayla itdi ḥazīn
- 73 İki meşnevīsi mükerrer şeker
Müşelleş-i şafāsı ana reşk ider
- 74 Kōdı Gülşen-i ' Aşk adın birine
Hezārīñ²³⁵ götürdi heşin yirine
- 75 Şabāvet söziyken nola ol sūḥan²³⁶
Olur Ġālib-i ğüfte-i şeyḥ-i fen²³⁷

²³¹ Olur : Açar E1 (E1 nüshasında kelimenin üzeri karalanarak E4 nüshasındaki şekli yazılmıştır. E4 nüshasında bu mısra için değıştirme yapılmamıştır)

²³² maẓmūna : rengine E1

²³³ ḥasen : dehen E1

²³⁴ şināsı öyle : maḳbūlesidir E1

²³⁵ Hezārīñ : Hezārca E1 (E1 nüshasında düzeltme yapılmıştır, E4 nüshasında bir karalama yoktur)

²³⁶ Şabāvet söziyken nola ol sūḥan : Şabāda toķınmışken ol nev ḥarīr E1 (E1 nüshasında düzeltme yapılmıştır, E4 nüshasında bir karalama yoktur)

²³⁷ Ġālib-i ğüfte-i şeyḥ-i fen : nazm-ı pīre ' adīl u nazīr E1 (E1 nüshasında düzeltme yapılmıştır)

- 76 Dîger mesnevî ismi Nâz u Niyâz
Uşûlî ser-â-pâ-yı sûz u güdâz
- 77 Tamâm olmadan lîk ecel şad dirîğ
Meh-i ‘ömrünü örttdi mânend-i mîğ
- 78 Sipâh-ı hurûfa işâret idüp
Yine cem‘ -i dîvâna niyyet idüp
- 79 Anıñ nâmiñ itdi hâzân-ı bahâr
Birâz dahı olmış iken sebze-dâr
- 80 Ne bed kâl imişiken o bâğ-ı nevîn
Şemer virmeden oldı âfet qarîn
- 81 Eger neşre verziş ideydi tamâm²³⁸
Virirdi o dürre dahı bir niżâm
- 82 Yine câ-be-câ yazdığı nâmeler
Nola olsa ser meşķ-i küttâb eger
- 83 Dinilmez mi dîvânı dîbâcesi
Göröldükde neşrin odır hâcesi²³⁹

²³⁸ E1 ve E4 nüshasında “ideydi tamâm” kelimelerinin üzerine “olaydı nâm” yazılmıştır.

²³⁹ Bu beyit sadece E1 nüshasında vardır

- 84   Kavānīn-i dersi bir üç beş sene
Göreydi gelürdi cihān dersine
- 85   Yine zūr tab‘ ile her maṭlabı
Ezer sa‘yle olsa demir leblebi
- 86   Selāsetde güftārı kevşer idi
‘Uzūbetde kıand-ı mükerrer idi²⁴⁰
- 87   Nolaydı olaydı cevāhir gibi
Mezāmını sandūka zīb-i lebi
- 88   Güşād itmese her mahalde dehen
Dinilmezdi zānnım aña dil-şiken
- 89   Cihān her ne dırse disün şānına
Ben āşūfte idim ḥod ‘irfānına
- 90   Bilürdim hayātında da kıadrini²⁴¹
Ziyādār ola dir idim bedrini
- 91   Kıalem baña ben aña hem derd olup
Gehi ben gehi ol boşanup tolup

²⁴⁰ E1 nüshasında bu beyitten sonra aşağıdaki beyit araya ilave edilmiştir. E4 nüshasında düzeltme yapılmadan normal sırada yazılmış, fakat daha sonra üzerinde düzeltme yapılmıştır.

Maḳāmını ṭab‘a verirdi ḥayfā (Maḳāmını ṭab‘a verirdi ferḥ)

Nola mantıḳına reşk iderse şabā (İder idi ḥaḳḳā ki ref‘-i tarḥ)

²⁴¹ E1 nüshasında der-kenara “kıadrini”, “şadrını” olarak yazılmıştır.

92 Olup mersiye hân baña²⁴² eylediñ

Felekden birâz iştikâ eylediñ

93 Dönüşde yazup bunı gerdüne de

Hacâlet getürdün şu gerdünede²⁴³

94 Yeter hâme nâçâr isende şuver

Qaderdir qaderdir qaderdir qader

95 Du' â ile rikqatle Es' ad yeter

Garîbe'd-diyârîñ niyâzı geçer

96 İlâhî ilâhî ecib da' vetî

Qarîñ eyle ihsâniña ' İzzeti

97 Fu'âd u Reşâd u Murâda²⁴⁴ Hudâ

Dağı şâliha rif' at itsün ' atâ

98 Anîñ her biri ' İzzetiñ pûrıdır

Bu bî-çâreniñde gözi nûrıdır

99 Ola her biri pîr-i rûşen zamîr

Baña göstere öyle Rabb-i qadîr

²⁴² baña : du' â E4

²⁴³ Bu beyitten sonraki beyitler E4 nüshasında yaklaşık yarım sayfalık bir boşluk bırakıldıktan sonra yazılmıştır.

²⁴⁴ Fu'âd, Reşâd ve Murâd, Keçeci-zâde İzzet Molla'nın oğullarıdır. (bk. N. Sami BANARLI, II, 834)

- 100 Meh-i mağfiretde ben itdim niyâz
 Qabûl eyle fazlıñla ey çâre sâz

43²⁴⁵

Mîr ‘ Alem-zâde mîr-i mûmâ ileyhîñ Gülşen-i Hurremî nâm surnâmesine

Mef‘ûlû Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

- 1 Ey bülbül-i gülşen-i zerâfet
 Vey nâme-serây-ı sûr-ı şoḥbet
- 2 Nâmıñ olalı cihânda ḥâme
 Naḡş itmedi kimse böyle nâme
- 3 Beñzer ki bir üstâd-ı ma‘nâ
 Qılmıḡ seni hem be-nân-ı imlâ
- 4 Ḥâtır şen olup bu nazm-ı terden
 Fehm itdi mü’eṣşiri eşerden
- 5 Üstâdıñ imiḡ meger ki Rıf‘at
 Andan imiḡ işbu istikâmet
- 6 Ḥaḡḡâ ki mu‘aṣşırân içinde
 Ehl-i sūḡan-i zamân içinde

²⁴⁵ E1.25b, E4.8b ; -E2, -E3, -E5, -Ü1

- 7   Maẓmūn-ı kelāma āşinādır
Ser defter-i sınıf-ı ezkiyādır
- 8   İşte o hūner şinās-ı māhir
Nesh eyledi bir kumāş-ı fāhir
- 9   Nazm eyledi kilik-i sūr-nāme
‘Arz itdi leṭā’ifin enāma
- 10   Rūz u şebi sūr-ı pūr-surūrı
Gösterdi sahāyif u suṭūrı
- 11   Bir şūret ile ki nazresinden
Olmaz mı dü-çeşm-i neşve rūşen
- 12   Mıẓrāb-ı kalemle ol sūḥan-sāz
O nūr-ı suṭūre virmiş āvāz
- 13   Görseydi bu nazmı Nābī-i pīr
Eyler idi ya‘ni meşķ-i taġbīr²⁴⁶
- 14   Vehbīler iderdi görseler ger
Kesb-i hūnere bu nazmı hūner²⁴⁷

²⁴⁶ taġbīr : taḥrīr E1 (E1 nüshasında düzeltme yapılmıştır)

²⁴⁷ hūner : ezber E1 (E1 nüshasında düzeltme yapılmıştır)

- 15 Bir sūrdır ol ki çeşm-i dünyā
Mānendini itmedi temāşā
- 16 Ol sūre sezā kıbāledir bu
Dürre gibi bir maķāledir bu
- 17 Yazmaķda isemde neşr ile ben
Ol nazmla kıldı el-ħaķ aħsen
- 18 Ol sūr-ı şafāyı kil-k-i şükrān
Biñ ıavr²⁴⁸ ile ger yazarsa şāyān
- 19 Bu Gülşen-i Ħurremiñ fuşūli
Ebyāt-ı metīninin uşūli
- 20 Bir pādişehin ki nāmı Maħmūd
Ber-dār gerek ki necmi mes‘ūd
- 21 İhsānını ‘āleme beyāndır
Baş-ı kerem-i şeh-i cihāndır
- 22 Bir şeh ki ħimāyesinde ‘ālem
Āsāyiş ile şafāda her-dem
- 23 Her bendesine du‘āsı vācib
Perverdesine şenāsı vācib

²⁴⁸ E1 ve E4 nüshasında “ıavr” kelimesinin üzerine “tarz” yazılmıştır.

24 Rif'at ulı dhı bi'l-icda
Olmuş o şehinşehi şenda

25 T kilik-i revīř-i şi' r u inş
Oldıķca cihnda safa r

26 Nuşretlere sr ola me'kb
ř'ir ide nazm u yaza ktib

27 Nzımda hemīře syesinde
Rif'at bula adr u pyesinde

44²⁴⁹

Der zuhr-ı Mifthu'l-'ulm Ya'kb-ı Sekkk²⁵⁰

Mef'ln Mef'ln Mef'ln Mef'ln

1 Nedir i'cz-ı ur'n bildirp şeyhu'l-fnn Ya'kb
'bdullhı ihy eyledi feyż-i kitbndan

2 Aup mifth ile uflen saa ki didi Sekkk
ıķardı şevb-ı rengn-i belgat derc-i pyndan

45²⁵¹

Mef'ln Mef'ln Mef'ln Mef'ln

²⁴⁹ E1.26b, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -1

²⁵⁰ Der zuhr-ı Mifthu'l-'ulm Ya'kb-ı Sekkk : Der şen-y Kitb-ı Mifthu'l-'ulm nağme E2

²⁵¹ E1.26b, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -1

- 1 Nola emşāl-i meydānī olup emşāl-i meydānī
Teferrüc-gāh idinse merdüm-i çeşm-i sūḥan-sencān

- 2 Sibak-ārā-yı sebk olmakda ḥayyāl-i hayāl anda
Olurlar sū-be-sū cünbiş-nümā-yı san' at-ı cevlan

46²⁵²

Berāy-ı Senā-yı Ḥaṭṭaṭ u Şā' ir Hāfız İhsan²⁵³

Meḥ' ulü Meḥā' ilün Fe' ulün

- 1 Ḥüsn-i ḥaṭiṭ ile nazm-ı pākiṭ
Ḥāfız dil u çeşmi kıldı rūşen
- 2 Dinse nola bir ṭariḳ-i taḥsīn
Lā-ḥüsni li-ḳavl-i ḡayr-i aḥsen

Tevārīḥ

47²⁵⁴

Tārīḥ culūs-i ḥudāvend-gār-ı cennet-mekān Sulṭān Adlī Maḥmūd Ḥān
ṭābe şerāh²⁵⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

²⁵² E1.26b, E2.11a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

²⁵³ Berāy-ı Senā-yı Ḥaṭṭaṭ u Şā' ir Hāfız İhsan E1

²⁵⁴ E1.26b, E3.1b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁵⁵ Tārīḥ culūs-i ḥudāvend-gār cennet-mekān Sulṭān Adlī Maḥmūd Ḥān ṭābe-şerāh: Tārīḥ culūs-ı meḥābet me'nūs Maḥmūd Ḥān ' Adlī E3

- 1   Mustafâ Hân oldu on beş mäh dehre pâdişâh
Soñra kıldı dâveri teşrif-i taht-ı âbnûs
- 2   Hamdulillâh ber-tarafdır fitne bu târîhde
İtdi Mahmûdu's-siyer sulţân-ı 'Adl ile culûs (1223)

48²⁵⁶

Târîh-i muntehab milâd-ı şâh-ı sulţân²⁵⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1   Duğter-i Maḥmûd Hân ey dil toğunca gonce-veş²⁵⁸
Nükte-sencân nağme-perdâz oldılar çün andelîb
- 2   Sende Es'ad yaz buna târîhi bulup şevk hezâr
Şâh-ı sulţân viridi faşl-ı gülde mehd-i dehre zîb (1227)

49²⁵⁹

Târîh-i muntehab-ı velâdet-i Şehzâde Sulţân Bayezid²⁶⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

²⁵⁶ E1.26b, E3.1b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁵⁷ Târîh-i muntehab milâd-ı şâh-ı sulţân : Târîh-i muntehab şâh-ı sulţân E3

²⁵⁸ Duğter-i Maḥmûd Hân ey dil toğunca gonce-veş : Hân-ı Maḥmûdın toğunca-veş bir duğteri
E1

²⁵⁹ E1.27a , E3.1b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁶⁰ Târîh-i muntehab velâdet-i Şehzâde Sulţân Bayezid: Târîh-i velâdet-i Şehzâde Sulţân Bayezid
E3

- 1 Cihāna geldi Maḥmūdu'n-neseb şehzāde kim olsa
Nola ebnā-yı 'ālem ile sulṭān-ı zamān dil-şād
- 2 Surūrī buldı Es' ad bi't-tevārüd yazdı tāriḥin
Tevellüd kıldı Sulṭān Bāyezid oldu cihān dil-şād (1227)

50²⁶¹

Diger²⁶²

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Toğdı kalbe leyle-i mevlüdde tāriḥ-i müfīd
İtdi meh- āsā tevellüd gūne Sulṭān Bāyezid

51²⁶³

Tāriḥ-i velādet-i Şehzāde Sulṭān ' Abdülmecīd

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şād kıldı şāh-ı Maḥmūdı ḥudāvend-i mecīd
Oldı şulbunden meh-i mevlidde şehzāde bedīd
- 2 Cennet-āsā ' ālem olmuşken nefāret-yāb-ı şevk
Yazsañız tāriḥ-i Es' ad olsun ehl-i müstefīd

²⁶¹ E1.27a , E3.1b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁶² Diger E1, E3

²⁶³ E1.27a , E3.2a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

3 Geldi (1228) şehzâde (1228) bu gûne buldı ‘ âlem inşirâh
Mevlidi (1228) cünbiş (1228) fezâ şehzâdedir (1228) Abdülmecîd (1228)

4 İnşirâh-ı şadr ile bu metni şerh itsün kalem
Tâ ki bilsün neydüğün her sâhib-i tab‘ -ı reşîd

5 Oldı her mısra‘ ı bir târih-i ra‘ nâ evvelâ
Aña nisbet ile çokdır haq bu kim dürr-i ferîd

6 Oldı ehadı ile ‘ işrât u me’tî hem-‘ aded
Bîd-veş ditrerdi reşkinden eger görse lebîd

7 Nakl-ı yek-dîgerle bundan şeş dağî zâhir²⁶⁴ olup
İşte cum‘ â heşt târih oldı nevbet-i müfîd

52²⁶⁵

Dîger muntehâb²⁶⁶

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

1 Şâhenşeh-i vâlâ haseb kim oldı muqziye‘l-ereb
Bir necl-i Mahmûdu’n-neseb sulbünden oldukda bedîd

2 Târihin Es‘ ad eyle fâş düşmenler olsun dil-hırâş
Dünyâya oldı nûr-pâş şehzâdemiz Abdülmecîd

²⁶⁴ zâhir : peydâ E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli kelimenin altına ilave edilmiştir)

²⁶⁵ E1.27a , E3.2a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁶⁶ Dîger muntehâb : Dîger E3

53²⁶⁷Âhir²⁶⁸

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Tārīhini kil-k-i hūner yazdı be-ilhām-ı mecīd
Virdi kımāta zīb u fer şehzādemiz Abdülmecīd (1228)

54²⁶⁹Dīger²⁷⁰

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Tārīhini itdim²⁷¹ hesāb şehzāde²⁷² olduğda bedīd
İklīmi itdi kām-yāb şehzādemiz Abdülmecīd (1228)

55²⁷³Âhir²⁷⁴

Mef' ulü Fā' ilātün Mef' ulü Fā' ilātün

- 1 Şehzādeyi Hudā çün şāh-ı cihāne virdi
Ebnā-yı 'aşra el-haḳ şevḳe bahāne virdi

²⁶⁷ E1.27b, E3.2a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁶⁸ Âhir : Dīger E3

²⁶⁹ E1.27b, E3.2a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁷⁰ Dīger E1, E3

²⁷¹ itdim : kıldım E3

²⁷² şehzāde : tebşīrri E3 (E1 ve E3 nüshasında diğeri nüshadaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır)

²⁷³ E1.27b, E3.2b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁷⁴ Âhir : Dīger E3

- 2 Ey dil o mihr-i şevket ahşâma karşı toğdı
Dirsən bu vâkt içinde dehre ziyâ ne virdi
- 3 Açdı gül vücûdî bülbül unuttı verdi
Bunun şenâsı ‘ammâ şubh u şibâna virdi
- 4 Seyyâreler felekde rakş itseler revâdır
Sûrı sürûrî zîrâ devrâniyâne virdi
- 5 Bu mevsim-i ferahdır itmez dirîğ elbet
Ey hâst-gâr kâmnî şâh-ı cihâne virdi
- 6 Şâh-ı cihân kim anın ahdında haqq te‘âla
Râhatla inbisâtı pîr u civâna virdi
- 7 Sa‘yile sâl-i nevde açıldı râh-ı Ka‘be
Şevk u şafâ-yı mevlâ İslâmiyâne virdi
- 8 Zilli ola ilâhî şehzâde özin Mahmûd
Dindikçe dehre pertev mihr-i yegâne virdi
- 9 Bî-ḥadd safâlar ile Es‘ad yazıldı târîh
Abdûlmecîdi Allah Mahmûd Hâna virdi

56²⁷⁵

Tārīh-i munteḥab mīlād-ı Şehzāde Sultān Abdūlmecīd

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Ebnā-yı ‘ālem ser-te-ser sūr eylesün kim geldi yer
Zīrā ki şāh-ı baḥr u ber bir cevherīn kıldı bedīd
- 2 Ol şāh-ı Mahmūdu’ş-şiyem oldı bize ‘ayn-ı kerem
Dil-ḥāhın anıñ dem-be-dem virsün ḥudāvend-i mecīd
- 3 Bī-tahrīr kıldı şevket-i te’yīd kıldı devleti
Āşār-ı maḳbūliyyeti mīlāddan oldı bedīd
- 4 Es‘adla ‘İzzet bī-riyā da‘vetin eylerken edā
Gūş-ı dile geldi nidā mülhimden olup müstefīd
- 5 Mısra‘ bulup sūr eyledi tārīhe mestūr eyledi
İḳlimi pūr nūr eyledi şehzādemiz Abdūlmecīd (1228)

57²⁷⁶

Tārīh-i velādet-i Sultān Mehmed

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

²⁷⁵ E1.27b, E3.2b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁷⁶ E1.27b, E3.2b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (Bu şiir E1 nüshasında der-kenara yazılmışken, E3 nüshasında normal sırasında yazılmıştır.)

- 1 Şehzâde mîlâdı ile toğdı bu günü ‘âleme
Raķş eyledi şādī ile ez cān u dil her ādemi
- 2 Es‘ad bütün ehl-i hüner târîhini taḥsîn ider
Devrâne virdi zīb u fer Sulṭān Meḥemmed maķdemi

58²⁷⁷

Tārîh-i munteḥab-ı mîlād-ı Şehzâde Sulṭān ‘Osmān²⁷⁸

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Āl-i Osmānın ferīdi ḥazret-i Maḥmūd Ḥān
Maķdem-i şehzâdesiyle oldu muķziye’l-merām
- 2 Öyle bir şehzâde-i ālī-neseb kim mevlidi
Oldı ebnā-yı cihāna²⁷⁹ bādi-i şādī-i tām
- 3 Māh-ı ferdiñ on ikinci gicesi toğdı nola
Olsa ger nūrı ile ķurş-ı ķamer bedr-i tamām
- 4 Dāderīn ta‘ķīb ile nūrun-alā-nūr oldu bu
Ķıldı zi’n-nūreyn hem-nām sulṭān-ı enām
- 5 Mihr-i burc-ı salṭanat bā-aḥterān-ı evc-i sa‘d
Sāye baḥş-ı taḥt-ı devlet ola tā rūz-ı kıyām

²⁷⁷ E1.27b, E3.3a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁷⁸ Tārîh-i munteḥab mîlād-ı Şehzâde Sulṭān ‘Osmān : Tārîh velâdet-i Şehzâde Sulṭān ‘Osmān E3

²⁷⁹ E3 nüshasında “cihāna” kelimesinin üzerine “zebāna” yazılmıştır

- 6 Kām-yāb oldum bulup tārīh-i tāmın Es‘ adā
Mevlid-i Sulṭān Osmān eyledi dehri be-kām (1228)

59²⁸⁰

Dīger²⁸¹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 İşbu tārīh ile Es‘ ad itdim i‘ lān mevlidi
Kevni memnūn eyledi Sulṭān Osmān mevlidi (1228)

60²⁸²

Taṣḥīh-i tārīh-i Nedīm bi-feyzi’l-‘alīm-i müntehab

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

- 1 Merḥūm Sulṭān Aḥmediñ sulbünden itdikde ṭulū‘
Bu gūne māh-ı nev gibi cennet-mekān Sulṭān Ḥamīd

- 2 Dünyāyı pür nūr eyledi şehzādemiz Abdülmecīd
Tārīhini inṣā²⁸³ idüp olmuş Nedīm-i evvel dem ferid

- 3 Ammā elifle eylemiş şehzādeyi anda hesāb
Bu vechle itmez ḳabūl ol mısra‘ -ı tab‘ -ı reṣīd

²⁸⁰ E1.28a, E3.3a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁸¹ E1, E3

²⁸² E1.28a, E3.4b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁸³ E1 nüshasında “inṣā ” kelimesi karalanarak der-kenara “naẓm” yazılmıştır

- 4 Ben olsam idi ol zamān dirdim bu tārīhi hemān
Virüp cihāna zīb u fer şehzādemiz Abdülmecīd (1137)

61²⁸⁴

Tārīh-i müntehabı velādet-i Āmine Sulṭān ki sekiz vechledir²⁸⁵

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

- 1 Mahmūd Ḥana mevlā bir duhter itdi a' ṭā
Nūr-ı līkāsı ḥaqqā yoḡdır cebīn-i mehde

- 2 Tārīhini sekiz yaz mermerde ismiñi ḡaz
Ey Es' ad-ı sūḡan-sāz ḡıl yādigār-ı ahde

- 3 Mehveş (1228) Emīne Sulṭān (1228) itdi (1228) ṭulū' -ı kevne (1228)
Virdi (1228) Emīne Sulṭān (1228) şa' bānda (1228) nūr-ı mehde (1228)

62²⁸⁶

Tārīh mīlād-ı Fāṭıma Sulṭān

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Füzūn-ter eyle yā Rabb 'ömr-i nesl-i Ḥān-ı Mahmūdı
Ki oldur ser-te-ser İslāmiyānıñ māye-i cānı

²⁸⁴ E1.28b, E3.3a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁸⁵ Tārīh-i müntehab velādet-i Āmine Sulṭān ki sekiz vechledir : Tārīh velādet-i Āmine Sulṭān bi-vech-i ḡaşş E1

²⁸⁶ E1.28b, E3.3a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Cihāna duhter-i sa‘ d ahteri geldi muḥarremde
Tefe’üldür olup bu sāl içinde²⁸⁷ naşr-ı Yezdānı
- 3 Nesīm-i maḳdemi tāb-ı temūzī eyledi tahvīl
Tekerrür itdi zann itdiñ zamān-ı verd-i hāndānı
- 4 ‘Aḳab-gīri olup şehzādeler envā‘ ı nuşretle
Ḥudā her demde şādān eyleye ḥāḳān-ı devrānı
- 5 Didi vaḳ‘ a-nūvīsi hayr-ı maḳdem gū olup tāriḥ
Ḳadem-i Fāṭimā Sulṭān mūnevver itdi ekvānı (1243)²⁸⁸
- 63²⁸⁹
Şehzāde Abdūlaziz velādetlerine
- Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün
- 1 Sulṭān Maḥmūda Ḥudā şehzādeyi ḳıldı ‘aṭā
Nūr-ı ṭulū‘undan reşk ile oldı pūr telāş
- 2 Rūz-ı berāy-ı cilve-gāh itdikde ol luṭf-ı ileh
Şükrāna cümle ḥayr-ḥāḥ dergāh-ı ḥaḳḳa ḳondı baş

²⁸⁷ olup bu sāl içinde : nola olsa bu yılda E3

²⁸⁸ E1 nüshasında düşürülen (1243) , E3 nüshasında (1245) olarak yazılmıştır

²⁸⁹ E1.28b, E3.3b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 3 Bu fâldır bî-iştibâh da‘ vâmıza ya‘ ni güvâh
Ezfûn olup ikbâl-i şâh bed-ḥāhı olur dîl-ḥırâş
- 4 Es‘ ad gönülden kıl du‘ â kim aña göstersün Ḥudâ
Şehzâdemiz ‘ Abdülazîz oldu cihâna nûr-pâş (1249)

64²⁹⁰

Dîger²⁹¹

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

- 1 Târîh oḡu bûlbûl gibi hadsiz safâ ile recâz
Kıldı tevellüd gül gibi şehzâdemiz Abdül‘ azîz (1243)²⁹²

65²⁹³

Târîh-i velâdet-i Hayriyye Sulṭân Sofya tahrîrinde iken nazm ile taḡdîm
kılınmıştır²⁹⁴

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Ḥamdulillâh dergeh-i ikbâlden irdi berîd
Nûkhet-i aḥbârı virdi neşve-i teşmîm-i tîb

²⁹⁰ E1.28b, E3.3b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁹¹ Dîger : Âḥir E3

²⁹² E1 nüshasında düşürülen (1243) , E3 nüshasında (1245) olarak yazılmıştır

²⁹³ E1.29a, E3.3b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁹⁴ Târîh velâdet-i Hayriyye Sulṭân-ı sufiyye tahrîrinde iken nazm ile taḡdîm kılınmıştır : Târîh lâdet-i Hayriyye Sulṭân E3

- 2 Şöyle tebşîr eyledi halkı ki Hân Mahmûda haqq
Eylemiş bir duhter-i sa‘d ahteri ya‘ni nasîb
- 3 İsmi fâl eyledim Hayriyye konmuş ‘an-ğarîb
Feyz-i gûn-â-gûnını ihsân ider Rabb-i mucîb
- 4 Feyzi gör kim maqđemi hamsîn içindeyken yine
Revnağ-ı evvel bahârı buldı tab‘-ı ‘andelîb
- 5 Öyle sūr itdi cihân ez-cümle Sofya şehrini
Cünbüşinden kendini sandı vatanda her ğarîb
- 6 Nola isti‘ tâf iderse devrden Es‘ad kulu
Mihr-i luğf-ı şâh-ı yeksândır ba‘îd eyle ğarîb
- 7 Bede’ bismillâh ile târîh çıkdı hâmeden
Mevlid-i Hayriyye Sultân ile buldı kevn-zîb (1243)

66²⁹⁵

Târîh-i müntehab velâdet-i Şehzâde Sultân Nizâmeddîn sefâret-i İrân ile
Erzurûm merhalesinde nazm u taqđîm eylenmiştir²⁹⁶

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

²⁹⁵ E1.29a, E3.4a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁹⁶ Târîh-i müntehab velâdet-i Şehzâde Sultân Nizâmeddîn sefâret-i İrân ile Erzürûm merhalesinde nazm u taqđîm eylenmiştir : Târîh-i müntehab velâdet-i Şehzâde Sultân Nizâmeddîn hengâm-ı sefâret-i İrânda merhale-i Erzürûmda nazm u taqđîm eylenmiştir –E1

- 1 Ey dīde-dūz-ı intizār sad müjde kim perverdigār
İhsânın itdi bî-şümār mesrûrdır devr u qarīb
- 2 Bir müjde kim halk-ı cihân gūş eyleyince nâ-gehân
Buldı şafâ-yı bî-girân raqş itdi bî-şabr u şekīb
- 3 Ya' ni be-tevfīk-i Hudâ Mahmûd Hân yemm-i 'atâ
Sulbünden oldı rû-nümâ gül gibi bir necl-i neseb
- 4 Virdi şitâya maqdemo feyz-i bahâr-ı hurremi
Şükr eyleyüp çeksün demi haqqâ ki tab'-ı 'andelīb
- 5 Nûr-ı cebîni tâb-nâk şehzâdedir ol necl-i pâk
Kıldı anınla hande-nâk şahenşehi Rabb-i mucīb
- 6 Ey şâh-ı şâhân-ı cihân bu halk-ı pâkiñle hemân
Feyz u fütûhun ân-be-ân mevlâ saña eyler nasīb
- 7 Devr-i laţifin reşk-i cem yok anda âsâr-ı sitem
İllâ ki 'aşk ehli ne ğam çekse biraz cevr-i raqīb
- 8 Evsâfiña yok intihâ yazsa dahı subh u mesâ
Âciz kalur bî-ihtirâ u şâf esâbir-i edīb
- 9 Olsun ilâhî müsnedâm nesliyle ol şâh-ı enâm
Böyle du'â kıl subh u şâm Es'ad geçer kûl-ı ğarīb

- 10 Kilk-i güher tezyî ile târîh yaz taḥsîn ile
Sultân Nizâmeddin ile buldı kımâtı kevn-i zîb (1251)

67²⁹⁷

Târîḥ-i dîger²⁹⁸

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Şehzâde-i Mahmûd Hân itdikde mihr-âsâ-i ṭulû‘
Kıldı sühandân-ı cihân târîh-i mîlâdın edâ

- 2 Bâ-himmet şâh-ı enâm bir beyt içinde bi’t-tamâm
Derdin bulup oldı be-kâm kilik-i şikestedeñ Es‘ad

- 3 Necl-i şeh-i zi’l-mecdeniñ (1251) Sultân Nizâmeddin adı (1251)
Şehzâde bâ-feyz-i ileh toğdı (1251) ‘uyûn buldı cilâ (1251)

68²⁹⁹

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Haḳḳ te‘âlâ ide Hân Abdulmecîdiñ naşr ild
‘Ömr u nesli imtidâd-ârâ ilâ yevm-i tenâd

- 2 Toğdı duḡtı mihr-veş târîḥe yazdım Es‘adâ
Sâmiye Sultân kudüm ile cihânı itdi şâd

²⁹⁷ E1.29b, E3.4a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

²⁹⁸ Târîḥ-i dîger : Târîḥ-i dîger ki ğufre-veş târîḥ-set E3

²⁹⁹ E1.29b, E3.8b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kağıda yayılmıştır.)

69³⁰⁰

Tārīḥ bede-i ‘ulūm şāh-ı zamān ḥazret-i Abdūlmecīd Ḥān der-ahd-ı
vālid-i cennet-mekān īşān³⁰¹

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

- 1 Sultān Mahmūdu’l-fu’ād oldur be-tevfīḳ-i ileh
‘İlm āşinā-yı ‘adl u dād her fende ḥākān³⁰²-ı ferīd
- 2 Evsāfına ḥarf-i zebān yetmez disem itme³⁰³ gümān
Zātı ‘alā vechü’l-‘ıyān cümle mulūk içre vahīd
- 3 ‘İlm-i şerīfe i’ tibār itmekdedir ol şehir-i yār³⁰⁴
İşte delīl-i āşikār ey sāhib-i ṭab‘-ı reşīd
- 4 Ya‘ni şehinşāh-ı ‘ibād ta‘līmīni hayli murād
Şehzāde-i ālī-nijād oldu himemden müstefīd
- 5 Tā kim okundukca kitāb ol dāver-i şevket-me’āb
Her yüzden olsun kāmyāb bā-‘ōmr u iḳbāl-i mezīd

³⁰⁰ E1.29b, E3.4b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁰¹ Tārīḥ bede-i ‘ulūm şeh-i zamān ḥazret-i Abdūlmecīd der ahd-ı vālid-i cennet-mekān īşān :
Tārīḥ-i bede-i te‘allim şāh-ı cihān ḥazret-i ‘Abdūlmecīd Ḥān der ‘ahd-ı vālid ḥuld-i āşiyān-ı īşān
Mahmūd Ḥān –E1

³⁰² ḥākān : dānā E3

³⁰³ E1 ve E3 nüshasında “disem itme” kelimelerinin üzerine “dinilse ger” kelimeleri kullanılmıştır

³⁰⁴ ‘İlm-i şerīfe i’ tibār itmekdedir ol şehir-i yār : Kılmağdadır ol şehir-i yār ‘İlm-i şerīfe i’ tibār –E1

- 6 Tārīhīni yaz Es'adā bu mışra'ı kesb it şafā
Kıldı 'ulāma ibtidā şehzādemiz Abdülmecīd

70³⁰⁵

Tārīh-i bede-i besmele-i Şehzāde Sultān Abdūlazīz

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Şehzāde-i Mahmūd Hān Qur'āna kıldıkda şurū'
Bī'l-irticāl itdi beyān tārīhini Es'ad vecīz

- 2 Bā-besmele tārīhe sen yaz kim bula revnaķ sūhan
Cüz'ü elif -bā başlayan şehzādedir Abdül'azīz

71³⁰⁶

Tārīh-i muntehab-ı sūr-ı hitān şehzādegān 'ömr-i himemü'l-mennān ki
der Erzirūm nazm u firistāde şode bered

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Muhyī-i her farz u sūnnet ya'ni Hān Mahmūd kim
Şarkdan tā ġarba zıllın eylesün mahdūd u haķķ
- 2 Müjde-i sūr-ı hitān nesl-i pākiye bütün
'Ālemi kıldı rehīn-i lutf-ı nā-mahdūd-ı haķķ

³⁰⁵ E1.29b, E3.5a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁰⁶ E1.29b, E3.5a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 3 Şöyle şād oldum ki gösterdi diyār-ı ğarbını
Çeşm-i hasret-dārıma evṭān-ı şevḳ ālūd-ı ḥaḳḳ
- 4 Nev-be-nev sūr u surūr u nasra mazhar eylesün
Zāt-ı memdūḥu'ş-şifātın tā dem-i mev'ūd-ı ḥaḳḳ
- 5 Es' adā farz u du' āyı kıl edā tāriḥ ile
Sünnet-i şehzādegānı eyleye mes'ūd-ı ḥaḳḳ

72³⁰⁷

Tāriḥ taşḥīḥ-i Sulṭān Selīm³⁰⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şāhzādeyken Selīm Ḥān ' ilme āgāz idicek
Ol zamān her nūktedir 'arz eylemiş dürr-i nazīm
- 2 ' İlme kıldı ibtidā Sulṭān Selim ola alīm
Mışra' ı tevfiḳa olmuş bā' is-i faḥr-i azīm
- 3 Var tesāmuḥ ba' z imlāsıyla lafzında daḥi
Ta' miyeyse ' ayb olur ehl-i kemāle ey kelīm
- 4 Oldı mülhim Es' adā taşḥīḥi bu tāriḥde
' İlme kıldı ibtidā ' alim ola Sulṭān Selīm

³⁰⁷ E1.30a, E3.4b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁰⁸ Tāriḥ taşḥīḥ-i Sulṭān Selīm : Taşḥīḥ-i tāriḥ Tevfīḳ-i Bāhā İvād-ı te' allüm-i Sulṭān Selīm E3

73³⁰⁹

Tārīḫ-i tathīr-i haremeyn ez-vücūd-ı su'ūd-ı mahsūs bi-himmet pādīşāh-ı
rīzvān me'nūs-ı Mahmūd Ḥān gāzī-i tābe-serāh

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mazhar-ı şer' -i peyember-mazhar-ı feth u zafer
Şāh-ı dīn perver melāz-ı pādīşāhān-ı dūhūr
- 2 Ḥāmī-i Rūm u 'Arab māhī-i erbāb-ı şegab
Hādīm-i Baṭhā vü Ṭaybe hādīm-i dāru'l-fücūr
- 3 Ya'ni Ḥān Mahmūd-ı Adlī kıblete illā kıbāl
Münşeriḥdir 'ahd-i 'adlinde şafā ile surūr
- 4 Sūre-i mülk üzre bu mānend bismillāhdır
Pādīşāhān-ı dīger tahtındadır hem çün sūtūr³¹⁰
- 5 Mūm olur destinde āhen olsada el-haḫḫ umūr
Yāveridir feyz-i rūhāniyyet-i şāhib zübūr
- 6 Destine şeş-hāne alsa ol şeh-i sūtūt nişān
Şeş-cihetde tār u mār olur nişān-gāh-ı³¹¹ şurūr

³⁰⁹ E1.30a, E3.5a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³¹⁰ Bu beyit için bk. Ziya YILMAZER, a.g.e., s.12

³¹¹ Şeş-cihetde tār u mār olur nişān-gāh-ı : Tār u mār olur cihet sende āmac-ı E3

- 7 Gelmemiştir böyle şāhib seyf u cünd u tāt u taht
Rub‘ -ı meskūn içre bī-reyb u reşk u kuşūr
- 8 Bir şeh-i hūrşid-i fer zūr-āver ol kim ḥasmını
Mahv ider mānend-i zerre emri buldukda zuhūr
- 9 İşte Vehhābī-i bed mezheb ki haccıñ rāhını
Hayli müddetdir ki sed itmişti bā-‘ ucb u ğurūr
- 10 Leşger-i kerrār-ı Mısrı sevķ idüp fermān ile
Eyledi tathīr-i beytullāh ol šāh-ı ğuyūr
- 11 Pādişāhā fā’ik olduñ şeh Selīm-i evvele
Ol sefer-ber oldı sen emriñle hall itdin umūr
- 12 Āferīn ey dergehi kıble Minā aşhābına
Virdi sa‘yiñ ehl-i İslāma şafā eyle surūr
- 13 Nūş-ı zemzem eyleyüp huccāc-ı ihrām bend olup
Ravza u beyti tavāf itdikce³¹² tā yevm-i nūşūr
- 14 Ḥazret-i Bu’l-feth ‘asrı nice fevz u neṭr³¹³ ile
Mażhar-ı innā fetaḥnā eylesün Rabb-i şukūr

³¹² itdikce : ide ey E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır)

³¹³ nice fevz u neṭr : nuşret-i bī-hudā E3

- 15 Naş-ı kisve olsa ahrâdır bu târîh Es' adâ
Tâbe u Baḥâdan ecnâd-ı havâric oldı dūr (1228)

74³¹⁴

Dîger³¹⁵

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Olmuş iken bâdî-i şer ya' ni Su' üde'l-ḥâricî
Semt-i hicâza ser-te-ser teslît birle leşgerin

- 2 Vâlî-i Mıṣra pâdişâh emriyle geldi intibâh
Oğlıyla sevḳ itdi sipâh hasmıñ bütûn kesdi serin

- 3 Bir tıḳ-ı haml ḳad hûnerim yazdı bu târîḫi ḳalem
Sultân-ı Mahmûdu's-şiyem bozdı Su' üdîñ 'askerin

75³¹⁶

Âḫir³¹⁷

Fe' ilâtûn Fe' ilâtûn Fe' ilün

- 1 Kesfet-i şems-i Su' üdu'l-menḥûs
Min senâ seyf-i selîmü'l-ebkâd

³¹⁴ E1.30b, E3.5b ; E2, -E4, -E5, -Ü1

³¹⁵ Dîger : Âḫir E3

³¹⁶ E1.30b, E3.5b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³¹⁷ Âḫir : Dîger E3

- 2 Es'ad el-mısra' hezā et-tārīḥ
Ferre 'an Mekkete izāf-ı fesād³¹⁸

76³¹⁹

Diger³²⁰

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 'Ahd-ı 'adlinde Ḥān-ı Mahmūduñ
Taybeden oldı Ḥārici meṭrūd

- 2 Ne felekde melek didi tārīḥ
Kılıcı 'arşa asdı şeh Mahmūd

77³²¹

Āhir³²²

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Sa'y eyleyüp Mahmūd Ḥān açdırdı rāh-ı Ka' beyi
Hācı hemān olsun revān kırtuldu zīrā reybeden

- 2 Tārīḥini kilik-i sedīd itdi bu vech üzre resīd
Oldı ḥavāric nā-bedīd bu yılda ḥısn-i Taybeden

³¹⁸ E1 nüshasında der-kenara "Kultü yā Es'ad fī tārīḥi" yazılmıştır

³¹⁹ E1.30b, E3.5b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³²⁰ Diger : Āhir E3

³²¹ E1.31a, E3.6a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³²² Āhir : Eyzān E3

78³²³Diger³²⁴

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Yedi yıldır Su'ūd olup ma'nī
Hacı olmuşdı hāceyān āhın
- 2 Dindi tāriḥ-i qahrı ḥamd olsun
Müslümān açdı Yesribiñ rāhın

79³²⁵Āhir³²⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Eyleyüp Mahmūd Ḥānı tül-i 'ömre muḳterin
Eylesün bed-ḥāhını Allah idbāre rehīn
- 2 Emr idüp vālī-i Mıṣra ol daḥı bālā misāl
Neclini sevḳ-i hicāz itdi 'adūdan aldı kīn
- 3 Ḥacca bu tāriḥden soñra sefer ḳıl Es' adā
Mekkeniñ açdı rehin sa'y itdi cünd-i mü'minīn

³²³ E1.31a, E3.6a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1³²⁴ Diger : Tāriḥ-i āḥir E3³²⁵ E1.31a, E3.6a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1³²⁶ Āhir : Eyzān E3

80³²⁷Diger³²⁸

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Es' ad şehinşeh cāhını tārīḥe yaz bul sūr-ı cūd
Beyt-i harāmīn rāhını sa' y eyleyüp açdı cünūd

81³²⁹Āḥir³³⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Müslimīnden gitdi bu tārīḥden soñra tarah
Cünd-i Ḥān Mahmūd aldı ṭābeyi oldı feraḥ

82³³¹

Diger muşanna' ber-tarīḥa-i ihrāc-ı dār-ı hāl

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 'Arḳ-ı Vehhābī kesildi seyf-i Ḥān Mahmūd ile
Şāh-veş a' dā-yı digerlerde geçsün dehreden

³²⁷ E1.31a, E3.6a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³²⁸ Diger : Tārīḥ-i diger E3

³²⁹ E1.31a, E3.6b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³³⁰ Āḥir : Beyt-i tārīḥ-i āḥir E3

³³¹ E1.31b, E3.6b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 San'at ibrâz itdi bu târîhde Es'ad kalem
Kaçdı cündü'l-hâricî-i tîğ-i şeh pür-behreden³³² (1227)

83³³³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Cihân-dâr-ı zamân Maḥmūd Ḥân-ı ma' delet 'unvân
Müceddid menkâbetdir haḳḳ bu kim bir mevhib-i mes'ûd

- 2 Hicâz iklîmini dest-i havâricden rehâ kıldı
Su'ûduñ eyledi cünd-i nuḥûset perverin maḳḥûr

- 3 Nola bu çâr târîḥ ile Es'ad iftiḥâr itse
Ki mislin rub'-ı meskûn içre ityân olmadı maḳḍûr

- 4 Olup her mısra'-ı ra' nâsı bir târîḥ-i müsteḡnâ
Birerde mühmelîn-i mu'cemîninden olur manzûr

- 5 Alındı Mekke-i şerb fâsidiñ cündî elîm oldu
Medîne hışnı alındı Ṭursun Pâşâ idi me'mûr

84³³⁴

Berây-âmeden mihtâḥ-ı şerîf beyt-i mükerrerrem-i müntehabdır³³⁵

³³² E1 ve E3 nüshalarında der-kenara 1227 tarihi ile ilgili olarak ebced hesabı yapılmıştır. “tîğ-i pür behreden –2129 , cündü'l-hâricî – 902 , şeh-i hezîmet-i Ḥâricî – 1227” (2129 - 902 = 1227)

³³³ E1.31b, E3.6b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³³⁴ E1.31b, E3.6b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³³⁵ E3 nüshasındaki başlık silinmiştir

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Havāricden alındı Ka' be ḥamd olsun anahtarı
Sitanbūla gelüp gördük yine iḥsān-ı miftāhı
- 2 Temāşā eyleyüp alayını Es' ad didi tārīḥ
Şafālar bābını açdı gelince Ka' be miftāhı (1228)

85³³⁶

Berāy-āmeden mihtāḥ-ı şerīf Medīne-i münevvere³³⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāriciler tayyibe girmiş idi kırdı guzāt
Geldi miftāhı nola bağlansa ebvāb-ı tarḥ
- 2 'Arz-ı tārīḥ ile Es' ad āsitāne āl sala
Tābe miftāhı ile açıldı der künz-i ferḥ (1229)

86³³⁸

Tārīḥ-i muşanna' -ı feth-i Belgrād ve inhizām-ı sarf

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

³³⁶ E1.31b, E3.7a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³³⁷ E3 nüshasındaki başlık silinmiştir

³³⁸ E1.32a, E3.7a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Mağāzi pīşe Hān Maḥmūd-ı ‘Adlī kim müceddiddir
Bu ‘aşr-ı bâhirü’ n-naşr içre ẓasr-ı dīn-i mevlâyı
- 2 Kıyās it şevketin bundan ki şadr-ı a‘zam itmişdir
Bir Aḥmed şīme Hālīd şavle destūr-ı şaf-ārâyı
- 3 Nice şadr-ı ğazā endīşe kim levh-i perendinde
Yed-i te’yīdi yazmış sūre-i innā fetahnâyı
- 4 Tālī‘ a tâb‘ -ı ceng olsa mişāl- pertev-i ḥurşīd
Rehā eyler siyeh dil düşmen-i dīnden her inhâyı
- 5 Veġā’ hengāmı ol yektâ süvāre ḥaḳḳ yeter yāver
Mişāl-i şīr-i yezdān istemez yanında hem-pâyı
- 6 Muḳaddem maḳdemiyle kesb-i tâb itdikde ordū-gāh
Hakīmāne hemān³³⁹ söndürmüşiken nār-ı heycâyı
- 7 Beleġrādı temellük za‘m iden çendīn eşḥāsa
Nola der ceng-i evvel teng iderse şahn-ı ğabrâyı
- 8 Re‘âyādan iken azmışlar idi biçse aḥrādır
Hemān dem deste alup dehre-i sertīz-i pālâyı
- 9 Bıraḳup Edrene meştāsına aḥmāl-i orduyı
Faḳat topçılar ile ẓasd-ı helāk itdi Tersâyı

³³⁹ Hakīmāne hemān : Reşşāş-ı silm ile E3

- 10 Rucūm-āsā toķındı g lleler ھاşma pey-ender-pey
Mel ik-veş ‘as kir toğırınca z r u b l y 
- 11 Get rdi fi‘ le feth-i ھاşni sehli‘l-m mteni‘  s 
Eger i ھاarb idi ھاarbi  teھاass n itdigi c y 
- 12 Pey m- vermedeng-i ھاal‘ a ile eyledi icr 
Der-i şeh-i cih nda resm-i p k-i cebhe f rs y 
- 13 Dem-i k rb n-  ş kr u savt-  tob-  ş d-m n den
Tekerr r itdi sand  ھاalk-  ‘ lem-i ‘ yd-  ezh y 
- 14 Bunun gibi³⁴⁰ nice feth-i m b ne eyles n mazھاar
Pey- -pey Ha k te‘  l  ھا zret-i ھا k n-  d ny y 
- 15 Hes b it san‘at  br z itdi bu t ri de Es‘ad ³⁴¹
Bele r da sipeh d hil olup def‘ itdi a‘ d y ³⁴²

87³⁴³

N şھا-i di er³⁴⁴

Mef ‘  l n Mef ‘  l n Mef ‘  l n Mef ‘  l n

³⁴⁰ Bunun gi i : Bu naşr- s  E3

³⁴¹ Bu beyitten sonra ş irin ebced hesab  E1 ve E3 n shasında verilmişt r. (Bel r d –1237, Sipeh – 0067 ; 1237+0067 = 1304, a d  – 0076 ; 1304-76 = 1228)

³⁴² Bu beyit i in bk. Ziya YILMAZER, a.g.e., s.160

³⁴³ E1.32a, E3.7b ; -E2, -E4, -E5, - 1

³⁴⁴ N şھا-i di er : N şھا E3

- 1 Bu târîh içre hâme san' at ibrâz eyledi haq kim
Sipeh girdi Belegrâd içinden oldı dūr a' dâ

88³⁴⁵

Târîh-i seng-i nişân tîr-i şeh cihângîr cennet mekân Sulţân Mahmūd

Hân³⁴⁶

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Kâhramân-ı pâdişâhân hazret-i Maḥmūd Hân
Kâbza-i destindedir her bir hûner itme gümân

- 2 Fâris u ḥaṭṭâtdır tîr u tüfenk-endâzdır
İrmedi bu menzile geçmiş zamânda dâverân

- 3 Rahşının cevânına bir teng-i meydân bu zemîn
Ḥarf-ı vasf-ı ḥaṭṭıña kûteh gelür rakḳ-ı zamân

- 4 Destine alsa tüfengiñ ol şeh-i hüsrev gulâm
Tâ verâ-yı kâfda havfa düşer gerden-keşân

- 5 Beyza-i mürğ-i hümâyı naşlına âmâç ider
Kılsa sehm-i şâbi-i pervâz-ı semt-i âsumân

- 6 Müdde' âya bir nişândır işte Ok meydânı kim
Oldı yer yer zûr-ı pâzûsı o pehnâda 'ayân

³⁴⁵ E1.32b, E3.49b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁴⁶ Târîh seng-i nişân tîr-i şeh cihângîr cennet mekân Sulţân Mahmūd Hân -E1

- 7 Pîş-ezîn târîhe cevherle yazıldı bu eşer
Yeksuvâre şâh-ı Mahmûd itdi oğ digdi nişân
- 8 Şimdi ol encüm sipeh yaldız-ı hevândan atup
Menzil-i cerrâhı cerh itdi idüp zûrın beyân
- 9 Ya' ni biñ yüz kırk ile altı gez iken menzilin
Yüzdi on bir gezle bir atışda ol haydar-tüvân
- 10 Yüzdi her dâne gezi bir pehlivânın seğini
Bârekallâh oldu hâkân-ı kerâmet müstebân ³⁴⁷
- 11 Kavs-i çarha tâ vire sehmu's-se' âde zîb u fer
Feyz-i sa' dî aña yâver ide Rabb-i müste'ân
- 12 Tîri kondukda didi Es' ad kulu târîhini
Menzil-i cerrâhı bozdu nebl ile Mahmûd Hân

89³⁴⁸

Târîh-i tüfenk-endâhten hudâvendigâr-ı pür-fenn müşârûn ileyh tâbe-
serâh³⁴⁹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Gökşuda seyr eyle gel yek darbla ordu-yı sebû
Bin yedi yüz beş kadem yerden şeh-i Rüstem-i hadem

³⁴⁷ oldu hâkân-ı kerâmet müstebân : bu ne kudretidir o rüstem-i kemân E1

³⁴⁸ E1.32b, E3.49b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁴⁹ Târîh-i tüfenk-endâhten hudâvendigâr pür fenn-i müşârûn ileyh tâbe-serâh -E3

- 2 Zühre çäk oldı ‘adū Es‘ ad bu tārīḥ içre kim
Ordı serb ile sebū Sulṭān-ı Mahmūdu’ş-şiyem

90³⁵⁰

Tārīḥ ‘avdet-i şāhāne īşān-ı be-dāru’l-ḥilāfe-i ez Rūm ilı³⁵¹

Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn

- 1 Ser-te-ser her cānibi buldı nezāret şöyle kim
Nola reşk eylerse cennet belde-i İslāmbula

- 2 Kālīb-ı bī-ṭāba dönmüşken bi-hamdulillāh yine
Geldi evvelki ṭerāvet belde-i İslāmbula

- 3 İftirāk-ı mihr-i burc-ı salṭanatla pīş-ezīn
Tolmuşiken derd-i hasret belde-i İslāmbula

- 4 Ya‘ ni gitmişken şehinşeh ol içün serhadlere
Geldi virdi zīb u zīnet belde-i İslāmbula

- 5 İştıyākından uçardı mūkibe ger bāl u per
Virse idi Rabb-i ‘izzet belde-i İslāmbula

³⁵⁰ E1.32b, E3.49a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁵¹ Tārīḥ ‘avdet-i şāhāne īşān-ı be-dāru’l-ḥulefā-i Erzürüm ilı –E3

- 6 Gördügi her şeh̄r degindi şöyle dil-şād itdi kim
Muhtasar sanma o devlet belde-i İslāmbula
- 7 Nazm-ı ‘Adlī şöyledir kim hasretinden ma‘adā
Gelmedi bir şebde sıklet belde-i İslāmbula
- 8 Müjde-i ‘avd-ı hümayūnı tebāşīr eylese
Toldı envār-ı meserret belde-i İslāmbula
- 9 Burc-ı kâsırın eyledikde cāy ol mihr ‘adl u dād
Geldi haqqā kim sa‘adet belde-i İslāmbula
- 10 Kāfiyem teng olmasaydı maḳdemiyye nāzımıñ
Nüşhası sıgmazdı elbet belde-i İslāmbula
- 11 Sāyesinde ḥaşre dek virsün şafā-yı bī-girān
Emr-i ūzre sūr-ı nuşret belde-i İslāmbula
- 12 Çıkdı istikbālden evvel bu tāriḥ Es‘adā
Kıldı şeh Mahmūd ‘avdet belde-i İslāmbula

91³⁵²

Tāriḥ-i nuzūl-i sefīne-i der merhale-i İznik-mīd ez ‘avdet-i Īrān³⁵³

Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn

³⁵² E1.43a, E3.9b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁵³ Tāriḥ-i nuzūl-i sefīne-i der merhale-i İznik-mīdāz ‘avdet-i Īrān : Mersā-yı İznik-mīdde vezī‘-ı dest-gāh inşā olan keştī-i hümayūn-ı pādīşāh E3

- 1 Semt-i Īrāna giderken gördüm Īznik-mīdde
Fülk-i šāhī yapıldı bende Rabb-i ekreme
- 2 ‘Avdetimde indigin göster diyü kıldım niyāz
Müstecāb oldu recā irdim zamān-ı hürreme
- 3 Sa’yini gör kim gelüp bizzāt indirtmiş anı
Es’adā eyle du’ā Mahmūd Hān-ı a’zama
- 4 Tā šerā’ı ebr ile fülk-i felek seyrān ide
Pādişehlik eylesün her sūde hakk-ı ‘āleme
- 5 Buldı revnaķ zevraķ-ı tārīhile baħr-ı remel
Šāh-ı deryā cūd-ı fülki indi kuş gibi yeme

92³⁵⁴Tārīḡ-i mekteb-i sulṡānī der Medīne-i mūnevvere³⁵⁵

Fā’ ilātūn Fā’ ilātūn Fā’ ilātūn Fā’ ilūn

- 1 Rūkn-i šer’a taķviyet ķasdıyla sulṡān-ı enām
Her bilād-ı mūslimīne yapıdı pākize eķer
- 2 Beldetiniñ bā-ḡuşuş āsāyişı ezher-cihet
Oldı aķsā-yı me’ārib zātına şām u seher

³⁵⁴ E1.33b, E3.12b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1³⁵⁵ Tārīḡ-i mekteb-i sulṡānī der Medīne-i mūnevvere –E3

- 3   İşte sıbyân-ı ahâli okusun yazsun diyü
Kıldı inşa Taybede bir mekteb-i ‘ilm u hüner
- 4   Tâ ta‘allüm eyleye etfâl Kur‘ân-ı mübîn
Hâdim itsün beldetine ol şehi Rabbü’l-beşer
- 5   Safha-i târihine yazdı Es‘ad vaq‘anüvis
Pek becâdır mekteb-i Sultân-ı Mahmûdu’s-siyer

93³⁵⁶

Târih-i Muvakkıt-hâne der-ıayyibe-i tayyibe³⁵⁷

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1   Hemîşe ‘irtifâ‘-ı şân-ı şer‘ullâh içün bizzât
Benî ekreme hidmet-i şeh-i âfâkadır mi‘tâd
- 2   Yapup bâ-ı kasd-ı hürmet bir muvakkıt-hâne-i ra‘nâ
Bu yüzdende ahâli-i medîne oldılar dil-şâd
- 3   Salânîñ vaktına diğkatle tebniye ola mefâde
Ne şübhe dâne hidmetdir bu gir-dâr-ı sevâb irşâd
- 4   Felekde tâ ki devrân ide seyyârât her sa‘ât
O mihr-i burc-ı şevket ola taht-ârâ-yı ‘adl u dâd

³⁵⁶ E1.34a, E3.13a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁵⁷ Târih-i Muvakkıt-hâne der-ıayyibe-i tayyibe –E3

- 5 Mücevher tām sa‘āt üzre yaz Es‘ad bu tārīhi
Muvakkıt-hāneyi Sulţān Mahmūd eyledi icād

94³⁵⁸

Tārīh-i Sebīl der dārū’s-sekīne-i Medīne³⁵⁹

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

- 1 İcrā kon enḥār-ı cūd ya‘nī şeh-i deryā nevāl
‘Ahdinde el-haḳḳ buldı sūd sükkān-ı büldān-ı cihān

- 2 Semt-i Hicāzıñ seyyimā āsāyişi şubḥ u mesā
Nezdinde oldı mu‘tenā yokdır bu sözde hīç gümān

- 3 Hürmet içün peygāmbere hidmet içün ol servere
Hīç bakmayup sīm u zere sa‘y eylemekde her zamān

- 4 Yapdı sebīl-i pūr-bahā ehl-i medīne bī-riyā
Kıldı o ḥāḳāna du‘ā haḳḳ ömrin itsün bī-kerān

- 5 Tārīhini ḳalb-i şadefden ḳıldı terşih Es‘adā
Yapdı sebīlin Ṭāybede deryā himem Mahmūd Ḥān

95³⁶⁰

Tārīh-i Muvakkıthāne-i Cāmi‘-i Aḥmed Ḥān ol tābe-şerāh

³⁵⁸ E1.33b, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁵⁹ Tārīh-i Sebīl der dārū’s-sekīne-i Medīne –E3

³⁶⁰ E1.34a, E3.13a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Felek devrân idelden rub' -ı meskûn içre gör muğmâ
' Aceb Maḥmūd Ḥān āsā şehinşeh dīde-i dünyā
- 2 Şu' ā' -ı irtifā' -ı şânının yanında Ḥurşidīn
Ziyāsı zerredir hem āsumānīn rif' at-i ednā
- 3 Müceddiddir mü' eyyiddir bu dīn u devleti el-ḥaḳḳ
Memālikde nihāde eyledi āşār-ı lā-taḥşā
- 4 ' İbādet-gāhını ez-cümle bi'l-' īmār kılmışdır
Revān-ı pāk-i Sultān Aḥmedi bī-iştibāh iḥyā
- 5 Muvakḳit-hānesin cūyında te'sīs eyleyüp şimdi
Mükemmil oldu ḥayr-ı vāḳfı ḥākān-ı bī-hemtā
- 6 Münebbihdir salāṭīn vaktını diḳḳatde bu vaz' ı
Degil mi dīne ḥidmet şāh-ı ' aşra maḳşad-ı aḳşā
- 7 İde zıll-i zalīlin şarkdan tā ğarba dek memdūd
Hemāre fevz u naşr u ' āfiyetle ḥazret-i mevlā
- 8 Hesāb itdim iki tārīḥ-i Es' ad cedvel-i dilden
Mücevher-i sa' āt ger naḳş olunsa tīr ile ahrā

9 Müsāvāt üzredir üss-i ‘aded beyt-i meyânında
Bu sûretle sekiz târîḥ olur bir ḳā’ide ammā

10 Nice ḥayre muvaffîḳ ola ṣeh Mahmūd ḳadar āgāh
Cihândâr eyledi ihya muvaḳḳıthāneyi hālā

96³⁶¹

Târîḥ-i tebrîk-i sāl-i cedîd³⁶²

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

1 İhsân ḳıldı bu ḳula târîḥini yazsam nola
Sultân Maḥmûduñ ola her sālî ān-ı inşirāh (1227)

97³⁶³

Dîger

Fā’ ilâtün Fā’ ilâtün Fā’ ilâtün Fā’ ilün

1 Olsa ser-i levha-i taḳvîm bu târîḥ-i eḥaḳ
Ḥân Maḥmûda bu sāl-i nevi mes‘ûd ide ḥaḳ (1237)

98³⁶⁴

Târîḥ-i āḥir³⁶⁵

Fā’ ilâtün Fā’ ilâtün Fā’ ilâtün Fā’ ilün

³⁶¹ E1.34a, E3.7b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁶² Târîḥ-i tebrîk-i sāl-i cedîd: Târîḥ-i tebrîk-i sāl-i cedîd der-zamân-ı Ḥân Maḥmūd ṭāb-ı şerāh E3

³⁶³ E1.34a, E3.7b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁶⁴ E1.34a, E3.7b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁶⁵ Târîḥ-i āḥir : Āḥir E3

- 1 Farz-ı ‘ayn oldu du‘â-yı hayre hâkân her zamân
Vaqt-ı mahsûsı degildir bende-gâne sâl-i nev
- 2 Zînet-i dîhîm u tâc olsun şehinşâh-ı cihân
Tâ ki revnağ-bahş ola devrâniyâne sâl-i nev
- 3 Bende-i dîrînesi³⁶⁶ nâm aldı bu târîh ile
Geldi hâkık Es‘ ad ide Mahmûd Hâna sâl-i nev³⁶⁷ (1228)

99³⁶⁸

Dîger mûnteħabdır³⁶⁹

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Naşr ile kıldı teceddüd sâl-i ferrûh-fâl kim
Hâkık ide şâh-ı cihâna mevsim-i iķbâl-i nev
- 2 Her sene tebrikini Es‘ ad yaza târîhine
Hân-ı Mahmûd sa‘îd olsun ilâhî sâl-i nev (1244)

³⁶⁶ Bende-i dîrînesi : Kemterîñ u a‘ yân E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli mısraın altına ilave edilmiştir)

³⁶⁷ Bu şiirde 1, 2, 3, 4. beyitler sadece E1 nüshasında üzeri karalanmış olarak bulunmaktadır. Yine E1 nüshasında der-kenara “ḥaṭṭıñ üzeri alınıp üç beytle iķtifâ oldu” yazılıdır. E1 ve E3 nüshasında 5, 6 ve 7. beyit olmak üzere üç beyit vardır. İlk dört beyit şöyledir :

- 1 Ğurresi gâyetde rıķķat üzre toğmuşken neden
Nûr saldı hâkiyân u âsumâna sâl-i nev
- 2 Hân-ı Mahmûduñ meger derûnda bulmuşdır şeref
Sanma kim bu pertevi virdi cihâna sâl-i nev
- 3 Çeşm-i ‘âlem öyle Sulṭân Süleymân haşmeti
Görmüşdür devr idelden ins u câna sâl-i nev
- 4 Devr-i luṭfında alınmaz sâliyâne zulmle
Mevsim-i bezl u aṭṭâr dürr-i bî-gâne sâl-i nev

³⁶⁸ E1.34b, E3.7b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁶⁹ Dîger mûnteħabdır : Eyżan E3

100³⁷⁰Āhîr³⁷¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Teceddüd eyledikçe mäh u sāl-i 'ālem-i dünyā
Ola zıll-i Hudā mazhar şafā-yı 'ömr-i memdūda
- 2 Yine yaz Es' adā tārîhe hamd ile du' ā eyle
İlāhî sāl-i nev ola mübārek Hân-ı Mahmūda (1252)

101³⁷²Nuşretiyye nām kalyon-ı hümâyün nüzûlüne³⁷³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hâzret-i Mahmūd Hân yemm-i şahānîñ sū-be-sū
Himmetiyle buldı revnağ Es' adā ahvāl-i mülk
- 2 İşte bu tārîhde indirdi keştî kıl du' ā
Nuşretiyye ide Allāh oldı zīb-i baħr-ı fülk (1249)

102³⁷⁴Diger eger elifle kalyon yazsa tām olur³⁷⁵

³⁷⁰ E1.34b, E3.8a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁷¹ Āhîr : Diger E3

³⁷² E1.34b, E3.9a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁷³ Nuşretiyye nām kalyon-ı hümâyün nüzûlüne: Nuşretiyye tesmiyye buyurılan kalyon nuzûlüne E1

³⁷⁴ E1.34b, E3.9b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁷⁵ Diger eger elifle kalyon yazsa tām olur -E3

Fä' ilätün Fä' ilätün Fä' ilätün Fä' ilün

- 1 Ey şehinşāhı zamān keştī-i nev icādīña
Yapdı tārīḥ-i musanna' ehl-i ṭab' u dilheme
- 2 Buldı bir tārīḥ-i Es' ad bendeñizde kıl nigāh
Nuşretiyye adlu ḳalyon şu gibi indi yeme (1239)

103³⁷⁶

Tersānede nuzūl iden nām-ı fırḳateyn u ḳavs-i zafer nām berīḳ u sür' at u
müjde-res zamān-ı³⁷⁷ ḳotralara³⁷⁸

Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün

- 1 Vaḳt itdikde musanna' -i süfün Mahmūd Ḥān
İndirüp virdi yine revnaḳı bahr-i hemme
- 2 Ḥabr-i tārīḥle ḥayli ḳalem-i Es' ad ḳandı
Çār-keştī ola ḥamd esb gibi indi yeme (1253)

104³⁷⁹

Diger³⁸⁰

Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün

³⁷⁶ E1.35a, E3.9b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁷⁷ E1 nüshasında "zamān" kelimesi silinmiştir.

³⁷⁸ Tersānede nuzūl iden nām-ı fırḳateyn u ḳavs-i zafer nām berīḳ u sür' at u müjde-res zamān-ı ḳotralara: Bu günde revnaḳ-ārā-yı deryā-yı nuzūl ola dört ḳıf' a-i süfüne E3

³⁷⁹ E1.35a, E3.9b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁸⁰ Diger : Âḫir E3

1 Elli üç sāli şeh-i yemm himemiñ
Eşeri ya‘ ni yine oldu bedīd

2 Ya‘ ni yek rûzede dört kıt‘ a sefin
Bahre indirdi bi-feyz-i te’yîd

3 Tarh-ı târihi derûndan çıkdı
İndi bir rûzede dört fülk-i cedīd

105³⁸¹

Bağçe Kapısı hâricinde “Melek-girmez” nâm dâru’l-fücûruñ hedmiyle
inşâ buyurulan câmi‘ -i şerife târih-i muntehab³⁸²

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Ba‘ d-ezîn dinmez “melek girmez” bu semt-i hurreme
Yapdı bir ma‘ bed esās-ı sıdık ile şâh-ı cihân

2 Es‘ adâ kerrûbiyân târihini itdi beyân
Kıldı câmi‘ şâhil-i yemmde binâ Mahmûd Hân (1238)

106³⁸³

³⁸¹ E1.35a, E3.10a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁸² Bağçe Kapısı hâricinde “Melek-girmez” nâm dâru’l-fücûruñ hedmiyle inşâ buyurulan câmi‘ -i şerife târih-i muntehab : Bağçe Kapısı sâhilinde beyt-i haşerât kavm-i mülgâ olup Melek-girmez dedikleri emkineñ hedmiyle yerine binâ olunan câmi‘ -i şerifin târih-i muntehabıdır E3

³⁸³ E1.35a, E3.10b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (bk. Ziya YILMAZER, a.g.e., s. 538)

Tārīḥ-i müntehab cāmi‘ -i şerīf be-nām-ı nusret der-Top-ḥāne³⁸⁴

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Salāt-āsā du‘ āsı ḥazret-i Sulṭān Mahmūduñ
İbād-ı Müslimīne farz-ı ‘ ayn oldu salā ile
- 2 Yapup Tophānede bir Cāmi‘ ü’n-nūr ol şeh-i dīndār
Şafā-yı bāl³⁸⁵ ararsañ anda beş vaḳtiñ edā ile
- 3 Sufūf-i bī-girān ‘ asker-i şāhiye bu ma‘ bed
Yapıldı mevḳi‘ inde bī-riyā ey dil senā ile
- 4 Şabāḥ-ı ḥaşre dek mişkāt-ı iclāl-i şeh-i aşrı
Ḥudāvend-emsāl-i bedr-tābān rüşenā ile
- 5 Bu mısra‘ ı sezā Es‘ad yazarsa bāb-ı tārīḥe³⁸⁶
Namāzı Cāmi‘ -i Mahmūd Ḥānda kıl du‘ ā ile (1241)

107³⁸⁷

Sālifu‘l-beyān Hidāyet Cāmi‘ ine nazm eyledikleri diğ er tārīḥ³⁸⁸

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

³⁸⁴ Tārīḥ-i müntehab cāmi‘ -i şerīf be-nām-ı nusret der Top-ḥāne: Cāmi‘ -i Nuşret der Topḥāne-i ‘ Āmire E3

³⁸⁵ Şafā-yı bāl : Ziyā-yı ḳalb E3

³⁸⁶ Bu mısra‘ -ı sezā Es‘ad yazarsa bāb-ı tārīḥe : ‘ İlm-i zīb menār olsa bu tārīḥ-i Es‘ad aḥvādır E3 (E1 ve E3 nüshasında diğ er nüshadaki şekli mısram altına yazılmıştır.)

³⁸⁷ E1.35b, E3.10b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁸⁸ Selefü‘l-beyān Hidāyet Cāmi‘ ine nazm eyledikleri diğ er tārīḥ : Diğ er E3

- 1 Giremez iken semiye bu semte fıskından melek
Oldı beşa' i zıll-i haq necm-i hüdânîñ mirşadı
- 2 Ya' ni yıķup mefsakalar kıldı mı şer münkeri
Dönderdi 'adne ol yeri hoş-nüd kıldı Ahmedî
- 3 Tārîḫ-i pâkin Es'ada mânend-i farz eyle edâ
Mahmûd Ḥân kıldı binâ şâḫilde vâlâ ma'bedî

108³⁸⁹

Ba' de'l-ḫarîḫ inşâ olunan Âzâdlu Bârut-hânesine³⁹⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Cihâd-endişe râfet-pişe Ḥân Mahmûd Ğâzî kim
E'iddü emriniñ infâzına el-haḫḫ odur mazhar
- 2 İdüp tanzîm 'idde tehiye-i sâz i' tād oldı
Ola büldânına munzam ilâhi nice biñ kevser
- 3 Mu' allâ oldı Baruthânesi evvelki resminden
İdüp inşâsına fermân ḫidiv-i ma' delet-küster
- 4 Sevindirdiyse evvel ihtirâķı tâ ebed olsun
Binâsı bâ' iş-i sûz-ı dil-i yed-ḫâḫ-ı şerr maşdar

³⁸⁹ E1.35b, E3.8a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁹⁰ Ba' de'l-ḫarîḫ inşâ olunan Âzâdlu Bârut-hânesine : Tārîḫ-i inşâ-yı Barut-hâne-i Âzâdlu E3

- 5 Necib-i bendegandır nâzırı Âzadlu olısa
Nola ez-vaqt içinde böyle bir bünyân-ı muhkemter
- 6 İlâhî ola rûz-ı haşre dek ol dâver-i ‘âlem
Nizâm-ârâ-yı kişver zîb-i taht-ı zîver-i aqsar
- 7 Didi târih-i cevher-dârını vaq‘ a-nüvîs Es‘ ad
Müceddid kıldı Barut-hâneyi Sulţân-ı Adl-âver (1245)

109³⁹¹

Mekteb-i hâriciyyede müceddiden inşâ olunan câmi‘-i şerîfe³⁹²

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

- 1 Cenâb-ı kıblete’l-iqbâl-i şevket Hân-ı Mahmûduñ
Ola mesbâh-ı iclâli ilâhi haşre dek lâmi‘
- 2 Şufûf-ı ‘askere bir ma‘bed-i nev kıldı inşâ kim
Nazîrin kûş-ı devrân olmadı bu vaqte dek sâmi‘
- 3 İcâd-hân-ı hâmem Es‘ adâ târihîni yazdı
Şeh-i ekvân yaptı mektebu’l-harbiyyede câmi‘

110³⁹³

³⁹¹ E1.35b, E3.10b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁹² Mekteb-i hâriciyyede müceddiden inşâ olunan câmi‘-i şerîfe –E3

³⁹³ E1.36a, E3.10a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Tārīḫ-i şāhil-sarāy-ı şāhāne der-İstavroz³⁹⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Resmine reşk itmesün mi beyt-i ma' mür-ı felek
Tarḫ Ḥān-ı Mahmüddur bu bî-bedel sâhil-sarây
- 2 Öyle şahinşāh-ı bî-mānende cāy olsa sezā
Böyle bir ra' nā binā zībā maḥal sâhil-sarây
- 3 Olalı dünyā binā mişli degil meşhūd-ı ḥalk
Olsa dillerde revā darb-ı meşel sâhil-sarây
- 4 Bendesi Es' ad didi bu bābda tārīḫ-i tām
Şāh-ı Mahmūdu's-siyer yapıdı güzel sâhil-sarây (1245)

111³⁹⁵

Diger

Mef' ulü Fā' ilātün Mef' ulü Fā' ilātün

- 1 Şeh-beyt-i nazm-ı şevket Mahmūd Ḥān Ğāzī
Kalbi bi-feyz nuşret-kān-ı ḥubūr olsun
- 2 Ol pâdişāha ahrā sayfiyye-i ferah-zā
Bünyād olındı hālā cāy-ı ḥafūr olsun

³⁹⁴ Tārīḫ şāhil-sarāy-ı şāhāne der İstavroz : İstavroz sâhil-sarâyı bir ṭabaḳa olarak ba' de'l-inşā olunan tārḫidir ve ṭabaḳa-i şānisi şoñra dinildi E3

³⁹⁵ E1.36a, E3.10a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 3   Sakfı felekle hem-ser gül-mihı necm-i ezher
Bâbında halka-i zer bedrû'l-budûr olsun
- 4   Şâh-ı cihân mekîni cennet gibi zemîni
Cârûb-ı şeh-nişîni gîsû-yı hûr olsun
- 5   Beglerbegi civârı çün buldı i' tibârı
Her genc pür mesârı reşk-i kusûr olsun
- 6   Ol nûr-ı çeşm-i ' âlem tâ haşre dek dem-â-dem
Kasrında ola hurrem a' dâsı kûr olsun
- 7   Ey Es' ad itdim inşâ târîh-i tām-ı ra' nâ
Sâhil-sarây-ı zîbâ dâru's-surûr olsun (1245)
- 112³⁹⁶
Târîh bârgâh-ı şâhâne-i mûntehabdır³⁹⁷
Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün
- 1   Çetr-i iqbâli³⁹⁸ Hân-ı Mahmûduñ³⁹⁹
Maṭla' -ı mihr-i feyz ola her gâh
- 2   Didi târîh bendesi Es' ad
Bârgâh-ı cedîd-i Zıllullâh (1245)

³⁹⁶ E1.36a, E3.50a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

³⁹⁷ Târîh bârgâh-ı şâhâne-i mûntehabdır –E3

³⁹⁸ Çetr-i iqbâli : Der çetr-i bülend (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli mısraın altına yazılıdır)

³⁹⁹ Mahmûduñ : Mahmûd

113⁴⁰⁰

İsmi bâb-ı Ca' ferîye ve zindân âhîr mahalle naql u tebdîl ile ta' bîr olunan

Baba Ca' fer türbesine târîh-i müntehabdır⁴⁰¹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Şâh-ı kerrâr-şiyem hazret-i Sultân Mahmûd
Hüsn-i halk ile odur fahr-i mülûk-i İslâm
- 2 Devr-i Fâtih geçeli işbu maqâm-ı rûşen
Olmamışken himem-i tevsî' aya mazhar-ı tām
- 3 Kıldı tecdidine fermân o müceddid 'unvân
Ca' ferîñ rûhını şâd eyledi bir vefk-ı merâm
- 4 Öyle Ca' fer ki hüsâm-ı tenine kılmış idi
Tabî'în 'ahdî şehîdân bu maqâm içre niyâm
- 5 Gel de ihlâs ile ol cây-ı icâbetdir bu
Şubha gerdân-ı du' â şâh-ı cihân-bâna müdām
- 6 'Âlem oldukça nazar-gâh-ı velî-i âgâh
Dâ'im itsün şeh-i devrânı Hudâ-yı 'allām

⁴⁰⁰ E1.36b, E3.12a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁴⁰¹ İsmi bâb-ı Ca' ferîye ve zindân âhîr mahalle naql u tebdîl ile ta' bîr olunan Baba Ca' fer türbesine târîh-i müntehabdır -E3

- 7 Bende-i şādıkı Es' ad didi zībā tārīḥ
Merḳad-i Ca' ferī yapıdı ne güzel şāh-ı enām

114⁴⁰²

Tārīḥ-i tecdīd türbe-i şerife-i Ḥazret-i Ebu Şeybeteḥū'l-ḥudrī⁴⁰³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dāver-i ashāb-ı sīret şāh-ı Mahmūdu' ş-şiyem
Zātıdır⁴⁰⁴ ger dār-ı hayr-ı āsar ile her dem elīf

- 2 Ḥazret-i Bū Şeybete'l-hazeri ta' zīm eyledi
Türbesin tecdīd ile ol şāh-ı āgāh-ı 'arīf⁴⁰⁵

- 3 Gel ḥulūş üzre du' ā kııl zā'irā tebcīl ile
Merḳad-i pāk-i saḥābīdir bu me' vā-yı şerīf

- 4 Tasliye zeylinde yād olduğca ashāb-ı güzīn
Nazm-ı 'ahdi re'fet-ālūdī⁴⁰⁶ ola nuşret redīf

⁴⁰² E1.36b, E3.11a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁰³ Tārīḥ-i tecdīd türbe-i şerife-i hazret-i Ebu Şeybeteḥū'l-ḥudrī : E1

⁴⁰⁴ Zātıdır : Kim odır E3 (E3 nüshasında E1 nüshasındaki şekli mısraın altına yazılmıştır)

⁴⁰⁵ şāh-ı āgāh-ı 'arīf : dād ger kııldı nazīf E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli mısraın altına yazılmıştır)

⁴⁰⁶ re'fet-i ālūdī : ol şehinşāhın E1 (E1 nüshasında kelimelerin üzeri karalanmış ve E3 nüshasındaki şekli yazılmıştır)

- 5 Oldı dildāde melā' ik Es' adā tārīhine
Merḡad-ı Bū Şeybeyi şāh-ı cihān yapıdı laṭīf⁴⁰⁷

115⁴⁰⁸

Tārīḡ-i çeşme-i pādīşāh derya-nevāl Sultān Mahmūd Ḥān şīt 'ālī türbete
sicālū'l-gufrān⁴⁰⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Şeh-i yem cūd-ı sarāyında be-tevfīḡ alsa
Kıldı nev-çeşme binā bendeler oldı dil-şād

- 2 Cereyān itdi ḡalmadan bu musaffā tārīh
Şāh-ı Mahmūd-siyer eyledi çeşme-i būnyād

116⁴¹⁰

Dīger⁴¹¹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şāh-ı yem ihsān ki ḡavż-ı cūdına
Nisbet eyle bahr-ı 'ālem ber Halīḡ

⁴⁰⁷ E1 nüshasında der-kenara "Ebu Şeybetü'l-ḡudrī mine's-şāḡābeti mâte fī ḡişāri'l-Ḳoştāntīniyyeti ve düfine hünāke min şerhi'l-İrāḡī fī şerh-i beyt. Ve's-sānī men mükennā ve'l-ismen nedri Maḡzumī Şeybete re'isi'l-ḡudrī" yazılmıştır. Anlamı şöyledir: Ebu Şeybetü'l-ḡudrī sahabedendir. İstanbul surların ölmüş ve orada defn edilmiştir. Şerhi'l-fi'ete İrāḡī'de böyle yazıyor. İkinci Şeybe ise ismen bildiğimize göre Mahzumi kabilesinin reisi Şeybetü'l-ḡudrīdir

⁴⁰⁸ E1.36b, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁰⁹ Tārīḡ-i çeşme-i pādīşāh derya-nevāl Sultān Mahmūd Ḥān şayt 'ālī türbete sicālū'l-gufrān E1

⁴¹⁰ E1.36b, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴¹¹ Diger E1

- 2 Buldı şu tersâne bu târîhde
Çeşme-i Maḥmūd Ḥāndan māyi iç
- 117⁴¹²
Tārîḥ-i çeşme der mîr-i kevn⁴¹³
Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
- 1 Yapıldı mîr-i kevnde emr-i Ḥān Maḥmūd ile çeşme
Ahālîsi bu yüzden dâ' i-i iḳbāl u şān kıldı
- 2 Re'îs-i Meclis-i Vālā ki Hüsrev nām paşadır
Olup me'mûr-ı te'sîsi zamîmi şād-mân kıldı
- 3 Dehân-ı ḥāmeden târîḥi cârî oldı ey Es'ad
İçin bu çeşmeden sulṭān-ı deryâ dil revân kıldı
- 118⁴¹⁴
Tārîḥ-i binâ-i ḳal'a-i Silistre⁴¹⁵
Mefâ' ilün Fe' ilātün Mefâ' ilün Fe' iün
- 1 Sügûr-ı mülketi mahrûsa ḳılma derkârı
Zafer-ḳarîn ola Maḥmūd Ḥān bi-luṭf ala
- 2 Emîn-i keyd-i 'adû ola söyledim târîḥ
Silistre yapılup belde ehli buldı refâh

⁴¹² E1.37a, E3.14a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴¹³ Tārîḥ-i çeşme der mîr-i kevn -E3

⁴¹⁴ E1.37a, E3.8b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴¹⁵ Tārîḥ-i binâ-i ḳal'a-i Silistre E1, E3

119⁴¹⁶

İstinyede inşa olunan Karavul-hâne çeşmesine⁴¹⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1   Hâzret-i Mahmûd Hân kim cûlar âsâ dâ'imâ
Rûyını sürmekde 'âlem kaşr-ı 'Adlî pâyına
- 2   Âb-ı luṭfuñ ḥalkâ⁴¹⁸ icrâ itdi İskender gibi
Seyr idiñ âsârına bu şeş-cihetdir âyine
- 3   İşte İstinye ahâlisi de buldı âb u ṭâb
Eyledikde cûy-bâr-ı re'fetin icrâyına
- 4   Bir karavul-hâne yaptı bekleyen her bendeniñ⁴¹⁹
Virsün Allah zîb u keşret ser-te-ser âlâyına
- 5   Haḳḳ bu kim âb-ı zülâl cûdını kıldı revân
Çeşme-i bünyâdle ol semtiñ gedâ u bâyına
- 6   Mevc-i deryâ sāhil-ārâ ola tâ kim ḥaḳ vire
'Ömr-i nuşret 'âlemiñ ol şâh-ı sāhib râyına

⁴¹⁶ E1.37a, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴¹⁷ İstinyede inşa olunan Karavul-hâne çeşmesine –E3

⁴¹⁸ halkâ : nâsa E3 (E1 ve E3 nüshasında diğ er nüshadaki şekli kelimenin altına yazılmıştır)

⁴¹⁹ bendeniñ : çâkeriñ E3 (E1 ve E3 nüshasında diğ er nüshadaki şekli kelimenin altına yazılmıştır)

- 7 Çıkdı kalb-i şâfdan Es' ad bu târîh-i laîf
Şâh-ı Mahmûdu'ş-şemâ'il çeşme yaptı câyına (1250)

120⁴²⁰

Târîh berây-ı binâ-yı Cebe Hâna⁴²¹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Bâb-ı Âliyi Ocaklı dinilen hâ'inler
Tâ ki ihrâk ile itdikde karin-i ifşâ

- 2 Cebe-hâne dahı ol vaq' a-i cânsûzda hayf
Şerer-i nâr fezâdan tûtişub oldu hebâ

- 3 Haq mu' ammer ide hâkân-ı cihânı kıldı
İmtisâl eyle e' iddû'ya yeñiden ihyâ⁴²²

- 4 Yazdı mecmu' a-i âşârına Es' ad târîh
Şâh-ı Mahmûd cebe-hâneyi yaptı a' lâ (1227)

121⁴²³

Mustalâhât-ı fenn-i harb derciyle Odun Kapısı hâricinde inşâ olunan
Karavul-hâneye⁴²⁴

⁴²⁰ E1.37b, E3.8a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴²¹ Târîh berây-ı binâ-yı Cebe Hâna : Târîh berây-ı binâ-yı Cebe Hâna ez Vaq' a-i hayriyye E3

⁴²² ihyâ : inşâ E3

⁴²³ E1.37b, E3.8b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴²⁴ Mustalâhât-ı fenn-i harb derciyle Odun Kapısı hâricinde inşâ olunan Karavul-hâneye:
Mustalâhât-ı fenn-i harb-i nişin derciyle Odun Kapısı hâricinde inşâ olunan Karavul-hâne târîhi
E3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nola rāhat bulsa Hān Mahmūd ' asrında cihān
Her tarafda kıldı nev-bünyān qaravul-hāneyi
- 2 Dil-nişindir ' āddemā baqdıķca me' vā zann ider
Şağdan soldan geķen insān qaravul-hāneyi
- 3 Yazsa bu mısra' ı Es' ad bāb-ı tārīķe sezā
Dā' imā haķķ ide ābādān qaravul-hāneyi (1247)

122⁴²⁵

Hasan Paşa Hānı qarşısında binā olunan qaravul-hāneye⁴²⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nola dīvān tursa Hān Mahmūda şāhān-ı cihān
Şayt-ı ' Adlī ' ālemiñ töldirdi şağ u şolını
- 2 Görse İskender ider hāhiş kılāğüz olma sen
İntizām-ı hāl u şān-ı ' asker-i maķbūlini
- 3 Kaşdı rāhat bulmasıdır cümle ehl-i ' ālemiñ
Sen saķın zann itme ister sāde İslāmbūlını

⁴²⁵ E1.37b, E3.8b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴²⁶ Hasan Paşa Hānı qarşısında binā olunan qaravul-hāneye E1, E3

- 4 Şevket-i leşkerle taldırsun ilāhī tā ebed
Re'feti āsā zemīnīñ cümle 'arz-ı tūlını
- 5 Pāye yazılsa sezādır işbu tārīḥ Es' adā
Eyledi ihyā qaravul-hāne Divān-yolını (1243)

123⁴²⁷

Yine ta' mīrāt-ı ta' līm derciyle dīger qaravul-hāne tārīḥi

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Ger şalāḥ-āl dise ecnādına Sultān Mahmūd
İnkıyād eyle turur haşre kadar ser-tābā
- 2 İstinād eyledi tedbīrde 'avn-i haḳḳa
Nola ḥāḳān-ı zamān olsa muvaffaḳ ebedā
- 3 İctimā' itdi 'uḳūl-i 'ulemā u ḥukemā
Zātıdır ḥāris-i ma' mūre-i dīn u dünyā
- 4 Olsa ger emr-i Selām tavrı nedā-yı zābit
Vāsıl-ı kūş-i şahān bābın iderler me' vā
- 5 Yapdı yer yer qaravul-hāneler ol dāver⁴²⁸-i dīn
Tā ki ḥāzır tura ḥurrās-ı 'ibād-ı mevlā

⁴²⁷ E1.38a, E3.8b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴²⁸ dāver : ḥāfız E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli kelimenin altına yazılmıştır)

- 6   İşte ez-cümle biri oldı mü'esses bunda
Tâ ebed eyleye bânisi mansûr-i Hudâ
- 7   Hâl-veş nokta-i târîh yakışdı Es' ad
Karavul-hâneyi seyr it ne güzeldir hâlâ (1247)

124⁴²⁹

Karavul-hâne-i âhîr⁴³⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1   Pek becâdır eseri hazret-i Hân Mahmûduñ
İlerü gel nazar it diğkat-i hevşâne ile
- 2   Ser-furû itse bu târîhe sezâdır ecnâd
Zîb geldi bu mekâna karavul-hâne ile (1247)

125⁴³¹

Târîh-i mekteb-i zirve-i Tolma Bağçe

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1   İktifâ-yı 'ilm u 'irfânıyla hâkân-ı zamân
'Askerin kıldı tebeyyîn maṭlab-ı harbiyyeyi

⁴²⁹ E1.38a, E3.9a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴³⁰ Karavul-hâne-i âhîr : Diger E1

⁴³¹ E1.38a, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Yek⁴³² kalmadan çıkdı Es' ad işbu târîh-i metin
Yapdı şeh Mahmūd-ı ' Adlî mekteb-i harbiyyeyi

126⁴³³

Şehzâde Cāmi' civārında fevziyye tesmiye olunan mahalle yapılan
ķaravul-hāne⁴³⁴

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Ne ķutlı yer şı ki Mahmūd Hāniñ olmuşdır
Bu nev esās-ı bināsı naşīb-i fevziyye

- 2 Du' ā idüp didi Es' ad ķulı aña târîh
Müdām ola ķaravul-hāne zīb-i fevziyye (1243)

127⁴³⁵

Ayvansaray Kāpusu ittisālinde Hamdullāh Ensārî türbe-i şerīfine⁴³⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her tarafından Hān-ı Mahmūd-ı kerāmet pişeniñ
Nev-be-nev etvār-ı hayr āşarı olmaķda bedīd

- 2 İşte ez-cümle bu ensārî-i gāzî türbesin
Eyledi ihyāda bezl-i himmet-i taķsîn resīd

⁴³² E3 nüshasında “Yek” kelimesinin altına “bir” yazılmıştır

⁴³³ E1.38b, E3.9a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴³⁴ Şehzâde Cāmi' civārında fevziyye tesmiye olunan mahalle yapılan ķaravul-hāne E1

⁴³⁵ E1.38b, E3.9a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴³⁶ Ayvansaray Kāpusu ittisālinde Hamdullāh Ensārî türbe-i şerīfine -E3

- 3 Himmete şâyestedir kim şāhibi bu türbeniñ
Bā-‘ alemdār-ı nebī gelmişdi bir qavl-i sedīd
- 4 Hayr u naşra tā ebed ol dāver-i dād āveri
Mazhar itsün ‘ömr-i şevketle hudāvend-i hamīd
- 5 Yazdı tārīhe mücevher harfle Vak‘ a-nüvis
Oldı Hamdullāh gāzī merqadı el-haqq cedīd

128⁴³⁷

Ebu’d-derdā hazretleriniñ türbe-i şerīfesi tārīhi ki muntehabdır⁴³⁸

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Şāh-ı ‘ālem himmetiyle haqq bu kim bulmaqdadır
Mülk u millet zāhir u bātında hüsn-i intizām
- 2 Bir taraftan her kılā‘ u bir taraftan her bıkā‘
Nev-be-nev ihyā pezīr olmağda bir vefk-ı merām
- 3 İşbu meşhed olmamış iken sahābiye muzāf
Olmamışdı⁴³⁹ ‘ahd-i sābıkda qarīn-i ihtimām
- 4 Eyledi inşasını fermān ziyāret eyleyüp
‘Ömr-i eفزün olsun ol hākān-ı ‘irfān irtisām

⁴³⁷ E1.38b, E3.11a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴³⁸ Ebu’d-derdā hazretleriniñ türbe-i şerīfesi tārīhi ki muntehabdır –E3

⁴³⁹ Olmamışdı : Bulmamışdı E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli kelimenin altına yazılmıştır)

- 5 Kıldı mi' mār-ı kalem tārīhin inşā Es' adā
Yapdı şeh Mahmūd Ebu'd-derdā içün ra' nā maḳām

129⁴⁴⁰

Mahmūd Ensārī Rıza türbe-i şerīfesi ta' mīr tārīhi

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāzret-i Maḥmūd Hān kim ol müceddid ḥaṣletiñ
Oldı bu yüzden yine ḥalka kerāmātı 'ayān

- 2 Bu mübārek türbeniñ tevsī' ine himmet idüp
Eyledi şān-ı saḥābīde ri' āyet bī-kemān

- 3 Hālidīn zeyde-i hem-rāh-ı ḡazā olmuş imiş
Bu semiyye ḥāzret-i peygamber-i āḥir zamān

- 4 Nūr bahş-ı meşhed oldukça bu zāt-ı muhterem⁴⁴¹
Ol şehin iḳbālın efzūñ ide Rabb-i müste' ān

- 5 Celb-i ḳalb-i nās ider Es' ad bu tārīh-i müfīd
Yapdı a' lā merḳadi'l-enşāriyi şāh cihān

130⁴⁴²

Hasan u Hüseyin nām dü-şehīdiñ türbeleri tārīhi⁴⁴³

⁴⁴⁰ E1.38b, E3.11b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁴¹ bu zāt-ı muhterem : vüçüd-ı enveri E3

⁴⁴² E1.39a, E3.12a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁴³ Hasan u Hüseyin nām dü-şehīdiñ türbeleri tārīhi E3

Mef'ûlü Fâ' ilâtün Mef'ûlü Fâ' ilâtün

- 1 Mahmûd Hân-ı 'Adlî izhâr idüp kerâmet
Kıldı be-vefk-i dil-ıhân bu câyide müceddid
- 2 Ya'ni Hasan Hüseyin' in merkadleri hâlâ
İtdi karîn-i tebcîl Hakk 'ömrin ide muhted
- 3 Anlar ger İbn-i Zeydîñ hizmetlerinde el-hakk
Kalmışlar idi şeksiz kesb-i füyûz behiyyed
- 4 Cāndan cihād iderken bu cāy-ı rûh-bahşı
Bâ-rütbe-i şehâdet itmişler idi meşhed
- 5 Es'ad yerâ' a feyz-i dāl oldu çıkdı târîh
Oldı Hasan Hüseyin' meşhedleri meşdiyyed

131⁴⁴⁴

Mehmed u Mustafâ nām uğre-i kirāmın izhâr ve inşâ olunan
türbelerine⁴⁴⁵

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 İki güm-nām olmuş ehl-i hâli bildirdi bulup
Hân-ı Mahmûd-ı kerâmet-şân bu merkadleri

⁴⁴⁴ E1.39a, E3.12b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁴⁵ E3 nüshasında der-kenara "Zarûret-i hesâb için medde müsamağa vardır" yazılıdır.

- 2 Biriniñ nāmı Mehmed dīgeridir Mustafā
Eylemişlermiş ziyā efşān bu merķadleri
- 3 Zīb-i taht itsün o şehinşāhı Rabb-i müste‘ ān
Eyledikce āşiyān īşān bu marķadleri
- 4 Çıkdı kalb-i şāfdan tāriḥ-i pākī Es‘ ad
Şāh-ı ‘ālem kıldı ābādān bu merķadleri

132⁴⁴⁶

Tāriḥ-i ta‘mīr türbe-i laṭife-i ḥazret-i Hāfer Rızā⁴⁴⁷

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Şāh-ı hayrāt-ı eser ḥazret-i Ḥān Mahmūduñ
‘Ahdi ‘adlinde⁴⁴⁸ bu meşhed daḥı oldı ābād
- 2 Öyle meşhed ki ‘ālem-dār-ı nebī hāheriniñ
Necline olmuş idi türbe-i envār nihād
- 3 Böyle ta‘zīme sezā yerleri ihyā itdi
Zātına dinse müceddid kim ider istib‘ād

⁴⁴⁶ E1.39a, E3.11b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁴⁷ Tāriḥ-i ta‘mīr türbe-i laṭife-i ḥazret-i Hāfer Rızā E1

⁴⁴⁸ E3 nüshasında “Ahdi ‘adlinde” kelimelerinin altına “Devr-i luṭfında” yazılıdır.

4 Mehbiṭ-i nūr ola tā rūh-ı sahābeyle zemīn
Şevketin eyleye efzūn o şehiṭ⁴⁴⁹ Rabb-i ‘ibād

5 Oldı bu merḳadiṭ ihyāsına Es‘ ad tāriḥ
Hāferiṭ rūhını Sultān-ı cihān kıldı şād

133⁴⁵⁰

Tāriḥ-i ta‘ mīr-i mescid-i Hāce Ḳāsım⁴⁵¹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 ‘Ahd-i ‘Adl-i şāh-ı Mahmūdu’ş-şiyemde haḳḳ bu kim
Oldı istihkām-ārā cāmi‘-i⁴⁵² dīn-i hanīf

2 Emr-i hayr izhārı⁴⁵³ üzre oldı bu ma‘bed daḥı
Yapılup envār-ı zıkrullāh ile zīnet elīf

3 Hāzā cennātu ‘adnin fedḥılūhā hālidīn
Āyetiyle her musallā oldılar el-haḳ vasīf⁴⁵⁴

4 Vāsıl olsun tül-i ‘ömre ol imāme’l-müslimīn
Ḳible-gāh ehl-i imān ola tābiyyet-i şerīf

⁴⁴⁹ Şevketin eyleye efzūn o şehiṭ :Ol şehiṭ şevketin ide füzūn E1

⁴⁵⁰ E1.39b, E3.10b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁵¹ Tāriḥ-i ta‘ mīr-i mescid-i Hāce Ḳāsım E1

⁴⁵² cāmi‘-i : ḥaḳḳ-ı bu kim E3

⁴⁵³ izhārı : İcādı E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli der-kenara yazılmıştır.)

⁴⁵⁴ her musallā oldılar el-haḳ vasīf : olsa şâyandır ikrārıñ vaşīf E3

- 5 Bā-safā-yı bî-ḥadd Es' ad yazdı tārīḥin kalem
Hâce Kāsım mescidi bünyād olundu pek latīf

134⁴⁵⁵

Ḳabān-ı Dahīḳ ḳurbunde ızhār u i' mār olunan Buhārī u Naḳşibendī
Ahmed Baba nām zātūn türbesine ki ahvālī Zeyl-i Aṭāyīde muharrerdir⁴⁵⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Ḳurb-i Ḳabbān-ı Dahīḳi iden ihyā pīrīn
Merḳad-i ḡā'ib iken buldı şeh-i feyz-ālūd

- 2 Keşfine söyledi ilhām ile Es' ad tārīḥ
Buldı bu merḳad-i Ahmed Babayı Hān Mahmūd

135⁴⁵⁷

Üsküdārda Selīmiyede kā'in inşā olunan Behcet Efendi Dergāhı tārīhi

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Şeh-i ḳalb āşinā Mahmūd Hān kim hüsn-i ḥalḳ eyle
Ser-â-pā zīr-i destān üzre oldır zıllı hallāḳıñ

- 2 Şu luṭfun daḡı kıl pīrāye-i tārīḥ ey Es' ad
Bu dergeh Behcet ābād oldı yapdı şāhı āfāḳıñ

⁴⁵⁵ E1.39b, E3.12a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁵⁶ Ḳabān-ı Dahīḳ ḳurbunde ızhār u i' mār olunan Buhārī u Naḳşibendī Ahmed Baba nām zātūn türbesine ki ahvālī Zeyl-i Aṭāyīde muharrerdir E1

⁴⁵⁷ E1.39b, E3.13a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

136⁴⁵⁸

Tārīh-i müntehab culūs-ı meserret me'nūs-ı hazret-i Abdülmecīd Hân bin
El-ğāzī Mahmūd Hân⁴⁵⁹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Sāye-i Rabb-i mecīd oldı imāmu'l-müslimīn
Devletinde rāhat itsün tā ebed cümle nufūs
- 2 Öyle bir hayru'l-halef kim gördi erkân rûy-ı feyz
Zeylini eyler iken ser-tābe-ser resm üzre būs
- 3 Maṭla'-ı Şehnāme eylerdi şināsın nazm idüp
Ṭal' at-ı didārını görseydi ger dil-nāy-ı ṭūs
- 4 Vālid-i oldukça hāk-i mağfīret içre muḳīm
Zâtı olsun şevket ile zīb-i taht-ı enbūs
- 5 Cümle bed-hāhān-ı devlet inḳiyād-ı tāmle
Sütire-i bīm içre çeksün 'ahd-ı fevzinde ru'ūs
- 6 Ṭālī'-i nasr u safāsı ḥānde-rū olsun müdām
Semtine göstermesün ebr-i keder vech-i ubūs

⁴⁵⁸ E1.40a, E3.13b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁵⁹ Tārīh-i müntehab culūs-ı meserret me'nūs-ı hazret-i Abdülmecīd Hân bin El-ğāzī Mahmūd Hân
-E3

- 7 Es' adâ târiḥe yazdı hâme-i vak' a-nüvîs
 'İzz u iḳbâliyle şeh Abdulmecîd itdi culûs (1255)

137⁴⁶⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Cenâb-ı mâder-i ' Abdulmecîd Ḥân kim meşûbâte
 Nuḳûd-ı cûdını sarf itmede ez cân u dil haḳḳâ

- 2 Fûrûḡ-ı çeşmene ya' ni şehinşâh-ı cihânâna
 Du' â celb eylemekdir ḳasd-ı sıdḳî nâsdan ḳat' â

- 3 Muvaffaḳ olmada envâ' -ı ḥayre ḥasbeten lillâh
 O siddîḳa hisâlî necline baḥş eylesün mevlâ

- 4 Aḳıttı çeşme-sâr-ı kevser-âsâ cây-ı lâıḳda
 Bu bâḡ ez-cümle oldı müdde' âya şâhid-i eḳvâ

- 5 Delîl olmaz mı sıdḳ-ı bâline ' âlem hebâ iken
 Medîne şehrine ol ravzayı vaḳf itdi ser-tâ-pâ

- 6 ' Aceb mi ravza-i fahr-i cihâna vaḳf olan bâḡıñ
 Şemârından olursa ' âleme yedi cinân bu yâ

- 7 Ne bâḡ ol bâḡ kim ḳasrı zemîninden ba' id olmaz
 Bu nisbetle görünse âsumân iḳdâm ile hem-pâ

⁴⁶⁰ E1.40a, E3.50a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 8 Ne bāğ ol bāğ kim ger hākini çekse hūlūş üzre
Açılmaz mı dü-çeşm-i beste-i dīrīn-i mābeynā
- 9 Medīne ehline mahsūlini şart itdi bu bāğıñ
Du‘ āsın kıl o hayr mahzumuñ evrādīñ gibi īfā
- 10 Hūdā ol mehd-i ‘ulyāya cihān turdukça göstēsün
Şehinşāhı kemāl-i nuşret ile salţanat-ārā
- 11 Keşīde itdi Es‘ ad cevherīn tārīhīni hāmem
Bi-mecdullāh Taybe vakfıdır bu bāğ-ı ‘adn-āsā (1258)
- 138⁴⁶¹
Tārīh-i mūntehab hatt-ı şāhāne der-resīden mertebe-i hūsn u kemāl
Mefā‘ ilūn Mefā‘ ilūn Fe‘ ulūn
- 1 Revā ger kil-k-i Hān Abdūlmecīdīñ
Dūr-i dendān-ı hūr olsa muqattī
- 2 Yazıldı Es‘ adā tārīhe üzni
Şehiñ buldı kemālın hūsn-i hattı (1253)
- 139⁴⁶²

⁴⁶¹ E1.40a, E3.50a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁶² E1.40a, E3.14b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Tārīḫ-i velādet-i Mevhībe Sultān⁴⁶³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şāh-ı Mahmūdu'n-neseb hākān-ı sāhib mevhibet
Ya'ni Hān Abdulmecīd o dād-fermā-yı cihān
- 2 Oldı evvel duḡter ile maẓḡar-ı feyẓ-i nuhab
Eyleye şehzādegānıyla daḡı ḡaḡ şādmān
- 3 Mevhībe ismi sezādır zātına bir sırr-ı nass
Ḳāle nuşret maḡz-ı ihsāndır o luḡf-ı müste'ān
- 4 Ḡonce-i gül-zār-ı şevketdir toḡup vaḡt-i bahār⁴⁶⁴
'Andelīb-i tab'-ı 'ālem buldı tefrīḡ-i cenān
- 5 Tā mevālīd-i selāse dehre virdikce nizām
'Ömr u nesl u şevket-i şāh olsun efzūn ān-be-ān
- 6 Es'ad tārīḡi tezeyyīn eyledi vaḡ'a-nüvīs
'Ācizāne ḡaydı mısra'-ı nefīs ile hemān
- 7 İşte bu mısra'ıdır kīm eyledim taḡdīm-i bāb
Mevhībe Sultān tevellūd ḡıldı şād oldı zamān (1253)

⁴⁶³ Tārīḫ-i velādet-i Mevhībe Sultān –E3

⁴⁶⁴ bahār : rabī' E1 (E1 ve E3 nüshasında diğerk nüshadaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır)

140⁴⁶⁵

Tārīḫ-i velâdet-i Şehzâde Sultân Mehmed Murâd

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Tâli' -i mes' ūdı ūzre eyleye efzün Hudâ
'Ömr u nesl u naşr-ı hâkân ilâ yevmu't-tenâd
- 2 Virdi bir şehzâdesi gûne recebde zîb u fer
Sâye-i zıllinde dâ' im eylesün Rabb-i 'ibâd
- 3 Bilbedâhe buldı bu târīḫi Es' ad aldı kām
Virdi şeh Abdulmecîde ḥamd ola bârî Murâd (1253)

141⁴⁶⁶

Dîger

Mef' ūlū Fâ' ilâtün Mef' ūlū Fâ' ilün

- 1 Abdulmecîd Hâna şehzâde luṭf-ı haḳḳdır
Yek-dîgere zamâne sözünde müjde virdi
- 2 Tārīhi irdi cehre güldi cihānda çehre
Şehzâde geldi dehre nâsa murâd irdi

⁴⁶⁵ E1.40b, E3.15a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁴⁶⁶ E1.40b; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1 (Bu şiirin üzeri karalanmıştır)

142⁴⁶⁷

Tārīḫ-i velādet-i Na'ime Sultān

Meḥ'ülü Fā' ilātün Meḥ'ülü Fā' ilātün

- 1 Neslin haḳ idemez dād Abdulmecīd Hānūn
Zıllinde ola mu' tād süre hemāre devrān
- 2 Şa' bānda haḳḳ te' ālā bir duhter itdi a' tā
Nūr-ı kudūmı haḳḳā āfāḳı kıldı tābān
- 3 Göz faslı buldı revnaḳ oldı bahāra mülhaḳḳ
' Ālem bi-minnet-i haḳḳ gül gibi oldı handān
- 4 Haṭṭ-ı şerīf-i tebşīr bābı idince tenvīr
Kıldı du' ā-yı tekrīr Es' ad bi-lutf-ı mennān
- 5 Tā mihr u māh-ı gerdūn toḡduḳca Rabb hem-çün
İtsün fuyūza maḳrūn şāh-ı cihānı her ān
- 6 Der-pey ola hüveydā envā' ı ' avn-ı mevlā
Tārīḫe kilḳ-i inşā yazmaḳla ide i' lān
- 7 Hāmem bulınca avnı nazmında gördi hevni
Şādān itdi kevni geldi Na'ime Sultān (1252)

⁴⁶⁷ E1.40b, E3.15a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

143⁴⁶⁸

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1 Mehd-i ‘ulyā-yı saltanat kim odur
Ser-i tāk-ı muḥaddarāt-ı zamān

2 Kıldı ihyā bu bāğı kim oldı
Şübhesiz hāmis-i cinān-ı cihān

3 Vaḳf idüp ravza-i muṭahharaya
Oldı maḳrūn-ı ni‘ met-i mennān

4 O sebebden nola bu bāğ-ı heyvin
Olsa reşk-āver-i riyāz-ı cinān

5 Dağı ‘adū kımārı bu çöpi
Nola ger olsa bādī-i nisyān

6 Vaşf-ı⁴⁶⁹ vird-i du‘āsın Es‘ad
İtdi vird sihr-i hezār zebān

7 Tā ki bu būstān-ı ‘ālemde
Bula neşv u nümā-yı serv-i çemān

⁴⁶⁸ E1.40b, E3.50b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁶⁹ E3 nüshasında “Vaşf” kelimesinin üzerine “Nazm” yazılmıştır.

8 Necli ‘Abdūlmecīd Hānı göre
 aşr-ı şevketde naşr ile fermān

9 Bī-riyā düşdi pek güzel tārīh
 Bāğ-ı gül-zīb-i Vālide Sultān (1258)

144⁴⁷⁰

Tārīh-i velādet-i Behiyye Sultān mısırā’ -ı āhīr-i mūntehabdır

Mef’ūlū Fā’ ilātūn Mef’ūlū Fā’ ilātūn

- 1 Ey dād-bağş-ı devrān vey pādişāh-ı a’ zam
 Zātūnla buldı kuvvet hakkā ki devlet u dīn
- 2 Bu bende-i kadīme bī-reyb u şek gönūlden
 İşbu du’ā-yı hālīş oldu hemīşe āyīn
- 3 Ya’ni pey-ā-pey olsun nasrīnla neslīn efzūn
 Tā her birini idem nazmıyla halka tebyīn
- 4 Mağbūl kıldı mevlā muğzan teveccūhiñle
 Ol mağsad-ı mu’allā oldu qarīn-i ta’yīn
- 5 İşte bi-lutf-ı mennān mīlād-i mes’adet zā
 Oldı yine hüveydā hağ mişlin ide tekvīn

⁴⁷⁰ E1.41a, E3.15b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 6 Būṣrā femiyle Es' ad di birden iki tāriḥ
Zirā ki ṣād olursuñ hākān iderse⁴⁷¹ tahsīn
- 7 Abdulmecīd Hāna a'ṭa-i Rabb-i sultān
İtdi Behiyye Sultān gündüz bu günü tezyīn (1253)

145⁴⁷²

Tāriḥ-i velādet-i Münirre Sultān⁴⁷³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Hūdā bir duḡter-i sa' d-aḡter ihsānıyla ḥamd olsun
Mekārım-piṣe Hān ' Abdulmecīdi eyledi ṣār
- 2 Kābīl-i maḡdem-i ṣehr-i ṣiyāma mevlid-i pākī
Teṣādūf itdi olsa nola fāl-i hayret istizār
- 3 Furūḡ-ı maḡdemi ṣol gūne kim ṭāhir olurdı rūz
Tesettūr eyleseydi āsumānda neyyir-i devvār
- 4 Ola hākān-ı ' asrın sāyesinde nesl-i zī-ṣānı
Mu' ammer tā ebed Rabb-i bi-haḡḡ Ahmed-i muḡtār

⁴⁷¹ iderse : idince E3

⁴⁷² E1.41a, E3.15b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁷³ Tāriḥ-i velādet-i Münire Sultān E3

- 5 Didi ‘abd-ı ‘atîk a‘nî nakîb Es‘ad bu târîhi
Sarây-ı dehre geldi Münîre Sultân ile envâr (1257)⁴⁷⁴

146⁴⁷⁵

Târîh-i velâdet-i Münîrre Sultân
Mef‘ülû Fâ‘ilâtün Mef‘ülû Fâ‘ilâtün

- 1 Hıllâk-ı cümle ‘âlem ‘Abdumecîd Hânî
Kılsun bi-feyz u nuşret ‘ömr ile neslin efzûn

- 2 Sultân-ı geldi dehre zi’l-hicce şehri içre
Şükr oldı kim sa‘îde olduk bu yılda maķrûn

- 3 Nûr-ı bahâr sandık hamsîn içinde berfî
Zîrâ sürûrî ile her bâli oldı meşhûn

- 4 Beş vakt içinde ola gûn tarb-şengiyle oldı
Bir muṭrib-i safâdır devrâniyâne gerdûn

- 5 Misbâh-ı pür-furûğı ‘aks-i necûm sandık
Yer yer der-i menâzil envâre oldı merhûn

- 6 Şehzâdegân ṭulû‘-ı olsun ḳarîn-i ta‘ķîb
Bundandır ide şâdân hâķânı Rabb-i hem-ḳûn

⁴⁷⁴ Her iki nüshada da bulunan 145, 146, 147, 148 ve 149. şiirler E1 nüshasında der-kenara veya parça kağıtlara yazılmıştır. E3 nüshasında ise esas aldığımız sıralama ile verilmiştir.

⁴⁷⁵ E3.15b; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 7 Yazdı Nakīb-i mecīd baş u feraḥla tārīḥ
Geldi Refī‘a Sultān itdi cihānı memnūn

147⁴⁷⁶

Tārīḥ-i velādet-i ‘Aliyye Sultān

Mef’ülü Fā‘ ilātün Mef’ülü Fā‘ ilātün

- 1 Bir duḡter ile mennān-ı Abdulmecīd Hānı
Kıldı qarīn-i ihsān sūr itdi ehl-i büldān
- 2 Toḡdı şiyām-ı şehri ta‘ķīb itdi bedri
Tebşīri derc-i şadri kıldı feraḥla melyān
- 3 İrdikde bu beşāret tervīhada cemā‘ at
İtdi hasen-i niyyet işbu du‘ā-yı i‘lān
- 4 Ey hālīķ-ı berāyā nesliyle eyle beķā
Ol pādīşāhı kim tā bulsun hużūr-ı devrān
- 5 Tārīḥi bī-nihāyet Es‘ad şafā ‘ibāret
Zeyn-i ķimāt-ı şevket oldı ‘Aliyye Sultān (1258)

⁴⁷⁶ E1.41a, E3.16a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (Bu şiir E1 nüshasında ek bir parça kağıda yazılmışken, E3 nüshasında normal sıralamasında verilmiştir. Ayrıca E3 nüshasında der-kenara “ba‘ dehū tertīb-i divan” yazılmıştır.

148⁴⁷⁷

Mef'ûlü Fâ' ilâtün Mef'ûlü Fâ' ilâtün

- 1 Perver-digâr-ı 'âlem Abdulmecîd Hânı
Ezher cihet dem-â-dem tahtında ide şādān
- 2 Ol şāha kıldı mevlā şehir-i recebde a' t̃ā
Bir duğter olsa dünyā sūrında nola raḡsān⁴⁷⁸
- 3 Zāt-ı cemīlesinde fāl-i fuyüz-ı rüşen
Sırr-ı cemāl-i zi'l-menn ya' ni olur nümāyān
- 4 Mihr ile mäh-i rahşān oldukça nūr-efşān
Şehzādegānı mennān ta' ḡiben itsün ihsān
- 5 Es' ad olunca şādān tārīḡin itdi a' lān
Geldi Cemīle Sultān irdi surūre devrān (1259)⁴⁷⁹

149⁴⁸⁰

Tārīḡ-i velādet-i Fātıma Sultān

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

⁴⁷⁷ E1.41a, E3.16b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1.41a'da hem der-kenara hem de aynı hattla bir parça kağıda yazılmıştır. Ayrıca E3 nüshasında der-kenara daha önceki şiir için "ba' dehū tertīb" yazıldıktan sonra "kezālik" yazılmıştır)

⁴⁷⁸ Bu mısra E1 nüshasındaki eklenmiş parça kağıtta "Bir duğter oldı dünyā mīlādı ile ' ömr ferḡān" yazıldıktan sonra karalanmış ve E3 nüshasındaki şekli alta ilave edilmiştir.

⁴⁷⁹ E1 nüshasındaki ek kağıda tarihin asıl ebced değerleriyle hesabı yapılmıştır.
(64 + 88 + 150 + 225 + 471 + 261 = 1259)

⁴⁸⁰ E1.41a, E3.16b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Cenāb-ı Bu'l-mekārım ya' ni Hān Abdulmecīd el-haqq
Meh-i savm içre buldı mevlid-i sulţān ile ihsān
- 2 Ne ihsāndır ki duhter bārī-i feyz ola ta' n kıldı
Peyember ümmete nuţk-ı der-i bārı ile tebyān
- 3 Ne duhterdir o kim nām-ı betül ile müsemmādır
Nola sa' d-āver olsa maqđemi bu devlete her ān
- 4 Şaff-ı 'ibād işitdikde terāvīh içre tebşīrīn
Didiler fāl-i naşre işte budır āyīn-i burhān
- 5 İlāhī sā' iye şāhenşeh-i 'ālemde dā' im kıl
Eh u hemşīre-gānı ile tā hengāme-i mizān
- 6 Terennüm-sāz-ı nazm oldı bu tāriḥ içre kil Es' ad
Ḳudūm-ı Fāṭıma Sulţān cünbiş-āver-i devrān (1258)

150⁴⁸¹

Tāriḥ-i tebrīk-i sene-i cedīde⁴⁸²

Meḥ' ūlū Fā' ilātün Meḥ' ūlū Fā' ilātün

- 1 Şāhenşeh-i cihānıñ sāl u sūr u 'ömrin
Ḳılsun⁴⁸³ füzün u muḥted şevketle ḥaḳ tebarek

⁴⁸¹ E1.41a, E3.19b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁸² Tāriḥ-i tebrīk-i sene-i cedīde : Tāriḥ der tebrīk-i şāh-ı nev-cāh 'irfān iktināh 'Abdulmecīd Hān hafza-i er-rahmān –E1

⁴⁸³ Ḳılsun : İtsün E1

2 Bir pâdişâh kim el-haqq şartınca buldı revnağ
Envâr-ı bey' atıyla amâk u taht-ı târîk

3 Mağşûdî nuşret-i dîn zâtı 'adâlet âyîn
Oldı fereşte taḥsîn ḥalkıyla ḥalkı bî-şekk

4 Sâl-i cedîdiñ itdi şükr-i Hudâ ki tebrîk
'Ahd-ı mü'eyyedeinde bu Es' ad-ı mûmellek

5 Târîḫi fâl-i ḥayri iḥrâc ider derûndan
'Abdulmacîd Hânîñ nev sâli ola ebrek (1252)

151⁴⁸⁴

Târîḫ-i türbe-i ḥazret-i Mevlânâ Şeyh Muhammed Hâlid ḳuddüse sırruhâ
der-nâm-ı şerîf
Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

1 Şâh-ı 'Abdulmecîd Hân kim odur
Mazḥar-ı luṭf-ı ḥazret-i mevlâ

2 Türbe-i Şeyh Hâlidî yapıdı
Ḳıldı⁴⁸⁵ tevḳîr ḳadr-i mevlânâ

3 Ola maḳrûn himmet-i îşân
Tâ ebed ol şeh-i kerem-fermâ

⁴⁸⁴ E1.41b, E3.20b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1 nüshasında bu şiir der-kenara yazılmış ve 150. şiire ve 151 ve 152. şiire numara verilmiştir. Ayrıca E3 nüshasında der-kenara "kezâlik" yazılmıştır)

⁴⁸⁵ Ḳıldı : İtdi E1

4 Türbe-i Hâlidîyye târîhin

İtdi Es' ad bi-feyz-i haqq inşâ⁴⁸⁶ (1258)

152⁴⁸⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Şeh Süleymân hayrını sultân-ı dîn 'Abdulmecîd

Sarf-ı zerle itdi ma' mür açdı dest-i sâhibin

2 Es' adâ târîhe yazdı bed'e'ni vaq' a-nüvîs

Kıldı ihyâ şâh-ı 'âlem tekye buldı sâhibin (1259)

153⁴⁸⁸

Târîh-i sâl-i cedîd⁴⁸⁹

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1 İlâhî şâh-ı 'asrîñ bâhirü'n-nasrî mü'eyyed kııl

Ta' âkıb eyledikce sâl-i nusretle ile'l-âbâd

2 Bi-hamdullâh didi târîhini 'abd-i 'atîk Es' ad

Yine nev-sâli Hân 'Abdulmecîdîñ geldi bi'l-es' âd (1260)

⁴⁸⁶ Bu beyit E3 nüshasında karalanmış ve der-kenara "İsm u târîhi ya' ni olmuşdur / Türbe-i Hâlidîyye mevlânâ" beyti eklenmiştir.

⁴⁸⁷ E1.41b, E3.22a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁴⁸⁸ E1.41b, E3.19b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; E3 nüshasında der-kenara "Bu târîh dahı tertîb-i nazm olmağla" yazılmıştır.)

⁴⁸⁹ Târîh-i sâl-i cedîd : Âhir E3

154⁴⁹⁰Tārīḥ-i vilâdet-i Şehzâde Sultân ‘Abdalmecîd⁴⁹¹

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

- 1 Elḥamdulillâh el-eḥad a‘ şâ li-sultânî’l-enâm
Neclen celîlen bi’l-meded ḳad zâ’e ked-dürri’l-ferîd
- 2 Ya‘ni ki bir vefḳ-i murâd-ı şehzâde ‘âlî nijâd
Toğdı cihânı ḳıldı şâd sūr itdi Ḥân ‘Abdalmecîd
- 3 Seyyâre -gân sözünde ger bir hefte raḳs itse deger
Devr oldı devrândan gıder şükr ide nezdiñde ba‘îd
- 4 Ḳıldı ḳudûmı âşikâr feyzli hurûfı çün bahâr
Sûrında her leyl u nehâr oldı ‘adîl ḳadr-ı vahîd
- 5 Es‘ad ḳadîmi bendedir ihsânla şermendedir
Dâ‘im ‘atâ⁴⁹² cevrendedir ḳılsun du‘â-yı ber mürîd
- 6 Tārīḥine eyle nazar bî-ḥadd safâ îrâş ider
İḳlîme virdi zîb u fer şehzâdemiz ‘Abdalmecîd (1258)

⁴⁹⁰ E1.42a, E3.16a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (Bu şiir E1 nüshasında sonradan ilave edilmiş bir kağıda yazılmıştır. Ayrıca E1 ve E3 nüshasında der-kenâra “Kezâlik tertîb-i divândan sonra” yazılmıştır)

⁴⁹¹ Tārīḥ-i vilâdet-i Şehzâde Sultân ‘Abdalmecîd –E1

⁴⁹² E1 ve E3 nüshasında “atâ” kelimesinin üzerine “rıżâ” yazılmıştır.

155⁴⁹³Diger⁴⁹⁴

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Ta' kib ide digerleri şehzâdesi toğdı yine
Olsun fuyûzîñ mazharı hem-vâre Hân ' Abdulmecîd
- 2 Târîhidir bî-reyb u zann Es' ad ser-efrâz-ı sūhan
Bu ' âlemi dil-şâd iden şehzâdedir ' Abdulmecîd (1258)

156⁴⁹⁵Târîh-i şadâret-i Hürşid Ahmed Paşa⁴⁹⁶

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Reşk ider Hürşid-i rahşân pertev-i iqbâline
Eylese Mahmûd Hân nîm-i iltifatı bir kula
- 2 Zilli dâ' im olsun ol hâkân-ı ' âlî himmetiñ
Zîr-i destân râhatın ' adliyle olmuşdır kula
- 3 Mührini Hürşid Paşa-yı dilîre virdi kim
' Arsa-i hicâre şavle eyleye tâ her kula

⁴⁹³ E1.42a, E3.16b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (Bu şiir E1 nüshasında sonradan ilave edilmiş bir kağıda yazılmıştır. Ayrıca E3 nüshasında der-kenâra "ba' dehû tertîb" yazılmıştır)

⁴⁹⁴ Diger -E1

⁴⁹⁵ E1.41b, E3.24b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁴⁹⁶ Târîh-i şadâret-i Hürşid Ahmed Paşa -E3

- 4 Öyle destûr-ı semâhat pîşedir kim toğrısı
İltifâtın eksik itmez dâ‘ imâ sâğ u sola
- 5 Ehl-i hacet tûrmadan rāhında me‘ mûm bu kim
Ceyb-i âmālî zer u sîm-i hûşûliyle⁴⁹⁷ tōla
- 6 Kıl du‘ â kim Es‘ adâ ol bedr-i evc-i izz u şân
Sāye-i zıll-i Hūdāda pertev-i nusret bula
- 7 Pertev-efşānî-i mihr-i mehce-i nusret ile
Fer vire nûr-ı kudûmı ‘ ankarîb İslāmbula
- 8 Noktalar pür-lem‘ a dürr-i encüm gibi târîhde
Mühr alup Hurşîd Paşa sadre geçdi sa‘ d ola⁴⁹⁸ (1237)
- 157⁴⁹⁹
- Dîger⁵⁰⁰
- Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün
- 1 Noktalu⁵⁰¹ târîhin aqlām itdi imlâ orduda
Şadre geçdi mühr alup Hurşîd Paşa orduda

⁴⁹⁷ E1 nüshasında kelimenin üzeri karalanarak E3 nüshasındaki “hûşûliyle” kelimesi alta yazılmıştır.

⁴⁹⁸ E3 nüshasında der-kenara “Târîh-i vekîl-i muṭlaḳ şāh” yazılmıştır

⁴⁹⁹ E1.42a, E3.24b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁰⁰ Dîger : Âḫîr E3

⁵⁰¹ Noktalu : Cevherî E3

158⁵⁰²

Diğer

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Levh-i Hurşide kalem yazsa bu tārīhi sezā
Virdi mūhre feri iclāl ile Ahmed Paşa

159⁵⁰³Tārīh-i sadāret-i Seyyid Mehmed Sa' id Gālib Paşa⁵⁰⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Süleymān-ı zamān Mahmūd Hān-ı kadr-dān gördi
Sadāret cāhına Rāgīb gibi bir esgā-i uhrā
- 2 Yetişmez midhat-ı ālisine dest-i beyān-ı kilik
Hemān Es' ad du' ā-yı hayrın eyle sıdk ile ihyā
- 3 Sa' id olsun kudūmı devlete nām-ı şerīfi veş
İde ihsān-ı tevfiķa meķārın hazret-i mevlā
- 4 Didim cevher gibi tārīhini ihām-ı maḥlaşla
Tōķındı mūhr-i sultānī vezīr-i Gālib el-a' dā

⁵⁰² E1.42a, E3.24b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁰³ E1.42a, E3.25a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁰⁴ Tārīh-i sadāret-i Seyyid Mehmed Sa' id Gālib Paşa -E3

160⁵⁰⁵Tārih-i sadāret-i ḥazret-i Mehmed Emīn Ra'uf Paşa⁵⁰⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1   Ḥamd ola luṭf-ı Ḥudāvend-i Ra'uf ile 'ibād
Oldı āzāde-i ser dağdağa-i çün u çerā
- 2   Sırr-ı yüs-rāver-i re'fet idüp el-ḥaḳ ki zuhūr
Oldı dil-mürde-i ğam şimdi ḳarīn-i iḥyā
- 3   Ya' ni kim āşafını ḳıldı Süleymān-ı zamān
Yine devletde nesāḳ-sāz-ı umūr-ı dünyā
- 4   Ḥüsn-i tekrār ḥasen oldı bu yüzden rūşen
Münḳalib oldı muḥin şükr idelim şubḥ u mesā
- 5   Nice āşaf ki olur meclis-i tedbīrinde
Ser-furū bürde-i teslīm sınıf-i ḥukemā
- 6   Nice āşaf ki gül-i vaşfını tahrīrinde
Bülbül-i ḥāme-i ter böylece oldı gūyā
- 7   Şāhib-i seyf u ḳalem şāhib-i ezyāl-i hüküm
Nāşir-i naḳd-ı kerem nāsır-ı şer' i mevlā

⁵⁰⁵ E1.42a, E3.25a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁵⁰⁶ Tārih-i sadāret-i ḥazret-i Mehmed Emīn Ra'uf Paşa -E3

- 8 Eşer-i meymenet u re'yi olunmaz inkâr
Hem-zebândır baña bu bâbda yekser 'urefâ
- 9 Pîş-ezîn şadr-ı mu'allâ-yı vekâletde iken
Luţf-ı bisyârını görmişdi cihân ser-tâ-pâ
- 10 Câh-ı sâ'irde olan fıkra-i luţf u devrân
Kıldı ser-satır-ı veķâyî' -i kalem ehl-i nühâ
- 11 Nola te'sîr-i esâmî-i rûşenden min ba'd
Rûy-ı hâk olsa Emîn fiten-i çarh-ı dü tâ
- 12 Hâzret-i şâh-ı zamânîñ himemiyle olsun
Tâ ebed şadr-ı vekâletde o fermân fermâ
- 13 Nev-be-nev zâhir olan hükm-i hikem-âmîzin
İde pîrâye-i âsâr udebâ u şu'arâ
- 14 Yazdı târîhîni Es'ad be-safâ-yı behîd
Şadrına geldi alup mühri Ra'ufu'l-vüzerâ (1248)

161⁵⁰⁷

Şadâret-i sâniye İzzet Mehmed Paşa⁵⁰⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

⁵⁰⁷ E1.42b, E3.25b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁰⁸ Şadâret-i sâniye İzzet Mehmed Paşa –E3

- 1 İdince mihri Hân ‘ Abdulmecîd ihsân dahı el-haqq
Semiyye fahr-i ekvâna cihân şadî ile taldı
- 2 Du‘ â küy-ı mekârim idesi ya‘ ni nakîb Es‘ ad
İdüp zabt-ı veķâyî‘ şafha-ārâ-yı şenâ oldı
- 3 Çıkup bâ-tevriye târîhi tebşîr itdi âfâkı
Yine şadr-ı mu‘ allâ müjde nâsîh ‘ izzetin buldı (1257)

162⁵⁰⁹

Hâzret-i müşârûn ileyhiñ def‘ a-i selâselerinde târîh-i müntehabdır⁵¹⁰

Mef‘ ülü Fâ‘ ilâtün Mef‘ ülü Fâ‘ ilâtün

- 1 Haqq ‘ ömrin itsün efzün Abdulmecîd Hânîñ
Fi‘ linde oldı maķrûn tevfiķ u feyze haqqâ
- 2 Bir hayr-hânı el-haqq itdi vekîl-i muṭlaķ
Oldur hulûs-ı mülhaķ oldur hükûmet-ārâ
- 3 Ser-mesned-i vüzerât zâtıyla nola elbet
Ger olsa cây-ı re’fet kim şek ider ki hâlâ
- 4 Ol şadrı iki kerre kıldı qarîn-i ferre
Şöyle ki nîm-i zerre cevri degildi peydâ

⁵⁰⁹ E1.43b, E3.25b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵¹⁰ Hâzret-i müşârûn ileyhiñ def‘ a-i selâselerinde târîh-i müntehabdır –E3

- 5 Hem pâdişâh-ı devrân hem sadr-ı sıdık-ı ‘unvân
Olsun bi-hakk-ı Qur’ân memnûn-ı ‘avn-i mevlâ

- 6 Târîh-i nükte ‘adde yazdı kalem sutûde
Geçdi se pâre müjde sadre Ra’uf Paşa

163⁵¹¹

Mef’ûlü Fâ’ ilâtün Mef’ûlü Fâ’ ilâtün

- 1 Çendîn hefte evvel ma’ nâda görmüş idim
Ey hayr-i maḥẓ-ı devlet zâtın sadâret-ârâ

- 2 Bî-dâr olunca aldım deste feraḥla kilkim
Bu mısra’-ı güzîni şükr ile kıldım imlâ

- 3 Ya’ ni çıkardı birden târîhi Es’ad evvel
Şadr oldı çâr nüvîd-i müjde Ra’uf Paşa (1258)

164⁵¹²

Halîl Paşa sefâretle Petersburgda iken ḳapudân-ı deryâ olduklarına
yazdıkları târîḥ⁵¹³

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün

- 1 Hübûb itdi nesîm-i “en tü’eddü”
Yem-i hikmet hîred-şân oldı müjde

⁵¹¹ E1.43b, E3.25b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵¹² E1.42b, E3.26b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵¹³ Halîl Paşa sefâretle Petersburgda iken ḳapudân-ı deryâ olduklarına yazdıkları târîḥ –E3

- 2   Kader-dānı Hân-ı Mahmūd ya' ni
Yine halka nümâyân oldu müjde
- 3   Kapudân kıldı bir destür-i hâsen
Vücûdı kurbе şâyân oldu müjde
- 4   Nizâmü'l-mülk dinmek hâkķı üzre⁵¹⁴
Anıñ zâtına çesbân oldu müjde
- 5   Dükenmez midhatı mânend-i deryâ
Du'â kıl safvet-i cân oldu müjde
- 6   Disünler tâ ebed felek safâda
Deresti sâz-ı sükkân oldu müjde
- 7   Leb-i îşâr ile söylendi târîh
Halîl Paşa kapudân oldu müjde

165⁵¹⁵

Târîh-i musâheret-i müşîr-i toḃ-hâne

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1   Ser-i faḥrîn müşîr-i müşterî tedbîr-i toḃ-hâne
İderse âfitâbıñ hem seri olmaz mı pek uḥrâ

⁵¹⁴ hâkķı üzre : fi'l-haķîka E1 (E1 nüshasında der-kenara E3 nüshındaki şekli yazılmıştır)

⁵¹⁵ E1.43a, E3.52b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Revā cevher-nişār olsa bu tārīḥ üzre halk Es' ad
Sezā sihr oldı şeh Mahmūd-ı 'adliye Halīl Paşa (1249)

166⁵¹⁶

Tārīḥ-i Ḳapudān-ı deryā Tāhir Paşa

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Āsafā eyledi işrāb bu tevcīhe vecīh
Meşel-i ekmel-i mecrā-yı qadīmi hālā

- 2 Yazdı tārīḥe du' ā kūy-i qadīmīn Es' ad
Oldı devletde ḳapudān yine Tāhir Paşa (1257)

167⁵¹⁷

Tārīḥ-i umūr-i nezāret ḥāricine Sadıḳ Rıf' at Paşa ve müşīri işān⁵¹⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Yine bir zāt-ı Sādıḳ dāhiliyye müsteşāryken
Umūr-i ḥāriciyye nāzırı oldı bi-ehliyyet
- 2 Hurūf bī-nokṭa ile yazdı ḥāmēm Es' adā tārīḥ
Müşīr-i ḥāriciyye oldı Mīr-i Bermekī-Rıf' at

⁵¹⁶ E1.43a, E3.27a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵¹⁷ E1.43a, E3.27a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵¹⁸ Tārīḥ-i umūr-i nezāret ḥāricine Sadıḳ Rıf' at Paşa ve müşīri işān E1

168⁵¹⁹

Tārīh-i meşihat Dürri-zāde Abdullāh Efendi⁵²⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nām-dāş-ı İbn-i Abbas oldu revnağ-bahş-ı cāh
Zeyl-i fetvā-yı şerīfe yazdı imzāyı yine
- 2 Ehl-i 'ilmiñ āb-ı rüyıdır gelince şadrına
Ser-te-ser cūy-ı ma' ārif buldı mecrāyı yine
- 3 Yüz çevirmiş var ise rāh-ı şerī' atden eger
Ger denine olur elbet tavk-ı takvāyı yine
- 4 Müstemendān çekmesün zik-ı ma' işt ba' d-ezīn
Dest-i cūdı halka eyler bezl u a' tāyı yine⁵²¹
- 5 Es' adā tārīhini yaz dürr-i muhtāra revā
Cümle nāsa virdi Dürri-zāde fetvāyı yine (1237)

169⁵²²

Dīger

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

⁵¹⁹ E1.43a, E3.27b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵²⁰ Tārīh-i meşihat Dürri-zāde Abdullāh Efendi : Tārīh-i meşihat Dürri-zāde es-Seyyid Abdullāh Efendi E3

⁵²¹ E1 nüshasında 3. ve 4. beyitlerin üzeri karalanmıştır, E3 nüshasında ise diğer üç beyit vardır

⁵²² E1.43b, E3.29b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Didi tārîhini hāmem idince Es' ad ittisāl
Yine müftî-i âfâk oldu Dürri-zâde bi'l-iqbâl

170⁵²³

Tārîh-i meşîhat es-Seyyid Mehmed Zeynelabidîn Efendi hafîd-i Küçük
Çelebi-zâde Keşân niyâbetinde iken göndermişler⁵²⁴

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Nâm-dâş-ı İbn-i Sıbt-ı fâhr-ı ' âlem eyledi
Bâb-ı eftâyı rehâ her ' aqde-i aqlâkdan
- 2 Ya' ni müftî-i enâm oldu naķib-i nüktedân
Her ne dirsem vafına vârestedir iğrâkdan
- 3 Yâ leb-i âdâb söyle Es' adâ tārîhini
Sadr-ı fetvâyı buldı zeyni seyyid âfâkdan⁵²⁵(1230)

171⁵²⁶

Tārîh-i mütehab-ı meşîhat Mekki-zâde Mustafâ Âsım Efendi hîn-i
tedrîsinde Aṭa-bâzârında nâ'ib-i şer' iken taḳdîm itmişler⁵²⁷

⁵²³ E1.43b, E3.29b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵²⁴ Tārîh-i meşîhat es-Seyyid Mehmed Zeyne'l-' abidîn Efendi hafîd-i Küçük Çelebi-zâde Keşân niyâbetinde iken göndermişler : Tārîh-i meşîhat Hafîd Çelebi-zâde es-Seyyid Mehmed Zeyne'l-' abidîn Efendi E3

⁵²⁵ E3 nüshasında der-kenara "Nâzım Keşânda nâib iken vukû' bulmağla oradan taḳdîm itmişdir" yazılıdır.

⁵²⁶ E1.43b, E3.29b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵²⁷ Tārîh-i mütehab-ı meşîhat Mekki-zâde Mustafâ Âsım Efendi hîn-i tedrîsinde Aṭa-bâzârında nâ'ib-i şer' iken taḳdîm itmişler : Tārîh-i meşîhat Mekki Efendi-zâde Mustafâ Âsım Efendi E3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bir beşâret irdi kim cem'ıyyet-i hâtır virir
Der-be-der seyr-i keder olsun şafâ-yâb-ı emân
- 2 Tâbîñı endüh-ı fekadân emel şimden-gerü
Luţf-ı kâbil pervere mazhar düşer üftâdegân
- 3 Bu peyâme neymiş ey pür dâğ-ı ğam bâdî işit
Zümreme pîrây-i şevk ol eyleme âh u figân
- 4 Ya'ni Mekki-zâdeye erş eyle istihâk ile
Ferve-i fetvâ-yı elbâs eylemiş Mahmûd Hân
- 5 Mustafâ Âşım Efendi kim kemâl-i derkine
Olsa hem-şoĥbet 'ışâm eyler pesend-i bî-gümân
- 6 Kıldığıçün pîş-ezîn şadrında ihkāk-ı ĥaĥ
Câh-ı fetvâsıyla oldu şimdi 'âlem şâd-mân
- 7 Naşbı mâh-i mevlide düşdi 'aceb mi bedr-veş
Olsa ebnâ-yı tarîķiñ tâli' i pertev-feşân
- 8 'İlme devrinde gelür şol rûtbe rıf'at kim olur
Tâlib-i kemvâye reşk-endâz kader-i âsumân

- 9 Ey veliyyü'l-ni' metâ ifâ-yı haqq midhatıñ
Ben degil hücûyide gerçi ider beste-dehân
- 10 Lîk şab' ı pür-telâşe gelse luţfuñla tüvân
Ġıpta senden lâl olur bî-dil gibi mu' ciz beyân⁵²⁸
- 11 Re'fetiñle şimdilik ma' zûr tut güftârımı
Ĥadd şeh-i ġurbetle taķsîrâtım olmuşdır 'ayân
- 12 Vâfir eşhâş-ı şerî' at düşmen içre bî-zahîr
Bir każâ-yı cângâha düşdi 'abd-ı nâ-tüvân
- 13 Sabrı müşkil terki rûz-ı hużra dek göçdi meger
Luţfuñ imdâd eyleye bu demde ey hużr-ı zamân
- 14 Müdde'î ma' lûm oldu Es' adâ eyle du' â
Ķâdı-i hâcet icâbetle kerem kılsun hemân
- 15 Tâ ki ĥukkâm-ı każâ bir muceb-i fetvâ ola
Ķuvvetu'z-zahr-i leked hûrân-ı dest-i ser-keşân
- 16 Mesned-i fetvâda zât-ı pâkini dâ'im ide
'İzz u iķbâl-i ferâvân eyleye Rabb-i müste'ân

---

⁵²⁸ beyân : zebân E3

- 17 Söyledim târîh o ‘ âlî Ka‘ be bu mısra‘ ile
İtdi Mekki-zâdeyi Yezdân müftî-i zamân⁵²⁹ (1233)

172⁵³⁰

Târîh-i mütehab-ı meşihat-ı Sıdkî-zâde Ahmed Reşîd Efendi ki arpalığı
olan Birgi’de nâ’ibler iken taqdîm kılınmıştır⁵³¹

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

- 1 Bir müjde geldi nâgehân virdi şafâ-yı bî-girân
Buldı perişân hâl olan cem‘ iyyet-i hâtır hemân
- 2 Ez-cümle bu hicr âşinâ gûş eyleyince bî-riyâ
Teşvişden buldı rehâ geldi ten-i bî-tâba cân
- 3 Ya‘ ni şeh ‘ âlî-nazar-ı hâkân-ı Mahmûdu’s-siyer
Bir fazlı kalmamış eger ‘ izz ile müftî-i zamân
- 4 Bir fâzıl ol kim her ‘ ulûm zâtında bulmuştur luzûm
Bî-şübhe ol kırmu’l-kurûm olmuş vahîd-i ‘ ulemân⁵³²
- 5 Sıdkî müsellimdir anıñ zâtı mükerrendir anıñ
Makbûl-i ‘ âlemdir anıñ her şavrı⁵³³ bî-reyb u gümân

⁵²⁹ E3 nüshasında der-kenara “müntehabdır” yazılmıştır.

⁵³⁰ E1.44a, E3.30a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵³¹ Târîh-i mütehab-ı meşihat-ı Sıdkî-zâde Ahmed Reşîd Efendi ki arpalığı olan Birgi’de nâibler iken taqdîm kılınmıştır : Târîh-i meşihat Sıdkî Efendi-zâde Ahmed Reşîd Efendi E3

⁵³² olmuş vahîd-i ‘ ulemân : oldı müşâr bi’l-benân E3

⁵³³ E3 nüshasında “her şavrı” kelimesinin altına “eşvârı” yazılmıştır.

- 6 Şadrında fīmā-sebk kıldığıçün ahkāk-ı hakḳ
Gördi anı şimdi ehakḳ iftāye şāh-ı kadr-dān
- 7 Bî-kesleri nezdiñ vedür luḳfiyla eyler pür sürür
İşte semāda nūr-ı hūr itdi bu ma‘ nāyı ‘ayān
- 8 Endūh-ı feḳadān ümīd şimdengirü olsun ba‘ id
Zirā der-i luḳf-ı mezīd oldı mülāz-ı kâbilān
- 9 İtnābı terk it Es‘ adā evşāfıdır bî-intihā⁵³⁴
Eyle hulūs ile du‘ ā kılsun icābet müste‘ ān
- 10 Bir mücib-i fetvā kazā tahsīline her müdde‘ ī
İtsün makāmında Hudā dā’im başār iḡrāz u şān⁵³⁵
- 11 Zıll-ı efken re’fet ola iclāl gūn-ā-gūn bula
Āb-ı ‘aḫsıyla tola peymāne-i dil-teşnegān
- 12 Tārīḫ-i fahrū’s-sādeyi yaz eyle icrā ‘ādeyi
Sıdkī Efendi-zādeyi hakḳ kıldı müftī-i cihān⁵³⁶ (1238)

173⁵³⁷

Tārīḫ-i meşīhat-ı Yāsinci-zāde Abdülvehhāb Efendi

⁵³⁴ İtnā-ı terk it Es‘ adā evşāfıdır bî-intihā : Ma‘ lūm oldı müdde‘ ī sen müsterīḫ ol Es‘ adā E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli mısraın altına yazılmıştır.)

⁵³⁵ E1 nüshasında kelimeler karalanarak E3 nüshasında yazılı olan “dā’im başār iḡrāz u şān” şekli yazılmıştır.

⁵³⁶ E3 nüshasında der-kenara “Birgide nā’ibken nazm olunup taḳdīm olunmuştur” yazılmıştır.

⁵³⁷ E1.44b, E3.30b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Seyyidü'l-ķavm-i zamān ya' ni naķību'l-eŗrāf
Oldı ser-mesned-i fetvā ile mazhar ' avne
- 2 Görse tārīhini sa' dīn ider Es' ad tahsīn
Eyledi şāh-ı enām müftī naķībi kevne

174⁵³⁸

Tārīh-i meŗīhat-ı Mekki-zāde Efendi der-vak' a-i şāniye

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mustafā Āsım Efendi ' izz u istihķākla
Kıldı revnaķ-yāb-ı ' iffet sadr-ı iftāyı yine
- 2 Es' adā kālā-yı tārīhin güzel nesh eyledim
Giydi Mekki-zāde üç kez sevb-i fetvāyı yine (1248)

175⁵³⁹

Tārīh-i munteķab-ı ifāķat Şeyhulislām Zeynelābidin Efendi

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

⁵³⁸ E1.44b, E3.30b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵³⁹ E1.44b, E3.52b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Müjde ey dil ki geldi⁵⁴⁰ vakt-ı ferh
Gitdi hengāme tarḥ ile elem
- 2 Nice vakt oldu bādī-i şādī
Nice vakt āfet-i hemme hem u ğam
- 3 Geldi kurbān-ı şükre bir dem kim
‘İyd-i ber-‘ıyd eylesün ‘ālem
- 4 Ya‘ ni luṭfī ile⁵⁴¹ Hudā-yı ḥakīm
Müftī-i dīne virdi bir etem
- 5 Şükr olunmak sezā bu ni‘ mete kim
‘Arz-ı vech eyledi velī-i ni‘ am
- 6 Ol kerīmü’ş-şiyem ki nuṭṭkı virür
Müsta‘ idāne feyz-i Bin Meryem
- 7 Nükte-i āyet-i şifā-āsā
İder ihyā-yı mürde dil her dem
- 8 Kālb-i pākinde ḥasbeten-lillāh
Celb-i da‘ vāt-ı pādişeh müdġam

⁵⁴⁰ Müjde ey dil ki geldi : Geldi ehl-i ‘ulūma E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli der-kenara yazılmıştır.)

⁵⁴¹ luṭfī ile : iḥsān idüp E3

- 9   Hîrz-i cān-ı cihān olur fetvā
Zeyline nāmını yazınca kalem
- 10   Kālemi huḳḳa-i vedāt üzere
Bir ṭabīb oldu ḥibridir merhem
- 11   Derd-i ḥirmānı bir işāretle
Nola eylerse rûy-ı rāh ‘adem
- 12   Beden-i ṭab‘ına⁵⁴² ‘anāsırdır
‘İffet u merhamet tuḳā u kerem
- 13   ‘İffeti öyledir ki yanında⁵⁴³
Māl-ı dünyā ‘adīl-i yek-dirhem
- 14   Keremi vaşfını su‘āl itme
Vardır anda kerāmeti bilürem
- 15   Ya‘ni ben gibi bendegāni ider
‘Arz-ı ḥāl itmeden daḥı ḥurrem
- 16   ‘Ömr u iḳbālını füzūn itsün
‘İzz u sıḥḥatle şāfī-i erḥam

⁵⁴² Beden-i ṭab‘ına : Güyyiā zātına E1 (E3 nüshasındaki şekli kelime karalanarak alta yazılmıştır)

⁵⁴³ E1 nüshasında der-kenara “Öyle ‘iffet ki oldu yanında” yazılmıştır.

- 17 Yazdı Es' ad şifāya tārīhin
Şihhati buldı müfti-i 'ālem

176⁵⁴⁴

Şemseddin Efendi'nin şadāret-i rūm ili vaḳ' a-i şāniyesine ki ibtidā nazm
eyledigi tārīh imiş

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Pertev-ārā-yı himem hazret-i Şemseddin kim
Şadr-ı rūma yine ehliyyet ile virdi ziyā
- 2 Ğurre-i 'afvı olup Es' ad-ı nā-bahta şu'ūr
Naşbına kıldı dü tārīh-i dil-ārā imlā
- 3 Mesned-i Rūm iliye virdi yine nev-şu' le (1222)
Şems-i burc-i 'ulemā neyyir-i erbāb-ı hüdā (1222)

177⁵⁴⁵

Tārīh-i şadāret-i Rūm berāy-ı Halil Efendi merhūm

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

- 1 Ahkām-ı şer' a vāḳıf-ı ḳadr senā-yı 'ārif
Muzāf-ı zī-ma' ārif ya' ni Halil Efendi

⁵⁴⁴ E1.45a, E3.32b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁴⁵ E1.45a; -E2 -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Rûm ili şadri aña oldu maḥall u uḥrā
Ṭavr-ı ḥūşını zīrā Mahmūd Hân begendi
- 3 Olmaz mı ehl-i maṭlab sīrāb-i ni‘ meti hep
Bābında çün leb-a-leb ḥān-ı kerem düşündi
- 4 Ol zīver-i sadāret me’yūs kılmaz elbet
İtse recā-yı hidmet bu ‘abd-i müstemendi

- 5 Tārīḥ buldı müjde tab‘ ıma ṭoldı müjde
Rûm ili oldu müjde cāh-ı Halīl Efendi

178⁵⁴⁶

Tārīḥ-i sadāret-i Mekki Efendi-zāde⁵⁴⁷

Müfte‘ ilün Mefā‘ ilün Müfte‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Oldı ḡarīn-i luṭf-ı şāh Āsım Efendi naşb ile⁵⁴⁸
Zātı ile bi-iştibāḥ şimdi dirildi şadr-ı Rûm
- 2 Mışra‘ bulan üftādeye Es‘ ad neşāt-āmādeye⁵⁴⁹
Mekki Efendi-zādeye mansıb virildi sadr-ı Rûm (1229)

⁵⁴⁶ E1.45b, E3.32b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁴⁷ Tārīḥ-i sadāret-i Mekki Efendi-zāde : Tārīḥ-i tevcīḥ-i sadāret-i Rûm ili ba‘ dehū Mekki Efendi-zāde E3

⁵⁴⁸ E1 nüshasında der-kenara “cāhla” yazılmıştır.

⁵⁴⁹ Es‘ ad neşāt : luṭf-ı mezīd E1 (E1 nüshasında kelimeler karalanarak E3 nüshasındaki şekli yazılmıştır)

179⁵⁵⁰Tārīḥ-i sadāret-i Mustafā ‘İzzet Beg⁵⁵¹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Seyyid-i ‘ālī neseb Osmān Paşa-zādeden
Buldı envā‘ -ı şerāfet cāh-ı Rūm ili yine
- 2 Görse Sa‘ deddīn ider tārīḥine Es‘ ad pesend
Buldı bir seyyidden ‘izzet cāh-ı Rūm ili yine (1238)

180⁵⁵²Tārīḥ-i şadāret-i sāniye-i Halīl Efendi⁵⁵³

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Yümnile hem-laḳab bānī-i beyt-i mevlā
Vaḳ‘ a-i sāniyede oldı ḥukūmet-i pīrā
- 2 Dü sitānı didi tebşīr ile Es‘ ad tārīḥ
Rūm ili oldı yine cāh-ı Halīlu’l-‘ulemā (1233)

⁵⁵⁰ E1.45b, E3.32b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁵⁵¹ Tārīḥ-i sadāret Mustafā ‘İzzet Beg : Tārīḥ-i tevciḥ-i sadāret-i Rūm ili ba‘ deḥū Osmān Paşa-zāde ‘İzzet Beg E3⁵⁵² E1.45b, E3.33a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁵⁵³ Tārīḥ-i sadāret-i sāniye-i Halīl Efendi : Be-def‘ a-i sāniye-i şadāret-i Halīl Efendi

181⁵⁵⁴

Tārīḫ-i tevcīh-i şadāret-i Rûm ili re'îsü'l-‘ulemā Ḥalîl Hamîd Paşa-zāde
Mehmed ‘Ārif Beg

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Faşl ider da‘ vāyı bi’l-‘adl oldı zîrā bî-merā⁵⁵⁵
Şer‘ a Vākıf Beg üçinci def‘ a şadr-u Rûm ili

- 2 Es‘ adā tārīḫe yazdı naşbını vaḳ‘ a-nüvis
Oldı ‘Ārif Beg üçinci def‘ a şadr-u Rûm ili (1247)

182⁵⁵⁶

Tārīḫ-i Yahyā Beg Efendi ḥafîd-i Pîrî-zāde⁵⁵⁷

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Müjde bâ-fi‘ l-i şeref virdi veliyyi-ni‘ met
Geldi hâlâ beg ile zîneti sadru‘ r-Rûmuñ

- 2 Hâk-i pâyine bu tārīḫi şitâb it ‘arza
Geldi Yahyā Beg ile zîneti sadru‘ r-Rûmuñ

⁵⁵⁴ E1.45b, E3.33a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kanar)

⁵⁵⁵ bî-merā : ḥāliyyā E1

⁵⁵⁶ E1.45b, E3.33a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (bk. Ziya YILMAZER, a.g.e., s.329)

⁵⁵⁷ Tārīḫ-i Yahyā Beg Efendi ḥafîd-i Pîrî-zāde : Tārīḫ tevcīh-i şadāret-i mezbûre ba‘ dehû ḥafîd-i Pîrî-zāde Mehmed Yahyā Beg E3

183⁵⁵⁸

Tārīḡ-i mūntehab-ı sadāret-i sāniye-i Mīr müşārūn ileyh⁵⁵⁹

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Sāl-i nevde mesnedi virilen ehliyyet ile
Cāy idüp bir hūsn-i dīger virdi Yahyā Beg yine
- 2 Zabt idüp tārīḡin Es' ad buldı zīnet ḡāmesi
Şadr-ı Rūma zīb ile fer virdi Yahyā Beg yine

184⁵⁶⁰

Tārīḡ-i şadāret-i Ārif Beg Efendi der def' a-i rābi' a⁵⁶¹

Müstef' ilūn Müstef' ilūn Müstef' ilūn Müstef' ilūn

- 1 Ey mīr -i 'ālīmū'n-naḡīb ehliyetiñle bī-merā
Kıldıñ tasaddur mesnede şād oldı erbāb-ı 'ulūm
- 2 Tārīḡini Vaḡ' a-nüvis zabt itdi ḡarf-i sādeden
Ārif Beg olduñ yūmn ile dördünci def' a şadr-ı Rūm (1254)

⁵⁵⁸ E1.45b, E3.33a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁵⁹ Tārīḡ-i mūntehab-i sadāret-i sāniye-i Mīr müşārūn ileyh : Tārīḡ-i tevcīh-i şadāret-i mezbūre
ba' dehū Mīr müşārūn ileyh def' a-i sāniye E3

⁵⁶⁰ E1.46a, E3.33b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁶¹ Tārīḡ-i şadāret-i Ārif Beg Efendi der def' a-i rābi' a : Tārīḡ-i sadāret mīr müşārūn ileyh Ārif Beg
Efendi der def' a-i rābi' a E3

185⁵⁶²

Tārīḫ-i sadāret-i Rūm ili berāy-ı imām-ı evvel şehr-yārī Mehmed
Zeynelabidīn Efendi⁵⁶³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāmī-i şer' i benī Mahmūd Ḥān kim 'adl ile
En tü'eddū nassınıñ hükmün ider her dem beyān
- 2 İşte Zeynelābidīn 'asr kim şāhenşehiñ
Muḳtedāsıdır imāmetde o şāhib 'ilm u şān
- 3 Şadr-ı Rūmı eyleyüp ihsān-ı istihkāk ile
Ehl-i 'ilmi işbu tevcihinde kıldı şād-mān
- 4 Şöyle kim ru'yet idüp gūş eyleyen insāf ile
Ḳadd-i vaşl terkibin itdi ḥaḳ bu kim vird-i zebān
- 5 Pādişāha çok du'ā celb eylemişdi piş-ezīn
Şadr-ı Anaṭolı iken 'iffetinden bī-kemān
- 6 Celb-i ḳalb eyler yine şāh-ı cihān dāver için
Eyleyüp ahḳāk-ı ḥaḳḳde diḳkat-i fetvā nişān⁵⁶⁴

⁵⁶² E1.46a, E3.33b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁶³ Tārīḫ-i sadāret-i Rūm ili berāy-ı imām-ı evvel şehr-yārī Mehmed Zeynelabidīn Efendi : Tārīḫ tevcih-i sadāret-i Rūm ili ba'dehū İmām-ı evvel ḥazret-i şehr-yārī es-Seyyid Mehmed Zeynelābidīn Efendi E3

⁵⁶⁴ E1 nüshasında mısraın sonu karalanmış ve E3 nüshasındaki şekli kelimelerin üstüne yazılmıştır.

- 7 Cümleden evvel didim târîh-i tāmām Es' adā
Kıldı şadru'r-Rūm-ı imām evvelen şāh-ı cihān (1249)

186⁵⁶⁵

Tārîh-i sadāret-i ' Arab-zāde Hamdullāh Efendi⁵⁶⁶

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Bi-ḥükmi en tü'eddü emr-i Hān Mahmūd ile oldı
Maḳām-ı Rūmiliye bir feẓā'il āşinā ḳā'im
- 2 Fuḥūliñ ercümendi ya' ni Ḥamdullāh Efendi kim
Odur ahḳāḳ-ı haḳḳ-ı müdde' ide ḥākim-i ḥāsim
- 3 Didi ihām-ı nāmı eyle Es' ad tām-ı târîhin
Bi-ḥamdullāh şadru'r-Rūma naşb olındı bir ' ālim (1251)

187⁵⁶⁷

Tārîh-i tevcîh-i sadāret-i Rūm ili ba' dehū re'isū'l-eṭibbā

Abdulhaḳ Efendi⁵⁶⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Hudā tevfiḳa maẓḥar ide ' Abdulhaḳḳ Efendi
Tasaddur eyledi bi'l-fi'l o ' irfān u teḥī mevsūm

⁵⁶⁵ E1.46a, E3.33b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁶⁶ Tārîh-i sadāret-i ' Arab-zāde Hamdullāh Efendi : Tārîh-i tevcîh-i sadāret-i Rūm ili ba' dehū
' Arab-zāde Hamdullāh Efendi E3

⁵⁶⁷ E1.46a, E3.33b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁶⁸ Tārîh-i tevcîh-i sadāret-i Rūm ili ba' dehū re'isū'l-eṭibbā Abdulhaḳ Efendi E3

- 2 Şafâ-yı bî-nihâyetle didi târîhîni Es' ad
Hekîm-başı Efendi oldu i' râzıyla şadr-ı Rûm (1257)

188⁵⁶⁹

Târîh-i şadâret-i Anadolî berây-ı Şerîf-zâde hafîdi Mustafâ Efendi ⁵⁷⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Hemîşe⁵⁷¹ ehl-i ' ilme revnaķı Mahmûd Hân virdi
Ayâz-ı dâniş-i ' ahdında başķa hüsn u ân virdi

- 2 Şerîf-zâde hafîdi Mustafâ Molla Efendiyi
Bi'l-istihâl-i⁵⁷² zîb-i şadr idüp vâlâ mekân virdi

- 3 Edîb olmuş laķab ol seyyid-i harîre kim luţfî
Edîbân-ı kuzâta mansıbı bî-imtinân virdi

- 4 Edeb-i sencâne bu târîh ile Es' ad tevaffuķ kıl
Edîb-i ehl-i fenn sadr-ı Anadolîya şân virdi (1230)

189⁵⁷³

⁵⁶⁹ E1.46b, E3.34a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁷⁰ Târîh-i şadâret-i Anadolî berây-ı Şerîf-zâde hafîdi Mustafâ Efendi : Nâzımın kayın-pederi Şerîf-zâde Efendi hafîdi es-Seyyid Mustafa Edîb Efendiye Anadolî şadâreti târîhidir E3

⁵⁷¹ Hemîşe : Ser-â-pâ E3

⁵⁷² Bi'l-istihâl : Bi'l-istihkâķ E3

⁵⁷³ E1.46b, E3.34a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

Tārīḥ-i tevcīh-i rütbe-i Rûm ili ba‘dehû Keçeci-zâde Abdulhalîm Efendi⁵⁷⁴

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1 Sâbıkân şadr-ı Anaṭolıya virdi rütbe⁵⁷⁵

Şâh-ı kader aña dâver-i mekârım pîrâ

2 İşbu tārīḥ güzel çıkdı leb-i beşşâr on

Rütbe-i Rûm ilini aldı Ḥalîmü’l-‘ ulemâ (1258)

190⁵⁷⁶

Melek Paşa-zâde Abdulkâdir Beg Efendinin Anaṭolı sadrına⁵⁷⁷

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Qadr-dândır hazret-i Mahmûd Hân kim eyledi

Dâ‘î-i dîrîne sen tevcīh-i mansıbla be-kâm

2 Ya‘ ni kim necl-i Melek Paşayı istihâl ile

Zîb-i şadr-ı Anaṭolı eyledi bi’l-ıhtirâm

3. Çıkdı kalb-i şâfdan⁵⁷⁸ tārīḥi Es‘ad şevk ile

Mîr-i Abdulkâdire şadr-ı Anaṭolı maḳâm (1248)

⁵⁷⁴ Tārīḥ-i tevcīh-i rütbe-i Rûm ili ba‘dehû Keçeci-zâde Abdulhalîm Efendi –E1

⁵⁷⁵ rütbe : pāye E1

⁵⁷⁶ E1.46b, E3.34a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁷⁷ Melek Paşa-zâde Abdulkâdir Beg Efendinin Anaṭolı sadrına : Tārīḥ tevcīh-i sadâret-i Anaṭolı ba‘dehû Melek Paşa-zâde Mîr Abdulkâdir E3

⁵⁷⁸ kalb-i şâfdan : bâl ḥâlden E3

191⁵⁷⁹

Tārīḫ-i tevcīh-i pāye-i Anaṭolī ba' dehū Kıbrıs Muhaşşılı-zāde es-Seyyid
Mehmed Tahsin Beg⁵⁸⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kıldı şeh Abdulmecid yemm-i kerem Tahsîn Begiñ
Zât-ı irfân u kemâl-ârâsını luṭfa sezâ

- 2 Virdi tārīḫe ricāl Es' ad dilin sâ-pâş ile⁵⁸¹
Pāyesi Anaṭolınıñ Mîr Tahsîne revâ (1258)

192⁵⁸²Dîger⁵⁸³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Bu tārīḫi bulınca ṭoldı Es' ad feyz ile sîne
Becâdır pāyesi Anaṭolınıñ Mîr-i Tahsîne (1258)

193⁵⁸⁴

Yahyâ Beg Efendinin İstanbul kazâsına⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ E1.46b, E3.34b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁸⁰ Tārīḫ tevcīh-i pāye-i Anaṭolī ba' dehū Kıbrıs Muhaşşılı-zāde es-Seyyid Mehmed Tahsin Beg - E1

⁵⁸¹ tārīḫe ricāl Es' ad dilin sâ-pâş ile : her ferd-i ricāl Es' ad bu tārīḫe gönül E1

⁵⁸² E1.46b, E3.34b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁸³ Diger -E1

⁵⁸⁴ E1.46b, E3.34b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁸⁵ Yahyâ Beg Efendinin İstanbul kazâsına : Tārīḫ tevcīh-i kazâ-i İslâmbûl ba' dehū mîr sâbıku' z-zikr Yahyâ Beg E3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ced-be-ced sāhib-kerem ber sāhib-i zeyl-i himem
Şehr-i İslāmbūla hükmi-şer' i sārī eyledi
- 2 Es' adā oldum cerīde zīb bu tārīḥ ile
Mīr Yahyā hükmen İslāmbula cārī eyledi (1229)⁵⁸⁶

194⁵⁸⁷

Nāzınıñ dāru'l-hilāfa kādılığına

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Şirtü bi'l-fi'l-i kādıyān ḥālā
Rabb-i temmim umūrenā bi-rasūl
- 2 Qultü tārīḥen üdebā nūşūr
Es' adā kādıyān bi-İslāmbül (1250)

195⁵⁸⁸

Şerīf-zāde es-Seyyid Mehmed Ebu'l-hayr Efendinin dāru'l-hilāfa
kādılığına

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

⁵⁸⁶ E1 nüshasında tarih 1230, E3 nüshasında 1229 olarak yazılmıştır.

⁵⁸⁷ E1.47a, E3.34b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁸⁸ E1.47a, E3.35a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Semiyye muh̄biti Bu'l-ḥayr Efendi kim menāsıbdā
‘Afīf oldukları bī-ṣūbhe meṣhūd-ı avālimdir
- 2 Bulup bī-ḥadd safā Es‘ ad ahālī söyledi tārīḥ
Şerīf-zāde Efendi ehl-i İslāmbula hākimdir (1230)

196⁵⁸⁹

Nāzımın kendi niḳabına eyledikleri tārīḥdir⁵⁹⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Eyledi mevlā niḳabet manşıbın
Bū ‘Ubeyd dergeh-i āle nasīb
- 2 Yazdı taḥdīşen ḳalem tārīḥimi
Hamdulillāh oldu Şeyḥ-zāde naḳīb (1257)

197⁵⁹¹

Dīger⁵⁹²

Meḥ ūlū Fā‘ ilātün Meḥ ūlū Fā‘ ilātün

- 1 Yazdı bilā revīyyet ma‘ zūr tūt efendi
Endīşe ṭab‘ iyyet-i kilkiñ edībi oldu

⁵⁸⁹ E1.47a, E3.31b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁹⁰ Nāzımın kendi niḳabına eyledikleri tārīḥdir –E1

⁵⁹¹ E1.47a, E3.31b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁵⁹² Diger –E1

2 Oldı efendi ammā lafzan hıṭāb-ı fehvā
Vasfen degil ki hāṣā dinsün ma'îbi oldı

3 Hâtif görüp begendi târiḥ u pesendi
Vaḳ' a-nüvis Efendi eşrâf naḳîbi oldı(1257)

198⁵⁹³

Târiḥ-i neḳâbet-i 'İsmet Beg Efendi-zâde es-Seyyid el-Ḥâc Ârif Hikmet
Beg Efendi⁵⁹⁴

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Erş u istihkāk ile Mahmūd Hân tevcîh idüp
Oldı revnaḳ-bahş-ı cāh ehli fehūmuñ 'ârifi

2 Ya' ni 'İsmet Beg Efendi-zâdeyi kıldı naḳîb
Kim ma' ârifle odur cümle ḳurūmuñ 'ârifi

3 Nazm-ı tâzî u derîsi reşk-i ḥayyām u lebid
Görse tab' ın meşḳ ider a' lâm-ı Rūmuñ 'ârifi

4 Zîb-i ser-mesned ola her dem ki haḳḳ u bâṭılı
Farḳ ider ol fırḳa-i dāniş luzūmuñ 'ârifi

⁵⁹³ E1.47a, E3.31b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁹⁴ Târiḥ-i neḳâbet-i 'İsmet Beg Efendi-zâde es-Seyyid el-Ḥâc Ârif Hikmet Beg : Efendi Rengîn
Târiḥ-i neḳâbet-i 'İsmet Beg Efendi-zâde Mîr el-Ḥâc Ârif Hikmet Beg Efendi E3

- 5 Seyyid Es'ad buldı bu târîhde bî-ḥad şafâ
Oldı sâdete naḳīb ehl-i 'ulūmuñ 'ārifi (1243)

199⁵⁹⁵

Mîr-i müşārün ileyhiñ tahrîr-i nufûs me'mûriyetleriyle Filibeden
da'vetlerinde dinilen⁵⁹⁶

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Filibe semtine tahrîr-i nufûs itmek içün
Kendi Hikmet Beg Efendi gibi zât-ı vâkıf

- 2 Es'adâ yazdı kalem 'avdeti târîhinde
Geldi İslâmbûla şanı ile Mîr-i Ârif

200⁵⁹⁷

Târîḥ-i riyâset-i Hüsni Beg Efendi

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Görüp târîḥini kitâb-ı ferhân oldılar bî-şekk
Be-kâm oldı riyâset mansıbıyla müjde Hüsni Beg (1228)

⁵⁹⁵ E1.47a, E3.54a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁵⁹⁶ Mîr müşārün ileyhiñ tahrîr-i nufûs me'mûriyetleriyle Filibeden da'vetlerinde dinilen –E3

⁵⁹⁷ E1.47a, E3.35a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

201⁵⁹⁸

Tārīḥ-i riyāset-i sāniye-i Hāmid Beg Efendi

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Mahmūd Hān-ı ẓadr-dān ordudan isticlāb ile
Bir müstehakka virdi şān iḳbāl ile kıldı enīs
- 2 Oldı yerā' am nāḳıle tārīḥini intāk ile
Hāmid Beg istihkāk ile oldı sezā yine re'īs (1247)

202⁵⁹⁹

Sāhib-‘ ayār Ḥayrullāh Efendiniñ şehir-emāneti tārīḥi

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Cāh-ı Hayrullāh mahzın didi tārīḥin kibār
Şehir-emīni oldı müjde ‘ izz ile sāhib-‘ ayār (1228)

203⁶⁰⁰Re'īs Ārif Efendiniñ neclī Rā' if nām dīger Rā' if Begiñ pāyesine⁶⁰¹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

⁵⁹⁸ E1.47a, E3.35a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁵⁹⁹ E1.47b, E3.35b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁰⁰ E1.47b, E3.35b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁰¹ Re'īs Ārif Efendiniñ neclī Rā' if nām dīger Rā' if Begiñ pāyesine : Re'īsü'l-küttāb Ārif Efendi merhūmuñ neclī dīger Rā' if Begiñ Edirne kaçısı iken Mekke-i mükerreme pāyesine E3

- 1 Mîr-i 'ālî ka' be şâyandır merâtib kim odur
Edrene şhrinde hâlâ hâkim-i re' fet fezâ

- 2 Olsa⁶⁰² dildâde mevâlî Es' adâ târihine
Aldı Râ' if Beg Efendi rütbe-i Mekke sezâ (1242)

204⁶⁰³
Tüfenkci-başı Ârif Efendiniñ Edirne kazâsına târih-i muntehabdır⁶⁰⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Hâce-i cins-i hüner ya' ni Müderris-zâde
Nüsha-i zâtı anıñ câmi' i her bâb-ı 'ulüm

- 2 Hükümüni virdi bu târihde Es' ad-ı cāhıñ⁶⁰⁵
Hâkim-i Edrenedir Ârif-i erbâb-ı 'ulüm (1236)⁶⁰⁶

205⁶⁰⁷
Selîm Molla-zâde Mustafâ Mollanıñ Kudüs mevleviyyetine

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Mevleviyyet oldı şâyân şimdi bir maḥdûme kim
Ehl-i belde görmez eyyâmında rûy-ı zâlimi

⁶⁰² Olsa : Oldı E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli kelimenin altına yazılmıştır.)

⁶⁰³ E1.47b, E3.35b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁰⁴ Tüfenkci-başı Ârif Efendiniñ Edirne kazâsına târih-i muntehabdır E1

⁶⁰⁵ Es' ad-ı cāhıñ : cāh-ı 'ilmiñ E1

⁶⁰⁶ E1 nüshasında tarih 1235, E3 nüshasında 1236 olarak verilmiştir. (Bu beyit için bk. Ziya YILMAZER, a.g.e., s.19)

⁶⁰⁷ E1.47b, E3.35b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 İzzet u Es' ad müşerref oldu târîhin bulup
Mustafâ Mollâ şerefle Kudsün oldu hâkimi (1229)⁶⁰⁸
- 206⁶⁰⁹
- Kâyınları Şerîf-zâde Mustafâ Şemsî Molla ru'ûsına⁶¹⁰

Mef'ûlü Fâ' iâtün Mef'ûlü Fâ' ilâtün

- 1 Necl-i Şerîf-zâde girdi tarîk-i ' ilme
Kılsun dü-dest-i bahtı sadrı kemâle lemsî

- 2 Târîhi nûr oldu reşk itse meh sezâdır⁶¹¹
Burc-ı müderrisîne sa' d ile geldi Şemsî (1228)

Târîh-i mîlâd

207⁶¹²

Dâder-i kühterleri Mîr Mehmed Fazlullâhî tevellüdünden on sene sofra
muvaffak olduğu târîh-i müntehab

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

⁶⁰⁸ E1 ve E3 nüshasında aynı hatla farklı şairlere ait mısralar yazılmıştır. “Şaîhi zabtı vecihledir. Kemâ kâle'l-bülegâ”, “Nâdiri : Cennet-âbâd oldu Sultân Aḥmed ile Edrine”; “Nef'î : Edrine şehri mi bu ya gülşen-i me'vâ mıdır”

⁶⁰⁹ E1.47b, E3.35b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶¹⁰ Kâyınları Şerîf-zâde Mustafâ Şemsî Molla ru'ûsına E1 (Ayrıca E1 nüshasında bu başlığa ilave olarak “Molla Efendi maḥdümü Mehmed” yazılmıştır.)

⁶¹¹ nûr oldu reşk itse meh sezâdır : çün defîne Es'ad sürûr-ı sine E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli üste ilave edilmiştir.)

⁶¹² E1.48a, E3.38a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Peder merhûm bir pîr ile evvel
Herem vaktında mazhar oldu ' avne
2. Gelüp kudret didim târîhi şimdi
Bi-Fazlullâh Mehmed geldi kevne (1215)

208⁶¹³

Târîh-i velâdet necl-i sâni-i nâzım⁶¹⁴

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Virüp mevlâ Bahâ'eddîn Muḥmmmed nâm bir necli
Naḳīb Es' ad ḳulın ḳıldı ḳarîn-ı luṭf -ı nâ-ma' dūd
- 2 Didim üç gün ḳala savme toḡunca tām târîhin
Bu devrânda semiyye Naḳşîbend pîrâyede ma' bûd (1258)

209⁶¹⁵

İstanbûldan ma' zûl Şerîf-zâde hafîdi Mustafâ Efendi kerîmesinden
tevellûd iden kerîmesiniñ müntahab-ı târîhi⁶¹⁶

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

⁶¹³ E1.48a, E3.38a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁶¹⁴ Târîh-i velâdet necl-i sâni-i nâzım : Maḥdûm-ı şânîleri velâdetine târîh-i müntehabdır –E3

⁶¹⁵ E1.48a, E3.39a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶¹⁶ İstanbûldan ma' zûl Şerîf-zâde hafîdi Mustafâ Efendi kerîmesinden tevellûd iden kerîmesiniñ müntahab-ı târîhi E1 (Ayrıca E3 nüshasında der-kenara “Tevârîh-i mevâlîd-i mü'ennes” yazılmıştır.)

1 Hamdulillāh maḳdem-i duḡterle hengām-ı ŧebāb
Şem‘i bahtım buldı cem‘i ŧād-mānīde lumū‘

2 Toḡdı tārīḡi yūrekden Es‘ adā bi‘l-irticāl
Sāmiye Hānım cihāna kıldı meh gibi ṡulū‘ (1227)

210⁶¹⁷

Dīger⁶¹⁸

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Bintime tārīḡ yazdım cismime cānım gelüp
Zeynep virdi mehd-i kevne Fāṡımā Hānım gelüp

211⁶¹⁹

Āḡir⁶²⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Yazdı tārīḡın ḡalem hamd ola ṡurdı ‘ahd yine
Zeynep virdi Fāṡımā Hānım vūcūduñ mehd yine

212⁶²¹

Müşārün ileyh Şerīf-zāde-i nevābigden Edhem olan aḡanıñ oḡlı mīlādına
tārīḡ-i mūnteḡab⁶²²

⁶¹⁷ E1.48a, E3.39a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶¹⁸ Diger –E3

⁶¹⁹ E1.48a, E3.39b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶²⁰ Āḡir –E3

⁶²¹ E1.48a, E3.38b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶²² Müşārün ileyh Şerīf-zāde-i nevābigden Edhem olan aḡanıñ oḡlı mīlādına tārīḡ-i mūnteḡab –E3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Oğlı toğdı Edhemiñ hüsñ ile hân
Dürri-i Sâkıb tevellüd eyledi
- 2 Kilk-i Es' ad yazdı bu târih latîf
Mustafâ Sâ'ib tevellüd eyledi (1228)

213⁶²³

Târih-i velâdet-i necl-i şâ'ir-i mâhir Muḥammed Râsim Efendi⁶²⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nüktedân-ı hâcegân Râsim Efendi oldu şâd
Lutf idince makdem-i ferzend ile Rabb-i mecîd
- 2 Vechi var olsa Muḥammed ile sa'îd ism u laḳab
Kim meh-i mevlidde Es' ad⁶²⁵ dehre bedr-âsâ bedîd
- 3 Vâlidinden düşmesün ayru⁶²⁶ o her târihde⁶²⁷
Râsime izz u Muḥammed mevlidîn itsün sa'îd (1231)

214⁶²⁸

⁶²³ E1.48b, E3.38b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶²⁴ Târih-i velâdet-i necl-i şâ'ir-i mâhir Mehmed Râsim Efendi –E3

⁶²⁵ E1 ve E3 nüshasında “oldı” kelimesi karalanarak “Es' ad” yazılmıştır.

⁶²⁶ düşmesün ayru : olmasun mehcür E3

⁶²⁷ târihde : târihin E3

⁶²⁸ E1.48b, E3.38b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kethudā-yı devlet İbrāhīm Efendiniñ meded
Genc iken itmişdi maḥdūmın vebā hurd u hamīr
- 2 Bir cenīni ḳalmış idi eyledi şimdi zuhūr
Ceddesiyle māderin şād itdi ol mīr-i saġīr
- 3 İtdi ihyā vālidī nāmın didim tāriḥini
'Ömr-i Abdulkādiri efzūn ide hayy-i ḳadīr (1228)

217⁶³⁴

Tāriḥ-i mevlid-i Kerīme-zāde-i Kethudā-yı devlet-i 'aliyye Pertev
Efendi⁶³⁵

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Kethudā Beg ki Ebu'l-faẓl-i müsellim-asā
Pertev-i re'yi olur rāh-ı savāb üzre delīl
- 2 Oldı mīlād-ı ḥafīd ile ḳarīn-i elṭāf
Ya'ni ḥaḳ duḡterine ḳıldı kerem necl-i necīl
- 3 Laḳab-ı pāki Cemīl ism-i laṭīfī Mahmūd
Peder u māder u ahvāli asīl ibn-i asīl

⁶³⁴ E1.49a, E3.37a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶³⁵ Tāriḥ-i mevlid-i Kerīme-zāde-i Kethudā-yı devlet-i 'aliyye Pertev Efendi –E3

Müşārūn ileyh Şerîf-zāde kâynı kerîmesi mîlâdına mûntehab-ı târîh⁶²⁹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Akrabâımızdan Hasan Ağayı şād itdi Hudâ
‘Âleme oldukda pūr-ı nūr bahşı rû-nümün
- 2 Eyleyüp Es' ad du' â târîhîni nazm eyledi
‘Ömr-i Abdulkâdiri hayy-i kâdir ide füzün (1227)

215⁶³⁰

Târîh-i mîlâd-i hafîd-i ‘Arab-zāde Hamdullâh Efendi⁶³¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Hamdulillâh hazret-i kâdı-i İstânbûl kim
Buldı mîlâd-ı hafîdi ile envâ'-ı refâh
- 2 Şükr idüp yazdı veķâyî' kâtibi târîhîni
Eyleye efzün Muhammed Şakiriñ ‘ömrin ilâh (1239)

216⁶³²

Merhûm İbrâhîm Kethüdâ-zāde Mîr Abdulkâdiriñ mahdûmı mîlâdına⁶³³

⁶²⁹ Müşārūn ileyh Şerîf-zāde kâynı kerîmesi mîlâdına mûntehab-i târîh –E3

⁶³⁰ E1.48b, E3.38a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶³¹ Târîh-i mîlâd-i hafîd-i ‘Arab-zāde Hamdullâh Efendi –E3

⁶³² E1.48b, E3.38b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶³³ Merhûm İbrâhîm Kethüdâ-zāde Mîr Abdulkâdiriñ mahdûmı mîlâdına –E3

- 2 Söyledim on sāl soñra mahlasın ïhâm idüp
Mehd-i kevne girdi ‘Osmân eyleye kemâl ilâh (1218)

222⁶⁴⁵

Tārîḡ berây-ı duḡter-i Vâli-i Erzirûm Es‘ ad Paşa der sefâret-i Ĩrân⁶⁴⁶

Mef‘ ûlü Fâ‘ ilâtün Mef‘ ûlü Fâ‘ ilâtün

- 1 Vâli-i Erzirûmuñ milâd-ı duḡteriyle
‘İyd üzre ‘ıyde el-an ḡalk itdi haḡ bahâne

- 2 Es‘ ad nola virirse tārîḡe dîl melâ’ik
Şevvâl idi geldi Zeyneb Ḥânım cihâne (1251)

223⁶⁴⁷

Tārîḡ-i milâd zâde-i şâ‘ ir Zihnî der-Erzirûm⁶⁴⁸

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 Yaşasun Zihnî-i Bayburdîye
Bir veled eyledi ihsân Allâh
- 2 Mahlasın eyledi tārîḡ ïhâm
Toḡdı Yûsuf ide vâhid âḡâh (1251)

⁶⁴⁵ E1.49b, E3.37b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁴⁶ Tārîḡ berây-ı duḡter-i Vâli-i Erzirûm Es‘ ad Paşa der-sefâret-i Ĩrân –E3

⁶⁴⁷ E1.49a, E3.37b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁴⁸ Tārîḡ-i milâd zâde-i şâ‘ ir Zihnî der Erzirûm –E3

- 7 Es' adā tārīḥini ḳılsun musallīler sala
Ma' bed-i pāki binā itdi ricālīñ ' Ārifi

225⁶⁵³

Barut-ḥāne Nāzırı ve Mısır Ƙapusu Kethudāsı Necīb Efendiniñ Tirede
inşā eyledigi dāru'l-kütübüñ tārīḥ-i müntehabıdır⁶⁵⁴

Mef' ūlü Mefā' ilün Fe' ūlün

- 1 Dībāce-tırāz-ı nüsha-i ḥayr
Ya' ni ki ricālīñ ercümendi
- 2 Yapdı Tirede o rüşenā dil
Bir dār-ı kitāb-ı dil-pesendi
- 3 Tārīk idi lafzan oldı enver
Ya' ni Tire şimdi şu' lelendi
- 4 Ol rütbe metīn bināña lāyık⁶⁵⁵
Hāfız-ı kütüb ola Tāşkendi
- 5 Tārīḥini Es' ad itdi te'līf
Vaḳf itdi kütüb Necīb Efendi (1243)

⁶⁵³ E1.49b, E3.24a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁵⁴ Barut-ḥāne Nāzırı ve Mısır Ƙapusu Kethudāsı Necīb Efendiniñ Tirede inşā eyledigi dāru'l-kütübüñ tārīḥ-i müntehabıdır –E3

⁶⁵⁵ B1 mısra E3 nüshasında karalanmıştır.

226⁶⁵⁶

Silāhdār hazret-i şehir-i yâri ‘Ali Ağaniñ Tarabyada ta‘mîr eylediği
ma‘bedin târihi⁶⁵⁷

Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün

- 1 İmāmu’l-müslimîn-i Mahmūd Hân dād-fermāniñ
Silāhdār-ı mekârim kârı itdi hayrını îfâ

- 2 Harâb olmuş iken ‘Osmân Re’is isminde bir zâtın
Müesses kıldığı işbu ‘ibâdet-gâh-ı rûh-efzâ

- 3 İdüp tecdîd ol ‘âlî güher-i Es‘ad idem târih
‘Ali Ağa ola maqbûl kıldı ma‘bedi ihyâ⁶⁵⁸

227⁶⁵⁹

Târih-i çeşme-i sadr-ı esbak Selîm Paşa der kırye-i Biğädüs⁶⁶⁰

Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün

- 1 Semiyye fahr-ı ‘âlem sadr-ı vâlâ kıadr-ı esbak kim
Biğädüsda⁶⁶¹ o ‘âlî-câh-ı icrâ itdi bu me‘âlî

⁶⁵⁶ E1.50a, E3.23b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁵⁷ Silāhdār hazret-i şehir-yâr ‘Ali Ağaniñ Tarabyada ta‘mîr eylediği ma‘bedin târihi –E3

⁶⁵⁸ ihyâ : vâlâ E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli der-kenara yazılmıştır.)

⁶⁵⁹ E1.50a, E3.24a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁶⁰ Târih-i çeşme-i sadr-ı esbak Selîm Paşa der kırye-i Biğädüs E1

⁶⁶¹ E1 ve E3 nüshasında “Biğädüsda” kelimesinin üzerine “Buğadus” yazılmıştır.

- 2 Du' ā-yı hāss-ı ebnā-yı sebīli eyledi iḥrāz
Bi-vefk-i maṭlab-ı dil-ḥāh-ı icrā itdi bu me'āl
- 3 Terāveş eyledi tāriḥ-i dil-cū kil-k-i Es' addan
Selīm Paşa li-vechillāh-i icrā itdi bu me'āl (1244)

228⁶⁶²

İrān sefāretinde kâtibu's-sırî olan ḥācegāndan Velî Efendiniñ sılası olan
Ayâşda ta' mîr eyledigi câmi' -i şerîfe tāriḥ⁶⁶³

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Reng-i aḥzarla gören bu ma' bedi virse sezā
Ḳaddine bir pîr giymiş san ki sebzîn cübbeyi
- 2 Sakfı tecdîdinde yazdım Es' adā tāriḥini
Rüşdî-i dānā çevirdi câmi' e bu ḳubbeyi (1252)

Tevāriḥ-i nişîmen-gāh u menzil

229⁶⁶⁴

Tāriḥ-i hāne-i Keçeci-zāde ' İzzet Molla Efendi⁶⁶⁵

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

⁶⁶² E1.50a, E3.23b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁶³ İrān sefāretinde kâtibu's-sırî olan ḥācegāndan Velî Efendiniñ sılası olan Ayâşda ta' mîr eyledigi câmi' -i şerîfe tāriḥ –E3

⁶⁶⁴ E1.50a, E3.36a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁶⁵ Tāriḥ-i hāne-i Keçeci-zāde ' İzzet Molla Efendi –E3

1 Hândân-ı sühanverân-ı zamân
Şâh-beyt-i kasîde-i udebâ

2 Ya'ni 'İzzet Efendi kim câyı
Olsa ser-mend-i fuḥûl-i sezâ

3 Aldı Beglerbeginde bir menzil
Ḳadri gibi bülend u bî-hemtâ

4 Ola dâru's-surûr o maḥdûma
Ṭura tâ kim bu mesken u dünyâ

5 Yazdı Es'ad bu bâbda târîḥ
'İzzeti buldı ḥâne-i vâlâ (1232)

230⁶⁶⁶

Târîḥ-i İmâm-ı sâni-i şehr-i yârî⁶⁶⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Bende-i dâ'î-i ḥâḳân ya'ni Zeynelâbidîn
Zîb-i şadr-ı ḥâne-i feyz ola bir vefḳ-i merâm

2 Oldı ḳurbünde sarây-ı cennet-âsânîñ ḳonâḳ
Sâye-i Sulṭân-ı Mahmûdu's-şiyemde ol hemâm

⁶⁶⁶ E1.50b, E3.36a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁶⁷ Târîḥ-i İmâm-ı sâni-i şehr-i yârî E1

- 3 Eyledim naķş-ı kitāba Es' adā tārīhini
Oldı menzil-gāh imām-ı şānī-i şāh-ı enām (1240)

231⁶⁶⁸

Tārīh-i hāne-i Hacı Sādık Efendi⁶⁶⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Haķķ mu' ammer ide Kassām Efendiye ki feyz
Bāb-ı fazlında gelür tab' -ı hüner mendāne

- 2 Bir neşīmingeh olup eyledi ta' mīr ammā
Döndi hūr-i felege şemse-i her keşāne

- 3 Bāb-ı iķbāl virür mısra' ı tārīhine dil
Sādık-ı ehl-i ' ulüm oldı münāsib hāna (1233)

232⁶⁷⁰

Defterdār Ali Necīb Beg Efendiniñ eşter eylediği Tāhir Efendi Konağı⁶⁷¹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dil virir tārīhine imlāsı tāk
Aldı Defterdār Beg bālā konāk⁶⁷² (1248)

⁶⁶⁸ E1.50b, E3.36a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁶⁹ Tārīh-i hāne-i Hacı Sādık Efendi E1

⁶⁷⁰ E1.50b, E3.36a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁷¹ Defterdār Ali Necīb Beg Efendiniñ eşter eylediği Tāhir Efendi Konağı –E3

⁶⁷² E1 nüshasında der-kenara “Olsa tārīhe nola dil-dāde-i tāk” yazılmıştır.

Tevārīh-i Şitā-yı Mecmu' a-i Pīrā

233⁶⁷³

Rûm iliyi ikinci def a teşrîf-i şāhāneyi hāvī Āyātu'l-ḥayr nāmında
yazdıkları risāleniñ tārīḫi⁶⁷⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Nola gül-geşt-i hümayūnı mübīn eseriñ
Dinse ger nām virür bārına āyātu'l-ḥayr

- 2 Oldı manḳūt-ı redīf-i iki tārīḫ Es' ad
Dindi Sulṭān-ı Cihān kārına āyetu'l-ḥayr (1253)

234⁶⁷⁵

Tārīḫ-i Sākī-nāme-i nev-ṭarḫ Aynī Efendi⁶⁷⁶

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Nola ḥacū-yı ' asrīñ ḥāme-i ' izbu'l-beyānından
Terāveş eyleyen nazma dinilse sükkeriñ Aynī
- 2 Sezā-cām olsa dildāde-i mey tārīḫini Es' ad
Leṭāfetde bu Sākī-nāme oldı gevheriñ Aynī (1247)

⁶⁷³ E1.51a, E3.49a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁷⁴ Rûm iliyi ikinci def a teşrîf-i şāhāneyi hāvī Āyātu'l-ḥayr nāmında yazdıkları risāleniñ tārīḫi – E3

⁶⁷⁵ E1.51a, E3.53a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁷⁶ Tārīḫ-i Sākī-nāme-i nev-ṭarḫ Aynī Efendi – E3

235⁶⁷⁷Nuḥbe şerhine târiḥ-i munteḥab⁶⁷⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 İşbu şerhi Baba Köyli Fâzılûn
Yazdı tahkikâne kil-k-i âgehî
- 2 Feyz-i aḳdesle zevāya oldı mı
Fğrisu'l-hayl-i ma' ârifden tehi
- 3 Eyledi târiḥi Es' ad taḥşiye
Oldı şerh-i Nuḥbe-i Vehbî behî (1257)

236⁶⁷⁹Târiḥ-i munteḥab berây-ı tertîb-i dîvân-ı Mîr Mehmed Tahir Selâm⁶⁸⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 İşbu divân-ı belîğ ile nola
Dinse Tâhir Bege ger mîr-i kelâm
- 2 Yazdı tertîbine Es' ad târiḥ
Koydı pākize eşer Mîr-i Selâm

⁶⁷⁷ E1.51a, E3.51b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁷⁸ Nuḥbe şerhine târiḥ-i munteḥab –E3⁶⁷⁹ E1.51a, E3.51b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁸⁰ Târiḥ-i munteḥab berây-ı tertîb-i dîvân-ı Mîr Mehmed Tahir Selâm –E3

237⁶⁸¹

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

- 1 Olmuş iken şadef-i dūr-i zāt-ı hem-bere
Kılmaz mı ümm u vālidī hiç cenneti maķar
- 2 Vasl-ı e'imme üzre bu dūrce olundı derc
Cevher gibi maķāl-i fuḥūl-i şafā nazar
- 3 Allāh Saçaķlı-zādeye rahmetle luṭf ide
Haķķā ki silk-i maṭlaba virmiş nice dūrer
- 4 Ol fāzılıñ kelāmını Türkiye naķl ile
İhvān-ı dūnye hidmeti ḳasd itdi kilk-i ter
- 5 Islāh idüp ḳuşūrımı ḳayr ile zıkr u yād
Oldı niyāz-ı 'abd-ı dūr-i ḫāliḳu'l-beşer
- 6 Yā Rabb ola selāmet-i dāreyn-i Es'ada
Sermāye işbu tercūme-i ḳavl-i mu'teber
- 7 Bī-gāye infirāc ile tāriḫ yazdı kilk
İslām-ı vālidānde musaṭṭar behī eşer (1257)

⁶⁸¹ E1.51a, E3.47b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

238⁶⁸²Takrîz-i Mecmu' a-i Şehnâme-i Müntehabât-ı Kemâl Efendi⁶⁸³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Kemâleddîn Efendi kim Hudâ 'ömrin füzûn itsün
Târîk-i hâcegân içre odur 'ilm âşinâ haqqâ

733838

- 2 Talup gâvvâs-ı fikri lücce-i Şeh-nâmeye yekser
Çıkardı bir nice dürr-i girân-şadr eyledi imlâ

- 3 Nice dürr-i sühan kim her biri faşlu'l-hıttâb-âsâ
Olur pîrâye-i sadr-ı 'arûs ma' nâ-i inşâ

- 4 Bunuñ gibi nice âşâr-ı hayr eş'âr-ı nev-şarha
Muvaffâk eylesün kilik-i hüner-âmûzını Mevlâ

- 5 Yazıldı Es' adâ mecmu' a-i takrîze târihi
Kemâle dâldır bu cem' -i eş'âr-ı cevâhir zâ (1251)

239⁶⁸⁴

Târîh-i tahrîr-i dîvân-ı Surûrî be-şâhîb-i dîvân

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

⁶⁸² E1.51b, E3.53a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁸³ Takrîz-i Mecmu' a-i Şehnâme-i Müntehabât-ı Kemâl Efendi : -E3⁶⁸⁴ E1.51b, E3.53b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Surūrīniñ dūr-i şî' rine tār-ı haṭṭ-ı dilberin
Münāsibdir olursa ey güher senc-i ma' ānī silk
- 2 Ben imlā eyledim dīvān-ı cān-baḥşā-yı merḥūmı
Yeridir üstüne rey ki bedel sen tīr u cevher silk
- 3 Gülistāne yazılsun Es' adā tārīḥ-i taḥrīrin
Bu eş' ār-ı nevī faşl-ı bahār içinde yazdı kilk (1229)

240⁶⁸⁵Tārīḥ-i ṭab' -ı dīvān-ı Seyyid Hasan Aynī⁶⁸⁶

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 İdüp maḥdūmı Ġālīb ṭab' ile tertībine kūşe
Nizām-ı ' Aynī-i merḥūm el-haḳḳ oldı ' ālem-gīr
- 2 İder temsīli tārīḥinde Es' ad ḳalb-i ṭab' ihām⁶⁸⁷
Nola ' Aynī-i nev-dīvān-ı maṭbū' eylese tenvīr (1257)

241⁶⁸⁸Tārīḥ-i hitām-ı ṭab' -ı şakk-i Debbāg-zāde⁶⁸⁹

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

⁶⁸⁵ E1.51b, E3.51b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)⁶⁸⁶ Tārīḥ-i ṭab' -ı dīvān Seyyid Hhasan Aynī -E3⁶⁸⁷ ihām : imdād E1⁶⁸⁸ E1.51b, E3.51b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁶⁸⁹ Tārīḥ-i hitām-ı ṭab' -ı şakk-i Debbāg-zāde E1

1   Tab‘ u temsîl kıldı ‘ abd-i fakîr
Luṭf-ı şehle bu nüsha-yı evvel

2   Dindi⁶⁹⁰ târîhi Es‘ ada maṭbū‘
Şakk-i Debbâg-zâde oldu güzel

242⁶⁹¹

Ḥākân-ı cennet-mekân merhûmuñ ‘ azîmet-i ûlâlarını ḥavî Sefer-nâme-i
ḥayr eşerleri zuhûrında muharrerdir⁶⁹²

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1   Kâsd-i ḥayr ile sefer eyledi Sultân Mahmûd
Oldı şādân-ı kerem gördiği büldân u ḳurâ

2   Es‘ adâ ol seferi nâṭık olan mazbaṭanın
Nâm u târîhi Sefer-nâme-i ḥayr olsa sezâ (1247)

243⁶⁹³

Nüşa-i diger

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1   Bâdî-i nehẓat-ı Sultân Mahmûd
Niyyet-i ḥayr-ı keremdir lâ-ğayr

⁶⁹⁰ E3 nüshasında “Dindi” kelimesinin üzerine “Oldı” yazılmıştır.

⁶⁹¹ E1.51b, E3.47b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁹² Ḥākân-ı cennet-mekân merhûmuñ ‘ azîmet-i evlâlarını ḥākî Sefer-nâme-i ḥayr eşerleri zuhûrında muharrerdir –E3

⁶⁹³ E1.52a, E3.47b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Lāyık ol nüshanıñ olsa Es'ad
Nām u tārīhi Sefer-nāme-i hayr

244⁶⁹⁴

Dāru'l-ḥulafā kadılıklarında es'ar sicilli bālāsına yazdıkları dībācedir

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

- 1 Bi-hamdillāhi zī-fi'l cemilen
Ve tasliye 'alā tahe'l-becilen

- 2 Fe-hāzā raḡku tes'irin ilāhī
Li-men lā-ḡah ve ekrem bi'l-cezilen

- 3 Ve ḡarrar fīhi Es'ad ba'zı şey'in
Ricā'en 'avnu rāzeḡu'l-celilen

- 4 Hüve'l-ḡadı bi'l-İslambül ḡālen
'Avizen luṡfu ḡāliḡu'l-vekilen

- 5 Fe-kān bedā'e fī üle'l-cemādīn
Li-'āmil ḡarnı fāḡsib yā ḡalilen⁶⁹⁵ (1250)

⁶⁹⁴ E1.52a, -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁹⁵ Güzel işler sahibi Allaha hamd u senalar / Tahe'l-becile (Hz. Muhammede) salat ve selam olsun / Bu Allah'ın gönderdiği bir haberdır, belgedir / Bu nimet Allah tarafından ikram olunan kişi içindir / Es'ad bazı şeyleri kaleme almıştır / Allah'ın rızıkına nail olmak için / Bu kadı hala İstanbul'da görevlidir / Yaratıcının lutfuyla / Cemāzi'l-evvelde başladı / Ey dost asrın başında bunu hesapla

245⁶⁹⁶

‘İsmet Beg Efendi-zāde Ārif Hikmet Beg Efendiniñ āvān-ı tadrīsde ibtidā
ki hacc-ı şerīfe ‘azīmetine tārīh-i mūntehabdır

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Necl-i ‘İsmet Beg ki her vādide bī-aqrāndır
Zādegān-ı ehl-i tadrīs içre bī-reyb u merā
- 2 Tā‘ atı haḳda şüyūhī sābıḳ oldı genc iken
Sarf-ı genc ile idüp isḳāt-ı haccın bī-riyā
- 3 Fāl idüp ‘azminde Es‘ ad söyledim tārīhini
Hacca niyyet ḳıldı Ārif Beg nasīb oldı aña

246⁶⁹⁷

İsmet Beg-zāde Abdullāh Begin izdivāc tārīhidır⁶⁹⁸

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Te’ehhül eyledi necl-i necīl-i Mīr ‘İsmet kim
Muhādım içre oldur dāniş u ‘irfānla mahsūd
- 2 Du‘ā ile didi ‘aḳdında Es‘ ad işbu tārīhi
Tezevvüc itdi Abdullāh Beg İzed ide mes‘ūd (1227)

⁶⁹⁶ E1.52a, -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁹⁷ E1.52a, E3.37a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁶⁹⁸ İsmet Beg-zāde Abdullāh Begin izdivāc tārīhidır –E3

247⁶⁹⁹

Dîger⁷⁰⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Ola evlâdınıñ târîḥ-i mîlâdıyla mesrûrî
İdüp ' aḳd-i tezevvüc ḳıldı ' Abdullâh Beg sûrî (1227)

248⁷⁰¹

Ḳadı-köyli Ḥâce Efendi ve Şeyh Mehmed dinmekle meşhûr fâzılın
te'ehhûline mûnteḥab⁷⁰²

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ulün

- 1 Nikât-ârâ-yı dersu'l-'âm k'oldı
Müderrisler gurûhı ercümendi
- 2 Zifâfında o hem nâm-ı benîniñ
Eḥibbâ çeşm-i sûrını begendi
- 3 Şerîki Es' ad imlâ itdi târîḥ
Te'ehhül eyledi Ḥâce Efendi

⁶⁹⁹ E1.52b, E3.37a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁰⁰ Diger E1

⁷⁰¹ E1.52b, E3.37a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁰² Ḳadı-köyli Ḥâce Efendi ve Şeyh Mehmed dinmekle meşhûr fâzılın te'hiline mûnteḥab –E3

249⁷⁰³Tārīḥ-i mūntehab izdivāc-ı necl-i Şerīf-zāde Şemsi Molla⁷⁰⁴

Mefā' ilūn Mefā' ilūn Fe' ulūn

- 1 Edīb-i ehl-i 'ilmiñ necl-i pāki
Tezevvüc sūrına haḳḳā özendi
- 2 Görüp 'aḳd-i şüreyyā gūne 'aḳdīn
Felekde müşteri zühre begendi

- 3 Sezā yazılsa levh-i bedre tārīḥ⁷⁰⁵
Te'ehhül kıldı Şemseddīn Efendi

250⁷⁰⁶Mūmā ileyhiñ haṭṭına⁷⁰⁷

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Mustafā Mollā Efendi-zāde irsāl eyledi
Hilyesin iḳbāl kıldıḳda sa' ādet ile 'ıyd⁷⁰⁸
- 2 Es' adā bī-ḥad du' ā ile didim tārīḥini
Hilyesin Şemsi Efendiniñ kıla Mennān sefid (1226)

⁷⁰³ E1.52b, E3.37b, -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁰⁴ Tārīḥ-i mūntehab izdivāc-ı necl-i Şerīf-zāde Şemsi Molla : -E3⁷⁰⁵ Sezā yazılsa levh-i bedre tārīḥ : Yaza Es' ad levh-i māhe tām tārīḥ E3⁷⁰⁶ E1.52b, E3.36b, -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁰⁷ Mūmā ileyhiñ haṭṭına -E3⁷⁰⁸ kıldıḳda sa' ādet ile 'ıyd E1 (E3 nüshasında bu kısım silinmiştir.)

251⁷⁰⁹

Pādişāh-ı ‘ālem-penāh Sulţān Mahmūdu‘ s-siyer merhūmuñ
şehzādeliklerinde ser-ķahve-i sānīleri behcet  ıraqlı ına tārīḥ⁷¹⁰

Mefā‘  l n Mefā‘  l n Mefā‘  l n Mefā‘  l n

- 1  erā  itdi ikinci ķahveci ba ısını  imdi
 eh-i d nd ra  ehz de iken itmi  idi ḥidmet

- 2 Sez d r hatt-ı t r ḥi yazılsa gerden-i ḥ ra
G zel n n-p re ile lihye irs l eyledi Behcet (1228)

252⁷¹¹

N  ım n  aḥb b  hem-civ r ndan bir z t n hilyesine

F ‘  l t n F ‘  l t n F ‘  l t n F ‘  l n

- 1 Eyledi y r n bu y zden resm-i t r ḥe ved d
 ıldı  br ḥ m Efendi hilye-i zib  k   d

253⁷¹²

Eni teleri mev l den Yazıcı-z de  br ḥ m Efendinin maḥd m 
hilyesine⁷¹³

⁷⁰⁹ E1.53a, E3.36b, -E2, -E4, -E5, - 1

⁷¹⁰ P di  h-ı ‘ lem-pen h Sul  n Mahm du‘ s-siyer merh mu   ehz deliklerinde ser-ķahve-i s n leri behcet  ıraqlı ına t r ḥ –E3

⁷¹¹ E1.53a, E3.37a, -E2, -E4, -E5, - 1

⁷¹² E1.53a, E3.36b, -E2, -E4, -E5, - 1

⁷¹³ Eni teleri mev l den Yazıcı-z de  br ḥ m Efendinin maḥd m  hilyesine E1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Haḳ mu' ammer ide ḥāher-zādemiz
İtdi icrā sūnnet-i ḥayru'l-‘ ibād
- 2 Oldı tārīhi güzel⁷¹⁴ bī-ḳıl u ḳāl
Ḳıldı sādıḳ rīş-i zībā-yı küşād (1224)

254⁷¹⁵

Ne' uzü-billāh ' illet-i sevdā ile Şehzāde Cāmi' i Mināresinden ilḳā iden
Ḳoltuḳcı Hasana dā'ir tārīh-i mūntehabdır⁷¹⁶

Mefā' ilün Fe' ilālün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 ' İḳāl ' aḳlı Ḥudā bağlamazsa pāy-ı dīle
Atar mehālike ' abd-i kemīne kendini
- 2 Ta' aḳḳul eyle şu tārīhi düşme sevdāya
Mināreden biri atdı kendini zemīne (1228)

⁷¹⁴ Oldı tārīhi güzel : Hüsn-i tārīh Es' adā E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli alta ilave edilmiştir.)

⁷¹⁵ E1.53a, E3.54b, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (bk. Ziya YILMAZER, a.g.e, s.488)

⁷¹⁶ Ne' uzü-billāh ' illet-i sevdā ile Şehzāde Cāmi' i Mināresinden ilḳā iden Ḳoltuḳcı Hasana dā'ir tārīh-i mūntehabdır –E3

255⁷¹⁷Vākı‘a-i Fāci‘a-i Selīmiye⁷¹⁸

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Zorbalarla tolup Āt-meydānı
Gitdi yekser berekāt-ı āfāk

- 2 Şeh Selīm indî bu târîhde hayf
Yañlış oldı harekāt-ı āfāk (1222)

256⁷¹⁹Tārîh-i Rahmî-i Kırımı berây-ı keştin Nâdir Şâh⁷²⁰

Fâ‘ilātün Fâ‘ilātün Fâ‘ilātün Fâ‘ilün

- 1 Feyz-i rûhâniyyet-i ünsî ‘öşürle söyledim
Eyledi bâzice-i eyyâm Nâdir Şâhı mât (1160)

257⁷²¹Tashîh in târîh⁷²²

⁷¹⁷ E1.53a, E3.54a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷¹⁸ Vākı‘a-i Fāci‘a-i Selīmiyye E1

⁷¹⁹ E1.53b, E3.54a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷²⁰ Tārîh-i Rahmî-i Kırımı berây-ı keştin Nâdir Şâh - E3

⁷²¹ E1.53b, E3.54b, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷²² Tashîh in târîh: Eyyâm-ı târîh merķûm-i Rahmî E3

Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün

- 1 Hengāme-i Nādirde bu tārīḥ-i ġarībi
Rahmī on iki nākıs iken eylemiş inşā
  - 2 Kıldım anı itmām bulup vezn-i digerde
Hem-sebk olarak mısra' -ı berceste-i ra' nā
  - 3 Eyyāma bedel āhir-i mısra' da yazıldı
İşkeste-i zebān qalem-i ' ācz ile dünyā
  - 4 İtmām-ı⁷²³ kuşūr eyledim ammā şu kadar kım
Oldı bu hesāb üzrede bir zā' idi peydā
  - 5 Ol zā' idi kaldırmak için cā' izesini
Luṭf-ı şehenşāhiye bedel ile eyledim imlā
  - 6 Ferzāne o mansūbe-i tārīḥ bulındı
Şerḥinden oḡu metnini ey tab' -ı muşaffā⁷²⁴
- 258⁷²⁵
- Tārīḥ-i ṭab-ı şerḥ-i Gülistān⁷²⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

⁷²³ İtmām : İkmāl E3

⁷²⁴ oḡu metnini ey tab' -ı muşaffā : oḡur metnini bülbul-veş elibbā E3

⁷²⁵ E1.53b, E3.52a, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁷²⁶ Tārīḥ-i ṭab-ı şerḥ-i Gülistān -E3

- 1 Safha-i iqbālını Mahmūd Hānūn ser-te-ser
Luṭf-i āṣārıyla imlā eylemiş kil-k-i ezel
- 2 Nev-be-nev şirāze-bend-i nüsha-i ḥayr⁷²⁷ olmada
Riṣte-i iḥsānla zāt-ı⁷²⁸ kerīmi mā-hisal
- 3 Seyyimā neşr-i ‘ulūma şöyle revnaķ virdi kim
Mübtedīler oldılar ‘asrında Ḥacūye bedel
- 4 Kayd-ı istiktāb-ı nüsha virmesün zahmet idüp
Emr-i ṭab‘ a ihtimām itdi ‘alā vechu’l-emel
- 5 İşte ez cümle Gülistān şerhi sevdi kim odur
Fārisīniñ fehm-i ḥall-i sebkine aşl u maḥal
- 6 Bende-i dīrine Es‘ad ṭab‘ına me‘mūr olup
İrdi encāma bi-ḥamdullāh ol ḥayru‘l-‘amel
- 7 Nüsha-i maṭbu‘asın şehir-i Sıtanbūldan alup
Bülbül-i ṭab‘-ı belīgān eylesün terk-i kesel
- 8 Pür hezār-ı dil-sitān geldi didi tāriḥini
Yetdi sevdā-i Gülistān ṭab‘ı oldu bī-bedel (1249)

---

⁷²⁷ ḥayr : feyz El

⁷²⁸ zāt-ı : dest-i El

259⁷²⁹Diğer⁷³⁰

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Riyāz-ı metn-i ' irfān ' ahd-ı hān Mahmūd-ı ' Adlīde
Nesīm-i himmetiyle oldu gül faşlı gibi meşrūh
- 2 Nola ṭab' -ı lebb Es' ad tevārūd itse tāriḥe
Basıldı Gül-sitān sūdīsi oldu bir gül-i memduḥ (1249)

260⁷³¹Tāriḥ-i ṭab' -ı Gülistān⁷³²

Fe' ūlün Fe' ūlün Fe' ūlün Fe' ūl

- 1 Çoğalmaḡda ehl-i hūnerle kitāb
Zamān-ı şeh-i dār-i meşmūlde
- 2 Bu tāriḥ-i maṭbu' ada Es' adā
Basıldı Gülistān Sitanbūlda (1255)

261⁷³³

⁷²⁹ E1.53b, E3.52a, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁷³⁰ Diğer -E3

⁷³¹ E1.53b, E3.52a, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁷³² Tāriḥ-i ṭab' -ı Gülistān -E3

⁷³³ E1.53b, E3.51a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

Şeyhulislām Mekkī-zāde Efendi Һazretleriniñ teberrüken tab‘-Һānede
 Һab‘ itdirdikleri vālidleri Mehmed Mekkī Efendiniñ tevessül nāmıyla
 mesmī Kasīde-i Bürde Şerhi Һitāmına⁷³⁴

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Sāhibu’l-bürde nebiyy-i medenī hidmetini
 Şāh-ı Mahmūd-şiyem kılmada her dem ifā
- 2 İşte bu şerh-i şerīfu‘r-raḡam-ı Mekkīniñ
 Neşrine bā‘is olup itdi kerāmet icrā
- 3 Nice şerh ol kim anıñ metn-i laṭīfī bürde
 Nice bürde ki odur na‘t şeh-i Һired u serā
- 4 Oldı yek-dīger ile şīr u şeker ma‘nāda
 Nola dil-teşne-i ‘irfānı iderse ervā
- 5 Şöyle Һal eylemiş ol nazm-ı cevāhir ḡadri
 Me’ haz-ı cümle funūn itse sezādır ‘ulemā
- 6 İsm-i sāmīsi tevessüldür olur ey tālī
 İktisāb-ı emel-i Һayra vesīle ḡaḡḡā

⁷³⁴ Şeyhulislām Mekkī-zāde Efendi Һazretleriniñ teberrüken tab‘-Һānede Һab‘ itdirdikleri vālidleri
 Mehmed Mekkī Efendiniñ tevessül nāmıyla mesmī kasīde-i bürde şerhi Һitāmına –E3

- 7 Şāriḥe rahmet ide hazret-i ḥaḳḳ kim ḥalefi
Tab'ına oldu murahhas idicek istid'ā
- 8 Ya'ni müfti-i zamān 'Āsım Efendi kim odur
Dā'i-i mü'temen-i bād-ı şeh-i dād-ārā
- 9 Bu eṣer hāsılı bā-himmet-i şeyhulislām
Sāye-i ṣāh-ı kerem-verde çoğaldı hālā
- 10 Es' adā maḥrec-i tāriḥi dil-i pākimdir
Oldı maṭbū' ı Sitānbūlda tevessül zibā

262⁷³⁵

Tāriḥ-i ḥitām ṭab'-ı şerḥ-i Pend ḥaḳḳı⁷³⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Buldı keşret işbu nüsha 'ahd-ı Hān-ı Mahmūdda
Zātı zirā muttasıfdır ṭab'-ı 'irfān-ı neb'le
- 2 Es' adā maṭbū' dır tāriḥi de el-ḥaḳḳ anıñ
Pend-i 'Aṭṭār şerhi ḥaḳḳı oldı a'lı ṭab'la

263⁷³⁷

⁷³⁵ E1.54a, E3.51a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷³⁶ Tāriḥ-i ḥitām ṭab'-ı şerḥ pend-i ḥaḳḳı E1

⁷³⁷ E1.54a, E3.53b, -E2, -E4, -E5, -Ü1

Sāhib-i dīvān ḥazretlerinin sefāret-i Īrāna bā-pāye-i sadāret-i Anaṭolı
me'mūrietleri tāriḥi⁷³⁸

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1 Şeh-i Mahmūd-i şīmeniñ çokdan⁷³⁹

Haḳ bu kim ni' metiyle seyr oldum

2 Rütbemi luṭfen eyledi terfī'

Hem-ser-i bedr-i müstenīr oldum

3 Kıldı me' mūr semt-i Īrāna

Hāmil-i nāme-i münīr oldum

4 Es' adā cebhe-i du' ā-yı şehi

Vāzı' -ı dergeh-i ḳadīr oldum

5 Taḥt-ı şevketde⁷⁴⁰ ber-ḳarār olarak

Dīhe ben biñ yaşında pīr oldum

6 Ser-i āsārim oldu tāriḥi

Semt-i Īrāna ben sefīr oldum

⁷³⁸ Sāhib-i dīvān ḥazretlerinin sefāret-i Īrāna bā-pāye-i sadāret-i Anaṭolı me'mūrietleri tāriḥi E1

⁷³⁹ Şāh-ı cem-cāh-ı Ḥān Mahmūduñ -E3 (E1 nüshasında der-kenara E3 nüshasındaki şekli yazılmıştır.)

⁷⁴⁰ şevketde : devletde E3

264⁷⁴¹

Tārīḫ-i ṭab' -ı şerḥ-i pend⁷⁴²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 ' Aceb mi⁷⁴³ bî-kırânîñ şöretin basdırdı Hân Mahmūd
Zamân-ı devleti ' ilm u kemâle mâyedir zîrâ
- 2 Hüner tahsîli mevķûf-ı kitâb olmaķla luṭfundan
Basılmaķda nice nâdir-i neşḥ tashîh ile hâlâ
- 3 Ez-ân cümle olındı ṭab' ile tekşîr bu nüşḥa
Alup kılsun du' â-yı şâh-ı ' asrı ser-te-ser dünyâ
- 4 Saḥâyif cılve-gâh-ı dîde-i tedrîs olduķca
Vücûd-ı dâverisin zîver-i taḥt eylesün mevlâ
- 5 Oķunsun söyledi tārīḫin Es' ad lafzan u ma' nen
Basıldı biñ iki yüz ellide pend şerḥi bil ra' nâ

257⁷⁴⁴

Teşekkür-i iḥsân-ı ma' âş

Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilün

⁷⁴¹ E1.54a, E3.51a, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁴² Tārīḫ-i ṭab' -ı şerḥ-i pend E1

⁷⁴³ ' Aceb mi : Hüseyin-i E3

⁷⁴⁴ E1.54b, -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Hamdulillāh şāh-ı ‘asrîñ sâyesinde kim çeker
Darb-ı dest-i zîk-ı îrād u ma‘îşetden telâş
- 2 Cüy-ı cevri feyzini şu şuda ibrâz itdi kim
Çalmadı her sūde aslā bende-gânında ‘ıtaş
- 3 Keff-i kâfisi ‘ıtâde şöyle kim ebr-i bülend
Sanma bârân dîde-i reşkinden açıtmağda yaş
- 4 Sofradır yekrûne-i ta‘yinine rûy-ı zemîn
Hâsed-i ikbâliniñ her dem ola dişine taş
- 5 Pek büyükdür defter-i a‘dâd-ı ihsânâtı kim
Cildine olsa yetişmez atlas-ı gerdün kumâş
- 6 Bî-ğaraždır luṭfı kim bî-sebk-i hidmet eyledi
İşte Es‘ad bendesin sermâyedâr-ı intî‘âş
- 7 Virdi her mehde dü bedre şimdi ey yârân-ı beyt
Eyledim andan size âmâde ben biñ dürlü aş
- 8 Besmeleyle şükr ile her rûz u şeb ihsânını
Kuvvet idüp ḥayr du‘âsın idelim orada baş
- 9 Tâ şihâb-endâz u bârân-rîz-i dūr-gerdün ola
Bağşı rûh-ı eşdiķâ batışı ‘adûye dil-hırâş

- 10 Oldı zāhir maḥlaş-ı muḥliş kulu târiḥde
Çäkere Sulṭân Mahmûd Es'ada virdi ma'âş

266⁷⁴⁵

Âyet-i ḥayra derc olunan ve 'unvân olan târiḥ-i münteḥabdır⁷⁴⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Müşârün bi'l-benân oldı yazınca
Yerâ 'am maḥdem-i hâkânı çün mâh

- 2 Didim 'unvân-ı târiḥinde Es'ad
Be-İslambûl duḥûl yemm-i himem şâh (1252)

Tevâriḥ-i rihlet ez dâr-ı fenâ

267⁷⁴⁷

Şehâdet-i Sulṭân Selîm Hân tâbe-şerâh⁷⁴⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Kûşç-gîr-i 'uzlet iken şâh-ı sâbık hey meded
Bâ'is-i izhaḳ-ı rûhı oldı vâfir ḥâ'inân

⁷⁴⁵ E1.54b, E3.49a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁴⁶ Âyet-i ḥayra derc olunan ve 'unvân olan târiḥ-i münteḥabdır –E3

⁷⁴⁷ E1.54b, E3.40b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁴⁸ Şehâdet-i Sulṭân Selîm Hân tâbe-şerâh –E3

- 2 Kaṭre-rîz-i eşk olup târîḥ yazdım Es' adâ
Meskeni Sulṭân Selîm-i şâlisiñ ola cenân (1223)

268⁷⁴⁹

Târîḥ-i rihlet-i Şehzâde Nizâmeddîn⁷⁵⁰

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Râm-ı sulṭâna du' â-yı ḥayrına tâ rûz-ı ḥaşr
Nuşret-i şevketle Ḥân Mahmûd olsun bâ-sadak

- 2 Göçdi bir şehzâde-i ma' sūmi sâ' ir-i necli
Sâyesinde dâ' im itsün hażret-i Rabbu'l-felaḳ

- 3 Oldı târîḥin yazarken eşk-rîz nokṭa-i kilḳ⁷⁵¹
Eyledi Sulṭân Nizâmeddîne 'adni cây ehaḳḳ

269⁷⁵²

Ser-' asker ger destân u mülḥikâniyla Vâli-i Sivâs şadr-ı esbak Reşîd
Mehmed Paşa vefâtı târîḥi⁷⁵³

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

⁷⁴⁹ E1.55a, E3.40b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁵⁰ Târîḥ-i rihlet-i Şehzâde Nizâmeddîn E1

⁷⁵¹ Oldı târîḥin yazarken eşk-rîz nokṭa-i kilḳ : Kütüb-i târîḥde Es' ad dökdi eşk-i nokṭayı E3

⁷⁵² E1.55a, E3.41a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁵³ Ser-' asker ger destân u mülḥikâniyla Vâli-i Sivâs şadr-ı esbak Reşîd Mehmed Paşa vefâtı târîḥi -E3

- 1 İrtihāl eyledi sadr-ı sâbık
Şehr-Âmidde ide şād Hudā
- 2 İrticālen didim Es'ad tārīḥ
De meded gitdi Reşīdu'l-vüzerā

270⁷⁵⁴

Tārīḥ-i müntehab-ı şchādet Müşīr-i Dārb-hāne 'Ali Rızā Efendi der
Cāmi'-i Ayasofya-i kebīr⁷⁵⁵

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

- 1 Müşīr-i dār-ı darbe ma'bed içre
Cināyet eyledi bir merd-i hānın
- 2 Şehīd itdi urup sekīn-i kīni
Bu yazdın hūn-ı nāhiḳa mehāsin
- 3 'Ale'l-ḳadr imiş kim māh-ı rūze
Maḳām oldı aña 'ale'l-mesākin
- 4 Olup hem-hāl-i hem-nāmıyla oldur
'Azīmu's-şān imām-ı pāk-i şāmin

⁷⁵⁴ E1.55a, E3.41b; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁵⁵ Tārīḥ-i müntehab-ı şchādet Müşīr-i Dārb-hāne 'Ali Rızā Efendi der Cāmi'-i Ayasofya-i kebīr
E1

- 5 Didim bâ-tevriye târîḥ-i manḳûṭ
Rızâi'l-haḳ bi-şühedâ-i kâ'in (1252)

271⁷⁵⁶

Mîr Âḥûr-ı evvel Hasan Begin fevtine⁷⁵⁷

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

- 1 Göçüp Dāye-zāde Hasan Beg dirîḡ
Yerini ḳodı boş o kenz-i sehâ

- 2 Du'â ile târîḥe yazdı ḳalem
Büyük Mîr-i Âḥûr ide 'adni cā

272⁷⁵⁸

Ba'd-icrâ-yı ḥukûmete Mısr-ı ṭayyibe-i ṭayyibe ḥukûmetiyle 'âzim iken
bahr-i Suveşde ġarîḳan irtihâl iden vâlidleri es-Seyyid el-Ḥac Ahmed
Efendi merḥûma

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Medîne manşıbyla 'azm iderken vâlid-i mâcid
Ecel geldi aña 'ömri dükendi gitdi 'âlemden

⁷⁵⁶ E1.55b, E3.43a; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁵⁷ Mîr Âḥûr-ı evvel Hasan Begin fevtine E1

⁷⁵⁸ E1.55b, E3.41a; -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Şikest oldı sefîne ez-kıyâd-ı yâri kûlzümde
Meded hem-seng-i faẓl-ı Tâşkendî gitdi ‘âlemden

- 3 Bükâ-yı bî-nihâyetle didi târîhini Es‘ ad
Târîk-i Mekkede Ahmed Efendi gitdi ‘âlemden

273⁷⁵⁹

Târîh-i fevt-i Topuzlı-zâde Rif at İbrâhîm Beg⁷⁶⁰

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Zâde-i Mîr-i ‘Alem Eyyûbde kâdı iken
Kıldı rıhlet ehl-i nazmıñ ol idi pek zîrekî
- 2 Câyı gülzâr-ı cenân olsun didim târîhini
Göçdi hayfâ Rif at İbrâhîm Beg gibi zekî

274⁷⁶¹

Birâderleri Bâş-müsevvîd Şeyhî-zâde es-Seyyid Mustafâ Râşid Efendinin
vefâtına târîh-i müntehabdır⁷⁶²

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

⁷⁵⁹ E1.55b, E3.42b; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁶⁰ Târîh-i fevt-i Topuzlı-zâde Rif at İbrâhîm Beg E1

⁷⁶¹ E1.55b, E3.43a; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁶² Birâderleri Bâş-müsevvîd Şeyhî-zâde es-Seyyid Mustafâ Râşid Efendinin vefâtına târîh-i müntehabdır : Târîh-i vefât birâder-i ekber-i nâzım Re‘îsü’l-müsevvîd Mustafâ Râşid Efendi E3

- 1 Baş-müsevvid Şeyhi-zâde göçdi ol fâzıl için⁷⁶³
Merşiye bulsun kalem eşkiyle imlâ eylesün⁷⁶⁴
- 2 Rütbesi sahn-ı şemâna müşila olmuş idi
Haqq o ma' dūr-ı vebāya cenneti cā eylesün
- 3 Dāderi Es' ad du' ā idüp didi târîhîni
Mustafâ Râşid Efendi 'adni me'vâ eylesün (1227)

275⁷⁶⁵

Ḥulafâ-yı cenâb-ı mevlânâdan Tırabzûnda me'zûn bālâ Râşid Karahânî
Mes'ud Efendinin irtihâl târîhî muntēhabıdır⁷⁶⁶

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Eyler iken Tırabzûni ihyâ⁷⁶⁷
Neşr-i nūr-ı tarîk-i ihfâdan
- 2 Bir mücâz-ı cenâb-ı mevlânâ
Neşve buldı visâl-i mevlâdan

⁷⁶³ Baş-müsevvid Şeyhi-zâde göçdi ol fâzıl için : Şeyhi-zâde baş-müsevvidken meded göçdi kalem E3

⁷⁶⁴ Mürşiye bulsun kalem eşkiyle imlâ : Merşiye yazsun medâr eşki icrâ E3 (E1 nüshasında E3 nüshasındaki şekli mısraın altına yazılmıştır)

⁷⁶⁵ E1.56a, E3.40b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁶⁶ Ḥulafâ-yı cenâb-ı mevlânâdan Tırabzûnda me'zûn bālâ Râşid Karahânî Mes'ud Efendinin irtihâl târîhî muntēhabıdır E1

⁷⁶⁷ ihyâ : rüşen E3

- 3 Es' ad-ı hâlidi didi târîh
Şeyh Mes'ûd göçdi dünyâdan

276⁷⁶⁸

Rûmili sottesinden iken tarîk-i hâcegânîye nakl idüp tezkire-i sânilikden
ma' zûl-i fevt olan Bâkî Efendi'ye târîh-i muntehabdır⁷⁶⁹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Oldı Sünbül-zâdeniñ hayfâ birâder-zâdesi
Şarfe me'mûren giderken yolda dünyâdan ba'îd

- 2 Es' adâ târîh-i tāmın yazdı kilik-i hâcegân
Şumnıda Bâkî Efendi oldı tã'ûndan şehîd

277⁷⁷⁰

Anatoli pâyelü Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi maḥdûmı vefâtına
târîh-i muntehabdır⁷⁷¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Necl-i Abdullâh Beg pek genc iken
Hey meded oldı vebâdan pây-mâl

⁷⁶⁸ E1.56a, E3.43a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁶⁹ Rûmili sottesinden iken tarîk-i hâcegânîye nakl idüp tezkire-i sânilikden ma' zûl-i fevt olan Bâkî Efendi'ye târîh-i muntehabdır E1

⁷⁷⁰ E1.56a, E3.43a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁷¹ Anatoli pâyelü Hakîm-zâde 'Ali Paşa hafîdi maḥdûmı vefâtına târîh-i muntehabdır –E3

- 2   Ḳabri nūr olsun didim târîḫini
           Ḳıldı Nûrî Beg Efendi irtihâl (1227)

278⁷⁷²

Târîḫ-i münteḥab fevt-i Yûsuf Efendi ez-müderrisîn-i Edirne⁷⁷³
 Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1   Müderris idi meded Edrene ṭarîḫinde
           Vefât eyledi bir müste' id civân eyvâh

- 2   Didim te'ellûf ile Es' adâ şu târîḫi
           Bihişti eyleye Yûsuf Efendi menzil-gâh (1227)

279⁷⁷⁴

Mekkî Beg-zâdeniñ necli Yahyâ Begiñ vefâtına târîḫ-i münteḥabdır⁷⁷⁵
 Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1   Meded cennet-mekân Mekkî Begin necli muḥarremde
           Vebâdan itdi 'azm-dâr-ı 'uḳbâ genc iken eyvâh

- 2   Okunsun Es' adâ târîḫi ḥasretle mecâlisde
           Müderris idi gitdi Mîr-i Yahyâ genc iken eyvâh (1228)

⁷⁷² E1.56a, E3.44a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁷³ Târîḫ-i münteḥab fevt-i Yûsuf Efendi ez-müderrisîn-i Edirne -E3

⁷⁷⁴ E1.56a, E3.43b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁷⁵ Mekkî Beg-zâdeniñ necli Yahyâ Begiñ vefâtına târîḫ-i münteḥabdır E1

280⁷⁷⁶Hamse müderrislerinden Bâkî Ağa-zâdeniñ vefâtına târîh-i muntehab⁷⁷⁷

Mef' ülü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

- 1 Bâkî Ağa-yı huld-i mekânîñ bu sâlde
Necli müderris idi meded kıldı irtihâl
- 2 Târîhini bedâhet ile buldum Es' adâ
Burhân Efendi cyledi firdevse⁷⁷⁸ intikâl (1228)

281⁷⁷⁹İdris Paşanıñ fevtine târîh-i muntehab⁷⁸⁰

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Geldi Paşa şehr-i İslâmbûla istimân ile
Eylemiş iken Vidine serkeşîye medd-i bâ'
- 2 'Akıbet tã' undan fevt oldu târîhin didim
Eyledi İdris Paşa kevne şa' bānda vedā' (1228)

⁷⁷⁶ E1.56b, E3.43b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁷⁷ Hamse müderrislerinden Bâkî Ağa-zâdeniñ vefâtına târîh-i muntehab E1⁷⁷⁸ firdevse : ' uqbāya E3 (E1 ve E3 nüshasında diğr nüshadaki şekli kelimenin altına ilave edilmiştir.)⁷⁷⁹ E1.56b, E3.41b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁸⁰ İdris Paşanıñ fevtine târîh-i muntehab E1

282⁷⁸¹Diyâr-bekrî küttâbdan Mehmed Efendiniñ vefâtına târîh-i münteḥab⁷⁸²

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Bir kâtib-i çâpük kalem bir münşî-i zîbâ raḡam
Basdı reh-i ‘adne ḡadem haḡḡ mazhar itsün rahmete
- 2 Hâmem gibi bir câmdı ağlatdı târîhin didi
Seyyid Mehmed gitdi cihândan cennete (1226)

283⁷⁸³Târîh-i münteḥab-ı vefât-ı Dervîş Molla⁷⁸⁴

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Hey meded hem-sâyeḡândan bir civân
Ġadr-ı t̃â‘ ün ile ḡıldı irtihâl
- 2 Naḡl ider târîhini kîlk-i ḡazîn
Eyledi Dervîş Mollâ intikâl

284⁷⁸⁵⁷⁸¹ E1.56b, E3.44a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁸² Diyâr-bekrî küttâbdan Mehmed Efendiniñ vefâtına târîh-i münteḥab –E3⁷⁸³ E1.56b, E3.44a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁷⁸⁴ Târîh-i münteḥab vefât-ı Dervîş Molla E1⁷⁸⁵ E1.57a, E3.41b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Tārīḥ-i müntehab-ı vefāt-ı necl-i Şeyhulislām Sâlih-zâde Sâlih Molla⁷⁸⁶

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Rûm ili pâyesini muhriz iken
Hulde 'azm eyledi Sâlih Mollâ
- 2 Şadr-ı fetvâya sezâ idi dirîğ
Vâlidî gibi o sâhib takvâ
- 3 Didi târiḥini Es' ad şuleḥâ
Gitdi bir Sâlih-i şadru'l-'ulemâ (1231)

285⁷⁸⁷

Tārīḥ-i müntehab vefāt-ı İzmîrî Şeyhulislām Nakşibendî⁷⁸⁸

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ulün

- 1 Toğup İzmîrde râh-ı talebde
Çü mihr urmışdı peşt u pâ cihâna
- 2 O şeyḥ-i Nakşibendî kim sözünden
Gelürdi neşve her pîr u civâna

⁷⁸⁶ Tārīḥ-i müntehab vefāt-ı necl-i Şeyhulislām Sâlih-zâde Sâlih Molla E1

⁷⁸⁷ E1.57a, E3.41a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁸⁸ Tārīḥ-i müntehab vefāt-ı İzmîrî Şeyhulislām Nakşibendî -E3

- 3 Gelüp İstanbūla yapılmış idi
Aña Eyyūbde bir āsitāne
- 4 İdüp hātm-i nefes āhir çekildi
Seviyy ervāh-ı pāk-i hācegān
- 5 İde haqq ism-i pāki hürmet için
Aña dāru's-selāmı āşiyāna
- 6 Mürīdāmı didi tarīhin Es'ad
Selāmī şeyh idi göçdi cenāne

286⁷⁸⁹

Tārīh-i vefāt-ı ber pīr ez bülleğā-yı 'ahd⁷⁹⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bihterī endīşe Beyrūtī-i ber pīr iştihār
Göçdi bir pīr-i belīg idi ide rahmet Hudā
- 2 Gūş idince şubh-dem tārīh yazdım Es'adā
İtdi Firdevsī Dimeşk-ı Şāmda bir pīr-i cā

287⁷⁹¹

⁷⁸⁹ E1.57a, E3.41a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁹⁰ Tārīh-i vefāt ber pīr ez bülleğā-yı 'ahd -E3

⁷⁹¹ E1.57a, E3.42b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

Tārīḥ-i vefāt-ı Kūṭb Mehmed Efendi kâdı-i Üsküdâr-ı sâbık⁷⁹²

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Merkez-i kabri makâm eyledi devrânı geçüp
Bir efendi ki aña kûṭb idi dilde şöhet
- 2 Oldı tārīḥe muvaffak qalemim nokṭa rekûb
Ḥāne-i kûṭb-ı mevālî ola yâ Rab cennet

288⁷⁹³

Tārīḥ-i vefāt-ı Ḥāce-i Bülbül Efendi⁷⁹⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Mevāliden gülistân-ı 'ulūmuñ Bülbülî göçdi
Tekā' ud ihtiyâr itmiş idi ol pîr-i pervâne
- 2 Burusada murâdiyye iken menziliñe dersi
Okundı 'ırci'î emri ile dergâhı mevlâya
- 3 Hezâr ezber ider vaşf-ı gül-i pür jâle-veş tārīḥ
Okundı Ḥāce-i Bülbül gülistân dâr-ı me'vâya

⁷⁹² Tārīḥ-i vefāt-ı Kūṭb Mehmed Efendi kâdı-i Üsküdâr-ı sâbık -E3

⁷⁹³ E1.57b, E3.42a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁹⁴ Tārīḥ-i vefāt-ı Ḥāce-i Bülbül Efendi -E3

289⁷⁹⁵Diger⁷⁹⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāme-i eşk noqtadan⁷⁹⁷ târih'in imlâ eylesün
Hāce-i Bülbül gülistân 'adnî me'vâ eylesün

290⁷⁹⁸Dāver-i şîr sâhib-i dîvân Halîlîñ vefâtına târih-i muntehâb⁷⁹⁹

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Rızâ'an dāverim derd-i vebâya bulmayup dermân
Şebâbında cihân-ı bî-veķâdan kıldı rıhlet âh
- 2 Firâķî işbu târih içre hâr hâr hâtır Es' adâ⁸⁰⁰
Halîle eyleye gülzârı 'adnî câyına Allâh (1227)

291⁸⁰¹

Sâhib-i dîvân hâzretleriniñ hem-civârlarından bir nev-civân hâttât fevtine
muntehâb⁸⁰²

Mef' ulü Fâ'ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

⁷⁹⁵ E1.57b, E3.42a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁹⁶ Diger -E3

⁷⁹⁷ noqtadan : çeşmle E1

⁷⁹⁸ E1.57b, E3.44a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁷⁹⁹ Dāver-i şîr sâhib-i dîvân Halîlîñ vefâtına târih-i muntehâb -E3

⁸⁰⁰ Firâķî işbu târih içre hâr hâr hâtır Es' adâ : Bu târih içre hâr hâr hâtır Es' adâ fevķi E3

⁸⁰¹ E1.57b, E3.44b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁰² Sâhib-i dîvân hâzretleriniñ hem-civârlarından bir nev-civân hâttât fevtine muntehâb E1

1 Hem sāyegāndan cyledi nev-haṭṭ bir ehl-i kilk
Semt-i ḳapuda dest-i ecel ile irtihāl

2 Tārīḫini feriṣte-i semt-i yemīn didi
Meylī Efendi eyledi firdevse intīḳāl (1227)

292⁸⁰³

Tārīḫ-i mūnteḥab vefāt-ı dāder Kesriyeli Ahmed Paṣa-zāde Şefīḳ Beg⁸⁰⁴

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

1 Mīr-i Şefīḳiñ oldı bir genc dāderi fevt
Almamış iken aslā kāmından āh behre

2 Es' ad esef ile yazdı tārīḫi yerā' am
'Abduşşükūr Efendi ḳıldı vedā' dehre (1227)

293⁸⁰⁵

Mudanyalı-zāde Şemseddin Efendinin fevtine⁸⁰⁶

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

1 Şems-i semā-yı ' irfān Rūşen Efendi-zāde
Göçdükde ' ayn-ı insān gördi sevād-ı şīven

⁸⁰³ E1.57b, E3.44b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁰⁴ Tārīḫ-i mūnteḥab vefāt-ı dāder Kesriyeli Ahmed Paṣa-zāde Şefīḳ Beg E1

⁸⁰⁵ E1.58a, E3.42a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁰⁶ Mudanyalı-zāde Şemseddin Efendinin fevtine E1

- 2 Cāh-ı şerīf-i Mekke olmuşdı añā rütbe
Fazlında dāhı reybe kıılma o seyyidiñ sen
- 3 Oldım du‘ āda⁸⁰⁷ el-haqq tārīḥ ile muvaffaq
Şemsī Efendiye haqq firdevsi ide mesken

294⁸⁰⁸

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Ol ḥamīdü’l-ḥalq-ı sadr-ı esbakıñ
Eyledi necl-i kesīri⁸⁰⁹ irtihāl
- 2 Zātı ehl-i ‘ ilme olmuşdı enīs
Cāymı ‘ adn ide Rabb-i bī-zevāl
- 3 Medd-i āh ile didim tārīḥini
Kıldı ‘ Ārif Beg Efendi intikāl (1255)

295⁸¹⁰

Tārīḥ-i fevt-i Nedīm şehr-yārī ‘ Abdī Beg Efendi⁸¹¹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Bir Nedīm-i ḥayr-ḥāh-ı şāh-ı ‘ asr
Eyledi ‘ azm sūy-ı bezm-i beḳā

⁸⁰⁷ du‘ āda : du‘ āya E3

⁸⁰⁸ E1.58a, E3.42a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁸⁰⁹ kesīri : kebīri E3

⁸¹⁰ E1.58a, E3.43a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸¹¹ Tārīḥ-i fevt-i Nedīm şehr-yārī ‘ Abdī Beg Efendi E1

- 2 Çıkdı bā-ḥarf-i du‘ā tārīḥ-i fevt
Gitdi ‘ Abdī Beg ola rahmet aḥḥā

296⁸¹²

Tārīḥ-i vefeyāt-ı Kirāmī vü ‘ İzzet Molla vü Dāniş Beg⁸¹³

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

- 1 Meded bir yılda üç şā‘ irden olduḡ
Sūḥanda her biri olmuşdı yektā

- 2 Ez encümle Kirāmī-i biḥārī
O şcyhu’l-fenn civān-ṭab‘ idi ḥaḡḡā

- 3 Ğazel-ḥamlıkda Şevket idi el-ḥaḡḡ
Olurdu bülbul-āsā nağme pīre

- 4 Biri ‘ İzzet Efendi kim sözünden
Neşāt-ālūd olurdu pīr u bernā

- 5 Diger⁸¹⁴ Dāniş Mehmed Beg ki ḥaḡḡa
Zekāsı olmuş idi ḥayret-efzā

- 6 O künc-i ma‘ rifet genc iken itdi
Ma‘ ārif bezmini eyvāḥ tenḥā

⁸¹² E1.58a, E3.43a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸¹³ Tārīḥ-i vefeyāt-ı Kirāmī vü ‘ İzzet Molla vü Dāniş Beg E1

⁸¹⁴ Diger :Daḡı E1 (E1 nüshasında kelimenin üzeri karalanmıştır)

7   Kıpup bunlar şı bezm-i bî-şebâtı⁸¹⁵
Meded işkeste oldu⁸¹⁶ cām-ı ma' nā

8   Te'essüfle didim tārīḥ-i Es' ad
Kirāmī Dāniş ' İzzet göçdi hayfā

297⁸¹⁷

Tārīḥ-i vefāt-ı ' Ayntābī Seyyid Hasan ' Aynī⁸¹⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1   Göçdi bir pīr-i sūḥan kim genc iken nazm itdigi
Şi' rine ger tār-ı kākül pek sezādır olsa silk

2   Es' adā īhām-ı mahlasla didim tārīḥini
Bu cihāna yumdı ' Aynī şā' ir-i rengin-i kilik

298⁸¹⁹

Tārīḥ-i münteḥab-ı vefāt-ı Şemsī Beg-zāde ez muzıka-i humāyūn⁸²⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

⁸¹⁵ Kıpup bunlar şı bezm bî-şebâtı : Geçüp işan meded bezm-i sūḥandan E3

⁸¹⁶ Meded işkeste oldu : İşkeste oldu bıkı-ı E3

⁸¹⁷ E1.58b, E3.46a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸¹⁸ Tārīḥ-i vefāt-ı ' Ayntābī Seyyid Hasan ' Aynī –E3

⁸¹⁹ E1.58b, E3.46a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸²⁰ Tārīḥ-i münteḥab-ı vefāt-ı Şemsī Beg-zāde ez muzıka-i humāyūn E1

1 Pîr-i gerdûn itmeyüp bu nev-civâna merhamet
Vaqt-ı kâmi gelmeden gitdi vebâdan genc idi

2 Şevk-yâb olmuş muzıka-i şâhânedeyne.....⁸²¹
Nây-i feyzî hey meded kaldı⁸²² sadâdan genc idi

3 Kilk-i şeb reng Es' adâ giryeyle târîhin didi
Vây zavallı Şemsî Beg gitdi fenâdan genc idi

299⁸²³

Târîh-i vefât-ı Mehmed Besîm Efendi ez-müderrisin-i hâmse⁸²⁴

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

1 Kâstamonî Halîl Efendiniñ
Hâfidi ke's-i mevdi eyledi nûş

2 Genc iken gitdi o hüner-âmûz
Şeyh u şâb oldu acıyup bî-hûş

3 Muntazırken misâl-i maḥrecine⁸²⁵
'İrci'î emr-i haḳḳın eyledi kûş

⁸²¹ Bu kısım karalandığından okunamamıştır.

⁸²² Nây-i feyzî hey meded kaldı : Kaldı mizmâr-ı murâdide E3

⁸²³ E1.58b, E3.43b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸²⁴ Târîh-i vefât-ı Mehmed Besîm Efendi ez-müderrisin-i hâmse –E3

⁸²⁵ misâl-i maḥrecine : misâline câhûñ E1

4 İsmi âsâ Besîm iken vechî
Kefeni kıldı hey meded rev pûş

5 Yâ ilâhî kitâb-ı ebrâra
Nâmını mağfiretle kıl menkûş

6 O semiyye benî-i ümmîniñ
Naqd-ı a' mâlin cyleme mağşûş

7 İki târîh yazdı kilik-i Es' ad
Eşk-i 'aynî idince cûş u hurûş

8 Bir müderris cihânı eyledi terk
Oldı hayfâ leb-i Besîmi hamûş

300⁸²⁶

Mevâliden Hâcî Sâdık Efendiniñ fevtine târîh-i muntehab⁸²⁷

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

1 Ez-każâ kâdı-i İstânbül iken kırk birde⁸²⁸
Semt-i menfâye sefer Sâdık Efendi kıldı

2 Geldi ıtlâk ile ammâ ki tekâ' üdle yine
Beykozi kendiye bir Sâdık Efendi kıldı

⁸²⁶ E1.59a, E3.41b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸²⁷ Mevâliden Hâcî Sâdık Efendiniñ fevtine târîh-i muntehab -E3

⁸²⁸ Ez każâ kâdı-i İstânbül iken kırk birde : Vak'ada kâdı-i İstânbül iken bi't-temme E1

- 3 Pîr iken göçdi bu târîhde ol bî-taksîr
Mağ' ad-ı sıdkı mağar Sâdık Efendi kıldı (1252)

301⁸²⁹

Üsküdârdan ma' zülen vefât iden Bozoğlu ' Osmân Efendi-zâde Şeyh
' Ömer Efendi kıddüse sırrihûya⁸³⁰

Mef' ulü Fâ' ilâtün Mef' ulü Fâ' ilâtün

- 1 Seyyid ' Ömer Efendi olduğda Nakşibendî
Terk eylemişdi kendi dünyâ-yı pür gezindi
- 2 Me' zûn-ı Şeyh Hâlid olmuş idi o ' âbid
İtme olup mu' ânnid inkâr o feyzmendi
- 3 Fevtinde muhlisâni târîhe yazdı anı
Terk eyledi cihânı göçdi ' Ömer Efendi

302⁸³¹

Mekke pâyelülerinden şadr-ı Rûm Veķâyî' kâtibi İbrâhim Efendiniñ
vefâtına⁸³²

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

⁸²⁹ E1.59a, E3.40b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸³⁰ Üsküdârdan ma' zülen vefât iden Bozoğlu ' Osmân Efendi-zâde Şeyh ' Ömer Efendi kıdduse sırrihûya E1

⁸³¹ E1.59a, E3.42b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸³² Mekke pâyelülerinden şadr-ı Rûm Veķâyî' kâtibi İbrâhim Efendiniñ vefâtına E1

- 1 Safha-i 'ömr-i veķāyi' kâtibi oldu dirig
Pençe-i saht-ı eccl ile perişān rütbe
- 2 Bā-du' ā tārīḫini yazdı mevālī deftere
İtsün İbrāhim Efendi şaḥn-ı 'ādni cāyiḥe

303⁸³³

Etibbādan Hācı Rüstem fevtine⁸³⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Islah-ı etibba' Es' addan biri
Genc iken kıldı bu fāniden güzer
- 2 Hüsn-i zanla söyledim tārīḫini
Hācı Rüstem eyledi 'adni maḥar (1251)

304⁸³⁵

A' zā-yı Meclis-i Ahkām-ı 'Adliyyeden Mektubī-yi esbak şadr Rā'if

Efendi vefātına⁸³⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Ma' rifet-mend ricāl aḥseni Halebli-zāde
Ḳodı inşāda eşer gerçi ki kendi göçdi

⁸³³ E1.59a, E3.46b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸³⁴ İttibadan Hācı Rüstem fevtine –E3

⁸³⁵ E1.59a, E3.42b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁸³⁶ A' zā-yı Meclis-i Ahkām-ı 'Adliyyeden. Mektubī-yi esbak şadr Rā'if Efendi vefātına –E1

- 2 Bâ du‘ â Vaḳ‘ a-nüvīs eyledi dīvânına kayd
Cây ide ḥuldı Ali Ra‘ if Efendi göçdi (1258)

305⁸³⁷

Defteri a‘ zâ-yı meclis dârü’s-süvârî-i ‘ askeriyyeden ‘ İzzet Efendi
vefâtına bi’l-bedâhe
Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Eyledi sınıf-ı ricâl-i devletiñ
Birdir ittikârı hayfâ irtihâl

- 2 Es‘ adâ târiḥe yazdım ḥünla
Eyledi ‘ İzzet Efendi intikâl (1259)

306⁸³⁸

‘ Ulemâ-yı ḥâcegândan Selīm Efendi-zâde ‘ Abdulḡanī Efendiniñ
hemşîresi vü ḥânına târiḥ-i munteḥab⁸³⁹
Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Selīm Efendi-yi merhûm âyân-ı duḡter kim
‘ Abīde Ḥânıma vâlid idi o ‘ âlî-cenâh

- 2 Vefât idince bu merhûmeye didim târiḥ
‘ Abīde Ḥânıma ‘ adnin maḡâm ide Allâh (1228)

⁸³⁷ E1.59a, E3.42b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

⁸³⁸ E1.59b, E3.46b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸³⁹ ‘ Ulemâ-yı ḥâcegândan Selīm Efendi-zâde ‘ Abdulḡanī Efendiniñ hemşîresi vü ḥânend-i târiḥ-i munteḥab –E3

307⁸⁴⁰Kerîmleri vefâtına târîh-i muntehâb⁸⁴¹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Duhter-i bint-i edîb-i 'ulemâ küdek iken
Derd-i t̃â'ûn ile fevt oldu dirîğa hayfâ
- 2 Bu du' â ile didi vâlidî Es' ad târîh
Sâmiye Hânıma mesken ola sahn-ı me'vâ (1229)

308⁸⁴²

İltimâsına binâ-i ricâlden Mâhir Beg kerîmesi vefâtına târîhidir

ki naqş-ı seng-i sezâdır⁸⁴³

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Hayfâ vebâdan kıldı hebâ duhter-i nevrestesin
Mâhir Bege virsün Hudâ sabrı ile ecr-i cezîl
- 2 Açılmadan gonca lebi bâğ-ı emelde gül gibi
Ağlatdı mâderle ebî fevtiyle ol hürî misîl
- 3 Kilkim döküp eşk-i nokta târîh yazdı hüznle
Rükni Ruqıye Hânıma rahmet ide hayy-i cemîl (1253)

⁸⁴⁰ E1.59b, E3.46b ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁴¹ Kerîmleri vefâtına târîh-i muntehâb -E3⁸⁴² E1.59b, E3.47a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁴³ İltimâsına binâ-i ricâlden Mâhir Beg kerîmesi vefâtına târîhidir ki naqş-ı seng-i sezâdır -E1

309⁸⁴⁴

Tārīḥ-i müntehab-ı vefāt-ı kerīme-i ‘İsmet Beg-zāde Ārif Hikmet

Beg Efendi

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Hikmet Ahmed Beg Efendiyi mu‘ammer ide ḥaḳ
Ki odur ehl-i süḥan Ārif -i sırr-ı her fenn

- 2 Duhterī fevt olıcaḳ ta‘ ziyeye varmış idik
Dürr-i ‘irfān derine beş ḳadar erbāb-ı süḥan

- 3 Kendisi ile bu tārīḥe tevārüd itdik
Fāṭıma Hānıma yezdān ide ‘ādni mesken

310⁸⁴⁵Dāyesi fevtine müntehabdır⁸⁴⁶

Mefā‘ ilün Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 ‘Atīḳa-i peder-i cennet āşıyānım kim
Faḳīre olmuş idi dāye-i hulūs penāh

- 2 Didim du‘ā ile göçdükde Es‘adā tārīḥ
Bihiştī-yi cāy ide nefis-i nefiseye Allāh

⁸⁴⁴ E1.59b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1⁸⁴⁵ E1.60a, E3.47a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁴⁶ Dāyesi fevtine müntehabdır -E1

311⁸⁴⁷Kerîmcleri vefâtına⁸⁴⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Nâmdâş-ı Ummu Zehrâ duhterim
Kûdek iken uçdı 'adne vaqt-ı sayf
- 2 Nokta-i târîh-i dem' -i hâmedir⁸⁴⁹
Mahmedet Hânım cihândan göçdi hayf (1256)

312⁸⁵⁰

Târîh-i Şehzâde Sultân Mehmed

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Şehzâde mîlâdı ile toğdı gûne bu 'âlemiñ
Raqs eyledi şâd eyle ez cân u dil her âvamı
- 2 Es'ad bütün ehl-i hüner târîhiñi tahsîn ider
Devrâne virdi zîb u fer Sultân Mahmûd maḥdumı (1237)

313⁸⁵¹

Diğer

⁸⁴⁷ E1.60a, E3.47a ; -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁴⁸ Kerîmcleri vefâtına -E3⁸⁴⁹ Nokta-i târîh-i dem' -i hâmedir : Es'adâ târîhe dök eşk-i nokta E1⁸⁵⁰ E3.2b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁵¹ E3.15a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

Mef'ûlû Fâ' ilâtün Mef'ûlû Fâ' ilâtün

- 1 Şehzâde virdi mevlâ ' Abdulmecîd Hâna
İtdi meşâma eyyâm u rev şafâ-yı teşmîm
- 2 Es'ad leb-i beşâret târîhe mahrec oldı
Şehzâde geldi dehre irdi murâda iklîm (1256)

314⁸⁵²

Târîh-i velâdet-i Münîre Sultân

Mef'ûlû Fâ' ilâtün Mef'ûlû Fâ' ilâtün

- 1 Hallâk-ı cümle ' âlem ' Abdulmecîd Hânîñ
Kılsun bi-feyz-i nuşret ' ömr ile neslin efzûn
- 2 Nûr-ı bahâr sandık hamsîn içinde berfî
Zîrâ sürûrı ile her bâr oldı meşhûn
- 3 Beş vâkt içinde ola gûn tarb-ı şengle oldı
Bir muṭrib-ı şafâdır devrâniyâne gerdûn
- 4 Misbâh-ı pür-furûğı ' aks-i nücûm sandık
Yer yer der-i menâzil envâre oldı merhûn
- 5 Şehzâdegân-ı tulû' olsun qarîn-i ta'kîb
Bundan da ide şâdân hâkânı Rabb-i hem-çün

⁸⁵² E3.15b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 6 Yazdı Naķīb-i mecīd başt u feraħla tārīḥ
Geldi Refī‘a Sultān itdi cihānı memnūn

315⁸⁵³

Tārīḥ-i velādet-i Şehzāde Sultān Mehmed Reşad

Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn

- 1 Du‘ā-yı ḥayr-ı Ḥān ‘ Abdulmecīdi sūr-ı mevlidde
Cihān eylerken Āmine melā‘ik ser-te-ser itdi

- 2 Vaķūr-ı nesl u naşr eyle şehinşāh ola va‘ diñce
Yine gerdūne-i gerdūne şāh-ı ahterān yetdi

- 3 Tūlū‘ itdikde necli didi Es‘ad çākeri tārīḥ
Reşād eyleye Mehmed nāmına şāhzādeniñ dindi⁸⁵⁴ (1260)

316⁸⁵⁵

Dīger

Fe‘ ūlūn Fe‘ ūlūn Fe‘ ūlūn Fe‘ ūl

- 1 Şehinşāh-ı zi‘l-mecd-i ‘ Abdulmecīd
Odır mażhar-ı feyż-i Rabbu‘l-‘ ibād

⁸⁵³ E3.18a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır.)

⁸⁵⁴ E3 nüshasında der-kenara “Ba‘ dehū tertīb-i dīvān, nazm olunmuştur” yazılmıştır.

⁸⁵⁵ E3.18a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır.)

- 2 Yine oldu mîlâd-ı şehzâdeden
Bi-sccdullâh ezher-cihet ber murâd
- 3 Ne ni‘ met ki ebnâ-yı dehr oldılar
Tulû‘ ıyla yek-ser ferîhu’l-fu‘ âd
- 4 Toğup ‘aşr-ı şâlişde şevvâlde
Diger ‘ıydı seyr itdi ehl-i ‘ibâd
- 5 Hudâ vâlid u dâderânı ile
Mu‘ammer ide tâ birûz-ı tenâd
- 6 Bu târîhçe mürşiddir Es‘ad kalem
Şehc ibn-i mükrim-i Mehmed Reşâd⁸⁵⁶ (1260)
- 317⁸⁵⁷
Târîh-i velâdet-i Münîre Sultân
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün
- 1 Vakt-ı duhâda pîri şâha du‘â iderken
Mânend-i mülhim ‘unîb bir müjde buldı i‘lân
- 2 ‘Abdulmecîd Hâna ya‘ni şeh-i cihâna
Halk itdi haq bahâne yapırdı sūr-ı şükrân

⁸⁵⁶ E3 nüshasında der-kenara “kezâlik” yazılmıştır.

⁸⁵⁷ E3.18a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır.)

- 3 Sūr-ı tūlū‘ -i sulṭān kıldı cihānı şādān
Savt-ı müdāfa‘ el-ān gerdūnı itdi raḡs-hān
- 4 Sükkān-ı çarḡ-ı bālā saçdı şafādan ammā
Sīmīn ḡaḡīre ḡuyā zann itme berf u bārān
- 5 Sanma sirāc-ı rūşen her bābı eylemiş şen
İtdi nucūm gökden şevḡinden oldı rahşān
- 6 Olmuşdı ḡurb-i duhā mīlāde oldı hālā
‘İyd-i dīḡer hüveydā bi-luṭf-i Rabb-i mennān
- 7 Yā Rabbi şāh-ı devrān bā-ḡalb-i şād u ferhān
Olsun maḡārın şān tā ‘ahd-i yevm-i mīzān
- 8 Büşrā kıla müzekker tāriḡin eyle meşṭūr
Āfāḡı oldı mesrūr geldi Münīre Sulṭān⁸⁵⁸ (1260)

318⁸⁵⁹

Tāriḡ-i velādet-i Sāmiye Sulṭān

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Te‘ ālallāh şch-i ‘ālī-nescb ‘Abdumccīd Ḥānīn
Furūḡ-ı baḡtına mihr ile mehdīr ḡıḡtadan hayrān

⁸⁵⁸ E3 nüshasında der-kenara “kezālik” yazılmıştır.

⁸⁵⁹ E3.18b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kaḡıda yazılmıştır.)

- 2 Bi-ḥamdullāh bahāra karşı bir nesl-i nesīl eyle
Ḥudā verd-i surūrın eyledi güller gibi handān
- 3 Toğup bir duḡteri vaqt-ı duḡā mihr veş
Cihānı rūşen itdi sa‘ d ide mīlādını mennān
- 4 Sağar bir nuṭḡ-ı peygamber şafā u hayre mazhardır
Bu şer‘ ī müdde‘ āya oldı sulṭān maḡdemi bürhān
- 5 Mevālīd-i şelāşeyle cihān tā kim bula revnaḡ
Ola ḡāḡān-ı ‘ālem sūr-ı naşr u nesl ile şādān
- 6 Yine ümniyye-i nesl-i ḡabūl-i pādīşāhıyla
Alup deste ḡalem bā-irtibāt-ı himmet-i īşān
- 7 Didi bi‘l-irtihāl Es‘ ad ḡulı tārīḡ-i ra‘ nāsın
Tulū‘ı ile şād itdi bu kevni Sāmiye Sulṭān⁸⁶⁰ (1261)

319⁸⁶¹

Dīger

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Şevketi olsun füzūn ḡāḡān-ı ‘asrīñ kim odır
Her cihetle vaşf-ı zıllullāha el-haḡḡ mā-şadaḡ

⁸⁶⁰ E3 nüshasında der-kenara “kezālik” yazılmıştır.

⁸⁶¹ E3.20a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasındaki bu tarihin üzeri çizilmiştir.)

- 2 Tā ebed sāl-i neviñ emsāline iqbālime
Zātını kılsun maķārın hażret-i Rabbi'l-felāk
- 3 Es'adā ' unvān-ı tārīḥ itdi bu mısra' -ı kilik
Sāl-i Hān ' Abdulmecīdi eyleye su' ūd-ı haķķ⁸⁶² (1260)

320⁸⁶³

Tārīḥ-i sāl-i diğeri
Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Olmuş idi secde-gehlerde recāmız rûz u şeb
Yā ilāhî şāh-ı ' asra nev-be-nev göster yılı
- 2 Ḥamdulillāh bu du' ā maķbûl olup iqbāl ile
Gördi şāhenşāh-ı dādār-i cihāne .....
- 3 Kilkim Es'ad feyz ile tārīḥe emsālin yaza
İde Hān ' Abdulmecīde sa' d .....⁸⁶⁴

321⁸⁶⁵

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

- 1 Çendīn-i hefte evvel ma' nāda görmüş idim
Ey ḥayr-i maḥż-ı devlet zātın sadāret-ārā

⁸⁶² E3 nüshasında der-kenara "kezālik" yazılmıştır.

⁸⁶³ E3.20a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁶⁴ İki ve üçüncü beyitlerin ikinci mısralarındaki son kelimeler karalandığı için okunamamıştır.

⁸⁶⁵ E3.25b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Bî-dâr olunca aldım deste-i harfle kilkim
Bu mısra' -ı güzîni şükr ile kıldım imlâ
- 3 Ya' ni çıkardı birden târîhi Es' ad evvel
Şadr oldu çâr-ı nevbe müjde-i Ra'uf Paşa (1258)

322⁸⁶⁶

Târîh-i tevcîh-i sadâret-i Rûm ili re'îsü'l-'ulemâ Halîl Hamîd Paşa-zâde
Mehmed Ârif Beg der def' a-i şâlişe

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Faşl ider da' vâyı bi'l-'adl oldu zîrâ bî-merâ
Şer' a Vâkıf Beg üçinci def' a şadr-ı Rûm ili
- 2 Es' adâ târîhe yazdı naşbını vaq' a-nüvis
Oldı Ârif Beg üçinci def' a şadr-ı Rûm ili (1247)

323⁸⁶⁷

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Ehibbâsı bu târîh içre baħr-ı cünbişe hâlidî
Ru'ûsı ile Şemseddîn Mollâ maqşadın aldı

⁸⁶⁶ E3.33a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁶⁷ E3.36a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

324⁸⁶⁸

Mef' ūlū Fā' ilātūn Mef' ūlū Fā' ilātūn

- 1 Aḥmed Efendi kim ol bürhān-i dīl müderris
İtdi vebādan āḥir ḥaḳḳ didi cān bihişte
- 2 Ol şulbe didiler yaz Es' ad bu gūne tāriḥ
Ādem Efendi-zāde oldı revān bihişte

325⁸⁶⁹

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

- 1 Feth-i ' Aliye mazḥar olup fethi ālī
Kıldı küşāde hilye beyānında nūrı
- 2 Tāriḥi levha zīb-i sūḥan oldı Es' adā
Şerh-i şerīf-i ḥilye-i pāk-i nebī zihī (1259)

326⁸⁷⁰

Dīger tām

Fe' ilātūn Mefā' ilūn Fe' ilūn

- 1 İsm u tāriḥ olur ise şāyān
Bāḡ-ı gül-zār-ı Vālide Sultān

⁸⁶⁸ E3.44a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁶⁹ E3.47b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1⁸⁷⁰ E3.50b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

327⁸⁷¹

Âhîr

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Cenâb-ı bezm-i ' âlem mâder-i ' Abdülmecîd Hândır
Bu rengin ravza-i rûh-âveri ' umrân iden bâ-luṭf

- 2 Du' â-güy-ı kadîm Es' ad didi cevher gibi târîḥ
Bu bânî Vâlide Sulṭândır âbâdan iden bâ-luṭf (1258)

328⁸⁷²

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Yine kûṭb-ı medâr-ı salṭanat ' Abdülmecîd el-hakḳ
Bu divân intişârında fuyûz ile müşerrefdir

- 2 Zâmirimden çıkardı Es' adâ târîḥi ekvârı
Cenâb-ı Hâlidîñ divân-ı maṭbû' ı pek elṭâfdır (1260)

329⁸⁷³

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 ' İbâre menfa' at-âver zevâtı çok yaşadır
Bi-hüküm-i naṣṣ-ı kitâb-ı kerîm-i Rabb-i beşer

⁸⁷¹ E3.50b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁷² E3.50b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁷³ E3.53a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1 (E3 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır. Müsvedde haldedir ve beyit sıralaması için beyitlere numara verilmiştir.)

- 2 Hemân tevekkül ide Һazret-i Rızâ Paşa
Vücûd-ı hayr-nümûdı olur şifâ mazhar
- 3 Maraẓ ‘araẓdır olur mü’minîne gâh karîn
Vücûdı sağ ola k’oldır güzîde bin cevher
- 4 Didim bedâhet ile ya‘ni Es‘adâ târîh
Şifâ-yı ‘âcili Һamd ola buldı ser-‘asker (1261)

330⁸⁷⁴

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Pîr u bernâ ola ger şâh u gedâ
Vaḳti geldikde bu fânîden gider
- 2 İşte kırk yıl şâh olup Feth-Alî
Virmiş iken kişver-i ĩrâne fer
- 3 ‘Âkıbet terk itdi tâc u taḫtını
Koydı ancak şî‘r-i rengînden eşer
- 4 Söyledi târîhini Es‘ad sefîr
Şâh-ı ĩrân kıldı ‘uḳbâya sefer (1250)

331⁸⁷⁵

⁸⁷⁴ E3.54b ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

⁸⁷⁵ E3.55a ; -E1, -E2, -E4, -E5, -Ü1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Pek girān kıymetli eşyā ser-te-ser
Nola itse ehvene narhı bu yıl

2 İşbu tārīhime ibda' fālidir
Döndi sālİK ' aksine çarhı bu yıl⁸⁷⁶

Ġazeliyyāt

Harfu'l-clif

332⁸⁷⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Besmeledir gevher-i tāk u senā
Sebħaledir sebha-i dest-i duħā

2 Kūy-i habīb-i ' urefādan murād
Oldı der-i feyz dürr-i Mustafā

3 Bāde-i bī-şışeden ey yār-i cān
Mest-i müdām it velī-i bī-riyā

4 Āh ki yek nazra-i rūşen-dilān
Külbe-i şeb rengime virse ziyā

⁸⁷⁶ E3 nüshasında der-kenara "Ba' dehū tertību'd-dīvān nazm olunmuşdur" yazılmıştır

⁸⁷⁷ E1.60b, Ü1.1b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

5 Şāhid-i gül-çehre-i ‘irfānı ben
Vuşlata kılsam nola varım fedā

6 Sır sūḥan-ı nāme-i ‘aşq eyledim
Bu ğazel-i mürtecelī Es‘adā

333⁸⁷⁸

Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

1 ‘Afvın eylerse yār ilāh saña
Āfet-i nār olur günāh saña

2 Rif‘at istersen olma ḥodbīn kim⁸⁷⁹
İki⁸⁸⁰ çeşmiñ yeter güvāh saña

3 Şāf-ı tab‘ānı dehr ider tekdīr
Rūşen eyler bu sırrı māh saña

4 Sanma nā-refte semt-i ‘uşşākı
Kūhken açdı şāh-rāh saña

5 Dest-i cevriñle göñlimi yıkma
Andadır yine cāy-gāh saña

⁸⁷⁸ E1.60b, Ü1.1b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁸⁷⁹ Rif‘at istersen olma ḥodbīn kim : Olma hod-bīn rif‘at istersen Ü1

⁸⁸⁰ İki : Her dü Ü1

- 6 Subh-ı rûz-ı kıyâmet olsa da
Es' adâ gelmez intibâh saña

334^{RR1}

Ġazel-i müzeyyel
Mef' ülü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

- 1 Tîri nigâhı kaşı kemân söylerim saña
Ya' ni bir âfet-i dil u cân söylerim saña

- 2 Çeşm-i şafâ-yı cılve-geh-i rûy-ı şâhiyet
Sırr-ı cemâli keşfe nişân söylerim saña^{RR2}

- 3 Yüz biñ rumûz kûşe-i çeşminde müstetir
Dâna-yı fenn-i silr-i beyân söylerim saña

- 4 Ey âfitâb toğma yeter nûrî ' âleme
Ruhsâr-ı şâh-ı mâh u şân söylerim saña

- 5 Müjgânı kalbe işler eger âhen olsa da
Yokdur yalanım işte yalan söylerim saña

- 6 Ebrû u çeşm u bîni dildârı vasfile
Eyle nigâh ma' nâ-i ân söylerim saña

^{RR1} E1.61b, Ü1.1b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

^{RR2} Bu beyit Ü1 nüshasında der-kenara yazılmıştır.

- 7 Feyz-i ziyâdır âyine-i kalbe fer veren
‘Âşık bu sırrı işte ‘ayân söylerim saña
- 8 Yerinde kalma ey dil-i cüyende-i füyûz
Bir âşikâr-ı hużr-ı zamân söylerim saña
- 9 Şâmı degil füyûz-ı cemî‘ -i mevâlî
Kıldı ihâta mihir-i cihân söylerim saña
- 10 İnkârı dūzâhına şaķın o semte hâsedâ
Ben sıdķ ile bu pendî hemân söylerim saña
- 11 Bâ-kalb-i şaf ol dūr-i ihlâsı vâsılı
İki cihânda cây-ı emân söylerim saña
- 12 Ol âfitâbı hayf ki naķķâş-ı tayyibân
Āgâh düşdi derd-i nihân söylerim saña
- 13 Gördiyselerde neyleyim endâmı hikmetin
Ammâ bozuldı çarķ-ı zamân söylerim saña
- 14 Yâr ola füyûzı şeh-i ‘asra Es‘adâ
Eyle bu nuţķı vird-i zebân söylerim saña

335⁸⁸³Ġazel-i müzeyyel⁸⁸⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nokta-i mevhūme femm ma' nā maḳāl olmuş saña
Haṭṭı ḥikmet hem meyān-ı bī-mecāl olmuş saña
- 2 Hüsn-i rūyın öyle 'ālemgīrdır kim sūretin
Āh çekmiş şadra mir'at-ı cemāl olmuş saña
- 3 Çün hayālindir 'arūs-ı mecle-gāh-ı çeşm-i cān
Ḳalb-i pūr--ḥūn ey perī fānūs-ı āl olmuş saña
- 4 Cismiñ ol şūretde nāzik cān berāber hişte kim
Yalnız rūḥ-ı muşavver vasfı dāl olmuş saña
- 5 Ser-firāz olsañ nola ḥālā selām-ı kāmiliñ
Terbiyet-gāhında cā şaffu'n-ni' āl olmuş saña
- 6 Ey ḳalem Es'adla hem-dest oldığıñdan ġālib
Böyle sevdā-yı⁸⁸⁵ sūḥanla bir ḥayāl olmuş saña

336⁸⁸⁶

Mef' ūlū Fā' ilātü Mefā' ilū Fā' ilün

⁸⁸³ E1.61a, Ü1.2a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)⁸⁸⁴ Ġazel-i müzeyyel : Ü1⁸⁸⁵ sevdā-yı : şeydā-yı Ü1 (Ü1 nüshasında E1 nüshasındaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır)⁸⁸⁶ E1.60b, Ü1.2a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 1 Oldı vefā zamānede meydāne āşinā
Ma‘ nāda līk olmadı yārāne āşinā
- 2 Rūyın cemālī çeşm ise ibrāz ider celāl
Bilseñ nolur mizācınā cāne ne āşinā
- 3 Dil sūhte olmayınca sabāh-ı şumū‘ a dek
Bahş-ı vişāle olmadı pervāne āşinā
- 4 Cerrār alur mı dirhem-i vāhid olur iken
Dest-i riyāya şubha-i şad-dāne āşinā
- 5 Hall itmeyince nokta-i mevsūme-i femi
Kilk-i tehī neden ola ‘ irfāne āşinā
- 6 Çün mest degil mi nazm-ı Nedīmāne itdiği
Es‘ ad degilken andaki itkāne āşinā

337⁸⁸⁷

Mef‘ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ĩlū Fā‘ ilūn

- 1 Müşkil odur ki dil ola dildāre mübtelā
Dildāde-i fütādesin izāreye mübtelā
- 2 Uşşāka resve-i hasene oldı kim hezār
Bir gül içün değıl mi o biñ hāre mübtelā

⁸⁸⁷ E1.61b, Ü1.2b; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel E1 nüshasında ek bir parça kağıda yazılmıştır.)

- 3 Kıldım hezār gūne fūsūn rām olmadı
Olsaydı yār kâşki eş‘ âre mübtelâ
- 4 Hem-sāye düşmesiyle raķīb aldı bābımı
‘ Âlemde var mı ben gibi bed-çāre mübtelâ
- 5 Yā Rab bi-haķķ-ı mefhar-i kevnecyn olmasun
Keyd-i ḥasūde Es‘ ad-ı bī-çāre mübtelâ

338⁸⁸⁸

Ġazel-i müzemmin⁸⁸⁹

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

- 1 Beni mest-i müdām itsün o meyden
Cenāb-ı şāfı-i irşād-pirā
- 2 Dimişler dergeh-i nûş ‘ aşķ-ı mevlâ
İder i‘ mâli bînâ lâli gūyâ
- 3 Nola tâ key diñildikde ķubūra
İderse feyzile emvâtı ihyâ
- 4 Ne tañ ol kim be-tahķīķ-i dil-āgāh
Anı saķy eyledi nâ-ṭavr-ı esmâ

⁸⁸⁸ E1.61a, Ü1.2b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Dcr-kenar)

⁸⁸⁹ Ġazel-i müzemmin –E1

- 5 O nūş Es'ad bi-nuṭḡ-ı 'aynı pīrde
Vücūdı zerden evvel oldı peydā

339⁸⁹⁰

Der evā'il-i heves⁸⁹¹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Nic'olur cşk-i dem-ālūdımı imsāk baña
Yağdırırken oqını ğamze-i seffāk baña

- 2 Hey meded istedigim vech ile rūy-ı yāri
Görmedim perde olup dīde-i nem-nāk baña

- 3 Kākül-i yār açılup qaldı perişān göñlüm
Haber itdikde şabā nāmına çālāk baña

- 4 Geh u bī-gāh-ı tekātür ider imtār degil
Sūz-i ḥasretde görüp aqladı eflāk baña

- 5 Es'adā qaldım ise deşt-i taḥayyürde ne ğam
Yetişür pādīşeh-i kişver-i levlāk baña

340⁸⁹²

Der-cyyām-ı şebāb⁸⁹³

⁸⁹⁰ E1.60b, Ü1.2b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁸⁹¹ Der evā'il-i heves –E1

⁸⁹² E1.60b, Ü1.3a ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁸⁹³ Der cyyām-ı şebāb –E1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Cāy-ı nāmūs olmuş iken lāne-i bülbul saña
Bu küşādı yā nedendir bāde karşı gül saña
- 2 Sākıyā dūr olma devr cyle meyan-ı bezme gel
Resm-i emr-i meyl-i işrāb cylemez mi mül saña
- 3 Gül-ı izārın solmasun mihr-i cebininden diyü
Dest-i sun' ile çekilmiş perdedir kākül saña
- 4 Olsa da pā-māl-i mürşid kadri pest olmaz yine
Gösterir bu sırrı ey zāhir nazar bak pul saña
- 5 Neşve-dār ol vāsf-ı la' l-i yāre aḡāz it diyü
Eylər imā Es' ada sāḡardaki kulḡul saña

341⁸⁹⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Yārimiñ her bir murādı ḡāyeten muḡsit baña
İstedikde hicrimi düşdüm sahārīden yaña
- 2 Ġamdan āzād oldum ancak dünyede şubḡ u şām
Eyledikde naḡd-ı cevriyle bu 'abdi āşinā

⁸⁹⁴ E1.60b, Ü1.3a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel E1 nüshasında der-kenara yazılmıştır. Fakat bir çok kelime silinmiş ve karalanmıştır.)

- 3 Nazre-i pāk tahtına cemāl-i yār ma‘ şūkını
Ru‘yet-i sırr-ı cemāl-i lā-yezāli zāhidā
- 4 ‘Āşık oldur kim sorarlarsa eger
Kendüye eyler işâret hayretinden güc belā
- 5 Hıbbu zâtıyla bu dil-mürde Es‘ ad-ı çākerin
Haq çerāğ itsün bi-nūr-ı t̄āb-nāk-i Mustafā

342⁸⁹⁵

Mef‘ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ilū Fā‘ ilün

- 1 Çıkdık diyār-ı ğurbete oldu cüdā şafā
Bārī peyām-ı yār ile irse şabā şafā
- 2 Yārin tezekkiri sebep olmakla virse ger
Cāy-ı ‘ aceb mi gönlüme virse baña şafā
- 3 Yeksān tutan hāzarla sefer luṭf u şiddetin
‘Ālem güzer-gehinde ider dā’imā şafā
- 4 Sîretledir bu zevk gibi ebnā-yı ‘ aşra ḥayf
Sûretleri görünsede ihvān-ı bā-şafā
- 5 Açıdın dehān-ı ḥāme-i ḥāmūş-ı Es‘ adı
Nuṭṭ-ı dürer-nişār-ı belîğınla āşafā

⁸⁹⁵ E1.61a, Ü1.3a ; -E2, -E3, -E4, -E5

343⁸⁹⁶Der-sefâret-i mezbûre⁸⁹⁷

Fe' ûlün Fe' ûlün Fe' ûlün Fe' ûl

- 1 Berây-ı dü-nân u ğıdâ vü 'ışâ
Nedir dâr-ı dūnâne bu ilticâ
- 2 Eliñde 'aceb var mıdır ihtiyâr
Seni aç iden haqq toyurmaz mı yâ
- 3 Cihâne deġişmez iken kaťresin
Revân itdi eşkim ġam-ı dil-rübâ
- 4 Nifâķa sukût ile vardır 'ilâc
Ĥudâ ħıfz ide güccedir iftirâ
- 5 Sefâretle Īrâna ġitmek kadar
' Aceb müşkil iş var mıdır Es' adâ

344⁸⁹⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Ĥâlhişin bulmaķsa ger âb-ı hayât-ı cân-fezâ
Ĥabġab-ı tüffâĥ-ı saķahından alma âşikâ

⁸⁹⁶ E1.61a, Ü1.3b ; -E2, -E3, -E4, -E5⁸⁹⁷ Der sefâret-i mezbûre -E1⁸⁹⁸ E1.61b, Ü1.3b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Cāy-ı ‘āşık burc-ı māh olsa daḥı tārık olur
Kılsa naḥs-i bahtı ger mehcūr-ı rŭy-ı mehlikā
- 3 Ger göz el irse güzel āgŭşına bir külbede
Gŭlbŭn-i⁸⁰⁰ vaḳt-ı bahārı eylemez mi dil fedā
- 4 Rŭy-māl-i kŭy-ı yār olduḳda buldum inşirāḥ
Bu mıdır eyā bihişt-āsā sarāy-ı dil-güşā
- 5 Yār serkeş el⁹⁰⁰ tehī dil ise bī-ārām u mihr
El-‘ ıyāz işte budur Es‘ad belā-ender-belā
- 345⁹⁰¹
Fe‘ ŭlŭn Fe‘ ŭlŭn Fe‘ ŭlŭn Fe‘ ŭl
- 1 Dem-ā-dem demādim de ol bul şafā
Düşer ikide birde ehl-i ‘ulā
- 2 Bu ‘ālem belādır bilā-reyb u şekk
Diğer ‘ālem-āmā çü şubḥ-i mesā
- 3 Sürŭlmekle maşḳŭl olur sīm-i hass
Cilādan nola bulsa dānā cilā

⁸⁰⁰ Gŭlbŭn-i : Mevsim-i El (El nüshasında Ü1 nüshasındaki şekli kelimenin üzerine yazılmıştır.)

⁹⁰⁰ Ü1 nüshasında “el” kelimesinin üzerine “yed” yazılmıştır.

⁹⁰¹ El.61b, Ü1.3b ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Hülâsa maķârin degilse dalaķ
Ne şübhe olur bu riyâ zâhidâ

5 Güvâh-ı sezâyi-i ‘ uzlet olur
Fenâ u fenâ ismi baķ Es‘ adâ

346⁰⁰²

Mef‘ ūlū Fâ‘ ilâtü Mefâ‘ ilū Fâ‘ ilūn

1 ‘ Ālemde inzivâ gibi hîç var mı şafâ
Ammâ zamân o zevķe müsâ‘ id degil baña

2 Halk-ı cihâne ğâyet âmâl-i nefis iken
‘ Āķıl ider mi rāhat içün şadre i‘ tilâ

3 Hāyretdeyim şu ‘ ālem-i fānide miskin
Bālâ hitām idenlere aķcārdan binâ

4 Tahķik-i feylesofa inanma kelīm isen
Ol fırķayı şaşırdı ser-ā-ser kelāmla

5 Ey pīr-i dest-ġir emān-ı imdād vaķtidir
Pā-māl kıldı Es‘ adı bu nefis u bī-hevâ

347⁰⁰³

⁰⁰² E1.61a, Ü1.3b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁰⁰³ E1.60b, Ü1.3b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Ger dem zi-gül' izār hoşeş bûse-i recâ
Âhir be-rûy-ı meyl-i nidâda ' Alî Rızâ
- 2 Yâ Rab çi müşkilest ki bâ-hicr-i dilberem
Der dâr-ı ğurbetem be-dîger dilber ibtilâ
- 3 Goftem be-derd-i firâkat-i be-çâre hest goft
Menbât u neyz-i rûm-ı redim tâ konem devâ
- 4 Şod âşikâr ma' nâ-i hâver zeyn günün
Ya' ni ân âfet ' acem âmed hüner dāmā⁹⁰⁴
- 5 Es' ad zi-zerre perverî-i hâverân ğazel
Dīvân-ı şi' r-i Türki-i mā-ravha-i ziyâ

348⁹⁰⁵

Mef' ulü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 ' Âlemde iftirâ gibi hiç var mı bir belâ
Ancağ o derde hıfz-ı ilâhî olur devâ
- 2 Bâlâ fedâ câh-ı tevâzu' la toğrusı
Revnağ bulur çü serd-i temâyül keş şabâ

⁹⁰⁴ Bu beyit El nüshasında der-kenara yazılmıştır.

⁹⁰⁵ Ü1.4a ; -E1, E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Dāreyn şafāsı ehl-i diliñ ḥāḥişi degil
İşāniñ oldı maṭlabı Allāhdan rızā
- 4 Vallāhi ġālib dimiş iken cenāb-ı haḳḳ
Maġlūb-ı ‘aşḳa ṭa‘ nı ḳosun ṭāhir āşinā
- 5 Ḳasr-ı metīn-i dīnedir Es‘ad esās çār
Bū-bekr ile ‘Ömer daḥı ‘Osmān u murtezā

349⁹⁰⁶

Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilātūn Fā‘ ilūn

- 1 Yār-i cān bed-ḥāḥım olsaydı virem meşreb bu ya
Şem‘ -i bezmim āḥım olsaydı virem meşreb bu ya
- 2 Āteş-i ‘aşḳım caḥīme dolsa da iṭfā için
Heft deryā çāḥım olsaydı virem meşreb bu ya
- 3 Leyle-i hicrān yār içre sipihr-i şīnede
Şu‘ le-i dil-ḥāḥım olsaydı virem meşreb bu ya
- 4 Kūy-i yāri cüst u cūde yārına sırr-ı ġüşā
Semt-i Mecnūn rāḥım olsaydı virem meşreb bu ya

⁹⁰⁶ Ü1.4a ; -E1, E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Sadr-ı vālāye deġiřmem kūy-i yāri Es' adā
Der-niřini⁹⁰⁷ cāhım olsaydı virem meşreb bu ya

Harfu'l-bā

350⁹⁰⁸

Ġazel-i müzeyyel⁹⁰⁹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Olinca zevraķ-ı ten bahr-i eşkde ġarķ-āb
Görindi dīde-i nem-nāk-i ser miřāl-i habāb⁹¹⁰
- 2 Tehī olursa da dest-i kerem yine pür olur
İder bu sırrı kef-i māh-ı ġün gibi iřrāb
- 3 Mülāyemetle olur hasm-ı tünd hū maġlūb
Dıraķt-ı serkeşi bir ġünde eyler āķir-āb⁹¹¹
- 4 Bu ķile-gehde ķıkardımsa erba'ın dahı
Hevā-yı tāze ile tāzelendi fasl-ı řebāb
- 5 Ne feyz-i sürh u siyāh-ı yerā' a-i Es' ad
Teķātur itse olur vasf-ı hāl u la' l hūř-āb

⁹⁰⁷ Ü1 nüshasında "bend" kelimesinin üzeri karalanarak "der" yazılmıştır.

⁹⁰⁸ E1.61b, Ü1.4b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁰⁹ Ġazel-i müzeyyel -Ü1

⁹¹⁰ serr miřāl-i habāb : anda hem-ķü cenāb E1

⁹¹¹ Ziya YILMAZİR, a.g.e., s.481

351⁹¹²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Ne feyz kim anı kıldı ifāza kilkinden
Re'īs-i ehl-i qalem münşī-i bülend el-kāb⁹¹³
- 2 Tokunsa pertev-i nīm iltifatı zindeye ger
Furūğı mihr-i münīre virir telāş-ı hicāb
- 3 Olur metālī' i ser-meşq-i mekteb-i ' irfān
Terāveş-i qalemi māye-āver-i küttāb
- 4 Nice gedāya ğinā-bağş iken yed-i keremi
Dili faķīr-i teraķķī-i dergeh-i vehhāb
- 5 Riyāsete iki rüşen-dil oldu pīrāye
Olur bu sözde baña her zebān ulu'l-el-bāb
- 6 Birisi şārih-i āgāh mağz-i Kur'āndır
Biri bu nātık-ı haķķ mülhimu'l-guyūb savāb
- 7 Berāt-ı devlet u iķbālī olmaya maṭvī
Ola midād-i qalem tā tırāz setr-i kitāb

⁹¹² E1.62a, Ü1.4b ; -E2, -E3, -E4, -E5⁹¹³ Bu beyit E1 nüshasında yoktur.

352⁹¹⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Gül bitüp ger gülşen oldıysa ħarāb
Buldurur bŭy-ı güli ammā gül-āb

2 Şāhibü'l-āşārın olmaz nāmı kim
Çeşm-i pāki olsa da her kez tarāb

3 İsmi mehdiñ şafĥa-i eyyāmda
Oldı 'unvān maḳāl-i ıztırāb

4 Dest-i ni' met-dāre erbāb-ı ħased
'Av'ave etmekde mānend-i kelāb

5 Nŭr-ı 'irfān maḳsadiñsa Es' adā
Ḳıl ziyāeddīn ğıbtā intisāb

Ḥarfu't-tā

353⁹¹⁵

Mef' ūlŭ Mefā' ilŭ Mefā' ilŭ Fe' ūlŭn

1 Levh-i dile menḳūş idi imlā-yı muhabbet
Resm olmadan ol haṭṭ-ı zibā-yı muḥabbet

⁹¹⁴ E1.62a, Ü1.4b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)⁹¹⁵ E1.62a, Ü1.5a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 İsbât-ı vücūd itmedi tâ virmeyecek cân
Mansûr ki itmiş idi⁹¹⁶ da'vâ-yı muḥabbet
- 3 Âmed-şüd ider kûy-ı civân olsa da gerdûn
Bir laḥzada bu peyk-i sebûk-pâ-yı muḥabbet
- 4 Miḥnet-zededir resm-i kühen üzre şu dil-kim
Olmuş ezeli hem-dem-i sevdâ-yı muḥabbet
- 5 Es'ad nola 'allâmc-i 'âşık ise şimdi
Hengâm-ı şabâda idi dâ'nâ-yı muḥabbet
- 354⁹¹⁷
Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün
- 1 Nuḳûd-ı 'ömriñi kesb-i ma'ârife şarf it
Fu'âdîñi güher-i dîde-i dânişe zarf it
- 2 Şu kâlib olmadı ahlâ medâr-ı insânı
Kitâb-ı ma'nâ-i fî hasri zîver-i tarf it
- 3 Şabiyyeyim diyü ebcedden itme istinkâf
Esâs-ı 'ilm odur aldanma ezber-i harf it

⁹¹⁶ ki itmiş idi : ger itliyse de Ü1

⁹¹⁷ E1.62a, Ü1.5a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

4 Şu ‘ömriñ eyle zamâne gurūr kıılma çalış
Temûz-ı tâbı içinde tefekkür-i berf it

5 İki cihānda huzūr ise maṭlabıñ Es‘ ad
Nuḳūd-ı ‘ömriñi kesb-i ma‘ārife şarf it

355⁹¹⁸

Fe‘ ilâtün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

1 Kec ile kecdir eyleyen ülfet
Lîk kec râstdan ider nefret

2 Seyf u ğama kemān u tîr yeter
Müdde‘āya güvāh kııl diḳḳat

3 Beni söyletme ey zamān ḳo beni
Sensiñ el-ḳışṣa fitne-i millet

4 Bir yaña cevr-i dilber-i fettān
Bir yaña fāḳa-i şafā-āfet

5 Kııldı ḳayfā dü-şakḳ kilki şikest
Şerh u takrîre ḳalmadı ṭāḳat

⁹¹⁸ E1.62a, Ü1.5a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 6 Olmasaydı ziyâ-i pîr Es' ad
Kim bulurdı huzûr-ı dil elbet⁹¹⁹

Harfu's-sâ

356⁹²⁰

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Nizâm-ı mülke müşîr ile şâhdır bâ' iş
Furûğ-ı rûz u şebe mihr u mâhdır bâ' iş

- 2 Bakılsa merdümüñe nûr-bağş-ı çeşm-âsâ
Ruhuñ ziyâsına hâl-i siyâhdır bâ' iş

- 3 Münâşib ehline ağıâr-veş olan bağza
Tabâ' -ı nâsdaki hubbu-câhdır bâ' iş

- 4 Sağın riyâsına aldanma zâhid-i 'asrîñ
' Afâf-ı nefsine fıkdân-ı bâhdır bâ' iş

- 5 Derûn-ı külbe-i târîk-i Es' adıñ tâ şubh
Birûz-ı pertevine bırak âhdır bâ' iş

Harfu'l-cîm

357⁹²¹

Mef' ülü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

⁹¹⁹ Kim bulurdı huzûr-ı dil elbet : Kim görürdi furûğ-ı emniyyet Ü1

⁹²⁰ E1.62b, Ü1.5b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹²¹ E1.62b, Ü1.5b ; -E2, -E3, -E4, -E5

1 Ey nūr-i dīde çeşm u beden ҡaldı lâ-‘ ilāc
Bir lahza tāb-ı rüyın ile ҡıl baña ‘ ilāc

2 Derd-i derūna pister-i hicrānda ey gōñül
Қıl āh cān gūdāz ile şubḥ u mesā ‘ ilāc

3 Ser-tāb-pā olırdı çiçekden talīf-pezīr
Eşcār-ı bāğa itmese bād-ı şabā ‘ ilāc

4 Bağlansa beyt-i Leylāya sahvī bulurdı Ҡays
Olmaz mı derd-i cennete dāru’ş-şifā ‘ ilāc

5 Es‘ ad şu rütbe vakf reh-i intizār kim
Ey nūr-i dīde çeşm u beden ҡaldı lâ-‘ ilāc

358⁹²²

Mef‘ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ilū Fā‘ ilūn

1 Ḥammār iderse derd-i ғama ger nola ‘ ilāc
Āteşle āba virmiş iken hūsn-i imtizāc

2 Bir aşlı pāk yerden iken duḡter-i gōñül
Қılsa hużūr ҡasdı ile nola izdivāc

3 Bir haқq-ı zevq-i zā‘il içün çekme hiç emek
Nān ile iğtidāde berāber olur gülāc

⁹²² Ü1.5b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 4 Es' ad şu penç beyt çıkar qadr-i hamseye
Sûk-ı cihânda bulsa metâ' -ı hüner revâc⁹²³

Harfu'l-hâ

359⁹²⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Pertev-i rûy-ı telâş-âver-i envâr-ı sabâh
Perçem-i ham-be-hamı gıpta dūr-i reng-i revâh

- 2 Neşve-i la' l-i lebi şöyle mü'essirdir kim
Mest ider ' âşık-ı üftâdeyi bî-minnet râh

- 3 Satma ey zâhid-i bârid bize kâlâ-yı riyâ
' Âriyetdir bilürüz sendeki csvâb şalâh

- 4 Dâne-i hâl lebi kuvvet-i süveydâ-yı kulüb
Şemme-i sîb zûkun-i râhat-ı cism u ervâh

- 5 Seyr-i gülzâre tenezzül olunur mı Es' ad
Yâr ile meclis-i meyde pür olunca aqdâh

Harfu'l-hâ

360⁹²⁵

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

⁹²³ Ü1 nüshasında dördüncü beyitten önceki beyit karalanmıştır.

⁹²⁴ E1.62b, Ü1.6a ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹²⁵ E1.63a, Ü1.6a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1   Degil sürhî meger âzâde-i dest-i sabâdır ruḥ
          Ki berg-i verd-i terdinde nezâket intimâdır ruḥ
- 2   Olur dil-hâh-i ‘âşık mün‘ akis bî-külfet-i tasrîh
          ‘ Aceb ser ‘âşinâ âyine-i pür- incilâdır ruḥ
- 3   Dizilmiş câr-ı mastar hatt u cbrûdan berâ‘atla
          Güzel dîbâce-i dîvânçe-i ḥüsn u bahâdır ruḥ
- 4   Bunuñ envârı ḳalbe ‘ aks ider anıñsa hâşâ ki
          Bu yüzden fâ‘ik-i ḥurşîd-i rahşân-ı semâdır ruḥ
- 5   Haṭ-âverdir diyü halk iltifât itmezse ey Es‘ad
          Hıtâ eyler şeb-i vaşında kim şeb-i safâdır ruḥ

Ḥarfu‘d-dâl

361^{92a}

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1   Fi‘l-ḥaḳîḳa rûy-ı dîlberden murâd
          Vech-i rûşen dîl-berây nigû nihâd
- 2   Bâde-i leb neşve-i ‘aşḳ ḥaddidir
          Bezm-i rindân halka-i zîkr-i fu‘âd

^{92a} E1.63a, Ü1.6a : -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 3 Nefs-i bed-kāre raķīb diyüvirir
İstīlāha ķande ashāb-ı reşād
- 4 Māsivādır ğurbet u hicrān diliñ
Sāliki zīrā ider meşġül-i yād
- 5 Eyleye mest-i müdām-ı bezm-i ‘aşķ
Es‘adı yārān ile Rabbu’l-‘ibād

362²²

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Saķın āhından chl-i sūzişīñ ey seng dil-i bī-dād
Fiġān-ı kūhkenden eyledi taşlar daķı feryād
- 2 Harābāt içre başta bu riyādır bādi-i ta‘mīr
Dili vir ünşude olmaz riyākārı ile ābād
- 3 Yeterken kayd-ı kākül gerdeninde ‘āşķ-ı zārīñ
Ne Meenündür ki eyler ġamze-i hūnīden istimdād
- 4 Ham eyler şarşar-ı āh-ı bülend-i ġayret-i ‘āşķ
Ķad-i dil-dāre ķarşu ‘arz-ı ķāmet ķılmasun şimşād
- 5 Kenār-ı bezm-i nāze Es‘adı taķrībe ey cānān
‘İnāyet ķıl ki vardır sūzişe zātında isti‘dād

²² E1.63a, Ü1.6b : -E2, -E3, -E4, -E5

363⁹²⁸

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Benim gibi o elif kıddi sevse ger eb u ced
Yimezdı hâce-i mekteb yedinden öyle leked
- 2 Olur ser-âmed-i mehpâre-kân temâşâ kıl
Nihâl-i kâmeti çekdikçe çün müsebbiha med
- 3 Şerîki duht ile ve'l-leyli ezber eylerken
Seziñledim olacaqdır esîr-i 'aşk meded
- 4 Nola umûr-ı harâbât-ı nâzırı olsa
Bulundı silsile-i Kays içinde dil-irşad
- 5 Nigâh-ı hâzrete ger düşse tıfl-ı ebced hân
Yanında pîr-i müfesirr-i hāmûş olur Es' ad

364⁹²⁹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Benim o ma' reke ârâ-yı rûzgâr-ı vedâd
Kaçardı zûrımı görseydi kühken-i feryâd

⁹²⁸ E1.63a, Ü1.6b ; -E2, -E3, -E4, -E5⁹²⁹ E1.63a, Ü1.6b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

2 Zebûn-keş olma uyup sevdigim rakîblere
İder fetâdeye ervâh-ı ehl-i ‘aşk imdâd

3 İçüp subûh-ı sebâh hevâ-yı dildârı
Nola ğam-ı şeb-i hicrânı eylesem berbâd

4 Ne sırr ki bûlbûl u pervâne gibi ‘uşşâkıñ
Kimi sükût⁹³⁰ u kimi dem-be-dem ider feryâd

5 Çe sûd çıkmada âteş bahâsına sûziş
Bu çârsû-yı muhabbetde bâ-nidâ-yı mezâd

6 Haķîkat ile mecâzî beyânda yan molla
Nolaydı olsa idi Es‘ adâ baña üstâd

365⁹³¹

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

1 Gümân itme dil-i zârım seni itmekde evfer yâd
Zamân olmaz ki zıkr u zükrüñ üzre itmeyem feryâd

2 Ğubâra döndürüp cismim süvâre esb-i bâd oldum
Bu yüzden kûy-i yâre eyledim bir râh-ı nev-icâd

⁹³⁰ sükût : ğamûş E1

⁹³¹ E1.63b, Ü1.7a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3   Sakın ta' n itme zâhid rend-i derd-âlûd-ı sevdâya
        Tabîb-i Hâzıkı şahbâ ile itdikde ger imdâd
- 4   Ger ez şûh-ı ' Arab bûs-ı lebeş hâhem çünîn güyed
        Lisân-ı mahvî aksâ-yı ' Acemî ente fi'l-mîlâd
- 5   Tehî dest olduğım tıydu beni dūr eyledi yârim
        Meded kıl Es' ad-ı bed-bahta ey şâh-ı kerem mi' tâd

366⁹³²

Mef' ulü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

- 1   Zühhâd aldı soframızı sakıyâ meded
        Muṭbahda uşdı başımıza ctkıyâ meded
- 2   Gurbetde yâr-i sâlih iderken bize cefâ
        Tıtdı reh-i murûrımızı eşkıyâ meded
- 3   Sâmî idi yanımda vedâdîn-i nazmdan
        Düşdüm hayâl-i hâme emân Bâkıyâ meded
- 4   Cânlar sıkıldı yolda dışarlık ' alâmeti
        Var bende eyle rukyeñ ile râkıyâ meded
- 5   Oldum şılañda k'Erzinate'r-rûmdır muķîm
        Feyziñle Es' ada meded it hâkıyâ meded

⁹³² E1.63b, Ü1.7a ; -E2, -E3, -E4, -E5

Harfu'z-zā

367⁹³³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1   Āşıka var mı 'izār üzre olan terden elez
Bülbüle olmaz nidā-yı derd-i aḥımerden elez
- 2   Kānd-ı la' li kande yāriñ sunsa görtersem sitem
'Āşıq-ı dil-teşneyc⁹³⁴ gelmez mi sükkerden elez
- 3   Dirse tut ma'zür 'āşıq cennet içre yārine
La' l-i tābiñ baña el-haḫ şimdi kevşerden elez
- 4   Eşk-i çeşmi zîr u sitān ile yapma çeşme-sāz
Çıkmaz aşlā āb-ı 'ayn-ı dīde-i terden elez
- 5   Būse-çîn-i gül-'izār-ı ḥālīdār ol Es'adā
Oldı zîrā şerbet-i derd-i mu'anberden elez

Harfu'r-rā

368⁹³⁵

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1   Harf-i nazmım cemāle dā'irdir
Noktalarında hāle dā'irdir

⁹³³ E1.63b, Ü1.7a ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹³⁴ teşneyc : ḥasteyc Ü1

⁹³⁵ E1.63b, Ü1.7b ; -E2, -E3, -E4, -E5

2 Perde çekmiş meger ki dîdeleriñ
Fikri seyr-i hayâle dâ'irdir

3 Kim görür neşvesinde reng-i nebât
Bezm-i meyde piyâle dâ'irdir

4 Sağın ehl-i semâ' dan dönme
Anlar ism-i celâle dâ'irdir

5 Ğirre olma kemâle kim şemsiñ
İrtifâ' i zevâle dâ'irdir

6 Pür-günâhım şu rütbe kim Es' ad
Tâli' im de vebâle dâ'irdir⁹³⁶

369⁹³⁷

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1 Yanarken derd-i hicr ile dil-âverde-i kemter
' Aceb kim sūzişi vaşl-ı nigârıyla dağı artar

2 Siyeh bahtı ile hem-reng-i kuhl oldım ki bu yüzden
Ğubâr-ı hâtırım çeşm-i dil-ârâyı ider enver

⁹³⁶ Bu gazel için bk. Recaizâde Ahmed Cevdat : Nevâdiru'l-âsâr fî Mütâla'ati'l-eş'âr, s.137

⁹³⁷ E1.64a, Ü1.7b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3   Hayāl-i yār ile mûy-ı sefîdi başımıñ gûyâ
          Bir ahker dergeh ânı eylemiş mestûr-ı hākister
- 4   Olur çeşm-i bed-i zâhiden elbet dâne-i engûr
          Misāl mûhre-i sengîn şubha ya‘ ni huşkîn ter
- 5   Şeker-hâb eylemekdeyse dahı pür-kîn dü-çeşm-i yâr
          İder mi telhi-i bādâmı zâ‘il Es‘ adâ sükker

370⁹³⁸

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1   Nazarından düşürür ‘ aşığı nezdini yâr
          Tarf-ı müjgân ile gösterdi bu sırrı cbşâr
- 2   Ruḥ-ı hüyderdesidir hatt-ı neviyle yâriñ⁹³⁹
          Güyiyâ nüsha-i maḳbûle-i dürr-i muhtâr
- 3   Duḡt-ı zer pek sıkılup bâde-keşân destidir
          Ne ‘ aceb olsa ‘ arakrîz ruḥ-ı dilberi var
- 4   Neşve-dâr eglemsün kimseyi mânend-i kadeh
          Ser-nigûn bürde ider sâki-i çarḥ-ı devvâr

⁹³⁸ E1.64a, Ü1.7b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹³⁹ yâriñ : şühîñ Ü1

5 Ser-firāzide ğurūr eyleyeniñ encâmın
 Ham olup kâkûl ider kûşe-i hemâre eş‘âr⁹⁴⁰

6 Tîr-veş bâdiye-i vahşete düşdüm Es‘ad
 Dûr kıldı beni bir kaşları yâdan ağıyâr

371⁹⁴¹

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Lâleli semtinde gördüm bir ‘Arab şühî gezer
 Lâleli virse aheri hüsni-çeşm tabîbe ger

2 Oldı ey hâce dil-i âşıkda deger yâr ile
 Şarf-ı fikr it rûşenâ ma‘nâ-yı zarf-ı müste‘ar

3 Hikmetü’l-‘aynî tefehhüm talibâ maḡsûd ise
 Şerh-i şadr-ı tîğ-i hışm çeşm-i yâre kıl nazar

4 Kâr olur müşkil sühân düşdükde bir bâzâre kim
 Anda yek vezn üzre râyiç buluna seng-i güher

5 Es‘adâ nârı şikeste dürlere beñzer yine
 Ger perişân ise de elfâz-ı nazm-ı kilik-i ter

⁹⁴⁰ eş‘âr : aḡbâr Ü1

⁹⁴¹ E1.64a, Ü1.8a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

372⁹⁴²

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Çeşm-i hışm-âlūd-ı dilberden saşın ger hastedir
Ya' ni kim şâheyn-i şayd âyîn misālî bestedir
- 2 Bî-sutūnı bir nefesle ser-nigūn itsem nola
Rāh-ı 'aşq-ı yârde āhım fülk-i peyvestedir
- 3 Mahv ider yek harf-i ta' nım kaçsun ırak her raķīb
Kaşı mümkündür eger şimdi kalem şikestedir
- 4 Her ne cevır itseñ çeker dīvāne gönlüm sevdigim⁹⁴³
Ribka-bend-i kākülündür kılma zann kim rāstedir
- 5 Dilberiñ zūlf-i perişānın görünce Es' adā
Hayretinden 'aşkıñ güftarı beste bestedir⁹⁴⁴

373⁹⁴⁵

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Şu rütbe⁹⁴⁶ itdi ihāta cevānibim deycūr
Bu devr-i dār-ı civāne görünmez oldu būdūr

⁹⁴² E1.64a, Ü1.8a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)⁹⁴³ sevdigim : dilberā E1⁹⁴⁴ Ü1 nüshasında beyitten sonra "1259" tarihi yazılmıştır.⁹⁴⁵ E1.63b, Ü1.8a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)⁹⁴⁶ rütbe : güne E1

- 2 Sezâsı her ne ise bulsun ânı ammâ kim
‘Adû dahı der-i yârinden olmasun mehcûr
- 3 Muraḥḥaş cylese pâ-yı civâne yüz sürerim⁹⁴⁷
Elimde var iken işte sadârete menşûr
- 4 Benim şenâ-yı ruḥ-ı âteşin-i yârim eger
Sezâdır olsa ser-i şu‘ lede eger⁹⁴⁸ suṭûr
- 5 Haṭ-ı nefîs ile dîvân-ı çâr-ı saṭr ketb-veş
Dü-çeşme virdi o dört kaşlı dilber Es‘ ad nûr
- 374⁹⁴⁹
Müzeyycl⁹⁵⁰
Mef‘ ulû Fâ‘ ilâtü Mefâ‘ ilû Fâ‘ ilün
- 1 Yâriñ nazarda gerçi ki ruḥsârı güldürür
Lîk ağladır fenâda bi-ağyârı güldürür
- 2 Hünkârı gül-şüküfte olınca hezâr bâğ
Beñzer nedîm-i bezme ki hünkârı güldürür
- 3 Bu fâbe-sâz çarḥiñ işi şöyle ‘ucbe kim
Her lu‘ besinde ser-te-ser ihcârı güldürür

⁹⁴⁷ pâ-yı civâne yüz sürerim : şâffu‘n-ni‘ âline düşerim E1 (Ü1 nüshasında E1 nüshasındaki şekli mısraın üstüne ilave edilmiştir.)

⁹⁴⁸ şu‘ lede eger : şu‘ le-tırâz Ü1

⁹⁴⁹ E1.64a, Ü1.8b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

⁹⁵⁰ Müzeyycl -Ü1

- 4 Her ẖāce olmamada kim imtār-riz-i eşk
Gerdūnı gerçi berķ-i ziyādārı güldürür
- 5 Etfāl dehre geldigi dem ağlamakdadır
Bilmem neden nümāyişi hüşyārı güldürür
- 6 Es‘ad haķıķaten ķalem-i hazret-i Selām
Tersim idince sūret-i divārı güldürür⁹⁵¹

375⁹⁵²

Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Yā hū rucū‘-i pertev-i cebhe zamīredir
Fānūs-ı bī-fitīle nigāh it ki tīredir
- 2 Ahlāk-ı aşla fer‘iñ olur mı temāşili
Ummu‘l-ḥabā’iş işte ki maḥşūl-i şīredir
- 3 Aşlā zenāne eyleme meyl ey civān-merd
Ḥurdī saġire ise gülānī kebīredir
- 4 Vāsi‘ diyü çıkar mı sanursın tarīķini
Dünyā didikleri su içinde cezīredir

⁹⁵¹ E1 nüshasında der-kenara yazılı olan bu gazelin başında “25 S. 1259” tarihi yazılmıştır.

⁹⁵² E1.64a, Ü1.8b ; -E2, -E3, -E4, -E5

5 Üftâdegâne tîr-i nigâhıyla kâsd-i bed
Dil virdigim civâna meded ki vetîredir

6 Es‘ ad bozulmaz itme ‘ inâd sırr-ı nûşet
Sâbit mürekkeb ile yazılmış zebîredir

376⁹⁵³

Müzeyyel⁹⁵⁴

Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

1 ‘ Âşıkîñ derdi şemm-i gül-rûdır
Gülsitândan murâd bir bûdır

2 Kâmet-i yâr-i serv-i dil-cûdır
Sâki gûyâ ki birikmiş sûdır

3 Âteş-âlûd-ı düzah-ı ‘ aşkîñ
Mağsadı şanma hûr u mînûdır

4 Bunı münfâhlar ider el-lemmâ‘
Yanmaz ol cân ki hem-dem-i hûdır

5 Mürğ-i hüsniñ uçar mı sevdicegim
Dâm-gâhı uçar mı ebrûdır

⁹⁵³ E1.64a, Ü1.8b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁵⁴ Müzeyyel –E1

6 Vāsf-ı dendān-ı yāre verzişden
Es' adā nazm-ı sāfiñ encūdır

7 Eyle Leylādan iltimās naẓīr
Haṭṭı ruḥsār-ı şî' re gīsūdır

377⁹⁵⁵

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 Bu gūn 'ıyd oldu mı āyā derūnımda safādārdır
Meger aldım ḥaber teşrīfe meyl dilber-i bahārdır

2 Bulur şām-ı firāk encām-ı şubḥ vişāl ile dirler
Bu kuliñ şimdi ma' nāsında cezmim bî-murādārdır

3 Olup ger gūş-ı gerdūn ṭuymaz elbet cünbiş-i yāri
Fu'ādım içre ' iffetle kabūl-ārā du' ā-dārdır⁹⁵⁶

4 Degilken dil-şikenlik bir çıkar yol muḥteseb yeter
Kırar sāgarları kalbinde şanma ittiķā-dārdır

5 Şitādır kār iken oldu şerer-endāz ya' ni kilik
Derūnında o çūpiñ āteş-i ' aşk Es' adā dārdır

⁹⁵⁵ E1.64b, Ü1.9a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshasında der-kenara yazılan bu gazelden önce "21 Z. 1257" tarihi yazılmıştır.)

⁹⁵⁶ E1 nüshasında bu mısra karalanmıştır.

378⁹⁵⁷

Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün

- 1 Hicrân ile ger âşıkın ahvâli yamândır
Ammâ yine 'aşk ile tesellîde cândır
- 2 Keyd-i ruķabâ fikri dü tâ eyledi cismim
Bu derd ile ğaltîde-i deşt-i heyemândır
- 3 Kande o şeker ħande zamân kim ruķebâya
Tard ile disem baña der-i yâr-i mekândır
- 4 Firķat şebiniñ şubĥ-ı visâli uzadı ħayf
Bilmemki tebâşiri o rûzûñ ne zamândır
- 5 Haķķ 'ömrini efzûñ ide yâriñ ki ey Es' ad
Didi baña gül hâk-i derim cây-ı emândır

379⁹⁵⁸

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Dest-i rûşen-dîle gir nâr-ı derûñ tâ ola nûr
Mâr-ı emmâreyi ol pençe ider elbet mûr

⁹⁵⁷ E1.64b, Ü1.9a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)⁹⁵⁸ E1.64b, Ü1.9a ; -E2, -E3, -E4, -E5

2 Çıkıdı ‘ālī yere mi‘yār namaz⁹⁵⁹ olduğuçün
Hār-veş āfet-i çeşm olmuşiken baksāña⁹⁶⁰ hūr

3 Bir qarış yer yakalar ise rakīb-i nākes
Dār-ı yār elde dahı olsa kalur ‘āşıka dūr

4 Āşıka dāmen-i āha şarıl encāmında
Sārr-ı hicrān dem-i vaşlıyle bulur şüret-i şūr

5 İşbu beş beyt ile Es‘ad leb-i hāmūş kalem
Tār iken olsa nola çün şecer-i ekrem tūr

380⁹⁶¹

Mefā‘ ilün Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

1 Şu kim zamāne uşāğyla meyl-i cāh eyler
Bu nice batmak içün sanki hafr-i cāh eyler⁹⁶²

2 Görüp zemīn u zamānīñ nuķūşın aldanma
Beyāza çıkmışiken nāmıñı siyāh eyler

3 Se rūze revnaķ-ı evvel zuhūrı kılsa da şād
Qarīn-i cāh olan elbette āhīr āh eyler

⁹⁵⁹ Ü1 nüshasında “namaz” kelimesinin üzerine “şalāt” yazılmıştır.

⁹⁶⁰ baksāña : yeksere Ü1

⁹⁶¹ E1.64b, Ü1.9b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁶² Ü1 nüshasında der-kenara “Der-niyābet-i Birgi 1238” yazılıdır.

4 Bağılsa emr-i hükümet kaçā niyābetdir
İlā-nihā bu tārīķi niçün penāh eyler

5 Niyābet ile şu Birgiye bir giden Es'ad
Bi-haķķ-ı şuru' idüp tevbe 'avd-ı rāh eyler

381⁹⁶³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 Muharrem mahrem-i derd-i dil-i chl-i siyādetdir
Harārāt-ı derūne mevsim-i bādī-i şiddetdir

2 Diyār-ı iğtirāba düşmek ol hengām-ı mātemde
Siyādet chline hamd ola rengīn-i 'alāmetdir

3 Ğarībim⁹⁶⁴ (1252) bu sene bir der-be-der seyren-geh ol mehde
Maḥaṭṭ-ı rahl-i derdim merşiye-cāy-ı muhabbetdir

4 Ne meh cbr-i bahārı oldı âteşbār gerçekden
Gül-i ser sebzi el-ḥaķķ şu' le-i sūzān-ı ḥasretdir

5 Ne meh hem-reng-i dūd-ı āhdır her leyl-i pür- sūzı
Ne meh-tāb-ı nehārı hevl-i pür- veyl-i kıyāmetdir

⁹⁶³ E1.64b, Ü1.9b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁶⁴ Bu gazelde tarih düşülmüştür. Ğarībim kelimesi kırmızı mürekkeple yazılmış ve 1252 tarihi kelimenin altına ilave edilmiştir. Buna göre "1000 + 200 + 10 + 2 + 40 = 1252"

6 Ne meh bir naḥl-ı ser-sebz-i riyāz-ı āl-i ṭahiyye
Meded kim dest-i ḡadr u cev̄r ile vaḳt-i ṣhādetdir

7 Ola la' net 'adū-yı ehl-i beyte ser-te-ser tā kim
Muḥarrem maḥrem-i derd-i dil-i ehl-i siyādetdir

382⁹⁶⁵

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 'Iyār-ārālğa sapma siyeh rūyı olur zāhir
Miḥekden işbu ma' nā ḡaflet itme gūn gibi bāhir

2 Ḥacālet virmemek 'irfānına dinmiş bu hūş temsīl
Olur lāle yanında būyını gül luṭf idüp sātir

3 Hüner tehzīb iken itmekde oldı evvelā zāta
Muḳaddemdir va' id-i la' n içinde kıl nazar nāzır

4 Eger ihtār icāb eyler ise emr-i şer' üzre
Usūl-i naşş-ı ḥaḳḳı her cihetden eyledir hātır

5 Niyāz-ı Es' ad-ı bī-çāre yārāndan budur bā-şıdḳ
Ḳuşūrın bildirüp alsunlar ecr-i ḥazret-i ḡāfir

383⁹⁶⁶

⁹⁶⁵ Ü1.9b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁶⁶ Ü1.9b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Var mıdır deryā dilān āsā keder āzādeler
Ġam yimezler olsalar da ger ğubār üftādeler
- 2 Sevķ-i ' aşķ içre ticāret ise ey āşıķān
Rāh-ı yāre sarf olunsun cān gibi sermāyeler
- 3 İşte dūr zencir iken endīşe faķdānı ile
Ser-te-ser ekdārdan izāredir dīvāneler
- 4 Cāmi' iñ ķandīlini gördükde zāhid āh ider
Yādına gelmiş mi deryā içre peymāneler
- 5 Ādemīseñ Es' adā insān-ı kāmīl dergehin
Cüst u cū ķıl devr ola gülşen zemīn vīrāneler

384⁹⁶⁷

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ūlū Fā' ilün

- 1 Dilber ki seng-rīz-i ķazā-yı fetādedir
Ġuyā ki naķde dest-i şafāsı ğuşādedir
- 2 ' Aşıķ eger çi sādīķ ise cevre şevķ ider
Ġül-ķande san ki gülşen içinde safādadır

⁹⁶⁷ E1.65a ; Ü1.10a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

- 3 Dānā-yı ‘aşk nazre-i evlāde derk ider
Sırr-ı cemāl-i şūhı dili ğark-ı ‘ādedir
- 4 Şöhret esīri lezzet-i ‘aşkı bilür mi hîç
Kuşūr u nev-nihādı hemān vaşl-ı sâdedir
- 5 Yâ Rabb kabūliñ ile çerāğ eyle Es‘adı
Hubbu haqīķi feyzini dā’im ricâdedir

385⁹⁶⁸

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Olmasa besmele-i sıdk-ı derün zīver-i ser
Kār-ı hayr olsa dahı ‘akıbet olur ebter
- 2 Ru’yet-i feyz rızā-yı dil-i mürşidle olur
El-hazer itme o mir‘at-ı şafā-yı muğber
- 3 Vaşf-ı hāl u ruḥı tahrīre medār olsa sezā
Āb-ı gül-ğonce behem-dūd-ı laṭīf -i ‘anber
- 4 Kūy-ı dilberde raķīb itmede her dürlü fesād
Kanı ğayretli müselmān ki ide nehy münker
- 5 Es‘adā görmese vaşl-ı varaķ-ı ihlāsı
Şecce-i hayr-i ‘amel hāşılı virmez ki şemer

⁹⁶⁸ E1.65a , Ü1.10a ; -E2, -E3, -E4, -E5

386⁹⁶⁹

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Vaatandan ayru iken iftirāk-ı yâr deger
Bu kaç hamîde-i hicrâna oldu bâr deger⁹⁷⁰
- 2 Nedir bu sun' -ı ilâhî ki vaqt dî yâriñ
Haçı zühûr idicek geldi nev-bahâr deger
- 3 Kemend-i zülfine bend itse 'âşıkı nola yâr
Odır bu şehîr-i melâhatde şehîr-i yâr deger
- 4 Zamân-ı şervet u devletde haşım-ı bed-ḥāḥe
Olur keremle mükâfât-ı ahz-ı nâr deger
- 5 Olursa Es'ad eger irtibât-ı mevlânâ
Gelür derûn-ı dile feyz-i bî-şümâr deger

387⁹⁷¹

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Şabâ lutf eyleyüp derd-i dile dermân getürmişdür
Meşâm-ı cāna bû-yı perçem-i cānân getürmişdür⁹⁷²

⁹⁶⁹ E1.65a , Ü1.10a ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁷⁰ Ü1 nüshasında der-kenara "Der-sefer-i İrân" yazılmıştır.

⁹⁷¹ E1.65a , Ü1.10b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

⁹⁷² Ü1 nüshasında der-kenara "yine mahsûl-i seferdir bu gâzel" yazılmıştır.

- 2 Dem-i firqatde nidem şöyle dökdi eşk-i hasret kim
Cevâz-ı emr-i tûfân üzre bir bürhân getürmişdür
- 3 Schâb-ı milhre beñzer rû-yı yâri setr iden gönül
Ki eşk-i çeşmimi mânende-i bārân getürmişdür
- 4 Remed sanma hayālî la‘l-i nâb-ı dilberiñ hayfâ
Dü çeşm-i ‘âşık-ı mehcûre her dem kıan getürmişdür
- 5 Semâhetden midir yana sühan-ver mi felek Es‘ad
Terâzûsinde seng u güheri yeksân getürmişdür⁹⁷³
- 388⁹⁷⁴
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün
- 1 Kâd-i ham-geştesiyle eşk-i çeşm-i ‘âşık-ı dilber
Kızıl-armaqla üstünde yapılmış köpriye beñzer
- 2 Selâmetde geçildi cümle bellerden bi-ğamdullâh
Fakať kaldı meyân-ı dil-rübâ-yı dest bir hançer
- 3 Târîķ-i nâ-‘ıyâba düşme bir iş miydi ğurbetde
Egerçi iltifât-ı zıll-i Yezdân olmasa rehber

⁹⁷³ E1 nüshasında gazelden önce “27 Z. 1257” tarihi yazılmıştır.

⁹⁷⁴ E1.65a , Ü1.10b ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Görüp Īrān-ı Tūrāne yaq̃ininden nigāh itdim
Bizim hāḳāne beñzer görmedim vallāhi bir server

5 Deriñde bir ġazel-ḥān bende-i dervīşdir Es‘ad
Anıñ keşkülinc ey ḳuṭb-ı devrān şurreler gönder

389⁹⁷⁵

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

1 Secde-i şükr-i Hudā itmelidir
Bu güzel günde yola gitmelidir⁹⁷⁶

2 Getürüp yār başına bir taḳrīb
O raḳībi döğerek itmelidir

3 Bāḡa tenhāca civān ‘azm itmiş
Varup anda yanına bitmelidir

4 Var ise anda da aḡyār eger⁹⁷⁷
Reyşini zūr iderek⁹⁷⁸ ditmelidir

5 Tıutup ol āhū-yı vahşet hūyın
Belin aḡūşla incitmelidir

⁹⁷⁵ E1.65a , Ü1.10b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁷⁶ Ü1 nüshasında der-kenara “Yinc yādigār-ı seferdir bu söz” yazılıdır.

⁹⁷⁷ anda da aḡyār eger : bāḡda da ger aḡyār Ü1

⁹⁷⁸ Reyşini zevr iderek : Zevr ile reyşlerin Ü1

- 6 Mey u maḥbûb-ı şafâsı yoğise
Es' adâ bağa varup nitmelidir

390⁹⁷⁹

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Zamân olur ki kişi sâğ u solını unudur
Hużûr-ı yâre şafâdan vuşûlini unudur

- 2 Şu'ûn-ı 'âlem-i fânî şu rütbe zâ'il kim
Dem-i ḥurûcda insân duḥûlini unudur

- 3 Hużûr o kimse ider kim kibâr va' desiniñ
Ümîdi terkle⁹⁸⁰ kayd-ı zühûlini unudur

- 4 Gülerse mes' adet-i tâli' iñ zamânı eger
Felek müsâ' ade eyler nigûlini unudur

- 5 Ğurûr-ı zühde saḡın düşme Es' adâ enver
Kişi ' inâyet-i ḥaḡḡıñ şumûlini unudur

391⁹⁸¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

⁹⁷⁹ E1.65a , Ü1.11a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

⁹⁸⁰ Ümîdi terkle : Şafâ-yı bâlle E1 (E1 nüshasında Ü1 nüshasındaki şekli alta ilave edilmiştir)

⁹⁸¹ E1.65b , Ü1.11a ; -E2, -E3, -E4, -E5

1 Hamdulillāh kenz-i zer kim bende vardır kimde var
Ya' ni çendīn nev-eşer kim bende vardır kimde var

2 Benden añla düşmen-i fażl oldığın işbu felek
Her cihetden derd-i sırr kim bende vardır kimde var

3 Dāmen-i āhīr zamānı tutdı nādān ser-te-ser
İşbu vicdānı keder kim bende vardır kimde var

4 Hācegān her ʔarīke nola ğıbtā-bahş isem⁹⁸²
Elde kilik-i pür- hüner kim bende vardır kimde var

5 Es' adā vādī-i nūr u hayret itmişdir dili
Hoş onda der-be-der kim bende vardır kimde var

392⁹⁸³

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

1 Sanma nigāh dilberi nūr-ı basar atar
Āmāç sadr-ı 'āşıkā tır-i hatar atar

2 Bārānı rıkkat egdirir iken 'aceb felek
Hākīlere sihām-ı şihābī döner atar

⁹⁸² nola ğıbtā bahş isem : ğıbtā bahş olsam nola Ü1

⁹⁸³ E1.65b , Ü1.11a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Dehrin budır mu‘ âmelesi kim sebük-serân
Erbâb-ı hûşe nâfîz⁹⁸⁴ olup seng-i şer atar
- 4 Deryâ-dilân ‘adûye de her dem kerem ider
Bir bahre seng atarsa o yekser güher atar
- 5 Mekkî kemâl iscîde bilürler mi kadriñi
Ebnâ-yı ‘asrı görmege Es‘ad hâcer atar

393⁹⁸⁵

Müzeyyel

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

- 1 Eger hem mekseb-i dirhem içündür
Velî zannetme kim derhem içündür
- 2 Bahâra iştiyâk-ı tab‘-ı mürdem
Mücerred bûy-ı verdin şem içündür
- 3 Benim gîsû-yı yâre irtibâtım
Rehâyî-i ğam-ı müdġam içündür
- 4 Du‘â-yı tûl-i zevk efvâhımızda
O yâr-i serkeş-i gül-fem içündür

⁹⁸⁴ nâfîz : ġâlib Ü1

⁹⁸⁵ E1.65b , Ü1.11b ; -E2, -E3, -E4, -E5

5 Nefes hırcıyla Es'ad nāy-ı kilkiñ
Bu nazmı maqsadım hem-dem içündür

6 Du'ā-yı şubh u şām aqsā-yı dilden
Semuvv-i hikmet-i ekrem içündür

394⁹⁸⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Eyler iken haşri hāl-i rüz ile şeb āşikār
Feylesofa yuf kim inkārda kıldı qarār

2 Dönse dil-hālıñ üzere cāhile işbu felek
İ' timādı nehy ider diqqatle bak lutf-i medār

3 Dām-ı dāme yā Rab a' dāyı dahı düşen ile
Var mıdır 'ālemde andan bir serāpā ıztırār

4 Zer gibidir olsa da pā-māl ger dāniş-ķarīn
Olmaz aqlā sūķ-ı 'ālem içre devr-i i' tibār

5 Hamdulillāh 'izz-i zātı ile vardır inhicāf
Dūr isemde 'izz-i şadrideñ dilimde ğamı var

6 Feyz-i haķla şafha-i gerdūne naķş it bir eķer
Es'adā maķsūdıñ ise haķre dek ger iftiħār

⁹⁸⁶ E1.65b , Ü1.11b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

395⁹⁸⁷

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

- 1 Hezār ricāl olur mı ki zī-cāh u māl olur
Erler meşel-tırāz ki olan er-ricāl olur
- 2 Bi'l-cümle derd-i Qays benim dāstānımıñ
Ancağ bir iki harfine mücmelce dāl olur
- 3 Kühsār-ı serde şöyle revāndır ki eşk-i çeşm
Reşk-āver-i hūrūş-ı süyül-i cibāl olur
- 4 Göstermek ile rüy-ı zemīn ser-te-ser sucūd
Her gūn furūğ-ı mihr-i felek pā-māl olur
- 5 Vaşf-ı ğubār dergeh-i pīre muḳāṭı' ı
Es'ad meṭālī' ğazel-i gül-cemāl olur

396⁹⁸⁸

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Yāre gerçi ḥabībdir⁹⁸⁹ dirler
Līk himem dil-firībdir dirler

⁹⁸⁷ E1.66a , Ü1.11b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel E1 nüshasında sonradan eklenen bir kağıda yazılmıştır. Ayrıca gazelin başında "25. R. 1259" tarihi yazılıdır.)

⁹⁸⁸ E1.66a , Ü1.12a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel E1 nüshasında sonradan eklenen bir kağıda yazılmıştır. Ayrıca gazelin başında "Leyle-i ğurre, R. 1259" tarihi yazılıdır.)

⁹⁸⁹ gerçi ḥabībdir : ğāyet ḥasībdir E1 (E1 nüshasında Ü1 nüshasındaki şekli kelimenin üstüne ilave edilmiştir.)

- 2   Şadre şad yâre açmış iken o yâr
Ne ‘aceb kim tabîbdır dirler
- 3   Añla hubbu haķîķi sırrını kim
‘Abde mevlâ raķibdir dirler
- 4   ‘Āşıkân silsileyle Mecnûndan
El-ḥazer kim münibdir dirler
- 5   Es‘adâ kilik-i nazm-ı ruḥsâre
Pek revâ⁹⁹⁰ ‘andelîbdır dirler
- 397⁹⁹¹
Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün
- 1   Her ne dem hiddet ile ğamze-i cânân övünür
Dil-i bî-çâre-i dil-dâdesi dirân övünür
- 2   El ayak ditreyerek raķsa gelür pîr-i girân
Her kaçan mey-gedede ķol ķola tuşan övünür
- 3   Şu toķuz zarf il lu‘ bet-geh-i dünyâda felek
Rûz u şeb yutmaķ için âdemi⁹⁹² fîncân övünür

⁹⁹⁰ revâ : sezâ E1 (E1 nüshasında Ü1 nüshasındaki şekli kelimenin üstüne ilave edilmiştir.)

⁹⁹¹ E1.66a , Ü1.12a ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁹⁹² âdemi : merdûmi Ü1

4 Pîr-i endîşe-i dānā degere beñzemiyor
Zāde-i ṭab‘ ile mānende-i ṭıflān övünür

5 ‘Aşk meydānını bāzīgede-i ṭıfl itme
Es‘ adā anda haḳīḳat ser-i pîrān övünür

398⁹⁰³

Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

1 ‘Āşıkıñ lezzeti ‘azābladır
Dilberiñ şānıda ‘iṭābladır

2 Şeb-i hengām ebb-i engürüñ
Neşvesi neyleyim şebābladır

3 Şimdi dil-teşneniñ tesellîsi
Devrden gördiği serābladır

4 Sanma āgāh zāhid-i ‘aşrı
Seheri rûz içinde ḥābladır

5 Nezd-i ehl-i fenāda diḳkat kıl
Ḳadr-i çarḥ-ı felek habābladır

⁹⁰³ E1.66a , Ü1.12a ; -E2, -E3, -E4, -E5

6 Cümle ebnâ-yı ‘aşr olur mı dürüst
Bu çün ‘acûz felek ki kâbladır⁹⁹⁴

7 Câhile sanma Es‘adâ fahrim
Dergeli-i pîre intisâbladır⁹⁹⁵

399⁹⁹⁶

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Sanma meclâ-yı mücellâ-yı semânîñ bedri vār
‘Aks-i rûy-ı yârdır kim eylemiş anda karar

2 Mihr-i rahşân sanma bir gerdün girifte cemredir
Âteş-i şadrından âh itdikce bu mehcûr-ı yâr

3 ‘Aşığın cennetde olsa cây-ı ger bî-yâr ola
Gâyet üzre teng u târik olmasun mı kevr-i vār

4 Yâre yalvarı görsek meyl ider dirler idi
Şimdi takrîbe velîkin ‘âşıka zerdîr medâr

5 Pîr isemde Es‘adâ sundukda sâķî bir ayak
Çekmesende düşdi destimden ‘inân ihtiyâr

⁹⁹⁴ Bu beyit Ü1 nüshasında normal sırada iken E1 nüshasında beyitlerin arasına sonradan ilave edilmiştir.

⁹⁹⁵ E1 nüshasında gazelin başında “25 R. 1258” tarihi yazılıdır.

⁹⁹⁶ E1.66a , Ü1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

400⁹⁹⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Terledikçe verd- rû reşk-âver-i t̃arīb olur
Kām şevk-i ' âşık-ı bî-tāba ol ter t̃ib olur
- 2 Vā' izā lā-taknetū⁹⁹⁸ reyyān iderken āmeşi
Zikr-i dūzaḡ şanma kim sermāye-i terhīb olur
- 3 Bu riyāyı çekmeyiz ey zāhid-i dūnyā-perest
Şubḡa-i virdiñ bu yüzden rişte-i ta' yīb olur
- 4 Devri-i kūy-i civān hikmetce bu devrānda
' Āşıkān ḡam çekmesün kim bādi-i takrīb olur
- 5 Ḥavf-ı aḡvāl ile gümrah-ı hedāyā bu ḡazel
Meslek-i semt-i recāyī Es' adā terḡīb olur

401⁹⁹⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Görmedim ḡamze-i cānānıma beñzer sāhir
Çeşmi kan dökmede ammā ki ' adīl-i nādir¹⁰⁰⁰

⁽⁹⁹⁷⁾ E1.66a , Ü1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁽⁹⁹⁸⁾ Bir ayetten alıntı olan "lā-taknetū" , "ümidinizi kesmeyiniz" anlamına gelmektedir.

⁽⁹⁹⁹⁾ E1.66a , Ü1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

⁽¹⁰⁰⁰⁾ Ü1 nüshasında der-kenara "Rûm ili tefṡi ' avdında Arif Hikmet Beg Efendi" yazılmıştır.

- 2   Servler içre gezerken o ğazâli gördüm
Hüsn u kâmetde sözün toğrısı müstesnâdır
- 3   Nice fahr eylesün server-i ‘âlî ka‘be
Ser-i kûyında bu üftâdesi pâ-ber-câdır
- 4   Harf atarken felegc vaşf-ı kad-i yârde lîk
Oldı el-kıssa kalem kâmeti Es‘ ad kâsır
- 5   Mağdem-i hazret-i hikmetden olup şâd-â-şâd
Eyledi bu ğazeli tağdime dest-i hâtır
- 6   Maẖhar-ı nîm ne ki eyler ise besdir kim
Cins-i ‘irfân u ‘ulûmâ odır el-haḡ nâzır
- 402¹⁰⁰¹
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün
- 1   Kadiñ cānâ ḡased-fermâ-yı¹⁰⁰² ar‘ar
Göñül yanında gūyâ kim sanavber
- 2   Meger ağzı dadın bilmez tutanlar
Şekerle lezzet-i la‘liñ berâber

¹⁰⁰¹ E1.66b , Ü1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁰² fermâ-yı : endâz-ı Ü1

- 3   Şeker kande sürüp tahkîk kıldım
Odır hem-reng-i âb-ı nâb-ı kevşer
- 4   Femiñde mîmdir teşbîh-i şâ'ib
İder îhâm anı fikr ile 'anber
- 5   Nigâh eylerse Es'ad fahr iderdim
Bu nazma ger selâm bende-i perver
- 6   Odır bir nîşâ-i cins-i kemâlât
Odır kenz-i mckârım dürc-i cevher
- 7   Hudâ tâbında kılsun şem' -i cem' in
Fünûn-ı fazl ile tâ rûz-ı mahşer
- 403¹⁰⁰³
Dîger¹⁰⁰⁴
Mef'ûlû Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün
- 1   Gör sırr-ı âb-ı bâdeyi ger kim şarâbdır
Ammâ mehenk-i emzice şeyh u şâbdır
- 2   Şanma bu dil-şikenlik ile kûlî zâhidiñ
Müstevcib-i kabûl-i usûl-i kitâbdır

¹⁰⁰³ E1.66b , Ü1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁰⁴ Dîger : Müzeyyel Ü1

- 3 Sırr-ı cezâ-yı aña ki dolâb-ı çarh-ı dñn
Eşk-i gümüm halk ile pür-ıztırâbdır
- 4 Zâ'il iken müşâhidi bî-dâr u haftanın
Bilmem dürüst kangıdır kangı hâbdır
- 5 Huzmâ şafâ kusûr-ı huzûr-ı kifâfdır
Da' mâ-keder bülendi-i manşıbla bâbdır
- 6 Saḡfı sipihr u zîri zemîn-i metin iken
İtme gümân mekân-ı faḡîrân harâbdır
- 7 Feyz-i ḡakîm lem-yezel eyle şu çüb-i kilik
Es'ad su'âl-i ḡikmete ḡâzır cevâbdır
- 8 Mişbâḡ-ı bezm-i şânı ḡarîn-i ziyâ ola
Tâ ḡaşr-i çarḡ cılve-geḡ-i mâhtâbdır

404¹⁰⁰⁵

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Ḥâḡır-ı ehl-i dil-âsâ âḡ-ı gül-zâr-ı hezâr
Dâ'ir ammâ dâr olmuş mübtelâ-yı ḡahr-ı ḡâr

¹⁰⁰⁵ E1.67a; -Ü1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Başına âlem dönen mağrûre asr izz u cah
Dikkat it kim hi olur mı mesken-i rahat medar
- 3 Bezm u rezm u sohbeti şöyle bozuk anunı kim
Zirde pest u beminde tiz olur vz-ı tar
- 4 Şerh ider hukm-i kitbullhi şemşir-i aza
Düşme matel-gah-ı inare saın ey huş-yar
- 5 Geçdi penchı yaşıım ser-t-ser arıdı başıım
Şeyh ile şb ire Es ad bulmadım şıdk zre yar
- 405¹⁰⁰⁶
Fe iltn Mcf iln Fe iln
- 1 Şanma her ders-hnı dnadır
Hisn u ndan bu nkte peydadır
- 2  Andelb-i hezarı var bı
Lk dem-keş iinde yektadır
- 3 Şarfi bilmez byk hce zira
Necli meşhd-ı eşm-i dnyadır

¹⁰⁰⁶ E1.67a , 1.12b ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Şad meded kim muḥakı nîk u bedîñ
Dāhil-i dest-i ğasb-ı a' mādır

5 Es' adā kayd-ı şekve-i deverān
Ehl-i dil içre eski ğavġādır

406¹⁰⁰⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Şayde çıkmış ruḳabā ile o āhū reftār
Korkarım kendi olur bend-i kemend-i eşrār

2 Ser-i kūyında segān fażlasına kāni iken
Tard idüp kıldı şu dilhāhide istiksār

3 Evvel-i şebde ne bu baht-ı siyeh kim gelmez
Āḥir-i şebde¹⁰⁰⁸ gelürse yetişür vakt-ı nehār

4 Bir maḥalle çekilüp ḥāşılı şöḫbetde iken
Basdı kábūs gibi hayf imām u muḥtār

5 Yetişür hezl u hevā ey ḳalemi cādū fenn
Yine ol çeşmimize nūrda kim istibsār

¹⁰⁰⁷ E1.67a, Ü1.13b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁰⁸ Āḥir-i şebde gelürse : Āḥirinde gül-zār ammā Ü1

- 6 Ne bu hikmet ki olur cāy-ı şafā u mes‘ ā
‘Aşıma beyt-i harām āşime beyt-i himār
- 7 Kār-ı hemvār hużūr-ı ser u qalb ister iken
Tāğıdır hūşımı da‘ vā-i şu‘ ūr-ı ser-kār
- 8 Gene ḥallāķı nice eylesün idrāk-i ‘uqul
Şaşırırken anı keyfiyyet-i berk-i esrār
- 9 Es‘ adā tevbe ki ger şālīḥ iseñ idrāke
Dem-be-dem eyle nedāmet iderek istiğfār
- 407¹⁰⁰⁹
Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün
- 1 Ḥumār-āzāde şahbā-yı muşaffā la‘ l-i dilberdir
O bir yāķūta piyāle-i kevşer-i berāberdir
- 2 Ğubār-ālūde-i endişedir mir‘āt-ı ruḥsārı
Zuhūr-ı ḥatt-ı nevden ğālibā dilber mükedderdir
- 3 O şūḥ-ı ḥaste çeşmiñ nişter-veş ğamze-i ḥışmı
Marīz-i hicre tıbb-ı ‘āşıkānde şıḥḥat-āverdir

¹⁰⁰⁹ E1.67a, Ü1.14a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel Ü1 nüshasında ilave bir kağıda, E1 nüshasında ise der-kenara yazılmıştır. E1 nüshasında gazelin başında “Şeb-i Pençşenbe 17 Z. 1257” yazılıdır.)

- 4 Riyā-ālūde vā‘ iz şavtı sâz âvâzına uymaz
Budur rûha ğidâ ammâ anıñ şavtıysa enkerdir
- 5 Zamānıñ ‘ âlim-i âbı bir âvâz ki şuda kim Es‘ ad
Çekilmek neşveden evvel humâr emr-i muğarrerdir
- 6 Selâm gider benim üstâd-ı meşķim ‘ arz-ı nazm itdim
Raķam-ârâ-yı taşhîh olması bir luţf-ı¹⁰¹⁰ dîgerdir

408¹⁰¹¹

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 Gülşen-i Râzı beyân cirmi içün bülbül-i zâr
Ya kafesdir yeri ya pençe-i renc-âver-i hâr
- 2 Gâlibâ naķşı fûşûş olmalı kim kıldı sukût
Göricek mühr-i Süleymânı hezâr-ı gülzâr
- 3 Manıķu’ı-tayrı okur bülbül eger virse nola
Kâme ezhâr-ı çemen bûy-ı dükân-ı ‘ atţâr
- 4 Hâce Hâfızdan alur tıfl-ı dilim dersi nola
Olsa hıfzında eger muşhaf-ı rûy-ı dildâr

¹⁰¹⁰ E1 ve Ü1 nüshasında “luţf-ı” kelimesinin üzerine “ihsân” yazılmıştır.

¹⁰¹¹ E1.67a, Ü1.13b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5   Hâşr-i ecsâde delîl-i diger-i bâhirdir
Es' adâ her varak-ı tâze-i hengâm-ı bahâr

409¹⁰¹²

Mef' ûlû Fâ' ilâtü Mefâ' ilû Fâ' ilün

- 1   Nûr-âver oldu çeşmimize dâr-ı Üsküdâr
Arz-ı cemâl cyledi dildâr-ı Üsküdâr

- 2   Îrâne virne külbe-i çûbin esâsını
Bâg-ı Kacâre gıbta virir hâr-ı Üsküdâr

- 3   Kûh-ı harâbe oldu şerîk-i zemîn nolu
Halvet-nişîne virse safâ gâr-ı Üsküdâr

- 4   Cây 'aceb mi kutb-ı 'azîze mağâm iken
Pertevde olsa 'âleme envâr-ı Üsküdâr

- 5   Es' ad fütûr-ı râhı unutsun hele kalem
Eyler edâ-yı midhatı tekrâr-ı Üsküdâr

410¹⁰¹³

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹⁰¹² E1.67b, Ü1.14a : -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰¹³ E1.67b, Ü1.14a : -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

- 1 Lafz-ı ısm içre baķıñ ma' nâ-i gufrân görünür
Hey'et-i ism riyâdan dahı nîrân görünür
- 2 Düşmen-i 'uşşâķdır el-haķķ ruķebâ
Çeşm-i üftâdeye bu vech ile yârân görünür
- 3 Hande-i neşveye encâm olur eşk-i humâr
Şîve-i çarh budır berķde yârân görünür
- 4 Mihr¹⁰¹⁴ eger olmasa vâreste eger jeng-i ğaraz
Çeşm-i rûşen gühere kîn ile yeksân görünür
- 5 Bezm-i şeb zülf-i civân-yâre gibi ' âlemde
Muntazam olsa bu ma' nâda perişân görünür
- 6 Rıf'at istersen eger huy-ı bahârından geç
Diķķat it çeşmeñe kim ma' nâ-yı insân görünür
- 7 İ' tibâr itmededir ' ayn-ı dirâyet yoksa
İşbu ' âlemde mecâzât-ı buhrân görünür
- 8 Feyz-i tadrîsi ile mîr-i Selâmîñ Es' ad
Huşķ iken elde ķalem şâh-ı gülistân görünür
- 9 Nice bir mîr kim âyine-i dîvânında
Ser-te-ser şâhid-i gül-cehre-i ' irfân görünür

¹⁰¹⁴ Mihr : İlub El

- 10 Şem‘ -i cem‘ i ferh u feyzi ola nūr-efşān
Tā ki mir‘āt-ı semāda meh-i rahşān görünür

411¹⁰¹⁵

Mef‘ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ilū Fā‘ ilün

- 1 ‘ Aşk ehli nām-ı yārini mādām yād ider
Yār-i visāl meşrebi kendüye yād ider
- 2 ‘ Āşık odur ki yāre muzāf oldığı için
Hasmı olan raķibe de rabṭ-ı fu‘ād ider
- 3 Gül-çīn-i feyż olmak ise hāmiş-i mürīd
Cārukeşini dergeh-i pīrīn murād ider
- 4 Ḥubbu ḥaķīķi sırr-ı süveydā-yı kalb iken
Lafz eyle şerh hālini kim i‘ tizād ider
- 5 Allāh bilür ki dādımı tārāc iderse yāre
Fārūķ gibi Es‘ adde inān ‘ adl u dād ider

412¹⁰¹⁶

Mef‘ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ilū Fā‘ ilün

¹⁰¹⁵ E1.67b, Ü1.14a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshasında ilave bir parça kağıda yazılmıştır. E1 nüshasında gazelden önce “1260” tarihi yazılmıştır.)

¹⁰¹⁶ E1.67b, Ü1.14b -E2, -E3, -E4, -E5

1 Dünyâ nedir ki ‘âkıl anıñçün keder çeker
Sevdâ-yı servi derdi ucından zarar çeker

2 Her neşve-yâb nûş-ı riyâset şu bezmde
Peyveste âh u zâr ile derd-i ser çeker

3 Şol alhmağân ki rişte-i tûl-i emel ile
Dünyâda kâme irmek içün gör neler çeker

4 Kaşşâba beñziyor şu zamânıñ muhaşşalı
Soğmış dü-desti bañn-ı fakîre ciger çeker

5 Hikmet nedir bilinmedi Es‘ad felekde kim
Nâdân sürer şafâ gamı ehl-i hüner çeker

413¹⁰¹⁷

Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

1 Dü-çeşm-i yârde hûndan ne dem eşer bulunur
Necâte ey dil ümîd itme kim sefer bulunur¹⁰¹⁸

2 Nâzarda ise ger üftâde de civân-pârem
Sirişk u zerdi rûy adlu sîm u zer bulunur

¹⁰¹⁷ E1.67b, Ü1.14b -E2, -E3,- E4, -E5 (E1 nüshası ilave bir parça kağıda yazılmıştır. E1 nüshasında karalamalar ve düzeltmeler yapılmıştır. Sıralaması farklı olan beyitlere Ü1`deki sıralamaya göre sıra numarası verilmiştir. Gazelin başında “1260” tarihi yazılıdır.)

¹⁰¹⁸ Ü1 nüshasında der-kenara “nazîre-i Âkif Paşa” yazılıdır.

3 Meyân-ı dilber-i hançer telefden el-hazer âh
Ne vazgeçilmede imkân ne bir mehar bulunur

4 Tokunmasun dil-i ‘uşşâka zerre deñlü felek
İçinde cân yakıcı âh-ı pür- şerer bulunur

5 Hüner teyakköz ile i‘ tidâldir yoksa
Daķıķa başına hüşyâre biñ ‘ iber bulunur

6 Şafâ ile kederi yek-nesak gören Es‘ ad
Şu dâr-ı mihnet-i dünyâda bî-keder bulunur

414¹⁰¹⁹

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1 Almış eṭrâfına yârim nice şüh-ı sîm-ber
Eylemiş menzil-i pür-dîni şeref-yâb-ı kamer

2 Girmesün zahmete hîç vâsıta-i hançer ile
Ḳatl-i ‘uşşâķda tîr-i nigeh-i yâr yeter

3 Sen de bir dilbere dil virmelisin söz diñle
Neymiş añlarsın emân âh u fiğânım yekser

¹⁰¹⁹ E1.67b, Ü1.14b -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshası ilave bir parça kağıda yazılmıştır. Gazelin başında “1259” tarihi yazılıdır)

4 Başını kesr eyleseñ git diyü tãrd itme raķīb
Dāmen-i ‘ ismetiñe kīr getürür ey dilber

5 Nefes erbābı gerek bād-ı hevāyī kisve
Es‘ adā yoksa çerāğ-ı dil-i sūzende söner

415¹⁰²⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Āfitāb-āsā birer āyine oldu zerreler
Her birinden ehl-i vakt keşf ider yüz biñ şuver

2 Perde-i cebriyle kesb örtmüş şu‘ūnāt ‘ālemi
Münkeşifken oldu mestūr işbu mir‘āt-ı kader

3 Var mıdır dānā u nādāne medār-ı inşirāh
Bilmeyiz ašlā demekden başka tavr-ı mu‘teber

4 Ceyş-i hıtt-ı kişver-i girift rüy-ı yār oldu deriğ
İşbu yüzden kapladı üftādesin gerd-i keder

5 Derd-i rühānī-i ‘aşka Es‘ adā işbu ğazel
Mā-hazar bir nüşhadır te‘şir ider kıl zīb-i ser

¹⁰²⁰ Ü1.15a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır. Gazelin başında “Müzeyyel u mürtecil” ve 13 S. 1261 tarihi yazılıdır)

6 Yā neden te'şīri olmaz kim cenāb-ı Hikmetiñ
Feyz-i tedrisinle oldu mis iken qadr-i güher

7 Olmaya Hikmet ki nigāh nīmi eyler zerreyi
Reşk-i mihr-i 'ālem-ārā ğıbta-i nūr-ı kamer

Harfu'z-zā

416¹⁰²¹

Ġazel-i müzeyyel¹⁰²²

Me' ulü Fā' ilātü Me'ā' ilü Fā' ilün

1 Nār-ı hevā harāreti bir şey'e beñzemez
Telhī-i 'aşk lezzeti bir şey'e beñzemez

2 Cān naqdını neşār-ı reh-i dil-rübā ider
'Aşk ehliniñ semāhatı bir şey'e beñzemez

3 Eyler hezār pāre dili āhen olsada
Şemşīr-i ğamze hiddeti bir şey'e beñzemez

4 Vaşf-ı sehī-ḳad anda seḳamet-ḳarīn iken
Kilkiñ bu istikāmeti bir şey'e beñzemez

5 Her rūz u şeb zevāl u tūnī rehīn iken
Şems u kamer sa' ādeti bir şey'e beñzemez

¹⁰²¹ E1.67b, Ü1.15a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰²² Ġazel-i müzeyyel -Ü1

6 Pend eyledikce sūz-ı derūn buldı izdiyād
Ehl-i riyā bürüdeti bir şey'e beñzemez

7 Ser-çavuşānc 'arz-ı nazîreyle Es'adiñ
Bu bābda cesāreti bir şey'e beñzemez

8 Zîrā şekve nazmına nisbetle şevketiñ
Dīvānce-i belāgatı bir şey'e beñzemez

417¹⁰²³

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Tāze sāzende çalar ise eger nāz u niyāz
Evc-i eflāke çıkar āh ile yā hū āvāz

2 Bāga teşrifin o bālā kadiñ itdim seyrān
Servler içre göründi baña gāyet mümtāz

3 Saña meşrûl ola kılma beççe-rū
Eyledim vaslîña nakdîne-i cānı ifrāz

4 Ol kadar va' di çoğalmış ki müdür-i 'āsriñ
Bıkdırır gönlümüzi itsede bir bir incāz

5 Eyle tahsîl-i hüner 'izzet-i zātı bulasın
Olamaz cāh ile bir kimse qarîn-i agrāz

¹⁰²³ E1.68a ; -Ü1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 6 Yazdım imzâda faķîriñ yerine ed-du‘ â
Es‘ adâ şâd idicek nuķud-ı şch-bende-nüvâz

418¹⁰²⁴

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Cûy-bâr-ı bâğımızdır dîde-i giryânımız
Kibr-i mahrûķ-ı muhabbetdir bizim pîryânımız

- 2 Târ-ı şerħa meyh-i râsihle ‘aceb santûrdır
Bî-tekellûf bezmimizde sine-i sûzânımız

- 3 Dest-i çarħıñ başımızda kaçdıǵı iksirleriñ
Uçlarıdır çıķdı yer yer diķkat it müjgânımız

- 4 Kâplamışken kül-ħan-ı gülşen-nümâ-yı ħâki nâr
Yanmadan ħâlî olur zann eyleme bir yanımız

- 5 Ħaşmımız da görmesün bed-kârı cinsinden cezâ
Böyledir Es‘ ad münâcât-ı hulûs-efşânımız

419¹⁰²⁵

Me‘ ũlû Fâ‘ ilâtü Mefâ‘ ilü Fâ‘ ilün

¹⁰²⁴ E1.68a, Ü1.15a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹⁰²⁵ E1.68a, Ü1.15b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1   Gülşeniñe emelde dikendir nasībimiz
Kayd-ı kafesde āh ider ‘andelībimiz
- 2   Yanmada idi hücre-i meyhānede müdām
Hamriyye dersini okuyorken edībimiz
- 3   Baḡ yazumuz ne gūne kötü kim haṭ-ı ‘izār
Yüz gösterince kıldı¹⁰²⁶ mürüvvet raḡībimiz
- 4   Uyduḡ hemān cemā‘ at-ı dīvāngāne biz
Mecnūn gibi belīg idi zīrā ḥatībimiz
- 5   Aḡdıḡ visāl-i şāhid-i ‘irfān du‘āsına
Es‘ad dü-desti şād ide Rabb-i mucībimiz
- 420¹⁰²⁷
Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün
- 1   Hüsñ u ān-ı dilbere vardır güzel idrākımız
Ma‘ni-i bī-lafzı fehñ eyler dil-i dirākımız
- 2   Kılma pinhān-ı niḡāb ey mehlikā ruhsārın
Şayḡal-i āyīne-i hüsñ oldı çeşm-i pākımız

¹⁰²⁶ kıldı : itdi Ü1

¹⁰²⁷ E1.68a, Ü1.15b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3   Âteşin ruhsarı ‘âlem-sûz iken şâyestedir
Olsa ser-tâ-pâ kebâb ecsâm-ı âteş-nâkimiz
- 4   Rişte-i vaşlı görindi rûze-dâr-ı hicr iken
Hayretinden tutmadı ammâ yed-i imsâkimiz
- 5   Merkeziñ noktada şad gûne cevelân ‘arz ider
Es‘adâ seyr it kemiyyet hame-i çâlâkimiz

421¹⁰²⁸

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1   Bahârı neyleyim kim gül-‘izârım iltifât itmez
Benimle lûtf idüp gül-geşt-i sahrâ semtine gitmez
- 2   Çekerdim sîneme hâr-ı cefâsın ney-şeker-âsâ
Velî bâğ-ı vefâ içre yine derd-i ehl bitmez
- 3   Neden ‘âşık olur¹⁰²⁹ bûlbûl dehân verdi yırtar iken
Haķîkî ‘âşıkân ma‘şûkınıñ bir mûyın incitmez
- 4   Tefekkür cyle tîğ-ı ğamze-i fettân-ı yâri kim
Havâle cyledikde sînc-i ‘âşıkını n’itmez

¹⁰²⁸ E1.68b, Ü1.15b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰²⁹ olur : ola Ü1

- 5 Pür olmuş gül-‘ izār-ı yāri hār-ı haṭla ey Es‘ad
Şakın ta‘n itme ‘āşık boş yere hîç peşini tutmaz

422¹⁰³⁰

Mef‘ülü Fā‘ ilätü Mefā‘ ilü Fā‘ ilün

- 1 Māned-i hāl-i meskene¹⁰³¹ zīb oldu dāğımız
Virdi furūğ-ı hüsniñe¹⁰³² cānā çerāğımız

- 2 Yād-ı ruḥuñla nūş-ı şerāb eylemekdeyiz
Ger cām-ı mihre gelse ‘acemī ayağımız

- 3 Ruḥsār-ı yāri gördi bizim çeşm-i pākımız
Gül-zāre hîç tenezzül ider mi dimāğımız

- 4 Bulduk huzūr-ı kās-ı yed itmeñle cāhdan
Erbāb-ı reşke derd-i digerdır ferāğımız

- 5 Çekmekdedir hilāf-ı reh-i rāste bizi kim
Hayfā ki nefis kördür Es‘ad serāğımız

423¹⁰³³

Mefā‘ ilün Fe‘ ilätün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

¹⁰³⁰ E1.68b, Ü1.15b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

¹⁰³¹ meskene : rüyña Ü1

¹⁰³² hüsniñe : şanıña E1

¹⁰³³ E1.68a, Ü1.16a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1 Efendi bende-i¹⁰³⁴ dîrîni fedâ itmez
Du' â-şümâr-ı hûş-âyenini fedâ itmez
- 2 Kıyâs kılma ki efsâdîñ eyle ey gammâz
Bu bî-günâha olan kînini fedâ itmez
- 3 Nifâk-ı ehl-i hasedle bu bî-vcfâda zekî
Refîk âhîret u dînini fedâ itmez
- 4 Görüşme hîç bed-endîşle selâmet bul
O zişt-i lâzime-i fîneti fedâ itmez¹⁰³⁵
- 5 Dime ey Es' ad idüp tîrd-ı yârîñ ahlâbîñ
Zamâncîñ heme hûdbîni fedâ itmez¹⁰³⁶
- Harfu's-sîn
424¹⁰³⁷
Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Dehen-i yâre söz olmaz sesi kes
Yok yere eyleme itlâf-ı nefes
- 2 Ser-i 'âşîka kıyâmet koparır
Geldi mağribden o mühr u dâl-fes

¹⁰³⁴ bende-i :mağlaş Ü1

¹⁰³⁵ E1 nüshasında 4. beyitten önce "1259" tarihi yazılmıştır.

¹⁰³⁶ E1 nüshasında 5. beyit karalanmıştır.

¹⁰³⁷ E1.68b, Ü1.16a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Elde sermāye yeter kākül ucu
Virse ser-rişte-i rāķib nā-kes
- 4 Ey şabā ğonçeniñ aġzın var şor
‘Andelībāne o cānibden es
- 5 Es‘adā ķāf-ı ķanā‘ atde baña
Pīr-i ‘anķā ile bir bāl-i meges

425¹⁰³⁸

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Bādesiz bir pulı deġsün mi ayāġ-ı elmās
Kim alur olmasada hiç yasāġ-ı elmās¹⁰³⁹
- 2 Hāldir revnaķ-ı ruhsār-ı dil-ārā şeksiz
Artırır şu‘ le-i pertevini dāġ-ı elmās
- 3 Vāķı‘ a keşfine zıddıyet imiş her şey‘iñ
İşte tā bende olur şebde çerāġ-ı elmās
- 4 Cevher-i cānı alup buse vir ey şūh didim
Olmadı hayf bu dil-ķāhe mesāġ-ı elmās

¹⁰³⁸ E1.68b, Ü1.16b : -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹⁰³⁹ E1 nüshasında gazelden önce der-kenara “Der tettebbu‘ -ı ġazel-i Mīr Hıķmet u ġazel-i müretteb dīvān, mürtecīlen 1257” ; Ü1 nüshasında ise “Nazīre-i Hıķmet Beg vü Selām Beg vü Tāhir Beg vü Zīver Beg bā-iltimās” yazılmıştır.

5 Rağs iderken bıçağı perçemine takdığı dem
Ursa da s̃nemi tatlıydı bu çağ-ı elmās

6 M̃r-i Hikmetle Selāmiñ nola Es' ad kalemī
Olsa ger şāh-ı vezīr meyve-i bāğ-ı elmās

Harfu's-şın

426¹⁰⁴⁰

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Sırrıñı 'āşık iseñ yāre dağı eyleme fāş
Soñra ağıyār belāsı virir envā' telāş

2 Ser-nigün bürde-i teslīm-i rızā-yı haqqdır
Nezd-i erbāb-ı başiretde sezā-yı sâ-bāş

3 Kılma evkātıñı aqvāt-ı telāş ile telef
Oldı bağ rûh-ı mücerred tene bādī-i ma' āş

4 Nûr-ı 'irfānı nola eylese nādān inkār
Āfitāba ne zarar görmese çeşm-i huffāş

5 Es' adā şāhid-i bāzār ile itme ülfet
Soñra ağıyār belāsı virir envā' telāş

¹⁰⁴⁰ E1.68b, Ü1.16b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Harfu's-şād

427¹⁰⁴¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 O rütbe mürtefi' dir qasr-ı bālā pāye-i ihlāş
Te' accüb bir taraftan 'arşa düşse sāye-i ihlāş
- 2 Olur ğark-āb çark-āb-ı menāhi tıfl-ı dil her-dem
Kırmāt-ārā-yı taḥīr olmasa ger dāye-i ihlāş
- 3 Metā' ı 'ayb-dār işm olur iseñde ziyān itmez
Bulur tezviç-i raġbet kāle-i sermāye-i ihlāş
- 4 Esās ihlāşdır kāḥ-ı bülendīn cāy-ı a' māle
'Alāmetdir bu sırra sevde-i feyz-āye-i ihlāş
- 5 'Accb mi fetḥ olunsa ḥışn-ı sengin sūr kām Es' ad
Güşāde oldığı dem dest-i dilde rāye-i ihlāş

Harfu'z-zād

428¹⁰⁴²

Mef' ulü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

¹⁰⁴¹ E1.68b, Ü1.16b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁴² E1.69a ; -Ü1, -E2, -E3, -E4, -E5

1 Me'yūs olur ma'āriften iden kibāre 'arz
Bülbül ne sūd ider nağamın kılsa hāre 'arz

2 Birī sefīd u birī siych reng-i reşk olur
Yār itse zülf u rüyını leyl u nehāre 'arz

3 Harf terahhūm itse tefevvūh yine açar
Dâğ-ı derūnuñ itme a bî-çāre yāre 'arz

4 Bāri kerem göreydi çalup çağırup hezār
Kıldı usûl-i kārını şāh-ı bahāre 'arz

5 Mîzān-ı çarhı bozmış iken devr geçerdī
Mevzūn kelāmı cyleme Es'ad kibāre 'arz

Harfu't-tā

429¹⁰⁴³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 Egerçi zıdd-ı reng-ı rüy-ı şūh dilber-i bādır haṭṭ
Bağılsa māye-i bahş revnağ-ı hüsn-ı bahādır haṭṭ

2 Beyābān gerd iken Mecnūn gibi sevdā-yı kākülden
Sır-ı 'uşşāka men vech dahı kayd-ı belādır haṭṭ

¹⁰⁴³ E1.68b, Ü1.17a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 İki yüzden çeküp cündin hudūd-ı kişver-i hısna
Meded ki ceyş-i hüsne geldi gâlib ol bahâdır hatt
- 4 Zuhûrıyla dem-i va' d-i vişâli cyledi ahtâr
Meger el-leyl-i cenneh sırrına pek âşinâdır hatt
- 5 Gehî râğbet gehî nefret görüp olsa nola âgâh
Ki zirâ Es' adâ ser-dâde havf u recâdır hatt

Harfu'z-zâ

430¹⁰⁴⁴

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Ma' ânî cân feşâhat câmedir ammâ beden¹⁰⁴⁵ elfâz
Dimez bunlar tenâsüb bulmasa ehl-i sühân elfâz
- 2 Bedâyi' le müzeyyen olsa el-hakķ şâhid-i ma' nâ
Olur ' aķd dürr-i şehdânce râğbet-şiken elfâz
- 3 Düşünce kec dehân-ı tab' -ı nâ-mevzûna hayfâ kim
Çeker ol tengnâda zemm iken hayli muhan elfâz
- 4 Yazılsa sürh ile vaşf-ı dehân-ı şüh-ı müstesnâ
Olur bîkr-i edâya güyyâ gül-pîrehen elfâz

¹⁰⁴⁴ E1.68b, Ü1.17a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁴⁵ câmedir ammâ beden : câme ammâ gül beden Ü1

- 5 Dinilse nazmıña Es'ad nola sihr-i helâl olmuş¹⁰⁴⁶
Serâpâ¹⁰⁴⁷ âşinâ bî-gâne-i ma' nâ iken elfâz

Harfu'l-' ayn

431¹⁰⁴⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Kâme irdi bâb-ı haqq ref' iden dest u zirâ'
Şâhili bulmaz sefîne açmaz ise ger¹⁰⁴⁹ şerâ'
- 2 Âsumândan 'ibret al kim pest olur bâlâ iken
Olma ğaflet üzre câhıñda emîn-i 'irtifâ'
- 3 Menzil-ârâ-yı tevâzu' oldığıçün bu zemîn
Hıdmet eyler rûz u şeb-i mihr u meh pür-iltimâ'
- 4 Geşt-zâr hayre teşim efşân olan merd-i başîr
Her çi kârı bed-i rûy vefkınce eyler intifâ'
- 5 Es'adâ teksîr-i żay' a mucîb-i servet degil
Kıl tevekkül haqqâ kim cem'î olur anıñ ziyâ'

¹⁰⁴⁶ Dinilse nazmıña Es'ad nola sihr-i helâl olmuş : Nola yekser dinilse nazmıma helâl olmuş Es'ad

Ü1

¹⁰⁴⁷ Serâpâ : Ki olmuş Ü1

¹⁰⁴⁸ E1.68b, Ü1.17b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁴⁹ Şâhili bulmaz sefîne açmaz ise ger : Şâhile varmaz sefâyin tâ güşâd itmez E1

Harfu'l-ğayn

432¹⁰⁵⁰

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1   Kad tebehheşet eyyuhe er-rāğ
Yerşikenne bi-zīke el-bāğ
- 2   Cū-şecş seylık-i civān-merd
Kāne sīran bi-deştin irmāğ
- 3   Eyyuhe'l-cān sarāy-ı çemen
Hiye lil-nūş-i cāy-gāh u çāğ
- 4   Festemi' a şavt murğa min dil
Key yeşihha bi-kūşihā dāğ
- 5   Hākezā hūsn-i zālik el-kuhsār
Leyse fīhi el-bu' mu ve ez-zāğ
- 6   Leyte şūhī şenāvera el-cūy
Mevcihī ez lisaydihi er-rāğ
- 7   Gūş yā Es' ad-ı maqālū'l-kilk
Kad yeşūdenne minhu kūlāğ¹⁰⁵¹

¹⁰⁵⁰ E1.69b, Ü1.17b; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁵¹ Bu beyt E1 nüshasında der-kenara yazılmıştır.

433¹⁰⁵²

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Ne temâşâ ki olur cāy-i keder bülbüle bâğ
Renciş-i vaşla bu temşîldir el-ķıssa serâğ
- 2 Ramazân nām civân göstericek ruḥşat-būs
‘Āşık-ı sâ'imine var mıdır imsâke mesâğ
- 3 Dime bî-nūr u ziyâdır¹⁰⁵³ şebine mehcûruñ
Tâ dem-i şubḥ olur âh-ı şerer-bârı çerâğ
- 4 Vaz' ı tamğâ olur eşyâya nişân-ı ceyyid
Sanma beyhûde yere âşık açar şadrına dâğ
- 5 Es' ad eyler mi fedâ yârini geldikde haṭı
Gül o çağında yatur dide daḥı bülbul bâğ

Ḥarfu'l-fâ

434¹⁰⁵⁴

Ġazcl-i müzcyyel

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Olsa ger zîb-i sâğar-ı şeffâf
Neşve ber neşve bahş ider mi sâf

¹⁰⁵² E1.69b, Ü1.18a; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁵³ ziyâdır : şafâdır E1¹⁰⁵⁴ E1.70a, Ü1.18a ; -E2, -E3, -E4, -E5

2 Meger âb-ı hayâta menba‘ imiş
O siyeh câme içre gizlice nâf

3 Kilk-i efsâne kûy-ı ıtab‘ -ı selîm
Eylemez irtikâb lâf u güzâf

4 Kaatre-i âb rûyı deryâ dil
Eylemez şu cihân içün isrâf

5 Es‘adâ feyz-i neşve-i ihlâf
Nola olsa selâfe-i eslâf

6 Lîk Ârif Begiñ ma‘ ârifine
İder eslâf haq bu kim¹⁰⁵⁵ inşâf

7 Ola şadr-ı şafâda temkîn zîb
Sâbit oldukca tâ ki¹⁰⁵⁶ sûre-i kâf

435¹⁰⁵⁷

Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

1 Şeyh şedd şâb ez selâfe-i şâf
Çe gam ez güft u gûyı bi-inşâf

¹⁰⁵⁵ haqq bu kim : görse ger Ü1

¹⁰⁵⁶ tâ ki : naşde Ü1

¹⁰⁵⁷ E1.70a, Ü1.18a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Dcr-kenar)

- 2 Mâtem ân bâde hûr ki hâmem
Şüd tehî ez selâfe-i eslâf
- 3 Mey-i şîşe-i sâkıyâ her dem
Şîşe-i mey mühîm konend şeffâf
- 4 Ân siych reng câme şûh nühfet
Hûy âb-ı hayât-ı râş-ı benâf
- 5 Sühan-ı eblağ-ı dūr u ğamrâ
Es' adâ meşķ kon ne ğūyeş lâf
- 436¹⁰⁵⁸
Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
- 1 Oldığıçün şânı¹⁰⁵⁹ şıyt-endâzı hüşyâr def
Seyl-i muṭrib mey-kedede vaķt it her bâr def
- 2 Şad ' aceb kim dönmiş iken çenber-i çarḫa yine
Bezm-i yârân içre oldı âfet-i ekdâr def
- 3 Halka-i rindâne girmekde usûlî olduğın¹⁰⁶⁰
Güş-ı hūşe perde perde eyledi eş'âr def

¹⁰⁵⁸ E1.70a, Ü1.18b; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Dcr-kenar)

¹⁰⁵⁹ şânı : ḫâli E1

¹⁰⁶⁰ rindâne girmekde usûli olduğın : rinde gir şem-gede uşûli olduğını Ü1

- 4 Sîne kûb olmakda ‘âşık ta’ neden bâk eylemez
Artırır âhengiñ olmaz mülzem-i inkâr def
- 5 Sırr-ı ihsân-dîdeyi hâkî ki dest-i darb ile
Mübtelâdır eylemişken vârimî isâr def
- 6 Câhile gelmez civan-merdi kişiye hûy gerek
Gerçi şâhib dâ’ire ammâ yine cerrâr def
- 7 Cünbiş isterseñ eger çiz bezm-i hâhişden kenâr
İşte vaktin nağmelerle kılmada imrâr def
- 8 Nağme-i maẓmûnı nây üstâdânı çalup
Buldı terdîfinde Es’ ad feyz-i¹⁰⁶¹ nev-güftâr def
- 9 Olsun işân meclis-i feyz u meserretde mekîn
Eyledikce mürğ-veş bu künbed-i devvâr def

Harfu’l-kâf

437¹⁰⁶²

Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün Mefâ’ ilün

- 1 Meşîl-i neş’c-i mülk-i beḳâdır ‘âlem-i işrâḳ
‘ Aceb âyine-i ğiti nümâdır ‘âlem-i işrâḳ

¹⁰⁶¹ feyz-i -Ü1

¹⁰⁶² E1.70a, Ü1.18b; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2   Degil encüm sipihinde alur mihr ile meh zerre
Tefekkür ıl ne rütbe rüşenâdır ‘âlem-i işrâ
- 3   Çekilmiş nûr etrâfına giremez aña âfil
Harîm-i ravza-i dil âşinâdır ‘âlem-i işrâ
- 4   Olur ‘ahd-ı küşûfe muşlihiddîn meşhedi müncez
‘Acce mi dinse meydân u vefâdır ‘âlem-i işrâ¹⁰⁶³
- 5   Olur her şuffesinde şobet-i şahbâ-yı rûhânî
Nişîmengâh-ı ihvânu’s-şâfâdır ‘âlem-i işrâ
- 6   Olur maşrıqla mağrib-beyni nisbetle aña have
Temâşâ cyle bir vâsi‘ fezâdır ‘âlem-i işrâ
- 7   ıyâs it vüs‘at-i mülk-i şeh-i kevneyni ey Es‘ad
Anîñ bir çâkerine teng-i câdır ‘âlem-i işrâ
- 8   Bilür sıd-ı derûn hayr-âhın haret-i pertev
Anîñ idrâkine¹⁰⁶⁴ cây-ı resâdır ‘âlem-i işrâ
- 438¹⁰⁶⁵
- Mefâ‘ îlûn Mefâ‘ îlûn Mefâ‘ îlûn Mefâ‘ îlûn

¹⁰⁶³ Bu beyit sadece E1 nüshasında vardır.

¹⁰⁶⁴ Anîñ idrâkine : Ki derk-i pâkine Ü1

¹⁰⁶⁵ E1.70a, Ü1.18b; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1 Nola zıdd olsa ahd-ı meşrebiyle meşreb-i ‘âşık
Anî bād-ı hevâ ammâ ki âteş mekseb-i ‘âşık
- 2 Şabâvetden berü her meşki âh-ı cân-güdâz oldu
Muşibet-nâmemi âyâ kitâb-ı mekteb-i ‘âşık
- 3 Firâk-ı dilber-i meh rûy-ı mihr envârdan hayfâ
Siyeh-kârı ile geçse nola rûz u şeb-i ‘âşık
- 4 Fedâ-yı cân u hûş itmiş iken Ferhâd ile Mecnûn
Yine kâm almadı pek müşkil işdir maṭlab-ı ‘âşık
- 5 Fünûn-ı söz u dilden şoḥbet itdim ḥayli söz açdı
Meger âteş-gedeymiş Es‘ adâ muştashib-i ‘âşık¹⁰⁶⁶

439¹⁰⁶⁷

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Cilve-ârâ-yı hayâlimdir cemâl-i iştîyâk
Pîç u tâb-endâz cânımdır mâl-i iştîyâk
- 2 Kıldı ser-gerdân beni bir şüh-i müstesnâ gibi
Şöyle¹⁰⁶⁸ te’sîr eyleyüp feth u delâl-i iştîyâk

¹⁰⁶⁶ Bu beytin karşısında der-kenara E1 nüshasında “Tezkire-i şu‘arâ-yı İrânest”, Ü1 nüshasında “Âteş-gede nâm şu‘arâ-yı âteş-zebân İrânest” yazılıdır.

¹⁰⁶⁷ E1.70b, Ü1.19a; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁶⁸ Şöyle : Cāna Ü1

- 3 Anı tākāt çāk¹⁰⁶⁹ iken ey ħurde-bīn ile kıyās
Ne belādır¹⁰⁷⁰ renc-i cyyām u lcyāl-i iştıyāk
- 4 Bīm-i ta‘ cīz olmasaydı yāre söylerdin tamām
Ol kadar dil-süz u eفزündür maķāl-i iştıyāk
- 5 Kilk-i kūtāhım ğazel-ĥān-ı tahassür cyledi
Ĥāk-i pāy-i¹⁰⁷¹ āşafa Es‘ ad kemāl-i iştıyāk
- 6 Öyle āşaf kim der iķbālinc her seviyyeden
Gönderilmekde ser-ā-pā ‘arz-ı ĥāl-i iştıyāk
- 7 Mercī‘ -i ümmīd-i vārān eyleye haķķ zātını
Dü sitān etdikce dā‘im hasb-i ĥāl-i iştıyāk

Ĥarfu‘l-kāf

440¹⁰⁷²

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Eyleme inkār ‘āşık keşligiñ ey şüh u şeng
Olmuş iken tīg-i ğamzeñ dimedim ğarķ-āb-ı reng¹⁰⁷³
- 2 Ğamze-i dildarı gördükde tenim ser tā kadem
Dīdem-āsā nola oldıysa güzer-ġāh-ı ĥadeng

¹⁰⁶⁹ çāk : süz Ü1

¹⁰⁷⁰ Ne belādır : Nice şeydir E1

¹⁰⁷¹ Ĥāk-i pāy : Rāsītān Ü1

¹⁰⁷² E1.70b, Ü1.19a; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

¹⁰⁷³ E1 nüshasında gazelden önce “Şeb 20 1257” tarihi yazılmıştır.

- 3 Lā-mekān iklîmini geçmiş iken endişemiz
Ma' anî sırr-ı diliñ keşfinde ammâ oldu teng
- 4 Tâ Hudâ tûfânı oldır bahr-ı muhîr ' aşkda
Nola keştî-i necât olsa o deryâda neheng
- 5 Dergehiñde bendelikden ğayrı her bir mertebe
Es' adâ üftâdeye olmaz mı cânâ cây-ı neng

441¹⁰⁷⁴

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Derûn-ı kâse-i dil olsa zâhid eger pāk
Zevâhiriñ kederi ile ' ârifâne çi pāk
- 2 Taḥammül eylemeyüp oldu ğonçeler âḫir
Fiğân-ı bülbül-i şūrîdeden girîbân-çāk
- 3 Öpüp dehânını bir dilber-i hicâza didim
Terektü zabye ve yâri ve mâ-urîdu sevāk
- 4 Dü reng-i defter-i leyl u nehârı göstererek
Füsûn ider bize bu hûkka-bâz-ı nüh eflāk
- 5 Egerçi derre-zen-i himmet olmasa îşân
Ki meyt-i kîlîm olur mıydı Es' adâ çâlāk

¹⁰⁷⁴ E1.70b, Ü1.19b; -E2, -E3, -E4, -E5

442¹⁰⁷⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Var mı necl erbâbı âsâ boş yere çekmiş emek
Renc-i cem' i genci yüklenmiş gider gör görerek
- 2 Bilmeyenler 'aşkı remz-i çeşm-i yâri añlamaz
Ser-te-ser olmuşlar iken biri şakk âhiri şekk
- 3 Şâh-ı 'aşkıñ nevbeti hengâmesi şol gûne kim
Kûs-ı gerdün şâvt-ı 'ahd-ı ile degildir döneç
- 4 Tâcir-i şüh-ı 'Arab ile alıcı kısmetde didim
Sal' atü't-takbîl-i sehmi naqd-ı rûhı kân lek
- 5 Boşına emel kemâl u 'aşk-ı şekdi itmesün
İhtiyâr u imtihân itmekdedir halkı felek
- 6 Kıl fedâ-yı mâmelek tâ rûha dek rûşen-dile
Es' adâ safvet ise dil-ıh-ı mânend-i melek

443¹⁰⁷⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

¹⁰⁷⁵ Ü1.19b; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁷⁶ E1.71a, Ü1.19b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1 Emelin feth ider elbette Hudā me'yūsūñ
Bir takım alçağa ma' nāsı mı var pā-būsūñ
- 2 Sakınup tañtana-i cāhe teķarrüb itme
Devrden şavtı dalı hoşça degil mi kūsūñ
- 3 Olma meyyāl-i tecemmül k'ider ĩrāş-i keder
Hāl-i pāyı saña 'ibret mi degil fāvusuñ
- 4 Destiñi beste-i zencĭr-i tevekkül kıl kim
Me'kili pāyına ĩşāl olunur mahbūsūñ
- 5 Bañn-ı māderde sa'ĭd eylese bir zātı Hudā
Zararı olmaz aña hĭç zahil-i menhūsūñ
- 6 Dil ki bĭ-nūr ola ten fā'ide virmez Es' ad
Şem' i göstermededir bu revīşi fānūsūñ

444¹⁰⁷⁷

Fe' ũlün Fe' ũlün Fe' ũlün Fe' ũl

- 1 Ne bu bārı kāt kāt kabā ehliniñ
Husūsan hıñtabdan şitā ehliniñ
- 2 Tevekkülde ol haķķ zıyāsız kıomaz
Çerāğı şecerdir kıurā ehliniñ

¹⁰⁷⁷ E1.71a, Ũ1.20a ; -E2, -E3, -E4, -E5

3 Teğâfûl iderken meniyye bitür
İşin al du‘âsın Minâ ehliniñ

4 Mükebb-i fücûr ile rûz u cezâ
‘ Aceb farkı var mı riyâ ehliniñ

5 Şu dünyâda şâh olmadan Es‘ adâ
Kulı olma yegdir ‘ abâ ehliniñ

445¹⁰⁷⁸

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 ‘ Ârızında hâle-veş cy meh ‘ iyândır perçemiñ
‘ Âşıka nûr-ı siyehden bir nişândır perçemiñ

2 Hîç tehî mi hıfz ider başında ‘ âşık rûz u şeb
‘ İllet-i sevdâ-yı hıcre hırz-i cândır perçemiñ

3 Mezlağ-ı ikdâm-ı kilik-i mû şikâf olmuş meger
Lebka-i hıbr-i ma‘ânî u beyândır perçemiñ

4 Vâsf-ı Leylâ gibi Mecnûn-ı yerâ‘ -ı şâ‘ ire
Bir müselsel kayd-ı fermâ dâsitândır perçemiñ

¹⁰⁷⁸ E1.69b, Ü1.20a ; -E2, -E3, -E4, -E5

5 Zemm iken ‘aşkıñla zencîri kıran Mecnûnlara
Şad ‘aceb bir kayd diyü¹⁰⁷⁹ bend yalandır perçemiñ

6 Kırmayup tel mû-be-mû maẓnûn-ı şu‘râ topladım
Es‘ada lutf eyle cānâ imtihândır perçemiñ

446¹⁰⁸⁰

Mef‘ûlû Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlû Fâ‘ilün

1 Sezdim terahhûmun dil-i bî-tāba dîlberiñ
Bir iş midir nifākı rakîbe keder veriñ

2 ‘Āşkıñ hulûsa yâr ise ‘arz u visâl için
Āhir civân-pāre gelür daqq ider deriñ

3 Şûret-nümâ-yı neşve olurken şikest olur
Ey dîde rengine sakın aldanma sāğariñ

4 Mahlûka iftikâr virir mi refâh-ı tām
Şâhid yeter tegayyiri bak bedr-i enveriñ

5 Zâhir olur mürüvvet-i Yûsufdan Es‘adâ
Nâdircedir sadâkati insâna dâderiñ

¹⁰⁷⁹ bir kayd diyü : hem kuvvet ÜI

¹⁰⁸⁰ E1.71a, Ü1.20a ; -E2, -E3, -E4, -E5

447¹⁰⁸¹

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

- 1 'Ayn-ı helāk imiş revîşin zîştî cā'iriñ
Bu sırra hoş delâlet ider resmi hâ'iriñ
- 2 Şöhret degil mi zerre kadar virmeyüp huzûr
Gerdûnı döndiren başına mihr-i dâ'iriñ
- 3 Allâh bilür delîdir o kim 'ibret olmaya
Sırr-ı cezâda gördiği ahvâl-i sâ'iriñ
- 4 Mağrûr-ı cāh u servet olan ey faķîh-i dehr
Ma' nâsını dü şekk saña besdir kebâ'iriñ
- 5 Es' ad şavâba kayd-ı tecemmül zarar virir
Nazm içre muķtezâsını fîkr it żarâ'iriñ

448¹⁰⁸²

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Bî-sutūn-i kūhken cāy-ı şafâsı 'âşîķiñ
Yârîne cânın fedâ itmek beķâsı¹⁰⁸³ 'âşîķiñ

¹⁰⁸¹ E1.71b, Ü1.20a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁸² E1.71b, Ü1.20b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁰⁸³ cânın fedâ itmek beķâsı : rûhı fedâ a' lâ senâsı E1

- 2 Var mıdır ‘âlemde bilmem devr-i Âdemden berü
Bir melek hû yâr-i cân-ı bâ-vefâsı ‘âşıkıñ
- 3 Bir ‘acceb sırrdır ki fâş olduğda ‘aşkı ‘âleme
Der-‘aķab bed-hâñ olur hayf esdikâsı ‘âşıkıñ
- 4 Bundan añla suh̃ti-i ķalb-i felek bir hadde kim
Kar‘ idince ser-nigün olmaz şadâsı ‘âşıkıñ
- 5 Sûz-ı dilden Es‘adâ dilber yaşar mıydı eger
Gelmese karşı yine hayr du‘âsı ‘âşıkıñ

Harfu’l-lâm

449¹⁰⁸⁴

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Gerçi sevdâysa reh-i zâhirde kilik-i bî-mecâl
Nazm-ı haṭṭ-ı yâri zîbâ yazdı kıılma kııl u kâl
- 2 Nakş-ı sürh̃ ile eger nakş itse vasf-ı la‘lini
Lafz-ı rengin şem‘-i ma‘nâya olur fânûs-ı âl
- 3 Hîç ber-â-ber mi olur hâmmâl-i mühmel himl ile
Kilkimiñ yâri degil mi nokṭa-i cîm-i cemâl

¹⁰⁸⁴ E1.71b, Ü1.20b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar ; E1 nüshasında gazelden önce 1257 tarihi yazılmıştır.)

- 4 Var mıdır cevfindeki deryâya kilkiñ hîç nefâd
Haķķa cevher-i du' âdan bulsa da ger infisâl
- 5 Öyle bir sehârdır kim zengiye kâfûr idüp
Bedri leyl eyler ruḥ-ı berrâķıda hem-reng-i ḥâl
- 6 Cem' ile zıddını âbı nûr-ı şem'-i bezm ider
Mümkinî kaçd eyler ise gösterir emr-i muḥâl
- 7 Es' adâ nûn u kalem haķķı içün kılkimde yok
Devri evrâķ naķd-ı eş' ârdan baña hîç infi' âl
- 450¹⁰⁸⁵
Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
- 1 Nâṭıķ u şâmitde vardır ' aşķdan bir gûne hâl
İşte pervâneyle bülbül müdde' âya oldu dâl
- 2 Lâleler dâğ-ı siyeh yakdı dil-i sūzânına
Gonceye âh cyledikde bülbül âteş-i maķâl
- 3 Âteşin ruhsâr-ı cânân kılsa da sūzân dilin
' Âşık-ı üftâdeye gelmez temâşâdan melâl
- 4 Şûḥ-ı fâzıl dirse çıķmış Ḥâce Ḥâfız görse ger
Fenn-i ' aşķı meclisinde kesb eyler iştigâl

¹⁰⁸⁵ E1.71b, Ü1.21a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Görükür olmuş gibi gerdün eger kim Es' adā
Ġūş idüp görmez sühan ger olsa da pervîn mişāl

451¹⁰⁸⁶

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Nedir bu baht-ı siyehle şu 'ayş-ı tîre me'āl
Görülmez oldu toğaldan berü şabāh u şāl

- 2 Egerçi miskale-i eşk ile secencel-i çeşm
Muşaykal olmasa 'aks eylemez hayāl-i cemāl

- 3 Nefesledikçe füzün-ter olur zebāneleri
Olur mı āh şeb-ārā-yı 'āşıkānc mişāl

- 4 Faķīh itmesün inkār meşneviye kıyām
Düşer bevādi hızye bi-hüküm-i sırr-ı celāl

- 5 Şeb ile perde u şem' oldu rakķ u ma' nā u lafz
Hayāl-i dehre¹⁰⁸⁷ ey Es' ad sühande işte mişāl

452¹⁰⁸⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

¹⁰⁸⁶ E1.71b, Ü1.21a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshasında bu gazel ilave bir kağıda yazılmıştır.
Gazelden önce "15 R. 1259" tarihi yazılmıştır.)

¹⁰⁸⁷ dehre : zülle E1

¹⁰⁸⁸ E1.71b, Ü1.21a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshasında bu gazel ilave bir kağıda yazılmıştır.)

- 1 Şabā kırb-i kıdūm ğonçeyi tebşīrde bülbül
Gülüp bu neşveden āvāzın itdi hāki-i kılkul
- 2 Bulup bir lāle-i pūr-jāle meşrebce o rind eķvār
Müheyyā eyledi ser-ķhān-ı bāġa bir sūrāhi mül
- 3 Hezār olmış iken nezdīķī-i ķhandānī-i gülden
Sirişk-efşān-ı şādī aġlama sen de gel ‘ aşık gül
- 4 Tevāzu‘ ķadrini bālā ider āyine ķab‘ ānıñ
Degildir zīre meyl-āb-ı ‘ azīze vakt isem kim zül
- 5 Yetiştirdiyse Sünbül-zāde-i būstān rūhı şād
Faķīriñ tuhfesidir Es‘ adā bu dāne-i sünbül
- 6 Selām eblāġ ider mīr-i kelāme ķhāme-i kemter
Nazīreyle iderse red olur ihsānı şeksiz gül

453¹⁰⁸⁹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Kāhķaha-yı kılkulı şordum didi sākī emel
Neşvem üzre ‘ aşıķa būs-ı lehimle sende gül
- 2 Tāk-ı ebrūsunda yāriñ dil varup turmak diler
Görmedim bir böyle yol virmez geçilmez ķurfe pul

¹⁰⁸⁹ E1.71b, Ü1.21a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 nüshasında bu gazel ilave bir kaġıda yazılmıştır.)

- 3   ‘Âşıkıdır ger siyeh çiz disede Leylâsınıñ
Râh-ı sevdâsında Mecnûn giyse çespân kâre çal
- 4   Bakma kıtâ‘-ı tarîk-i zâhidân zararına
Râh-ı ‘uşşâk oldu semt-i yâre a‘lâ-yı sebîl
- 5   Es‘adâ ger sâ‘id-i sadr-ı bülend olsam dahı
Nağş-i pâ-yı râh-ı yâre rûy-mâl ister gönül

454¹⁰⁹⁰

Mef‘ûlû Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1   Yâ Rab riyâz-ı neşvemi her dem bahâr kıl
Şem‘-i harîm-i bezmimi bir gül-‘izâr kıl
- 2   Dâru‘l-‘urûs¹⁰⁹¹ ‘aşka revâh-ı zifâfda
Fânûs-ı âl qalbimi yandır menâr kıl
- 3   Göster cemâl-i şâhid-i ‘irfânı rûhuma
Âyine-i teveccühimi bî-gubâr kıl
- 4   Dil düşdi Kays-veş şeb-i yeldâ-yı firqate
Göster cemâl-i vaşfı o Leylâ nehâr kıl

¹⁰⁹⁰ E1.72a, Ü1.21b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁹¹ Ü1 nüshasında “Dâru‘l-‘urûs” kelimelerinin üzerine “Beytu‘l-‘urûs” yazılmıştır.

- 5 Dilhâhı Es'adın gül-i feyz oldu bâriyâ
Dâmânını ne ğam ki giriftâr-ı hâr kı

455¹⁰⁹²

Mef'ûlû Fâ' ilâtü Mefâ'îlû Fâ' ilün

- 1 Hatı hüsne revnağ olmada var hayli kı u kâl
Bu bahse işte nokta-i şekk oldu şanki hâl

- 2 Pervâne yandı bülbül-i şûride itdi âh
Anlarla tâbe-subh ben itdikce hasb-i hâl

- 3 Güyâ dehâni yok gibi virmez cevâb o şûh
İncâz-ı va' d-ı büsesini eylesem su'âl

- 4 Hâl-i zevâli lafza u ma' nâ beyân ider
Ey hâce dikkât eyle güzel mâl ile menâl

- 5 Es'ad celâl-i lafzına ma' nâ cemâldir
Söyler bu sırrı saña 'ayân hazret-i celâl

Harfu'l-mîm

456¹⁰⁹³

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹⁰⁹² E1.71b, Ü1.21b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁰⁹³ E1.72a, Ü1.21b ; -E2, -E3, -E4, -E5

1 Kılmasun¹⁰⁹⁴ da' vi-i hem-rengi-i rûy-i gül-fâm
Leke-i çehre ile nâkıs iken bedr-i tamâm

2 Toğrısı neşvesi degmez mi bütün dünyâyı
Suna desti ile sâķi gülerek bir tolu cām

3 Gerdiş-i çarḫ-ı felekden nazarı kaṭ' ide gör
Olmamak ister iseñ ey dil-i meftûn ser-sâm

4 Şerḫa dâr itmese hakkāk-i ḫavādiş şadı
Hiç der-dest olamaz ḫâtem-i ümniyye-i nām

5 Leb-i endişede hiç tâb-ı tekellümi olur
Es' adâ olmasa ger mültefit-i Mir Selâm¹⁰⁹⁵

457¹⁰⁹⁶

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

1 Bâķi üstâddan bu kalemim
Eski mazmûn nûr mı alamam¹⁰⁹⁷

2 Kilk-i şaḫeyn şikâr-i feyzimi ben
Mürğ-i efkâr dîgere salamam

¹⁰⁹⁴ Kılmasun : İtmesün El

¹⁰⁹⁵ El nüshasında gazelin sonunda der-kenara "İşbu gazeli Mir Selâm tahmis buyurdi" yazılmıştır.

¹⁰⁹⁶ El.72a, Ü1.22a : -E2, -E3, -E4, -E5 (El: Der-kenar : gazelden önce "14 S. 1259" tarihi yazılıdır.)

¹⁰⁹⁷ El nüshasında birinci beyitteki mısralar yer değiştirmiştir.

3 Benim oldur girift-i bahr-i sünüh
Nehr-i¹⁰⁹⁸ hâşâk-i mâyeye talamam

4 Şart-ı iclâle ger qarîn isede
Naqd-ı ma' nâ-yı dîgeri çalamam

5 Dâs-ı kilkimle zer' imi biçerim
Es' adâ keşt-i âhîri çelemem

458¹⁰⁹⁹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

1 Kays endişeme kuhsâr-ı serim eşk-i terim
Cûybâr olmuş o yerlerde ser-â-ser gezerim

2 Vaslı sevdâsına Leylâ-yı hayâlîñ ya' ni
Vâdi-i ' âlem-i ma' nâda gezer der-be-derim

3 Yola kuvvet ile çıkmış idim oldım bî-tâb
Ya' ni vîrâne-i ĩrânda boşaldı kemerim

4 Yahricu'l-hayyi mine'l-meyyiti tefsîr eyle
' Âlim ol kalma benim gibi cehûl ey püserim

¹⁰⁹⁸ Nehr-i : Havz-ı El

¹⁰⁹⁹ El.72a, Ü1.22a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Yed-i te'yîdini fikr eyle Ziyâeddîniñ
Silk-i i' cāza çekildi benim Es' ad güherim

459¹¹⁰⁰

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

- 1 Visâle kâ'il olsaydın efendim
Seniñ her kavline derdim begendim

- 2 Didi hem-râh olan yârim dirîgâ
Kumâş-ı Hind isemde örselendim

- 3 Fitîl-i âh ile şeb tâ scher ben
Çü meş' al râh-ı gamda şu' lelendim

- 4 Yetiş imdâdına ey hazret-i tevfiķ
Ki devr oldu gözümde şehir u kendim

- 5 O âhû vahşetî şayd üzre iken
Kırıldı Es' adâ hayfâ kemendim

460¹¹⁰¹

Fa' ilâtün Fa' ilâtün Fa' ilâtün Fa' ilün

¹¹⁰⁰ E1.72a, Ü1.22a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁰¹ E1.72a, Ü1.22b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

- 1   Tutsa sâķi-nâmesini şâ' iriñ nola müdâm
Sâgar-ı pür-bâde-i ma' nîdir ol rengin nizâm
- 2   Şanma kim vezn-i mücerredle sühân rağbet bulur
Yok mı mevzûnât beyninde tefâvüt bi't-tamâm
- 3   Özge bir bâzâre düşdi şimdi tüccâr-ı sühân
Oldı her mühre ile yeksân-ı bahâdır kelâm
- 4   Mâl-i sirķat mi ' aceb arza cesâret gelmiyor
Câhile bâlâ nişîne nazmı pâki ve's-selâm
- 5   Es' adâ bir gülşene irdik ki anda bûlbülûñ
Lânesin kılmış zağan eyvâh kim ğasben maķâm
- 461¹¹⁰²
Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
- 1   Egerçi hicr-i yâre ibtilâdan derde düş oldum
Görünce çeşm-i bîmâriyla ammâ ' âfiyet buldum
- 2   Yeter ey sâķi eyyâm şunma semâ-yı sahbâñı
Seni ğarķ-âb ider zîrâ ki deryâlar gibi tıldum

¹¹⁰² E1.72a, Ü1.22b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar ; gazelin üzerinde karalamalar yapılmıştır.)

- 3 Beni dil-beste-i gīsū-yı dilberken ayırmışdı
Raķībiñ fırsat el virdi ser-ā-ser rīşini yoldum
- 4 Tefekkür kıl du‘ā-yı āşıkı al қоқласun bir kez
Felek didirmesün tā kim gül iken açmadan soldum
- 5 Olurken māsivā-yı haķķa vasf-ı nīşini lāzım
Virüp hestī şu cāh u māle ey nādān dime noldum
- 6 ‘Abīd Allāh aḥvādıñ durur baṭnda ey Es‘ad
Nola āzād-ı kayd olsam o ālī ka‘be ben kuldum
- 462¹¹⁰³
Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün
- 1 Ey dīde eşk-i nedbeyi neşr it be-vech-i tām
Rūy-ı siyeh u rīş-i sefīd üzre şubḥ u şām
- 2 Ḥalde münāsib oldığı bī-şübhedir meyiñ
Bu nükteye delālet ider gibidir müdām
- 3 Nefs-i zalūmumuñ nerede ḥalle ḥurmeti
Ḥurde қалur yanında kebīre olan harām

¹¹⁰³ E1.72b, Ü1.22b ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Ey bād-ı feyz-i¹¹⁰⁴ şāmı ziyāısıyla şubh iden
Gül-zār-ı semt-ı pīrden es kim tola meşām

5 Es‘ad bu hasb-i hālīni yār-i tarīkate
‘Arz eyle tā ki nuṭkı ola söz şeh-i Selām

463¹¹⁰⁵

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Kilk u çeşmim dökmede her rûz u şeb eşk-i nedem
K‘oldı eyyām-ı güzeşte naḳş ber āb-ı ‘adem

2 Dem ki āmāde ola ervāhe hāl-i elvedā‘
Derd-i merde merhem olur aṅlamam māl u derem

3 Kıl şu fānīde yeñiden iktisād ol müsterīh
Kan düketmez bulmaz encām üss-i ma‘lûm-i raḳam

4 Her dü ‘ālemde basīret üzre eyle i‘tibār
Zühd ü ḳalb erbābı yekser muḥteremdir muḥterem

5 Es‘adā şāh-ı sūḥan dīvānı ḥükmīdir bu söz
Defter-i ‘ālemde bâḳī ḳalsun āşār-ı ḳalem

¹¹⁰⁴ feyz-i : şubh-ı Ü1

¹¹⁰⁵ E1.72a, Ü1.23a ; -E2, -E3, -E4, -E5

Harfu'n-nün

464¹¹⁰⁶

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Giribân-çāk iken me'yūsını luṭf-ı ' itābından
Bayıldım dilberiñ va' d-ı vişāl imā hiṭābından
- 2 Sirişk u kebed u sadr şerha vārīñ gösterür ' aşık
Sorulsa ger şarābından kebābından rebābından
- 3 Nola kopsa kıyāmet kāmēti reftāre kākınca
Fiten-endāz iken devrāne çeşm-i yemn-i hūbından
- 4 Gürizāndır ' itābından meger dānā dilānīñ kim
Teḥayyül eyledim gerdūn-ı dūn perver şitābından
- 5 ' Aceb ma' nā-yı remz-i ğamze-i¹¹⁰⁷ yāri çıkarmış mı
Ḥakīm-i zi'l-ma' ārif fikr idüp ḥikmet kitābından
- 6 Bulur tīr-i merāmı hilye-i dergēhde her menzil
İrer her genc nihādān feyze mürşid-i intisābından
- 7 Cenāb-ı mīr-i Hikmetle Selāmīñ naẓmı ey Es' ad
İki faşl-ı fevā'id asl olur i' cāz-ı bābından

¹¹⁰⁶ E1.72a, Ü1.23a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar ; E1 nüshasında gazelden önce “Nazīre-i gazel Mīr Hikmet ve gazel-i müretteb dīvān, mürtecīlen ; 2 R. 1257” yazılmıştır.)

¹¹⁰⁷ Ü1 nüshasında “ġamze” kelimesi karalanmıştır.

465¹¹⁰⁸

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

- 1 Getür sâkıyâ kût-ı rûhım emân
O yâkût-ı piyâleyi sun hemân
- 2 Mey-i nâbdır 'anem rübâ-yı derûn
Odır şaykal cfrûz-ı mir'ât-ı cân
- 3 Hüsûsan ki desti ola yârimiñ
O âteş mizâca medâr-ı revân
- 4 Alur inkisârı eger câm-ı mey
Şikest eyler ise riyâ pîşegân
- 5 İden feyz-i Câmîdir Es'ad seni
Hamûş olmuş iken bedî' u'l-beyân

466¹¹⁰⁹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Beni dil-beste itdi kâkül-i şeb rengine cânân
Ne bu baht-ı siyeh kim olmadım gün yüzine hayrân

¹¹⁰⁸ Ü1.23a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹¹⁰⁹ E1.72b, Ü1.23a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu gazel E1 nüshasında ilave bir kağıda yazılmıştır.)

- 2 Dil-i zāre nedir çāre açıldı şadre sad yāre
Recālar geçmedi yāre cefāsı ise bī-beyān
- 3 Bu derdim üstüne yārim görir sırr-ı harābımı
Deger derd oldu derk¹¹¹⁰ it kim benim ‘aşkında bī-aqrān
- 4 Feleklerde melekler çarḥ ururlar ‘aşk-ı mevlādan
Bu yüzden mevlevīler dinse işāne olur şāyān
- 5 Vaṭanda ğurbete düşmüş faḳīr Es‘ad niyāz eyler
İlāhī hāk-i ḳasr-ı ‘ārifān içre ola pūyān
- 467¹¹¹¹
Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün
- 1 Olsaydı raḳībānde eger zerrece ‘irfān
Meyl itmez idi kendilerin ṭardede cānān
- 2 Ey dīde felek meşreb imiş sevdigim āfet
Yok pāki eger eşk ile olsada ṭufān
- 3 İḳbāl ile idbārde kesbiñ yeri yokdır
Hengām-ı bahār ile hazān herkese bürhān

¹¹¹⁰ derk : fehmi E1

¹¹¹¹ E1.72b, Ü1.23b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 4 Gîsû ile ruhsâr-ı cân vâsıfı hâme
Olsa nola şöhret-şiken-i sünbül-i reyhân
- 5 O¹¹¹² kâmet-i mevrûse ğazel nazm idüp Es' ad
Tübâ leke¹¹¹³ tahsîsine oldım hele şâyân

468¹¹¹⁴

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Diyârimızda ğarîb oldı inbisât-ı cenân
Görüldi vaqt-i bahâr içre rûz u şeb-i hazân
- 2 Neden bu eşk-i dem-âlûdıma bakup acımaz
Tebessümiyle raķibe nigâh iden cânân
- 3 Nazarda zerre isekde bilür bizi 'urefâ
Ne ğam ki kıdrimizi saymaz ise ger nâdân
- 4 Bir ehl-i dil görür âsârimız tesellîsi
Olurdu tâ ezeli derd-i kâm ile dermân
- 5 Meded ki düşmesün Es' ad-ı bed-riyâkâre
Kırar şürâhî-i rengîn-i nazmımı der-ân

¹¹¹² O : Ol El

¹¹¹³ Tübâ leke : Ne mutlu sana

¹¹¹⁴ El.72b, Ü1.23b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (El: Der-kenar)

469¹¹¹⁵

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Açıldı lāle dāğ-ı eşk-i çeşm-i hūn-nişārımdan
Nola dem-sāz-ı āh olsa hezār işbu bahārımdan
- 2 Cihānıñ germ u serdin görmeyen var ise fehmi itsün
Sirişk-i çeşm u sūz-ı sīne-i leyl u nehārımdan
- 3 Benim keştī-i nişīn bahr-ı ğaflet kim reh-i 'ömri
İderken tayy ğurūr-ālūdım ahvāl-i qarārımdan
- 4 Sāğar mı hīç kebīrem bilmezem pehnā-yı mahşerde
'Usāte yer qalır mı cürm-i āşām sağārımdan
- 5 Seḳāl-i ḳalbini altun iden faḳr ehli Es'ad dir¹¹¹⁶
Şikest-i seng-i ṭa' n olsamda ḳorḳmam inkisārımdan

470¹¹¹⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Rev-nümā oldu yine şevḳ-i leyāl-i ramazān
Leme' ān itdi tebāşīr-i cemāl-i ramazān

¹¹¹⁵ E1.72b, Ü1.24a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹¹¹⁶ Es'ad dir : dir Es'ad Ü1¹¹¹⁷ E1.72b, Ü1.24a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Şübhe-negām döküp perçemini bir âfet
Geziyor gördüm olup kaşı hilâl-i ramazân
3. Ramazân nâmına bir şüh ile hem-dem oldım
Pek güzel geldi bu yıl bahtıma fâl-i ramazân
- 4 Dâmen-i vaşlını pek tut eliñe girmiş iken
Yılda bir kerre gelür çünkü mişâl-i ramazân
- 5 Belki ser-ñânıma rağbet buyurır fikriyle
‘ Āşık-ı dil-şüde almaқта¹¹¹⁸ nevâl-i ramazân
- 6 Vakti geldikde leb-i dilber ile iftâr it
Es‘ adâ ister iscñ şafvet-i bâl-i ramazân
- 7 Dest-i tebrîk ve-fi`l-keremi kıl teğabbül
Bahş-ı feyz olmuş iken¹¹¹⁹ ‘tab‘ a maķâl-i ramazân
- 8 Ya‘ ni destûr-ı himem şân-ı Ķapudân Paşa kim
Nev-be-nev ola şafâ-yâb-ı visâl-i ramazân

471¹¹²⁰

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

¹¹¹⁸ almaқта : düzmekde E1 (E1 nüshasındaki şekli kelimenin altına ilave edilmiştir.)

¹¹¹⁹ Bahş-ı feyz olmuş iken : feyz-ı bahş imiş iken E1 (E1 nüshasındaki şekli kelimenin altına ilave edilmiştir.)

¹¹²⁰ Ü1.24a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 1   Gül' izāre kākülün cānā niḳāb itmez misin
Tāb-ı mihr-i nāsiyeñden pīç u tāb itmez misiñ
- 2   Hüsn u ānıñ var iken setr eyleme dīdārıñı
Zişt-i rüyı iftirāsından hicāb itmez misiñ
- 3   Tīğ-i ğamzeñ 'āşık öldürmekde hīç itmez haṭā
Ḳahr-ı aġyār ile de bir kez şavāb itmez misiñ
- 4   Ğuş-ı mantıķıñla telzizdir emel ey ğonçe fem
Göñlümi mesrūr-ı ihsān-ı 'itāb itmez misiñ
- 5   Semt-i hirc bu gidişle şekk ne eşkimle beni
Hacc-ı kūyınçün der-i meyāb mezāb itmez misiñ
- 6   Göster üstādıñ Selāma nazmıñı şākird isen
Es' adā 'irfāne ḳasd-ı iktisāb itmez misiñ¹¹²¹

472¹¹²²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

¹¹²¹ Ü1 nüshasında bu gazelin yazılı olduğu ilave bir kağıt daha bulunmaktadır. Gazelin "itmez misiñ" redifi Ü1 nüshasında normal sıralamasında "itmez misin" şeklinde yazılmıştır. İlave kağıdın arka kısmında ise bazı yerlerini karalamalardan dolayı okuyamadığımız şu not düşülmüştür: "İşbu tahrir Mir Selāmiñdir hużr-ı hiṭābda seniñ gibi diyerek yerde teleffuz olunan nün-ı ma' lūme ḳāf-ı 'acemī resminde ..... ḳā'ide terkidemez ise de āḳlām-ı İslām ..... olan "itmez misiñ" ..... yerlerde ..... ğazelimizde olan "itmez misiñ" gibilerde nün ile yazmışlar müşārün ileyh daḥı nūna tercīh eylediler. Nūna geçürmişdir ..... mādem ki ḳamir hāzır olmaya "ente" ma'nāsına olan "sen" gibi yine ḳāfla yazılmaḳdadır."

¹¹²² Ü1.24b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 1 Emān emān dil u cān āfeti eser u revān
“Limā yuhlek” ile kopdı kıyāmet-i devrān
- 2 Olur mı neşve ğam-ālūd-ı fırkate hemdem
Olursa da kef u desti medār-ı rıtl-i girān
- 3 Aķar zāhide zannım bu kimdir ki āfet olur
Görürse mey-gede tuşanlarını ger rakşān
- 4 Felekde vakt-i şeker hānde kandedir görsek
Müsā‘ id olsada būs-ı dehānına cānān
- 5 Kıyām-ı sa‘ate dek kalsa da keder āh olur
Getürse ehl-i dili şād bir daķıķa zamān
- 6 Cemāl-i nūr-ı fezā-yı civān mıdır Es‘ad
Secencel-i şuver ey hoş-rübā-yı necl rahmān

473¹¹²³

Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Şeb-i yeldā-yı fırkat-i Mecnūn
Oldı şubh-ı kıyāmete maķrūn
- 2 Çeşm-i cellād-ı şūh bi-erhameh
Bence sabr ide ‘āşık-ı dil-civān

¹¹²³ E1.73a , Ü1.24b ; -E2, -E3, -E4, -E5

3 Cevr-i sad ʔavr-ı dilber-i ressâm
Oldı hem-reng-i naķş-ı buķalemûn

4 Bûse-i hâli oldı dildârın
‘Anberin ĥub gibi neşât-nümûn

5 Kadd yâre degilse ger dâ’ir
Sûĥan Es‘ ad olur mı ĥiç mevzûn¹¹²⁴

474¹¹²⁵

Mefâ‘îlün Fe‘ ilâtün Mefâ‘îlün Fe‘ ilün

1 Teni füsürde iderdi firâķ-ı sūy-ı vaţan
Egerçi olmasa tâb-âver arzû-yı vaţan

2 Misâl-i kevser-i cennet gelür ger olsa da telĥ
Mezâķ-ı âdeme ĥikmet nedir ki cūy-ı vaţan

3 Keder virir dile ĥurbetde sâĥar-ı ser-şâr
Tehî iken yine pür-neşvedir sebûy-ı vaţan

4 Sabâya minneti efzûn ki deşt-i firķatde
Yetişdi himmeti ile meşâma bûy-ı vaţan

¹¹²⁴ E1 nüshasında der-kenara “Gazeli Mîr Selâm Beg taĥmîs itmişdir.” yazılmıştır.

¹¹²⁵ E1.73a , Ü1.24b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Der-i teşekkür-i haḳḳa yüzün sür ey Es'ad
Misāl-i¹¹²⁶ 'arz-ı muḳaddes göründi kūy-ı vaṭan¹¹²⁷

475¹¹²⁸

Mef'ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Derdim teceddüd itmededir sāḳıyâ emân
Eski şarâbı sun ki şitâyâb ola revân
- 2 Bir dem geçer mi deste felekden ki pâr ola
Mehcûr-ı rûy-ı âline hem bezm-i iḳtirân
- 3 Açsun mı hiç şîşe-i çeşmin o haste hâl
Anda nühüfte ola hayâl-i perî u şân
- 4 Minnet Hudâya kıldı bu âlûde meşrebi
Cür'a-keş-i piyâle-i ser-bezm-i 'âşıkân
- 5 Olsun mı hiç fesâdet o ḳalb içre Es'adâ
Fânûs-i şem' -i ḥubb-i ziyâ ola her zamân

476¹¹²⁹

Mef'ülü Fā' ilātün Mef'ülü Fā' ilātün

¹¹²⁶ Misāl : Şebîh Ü1 (E1 nüshasında Ü1 nüshasındaki şekli kelimenin altına ilave edilmiştir.)

¹¹²⁷ Ü1 nüshasında der-kenara "Der-sefâret-i İrân bi-ḳurb-i İstanbul" yazılmıştır.

¹¹²⁸ E1.73a , Ü1.25a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹¹²⁹ E1.73a , Ü1.25a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 1 Hüsn-i cemāl-i hūbān bir vefk-i sırr-ı rahmān
Oldı nebez u işān mir'āt-ı 'aşk-ı¹¹³⁰ Yezdān
- 2 Meftūnıyuz cemālîñ mecbûrıyuz kemālîñ
Dil mürğü rûyı alup terk ide ta' nı 'umyān
- 3 Ey fâzıl-ı süveydā Mecnûn mı Kays-ı Leylā
Âhîr vişāl-i mevlā oldı aña nümāyān
- 4 'Aşk-ı civān-pāre derd oldı dil-figāre
Ammā hezār-ı yāre buldı anîñla dermān
- 6 Kılma ilāhi hāli fānūs-ı āl-i bāli
Nūr-ı şeb-i visāl tıdır k'ola dırahşān
- 7 Zann itme Es'ad ister idrāk-i 'aşk-ı ekber
Oldı delîl-i ızhar insān-ı 'ayn-ı insān

477¹¹³¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Beyān eyler nazar kıl cism-i cānān vech-i ızhardan
Vuzūh hestî-i māhiyyet-i rūh-ı musavverden

¹¹³⁰ 'aşk-ı : şun'-ı E1

¹¹³¹ E1.73a , Ü1.25a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Nola zāhid ṭarīḳ-i ‘aḳlī ‘aşḳa eylese terciḥ
‘Asāsı göre bihterdir hezārān şem‘-i enverden
- 3 Oḳutmışmıṣ meger mehd içre cāndan hāce-i sevdā
Çıḳarmaz Ḳays meşreb sūre-i ve‘l-leyli ezberden
- 4 Nola cānān-i sebzīn cāme ḳāt ḳāt çeşme fer vırse
Olur berter-i furūḡ dīde zīrā reng-i ahzardan
- 5 Leb-i dilber redīfinde ḡazel zevḳ ehliniñ Es‘ ad
Olur nezdinde ehli çoksada ḳand-ı mükerrerden

478¹¹³²

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Güleşen-i ‘aşḳı hezār ḥāme-i rengīn-i sūḥan
Cennet imiş vaşf-ı ruhsārīñla ḡonce-i dehen
- 2 Ra‘şe-i desti görüp sanma heremden sāḳıyā
Raḳsa geldi ser-te-ser tāb-ı ruḥuñla cümle ten
- 3 Bedr-i enver rüy-ı dilberden ‘ibāretdir dimek
Ma‘ni-i ḳavīde oldu ḥaḳḳ bu kim vech-i hüsn
- 4 ‘Āşıḳıñ sırr-ı şuhūd olmak gerek ma‘lūmı kim
Yār yine didi sen olduñ şübhesiz fehm eyle sen

¹¹³² E1.73a , Ü1.25b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

- 5   Ğālib olsa nola ğayre tarḥ iderken Es' adā
Gülşen-i 'aşkı hezār ḥāme-i rengīn-i sūhan

479¹¹³³

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1   Yemm-i feyz-i ezile kim ki kenār eylese zann
Olur üftāde-i girdāb-ı belā ḳa' r-i mihan

- 2   Cūy-bār-ı kerem-i haḳḳa göre yeksāndır
Feyz-yāb olmada her bir gül-i şādāb ı diken

- 3   Ger tekellüm sıfatı senge tecelli ḳılsa
Taş kendiyi ider bahse gelince elken

- 4   Yahricu'l-hayyde bi-feyz-i haḳḳ iderse taḥḳīḳ¹¹³⁴
Ṭıfl-ı nādān¹¹³⁵ ne 'aceb dersi degilken gelmen

- 5   Es' adā işbu siyeh çüb-ı cemād ḳalmak
Nuṭḳıdır ḳudret-i mevlāya güvāh-ı rūşen

- 6   Bir ḳalemdir ki murād itse şu cürm-i felegi
Derc ider teng isede dā'ire-i nūn-ı sūhan

¹¹³³ E1.73b , Ü1.25b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹³⁴ iderse taḥḳīḳ : ide taḥḳīḳāt Ü1

¹¹³⁵ nādān : bî-ḥūş Ü1

7 Harf-i vaşfinda şehinşâh-ı zamânıñ ammâ
Açamaz vüṣ' atı şarf itsede ' acz ile dehen

8 Kâsem u nûn u kalem nâṭıka tâb oldukça
Ola şevketle tırâzende-i şadr-ı gülşen

480¹¹³⁶

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

1 Derûn-ı dūzaha dildârsız döner gülşen
Şafâ-yı vaşlile ammâ bihişt olur külhan

2 Şeb-i firâkda mehcûr-ı rûy-ı yâriñ olur
Çerâğı revġan-ı baht-ı siyâhla rûşen

3 Niçün telâşdan üftâdegân rehâ bulsun
Şeb-i visâlde subha şebîh iken gerden

4 Dür-i yetîme kerîmiñ niyâzı yanında
Kâlor ' azâb-ı cahîm-i hamîm pek ehven

5 Cenâh-ı pîrde hışn-ı haşîn râbıta veş
Kâlor¹¹³⁷ mı hiç ey Es' ad cihânda bir nâmen

¹¹³⁶ E1.73b , Ü1.25b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹³⁷ Kâlor : Olur E1

481¹¹³⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Muhāl oldı salāh-ı hāl nefsim gibi cāniden
Dü mūy olmuş iken fāriğ degil hūy-i civāniden
- 2 Siperdir gerçi tevbem tīr-i berrān-i menāhiye
İlāhī līk sakla ol kazā-yı āsumāniden
- 3 Zebānı şu' le-i nīrān-ı 'izār eyleyen şahsa
Rehā düşvār olur ser-pençe-i saht-ı zebāniden
- 4 Kemāl-i ittisāle fasl-ı sūriyla hālel gelmez
Beyān cyler bunı āgāh olan sırr-ı ma' āniden
- 5 Henūz Es'ad mey-i sırr-ı bekādan olmadı ser-mest
Tehī kaldurmasun sākī ayāğı bezm-i fāniden
- 6 Şu şi'ri Zīver-i ser-meclis-i 'irfāna arz itdim
Ümīdim hışşe-mend itse sezā 'ātf-i cenāniden
- 7 Nice bir zīver ol kim lafz u ma' nāda füzūn-terdir
Kemālī Rāğīb-ı Dāniş-қarīn u İsfahāniden

482¹¹³⁹¹¹³⁸ E1.73b, Ü1.26a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹¹³⁹ E1.74a, Ü1.26a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Her cānibi āb olmışiken işbu zemīniñ
‘Āqıl mı ḥakīm olsa eger münker-i tūfān
- 4 Bulmaḡ ni‘ am-ı ‘adni rızā-yı ḥaḡa mevḡūf
Eyler saña işrāb bunı ma‘ nā-i rızvān
- 5 Zāhid nōla ṭā‘atıñ ile me‘sem-i-Es‘ad
‘Afv olmayacak olsa eger māye-i nīrān

484¹¹⁴³

Fe‘ilātün Meḡā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Dönmedeyken başında bu devrān
Kendin āsūde ser sanur insān
- 2 ‘İlm imiş māye-baḡş-ı insānı
Oldı burhānı sūre-i rahmān
- 3 Nūr-ı tevhīd olunca zīver dil
Girebilsün mi ḡulmet-i şeyṭān
- 4 Ecel olur cilā-yı ḡalbe sebeb
Ehl-i işrāk ider bunı ‘iz‘ān
- 5 Sırr-ı vahdet görince āyinede
Ḳaldı Es‘ad dü çeşm cān-ı ḡayrān

¹¹⁴³ E1.74a , Ü1.26b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Esmedikce tünd-bād-ı i' tirāz-ı sālīkân
Vāsıl-ı sâhil ider fülk-i yed-i deryâ dilân
- 2 Kudret-i mecrâ'r-riyâhı gör ki bâ-zencîr-i mevc
Çekmede keştî-i kûh-endâmı bere ân-be-ân
- 3 Mûnkir olma keşt-zâr itmiş disem deryâyı haqq
Keşt-i-i per bir ider bir bir bu ma' nâ-yı beyân
- 4 Pençe-i pâ-beste-i mûrgân imiş insân meger
Yem taşur dâ'im açup keştî cenâh-ı bād-bân
- 5 Feyz-i bismillâh mecrâhâ u mersâhâ ile
Oldı Es' ad cûdı himmet-i vaţan nâ geh 'iyân

483¹¹⁴⁰

Meṣ' ūlū Meṣā' īlū Meṣā' īlū Fe' ūlūn

- 1 Mevlâ ne büyükdür¹¹⁴¹ 'izâm-ı şânıñ¹¹⁴² bürhân
Mess-i yed-i bād ile bu cûşânî-i ummân
- 2 İkdâr-ı haqqıñ oldığı meczûmı olurken
İnsân ne ' acceb itmededir cür'et-i ' isyân

¹¹⁴⁰ E1.74a , Ü1.26a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁴¹ Mevla ne büyükdür : Allah ne büyüksün E1

¹¹⁴² şânıñ : şânına Ü1

485¹¹⁴⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Müşelleşden usandım lücce-i sahbāya taldım ben
Leb-i cūde gezerken fi'l-meşel deryāya taldım ben
- 2 Te'eddüb ber-ṭarafdır vā' izā ' afv eyle meclisde
Temāşā-yı cemāl-ı şūh-ı müstesnāya taldım ben
- 3 Gezüp bahr-i siyāh-ı firḳatinde fikr-i zülfiyle
Şeb-i yeldāda hayfā mevce-i sevdāya taldım ben
- 4 Meded ey mürşid-i rāh-ı hüdā sābūn-ı himmetle
Yetiş kim tābe-ser ālāyiş-i dünyāya taldım ben
- 5 Ḥayāl ez-zulme beñzer nā'im u yeḳṭānıñ aḥvāli
Bunı fikr eyler iken Es' adā ḥülyāya taldım ben

486¹¹⁴⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Beñzedince bedri rūyı dilbere ehl-i derūn
Zīr-i setr ithāf itdi mi hemān gerdūn-ı dūn

¹¹⁴⁴ E1.74a , Ü1.26b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁴⁵ E1.74a , Ü1.26b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar; gazelden önce "Şeb-i ḥamīs R. 1257" tarihi yazılmıştır.)

2 Meclise sāgar-ı keyf geldikde yazam bi-himmet
Būs-bütün ‘uṣṣāk olur nūṣ-ı şafādan ser-nigūn

3 Āhzār kām̄et-i yār-i kıyāmet küsteri
‘Āşıkān gördükde hīç itsün mi ārām u sūkūn

4 Kākül-i Leylāya sevdāsı sarılmışdı nola
Çekmediyse Kays sahralarda ger kayd-i cünūn

5 ‘Āşık oldur kal‘a-i gerdūnı āhıyla yıka
İş midir ālāt ile āgāz-ı kal‘a bī-sutūn

6 Sırr-ı hubbullāhı mir‘āt-ı cemāl-i yārde
Çeşm-i rūşen-dil görür bī-kūlfet-i kayd-ı zunūn

7 Mīr-i Hikmetle Selāmūn iltifātı Es‘adā
Kilk-i eşkine zebānı kıldı şākir u fūnūn

487^{114b}

Mefā‘ ilūn Mefā‘ ilūn Mefā‘ ilūn Mefā‘ ilūn

1 Ğaraż gülşende her şeb būs-ı rūḥ-ārā-yı şebūdan
Tesellī bulmadır hicrān reng u būs-ı gīsūdan

^{114b} E1.74b , Ü1.27a ; -E2, -E3, -E4, -E5

2 Dū tīr-i der-pey-i derde ne dermān¹¹⁴⁷ bulsun üftāde
Biri kıavs-i felekden dīgeri gelmekde ebrūdan

3 Keremdir nāṭıķa baḥş-ı zamān-ı ḥāme-i ḥāmūş
Nümāyāndır bu ma‘ nā lafz-ı vehb işrāb dır gören

4 Vücūd-ı māsivā mahz-ı ‘ademdir sa‘ y-i idrāk it
Uzaķdan gördüģiñ zıll-i dıraḥt ile aķan sudan

5 Zebān-ı kıltime rişe taķılmışken yine Es‘ ad
Yed-i Behzādı dūr itdi o sāḥir ḥāme-i mūdān

488¹¹⁴⁸

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

1 ‘Aybını görmese ta‘ yīb olunamaz insān
Aķrebiyyet¹¹⁴⁹ ile devr oldı nazardan müjgān

2 Gelmede gitmede mecbūr iken insān dehre
Olmasun mı şu irāde ḥikeminde ḥayrān

3 Ḥukemā añlayamazlar ‘urefā söyleyemez
Yā Rab esrār-ı dīle eyle ‘ināyet ‘irfān

¹¹⁴⁷ dermān : çäre E1

¹¹⁴⁸ E1.74a , Ü1.27a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar ; gazelden önce “18 R. 1259” tarihi yazılmıştır.)

¹¹⁴⁹ Aķrebiyyet : Aķreb olmaķ E1

4 ‘ Aynı ğamz eyleyecek hisse ‘adem zāhir olur
İşte tevhīde budır nezd-i abāde nişān

5 Merd-i hüşyār neden eylesün Es‘ad inkār
Bi‘l-bedāhe hükm-i muḥşine olurken Ḳur‘ān

489¹¹⁵⁰

Mcfā‘ ilün Fe‘ ilātün Mcfā‘ ilün Fe‘ ilün

1 Haşan adında o serkeş civāne gönlümi ben
Düşürdüm oldı bu āvāreye belā-yı ḥasen

2 Çi hāl yāftem ez cevı-i nev-cefā-pīşā
Nigāh kon dil-i sad pāre rāmīres zī men

3 Şafā-yı ḳalbi cefā içre bulmadır ‘irfān
Degil mi maddede müttehid-i maḥalle muhin¹¹⁵¹

490¹¹⁵²

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

1 A gözüm rīş-i sefīde ya niçün bakmazsın
Sende ey eşk-i nedāmet boşanup aḳmazsın

¹¹⁵⁰ E1.74a , Ü1.27a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar ; gazelden önce “14 R. 1259” tarihi yazılmıştır.)

¹¹⁵¹ E1 nüshasında son beyitler karalanmış, Ü1 nüshasında ise beyitlerin yeri boş bırakılmıştır.

¹¹⁵² E1.73b , Ü1.27a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 2 Var mıdır ‘ömr-i ṭabī‘īye vusûle sendeñ
O da nısf oldu virem ğûşına söz ṭakmazsın
- 3 Genc iken mest olup aĝlar idik her ne ise
‘Adem-i haẓm ile şimdiyse meyi çakmazsın
- 4 Dest u pâ ra‘şe ile kapamadan bertîli
Yoĝ iken ṭâkat-i kilk ne ‘aceb kaçmazsın
- 5 Es‘adâ düzaḥa ikrâr-ı yakîñüñ var iken
Çekerek harf ile el-ân¹¹⁵³ ya neden yakmazsın
- 491¹¹⁵⁴
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl
- 1 Şu ḥandânı rûyın ey gül-beden
Beni aĝladır söyle sırrın neden
- 2 Yeme yârda şems iken hamd ola
Yine çıkdı mânend-i dürr-i ‘Aden
- 3 Melâhat bu nice seniñ câmedir
Çıkar sevdiğim istemez pîrchen

¹¹⁵³ el-ân : şimdi E1

¹¹⁵⁴ E1.74a , Ü1.27b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

4 Bulur şanma şîrāze-i ihtîşām
Ma‘ārîf karîn çün kitāb-ı kühen

5 Bu söz Es‘adâ dindi hengām-ı derd
Dü dest ide hikmet-şinās-ı sūḥan

Ḥarfı’l-vāv

492¹¹⁵⁵

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Nerm ise ger meşrebiñ pā-māl olur yekser ‘adū
Bāde-i şîşe-şiken olmaz mı mağlūb-ı gedū

2 Ğurre olma mesti-i iḳbāle ‘aḳlñ var ise
Ser-nigūn olur ayakdan mest yapılmadım diyü

3 Tūrşi-i rūy-i şitā feyz-i bahār îrāş ider
Mā’il-i vuşlat olur āhir civān-ı tünd-ḥū

4 Şemme-ḥāḥ oldım riyāz-ı ‘arız-ı cānāndan
‘İtr-ı baḥş-ı hāṭır oldı didi ya bir iş mi bu

5 Bir içim su cüst u cūsıdır seni şebbāḥ iden
Es‘adâ deryā-yı ğurbet içre böyle sū-be-sū¹¹⁵⁶

¹¹⁵⁵ E1.74b , Ü1.27b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁵⁶ Es‘ad Efendi Tarihinde “hasbihal-i ibret-iştimal” başlığı altında Birgi Niyabeti sırasında başından geçenleri anlattıktan sonra yukarıdaki 5. beyiti söylemiştir. Bk. Ziya Yılmaz, a.g.e., 368)

Harfu'l-hā

493¹¹⁵⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Vechi var halle haṭ-ı bā' iş-i rağbet olsa
Kim bakar kağıda¹¹⁵⁸ bî-ḳayd-ı kitābet olsa
- 2 Belde-i Birgi sukūn eyleyecek cāy idi līk
Bir iki yār-i muvaffaḳ ile ülfet olsa¹¹⁵⁹
- 3 Evc-i pervāz olan hem-çü hümā bu ḥākī
Eylemez miydi maḳar cāy-i iḳāmet olsa
- 4 Ḳande ḳaldı o şeker leb ide şīrīn güftār
Ḳā'ilem ben sitem-i āmiḥte sohbet olsa
- 5 Māhir u yāne muhālif mi düşerdik böyle
Es' adā kevkeb-i bahtıñda sa' ādet olsa

494¹¹⁶⁰

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Kūsme taḳsīrim eger var ise cānım söyle
Var mı sevmekde seni hiç yalānım söyle

¹¹⁵⁷ E1.75b , Ü1.28a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁵⁸ kağıda : şahıfeye Ü1

¹¹⁵⁹ Ü1 nüshasında der-kenara "Birgi niyābetinde iken dinmiş yādigārdır" yazılmıştır.

¹¹⁶⁰ E1.75b , Ü1.28a ; -E2, -E3, -E4, -E5

2   Gül iken kankı gülün bülbülisin güş idelim
       Āh serdiñ neden ey gonce dehānım söyle

3   Şerha-i sīneme tanbūr-ı işāret¹¹⁶¹ eyler
       Sende ey nāy-ı hazīn derd-i nihānım söyle

4   Kūh-i nāze çekülüp çākeriñi dūr itdiñ
       Bu çıkar yol mıdır ey serv-i revānım söyle

5   Lāl kaldım göricek gamzeñi hışm-ālūd kim
       Kıymasun Es' ad-ı bī-çāreye cānım söyle

495¹¹⁶²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1   O devr-i hān peçe mest itdi halkı bī-bāde
       Olinca revnaķ-ı mahfıl-i Piyāle Paşada

2   Meger ki merdümüñe çeşm-i ' aşık eyledi ' aks
       Degil o hāl-i siyeh ' arız-ı mücellāda

3   Olur mı hīç yed-i ' ulyāda hast-i imsāk
       Ki seyl-i kūh-ı rekūd eyler arz-ı süflāda

¹¹⁶¹ işāret : velādet Ü1

¹¹⁶² E1.74b , Ü1.28a ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Sirişk-i çeşm ile teskîn olunmaz âteş-i dil
Söner mi keşti-i sūzān derūn-ı deryāda

5 Seni o tıfl-ı elif kâd unutsada Es'ad
Zamān olur ki gelürsen ne ğam yine yāde

496¹¹⁶³

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Eylese şems-i hüdā zerreyi ahrā-yı nigāh
Pertev-i rütbesin idrāk idemez pā-yı nigāh

2 Mevkib-i şāh-ı hayāl oldığıçün ceş-i müjem
Oldı bir saff-ı sebük haṭve-i pehnā-yı nigāh

3 Māhdan enver iken rūy-ı mücellā-yı nigār
Sakın āyineye beñzetme olur cā-yı nigāh

4 Ğamze-i pür-fiteni 'aşıka aındırmağla
Cāna kār eyledi nazmımda ki ma' nā-yı nigāh

5 Es' adā ḥāme-i mu' ciz demi lāl itmişdir
Nazm-ı sihr-āver-i aynideki imlā-yı nigāh

497¹¹⁶⁴

¹¹⁶³ E1.74b, Ü1.28b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁶⁴ E1.75a, Ü1.28b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Eylemişdir yār-i tūbā qadde qad tāl-i beqah
Virdini üftādegān 'unvān-ı hizb-i şubḥ-gāh
- 2 Rūz-ı rūşen rüy-ı yāri gördüğüñ gündür seniñ
Kākūliymiş leyale-i kamer meger bī-iştibāh
- 3 Öyle nāzıkdır ten-i penbe sirişti kim olur
Bādi-i sürḥi-i ruḥsār-ı mücellāsı nigāh
- 4 Dil-nişin şedd ibn gāzel der Rūm u Īrān u 'Arab
Es' adā dārım temennā-yı qabūleş bī-güvāh
- 5 Nīm-nigehle iltifāt eylerse besdir sīmā
Tāhirü'z-zeyl-i ricāl āgāh-ı 'irfān dest-gāh
- 6 Mazhar-ı ism-i Selām itsün hemişe zātını
Nıl ammā leyale bi'l-iqbāl ve'l-iclāl-ilāh

498¹¹⁶⁵

Mef' ulü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ulün

- 1 Bul dilberi tenhāda ki devlet budır işte
Al sīm u zer-i nāzını servet budır işte

¹¹⁶⁵ E1.75a, Ü1.28b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Ağyāre cefāsın baña meclis gecesi yār
Naql eyledi pek tatlı hikāyet budır işte
- 3 Hem geçdi şuçımdan hem idüp va‘ d-i mülākāt
‘Ankā dinilen ehl-i mürüvvet budır işte
- 4 Halvā gicesi yāri görüp bñsesi va‘ din
Aldım ne dinür lezzet-i şolbet budır işte
- 5 ‘Āşık dahı şūh olsa cefākārı ma‘ şūķ
Ma‘ kñl mıdır başlı hamākāt budır işte
- 6 Vāsıf Begiñ Es‘ ad gazel-i tāze edāsı
Tāb-āver-i rūh oldı tabī‘ at budır işte¹¹⁶⁶

499¹¹⁶⁷

Mef‘ ūlū Mefā‘ ĩlū Mefā‘ ĩlū Fe‘ ūlūn

- 1 Yā Rab dökñlen eķki gül-i feyze nem eyle
Her ķatre-i nāķizimi mānend-i yem eyle
- 2 Şar Kays-i dile kākñl-i Leylā-yı rızāñı
Āzāde-i ser dağdağa-i ķayd-ı ģam eyle

¹¹⁶⁶ Ü1 nüshasında der-kenara “Nazīre-i Vāsıf Beg” yazılmıştır.

¹¹⁶⁷ E1.75b , Ü1.29a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Bā-bāde-i bî-şîşe dimāğ-ı dil u cānı
Ey sākî-i cān mest-i mūdām it kerem eyle
- 4 Pür kııl bu gedū-yı dīl-i meksūr gedāyı
Sahbā-yı şuhūdīñ ile mahsūd-ı cem eyle
- 5 Ey bülbul-i hāme be-zebān-ı dīl-i Es'ad
Gül-zār-ı varağda bu ğazelle nağam eyle

500¹¹⁶⁸

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Neden muķābil olur āyine ruḥ-ı yāre
Nefisle jeng-pezir olmada o bî-çāre
- 2 O naḥl-ı ravza-i ḥūbı o gül-ruḥ elde iken
Tenezzül eylemeyiz seyr u bāğ-ı gülzāre
- 3 Se rūze ayş-i fenāda nedir bu az kesir
Delile farkı yoğ iken mūdīr-i hüşyāre
- 4 Şeker gibi mi nāb-ı leb-i civān olsa
Olur mı minnetimiz āb-ı telḥ-ı ḥumāre
- 5 Gelür mi dest-be-dest olmayınca hem-demle
Leb-i ḥamūşımız Es'ad çü ḥāme-i güftāre

¹¹⁶⁸ E1.75b , Ü1.29a ; -E2, -E3, -E4, -E5

501¹¹⁶⁹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1   Ḳanı o dost ki aḥbār-ı āsitān getüre
Ten-i füsürde-i mehcüre tâze cān getüre
- 2   Ḳanı nesīm ki gülden şemīm ile gülerek
Mesih-veş dil-i bî-tāḳata tüvān getüre
- 3   Bu zerreye okıyup satır-ı nāme-i mihri
Bu ḥāki rik' a-i işfāk-ı āsumān getüre
- 4   Ḥavādişāt-ı felekden berāt yazdırarak
Nevā'ibāt-ı zamāndan ḥaṭ-ı emān getüre
- 5   Budır niyāz-ı ğarīb Es' adā Ḥudādan kim
Cemāl-i yāri nazar-ğāhıma hemān getüre

502¹¹⁷⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1   Mübtelā-yı 'illet-i 'isyānım āh¹¹⁷¹
Teşne-i gül-şerbet-i gufrānım āh

¹¹⁶⁹ E1.76a , Ü1.29a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁷⁰ E1.76a , Ü1.29b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁷¹ Ü1 ve E1 nüshasında der-kenara "Maraz-ı vücūd-ı nahîf İrāne giderken Erzurüm merhalesinde terāveş ḥuşkî ..... olduğım dinmiştir ki mısra' ol maṭla'-ı târîḥ dinmiştir" yazılmıştır.

- 2 Nezd-i dilberde teber vir raķīb
Rû-siyâh u heme-i bühtânım âh
- 3 Çıkdı noķsâna kemâlim ‘ âfiyet
Zîr dest-i zâlim-i nâdânım âh
- 4 Nây-ı kilkim hemz-bân olup baña
Naķşibend-i şiven u efgânım âh
- 5 Dest-i ‘ asr içre sakladım Es‘ adâ
Derd-i rûy-ı sâhib-i ‘ irfânım âh
- 503¹¹⁷²
Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün
- 1 Gıbta-fermâdır sirişkim cûş iden deryâlara
Hayretim dehşet-resâdır ser-te-ser şeydâlara
- 2 Başıma ķopdı kıyâmet yâr-i serv-endâmım âh
Va‘ d-ı vaşl rûh-ı baķş salıcaķ ferdâlara
- 3 Kaysı tıtmışmış kemend-i kâkül-i Leylâ sözi
Râst olsaydı gezer miydi çıkup sahrâlara
- 4 Çeşm-i hışmı üzre müjgânı savuşsun ‘ âşıkân
Beñzedi te’sirde bî-şübhe ejderhâlara

¹¹⁷² E1.76a , Ü1.29b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Es'ad āsā bī-riyā 'aczin maḳarr nādānı ben
Hîç deġişmem dāniş ārā ḥūd-nümā dānālara

504¹¹⁷³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Yetiş sākî seniñle itdigim ol 'ahd u peymāne
Dem-i icrā getürdi sehv idüp eyyām-ı meydāne

- 2 Dil-i pür sūzımıñ nisbet-i 'aşkıñda şek yok kim
Nihāyet çıkdı kayd-ı silsilemde Ḳays-ı dīvāne

- 3 Olur eglencesi tıfl-ı diliñ şimdi ḥayāl-i yār
Bu da bir başḳa cünbüsdür şu bāzīgde pīrāne

- 4 Olurken neşve-i ġam ferse ger teng olsa o şaḥaf
Şarābı dil-ġüşādır kūşe-i meyhāne mestāne

- 5 Ḥurūş-ı bahr-ı feyż irās iden eşkiñ nola Es'ad
Olursa ḳatre-i nāçizi bādī eşk-i 'ummāne

505¹¹⁷⁴

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

¹¹⁷³ E1.76a , Ü1.29b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Dcr-kenar)

¹¹⁷⁴ E1.76a , Ü1.30a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Dcr-kenar ; gazelin başında "22 R. 1257" tarihi yazılmıştır.)

- 1 Gör t̃ālī' im ger oldı günüm leyl-i gūne āh
Maḥşūl-ı bāğ-ı baḥtım ise sūnbül-i siyāh
- 2 Dīdār-ı gül-ruḥānı gören 'āşıkıñ yeter
Ḥāk-i mezārı üzre bütün nergis-i nigāh
- 3 Bir yer ki ḥāk-i pāy-i civān birle ḥasr bula
Bitse 'aceb mi gül yerine anda mihr u māh
- 4 Ḥayfā ki sa' ye vaktin iderken şu nefis-i şūm
Rūz-ı cezāda gelse de kendüye intibāh
- 5 Dök geşt-zār-ı ma' siyete eşkiñ Es' adā
Tāḥḥim-i mağfıret yetişüp ola zād-rāh

506¹¹⁷⁵

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 'Āşık olmak katı güc kaşı kemān cānāne
Kaşdı t̃ir-i nigchi ile olurken cāne
- 2 Ḥālen üftādesiniñ aña ki seyh-i cevri
İşleyüp tā cigere döndi yanık pür-yāne
- 3 Vaşf-ı la' linde ne bu ḥāl ile kil-k-i schīm
Döndi taḥrīrde şāl-ı şecer-i mercāne

¹¹⁷⁵ E1.75b , Ü1.30a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 4 Dil-i sūzān atıyor kendini birden avıñ
Şem‘ -i ruhsārına pervâne degil mi yāne
- 5 Kaddine cāme-i sürh ile di gül-nahl Es‘ ad
Serve beñzetse de A‘ cām-ı ‘ Arablar bāne

507¹¹⁷⁶

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Ne ‘ aceb gitmiyor ülfet ile hubbu’l-‘ āde
Kederime ğam-i pey-der-pey-i gerdün yāde
- 2 Virmesün mi dil-i rindāne taḥsīr her dem
Cünbüş-i neşve ile renc-i ḥumār-ı bāde
- 3 Her cihetle leb-i dil-dāre şebīh olmağla
Dil-i tağrīdde bulur neşveyi ḥarf-i bāde
- 4 Bend iken kākül-i Leylā ne ḥāl olmuş kim
Serserī gezmede Mecnūn yine her şaḥrāda
- 5 Cān-ı Şīrīnini yāri yoluna kıldı Hudā
Āferīn ‘ ibret-i tāḫat-şiken Ferhāde
- 6 Kār-ı Maḥmūddadır yoksa Ayāz bisyār
Her zamān ‘ ālem-i imkānde olur āmāde

¹¹⁷⁶ E1.76a , Ü1.30a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Dcr-kenar)

- 7 El-‘ ıyāz umañ olamazsa eger bahtı sa‘ id
Duzahā düşme olur gitsede sa‘ d-āmāde
- 8 Er iseñ dāmen-i rūşen-dile şevk üzre şarıl
Seni bālā rev ider olsa dahı üftāde
- 9 Hāzret-i Hikmet ile Mīr-i Selāmıñ sühanı
Virdi tāb Es‘ ada işbu ğazeli inşāde¹¹⁷⁷

508¹¹⁷⁸

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

- 1 Ma‘ şukıñ şorar iseñ yāre recā niyyetine
Zehri destinden alup içme devā niyyetine
- 2 Şaşarım hār ile gül-zār ile bülbul var iken
Bāğa ‘azm cyleyene kesb-i şafā niyyetine
- 3 Hikmet-i haqqıla peyveste kılındı yekser
Kişiniñ hükmi-i cezā her ne ise niyyetine
- 4 Aldanursıñ şağın ebnā-yı zamāndan ey dil
İhtilāf cyleme kaç‘ ā ümenā niyyetine

¹¹⁷⁷ Ü1 nüshasında der-kenāra “Nazīre-i Hikmet u Selām Bcg” yazılmıştır.

¹¹⁷⁸ E1.75a , Ü1.30b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 5 Cerr içünmiş kerem endâz-ı zamânîñ yoksa
Medd-i desti degil aldanma ‘atâ niyyetine
- 6 Oldı dükkân-ı ticâret şu zamân içre çi-sûd
Yapılan bunca ‘imâret-i fukâr niyyetine
- 7 Yapagör ‘âlem-i fânide kuşûr-ı kalbi
Fırsat aldırılmış iken turma beķâ niyyetine
- 8 Es‘ adâ kalma şu deycûrda ‘azm it şâme
Meşhed-i kuţba şarıl kesb-i ziyâ niyyetine¹¹⁷⁹
- 509¹¹⁸⁰
Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün
- 1 Gerçi zevķ-i ‘uķâr var dilde
Lîk fikr-i ħumâr var dilde
- 2 Çıkmasun mı şerâre-i âhım
Âteş-i rûy-ı yâr var dilde
- 3 Sâgar-ı bezmi el-ĥazer ki kırar
Ĥâlidin yâdigâr var dilde

¹¹⁷⁹ Ü1 nüshasında der-kenâra “Nazîre-i Selâm Beg” yazılmıştır.

¹¹⁸⁰ E1.75a , Ü1.30b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 4 Nola güftârim olsa halka-bağş
Sûziş-i gül-i zâr var dilde
- 5 Kef tehîken_künûze meylim yok
Şükr-i Allah yesâr var dilde

510¹¹⁸¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hüseyin isminde bir şûha derûnum bestedir beste
'Acebdır kim neden şevkim Yezîde oldu peyveste
- 2 Nedir ol çeşm-i cādū fende bu te'sîr-i sihr-âmîz
Nigâhı sağ kımaz 'uşşâkını olmuş iken haste
- 3 Nigâr-ı dil-şikârım ile yek ten olmuş iken ben
Degil âgûşe kendi girmez aslâ dâmeni deste
- 4 Civânım hâl-i şihrinde dahı serkeş iken şimdi
Ne cevır itmek gerek nûş ile vardı hâlet-i meste
- 5 Nola beş beyt ile olsa bu tâze nazmın ey Es'ad
Sühân-sâzâne teşmîme münâsib elde güldeste

¹¹⁸¹ E1.75a , Ü1.31a ; -E2, -E3, -E4, -E5

511¹¹⁸²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Kāmer haclet-keş oldı cebhe-i dilber huşūşunda
Müşebbehede nazre hāl ile ' anber huşūşunda
- 2 Şeb-i bezmi ' adīl itdi şabāha tūl' atıyla yār
Nola hayrān olur isem yeter ekber huşūşunda
- 3 Muḥabbet-nāmem ile ' atıl olmaz tıfl-ı tāzem līk
Zekīdir fā' iku' l-aqrāndır¹¹⁸³ ezber huşūşunda
- 4 Ne hem kim vuşlat ile fırqatīñ her biri yeksāndır
Helāk-ı ' aşık-ı bī-çāre-i kemter huşūşunda
- 5 Olur kemgerde de ezher-cihet ger şıdk niyetiyle
Tazarru' eyleyen dergāh-ı Hākda her huşūşunda
- 6 Nedīm der-' aqabūñ nazmın tettebbu' eyleyen Es' ad
Nola ma' zūr-ı rāsiye-i kilik-i ter huşūşunda

Harfu' l-yā

512¹¹⁸⁴

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

¹¹⁸² E1.74b , Ü1.31a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹¹⁸³ aqrāndır : eṭfāldır E1¹¹⁸⁴ E1.76a , Ü1.31a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 1 O gül-‘ izār yaķarken derūnı nār gibi
Neden gönül yine cūyendesı hezār gibi
- 2 Vefası tızce geçdı mişāl-i mevsim-i gül
Cefası ķaldı dili cāne geçdı ħār gibi
- 3 Ne rütbe nāzık u terdir teni kim itdi eser
Düşünce rüyına baķ berk-i ğonce bār gibi
- 4 Döküp sirişkin o şımşād ķadd firāķına dil
Döner fiġān ile dūlāb-ı cūybār gibi
- 5 Şu rūzgārde pā-māl iden vücūd elbet
Bülend pāye olır Es‘ adā ğubār gibi
- 513¹¹⁸⁵
Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Çevirir sayġ-ı ıztırāb beni
Cevr-i devr eyledi kebāb beni
- 2 Nola haţţ-ı neviñ meţālî‘ ası
Eylese târik-i kitāb beni
- 3 Ka‘ be-i kūy-i yāre ğit ki sirişķ
Eyledi mālîk-i nisāb beni

¹¹⁸⁵ E1.76b , Ü1.31b ; -E2, -E3, -E4, -E5

4 Mahv olur āhir işbu gerdūn kim
Müntebih eyledi habāb beni

5 Dār-ı yār itdi bāb-ı ‘āliden
Es‘ adā devr-i intisāb beni

514¹¹⁸⁶

Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn Mefā‘ īlūn

1 Nesīm-i rāh peymā būy-i kūy-i yār ile geldi
Hezāre müjde-i ārāyış-i gül-zār ile geldi

2 Hayāt-ı tāze buldım ol beşīriñ maḳdeminden kim
Nüvīd-i mürğ-i aḡyār-ı cefākār dār ile geldi

3 Açıldı gerd-i ḡamdan ser-te-ser āyine-i ḳalbim
Peyām-ı va‘ dı miş‘ ar-nāme-i esrār ile geldi

4 Şu rütbe intizārım eylemiş te’sīr kim yāre
Meyān-ı bezme nāgeh āh-ı iştibār ile geldi

5 Tırāz-ı yāri būs it Es‘ adā bāb-ı teşekkürde
Efendim külbe-i aḡzānıma tekrār ile geldi

515¹¹⁸⁷

¹¹⁸⁶ E1.76b, Ü1.31b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁸⁷ E1.76b, Ü1.31b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Şeb be-hengām o kamer tūl' at idince seferi
Bu siyeh-rūze fedā eylemek iş mi hāzārı

2 Yāri nazāreye aġyārsız aldım tā subh
Şeb imiş āşık-ı üftādeniñ el-haqq pīri

3 Bir yaman şahs idi ĩrānda baña mihmāndār
Tard iderdim anı ger olmasa yaḡşī pūseri

4 Bir yaña hicr-i vaṭan bir yaña ġurbetle muḡin
Deşt-i ḡayretde ḡodı hāşılı bu der-be-deri

5 Es' adā eyle şekīb āḡir şām-ı firḡat
Şubḡ u vuslat olur elbet ḡoma dilde kederi

516¹¹⁸⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 Çıkar āyine-i dilden rūsūm-ı emr-i teşvīşi
Huzūrında budır rüşendlik āyin-i dervīşi

2 Riyāzet ġāyeti neyl-i füyüz ile ḡalāvetdir
Alınmaz şehdi zenbūruñ eger yanmaz ise yünşi

¹¹⁸⁸ E1.77a, Ü1.32a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 3 Şıfat mevşûf ile yek-reng olurken fenn-i hikmetce
Tefekkür kııl olur mı nîk-i insânîñ bed endîşî
- 4 Sakın aldanma zâhid zâhir-i a' mālîñe hālâ
İş eşkledir çıkınca bâtınîñ me'mûr-ı teftîşî
- 5 Umûrında kişi kendin neden muhtâr zann eyler
Tulû' -i mevt ile bağlanmış iken pes ile pîşî
- 6 Nedir bu yüz karalığı ile rüsvâ-yı 'âmm olmak
Sefîd olmuş iken Es' ad gibi bir fâsıkîñ rîşî
- 517¹¹⁸⁹
Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün
- 1 Tayandı hikmete dirler şu' ûn-i dünyâyı
Şaşardı hall-i mu' ammâ-yı hikmet-ârâyı
- 2 Zebân-ı hâme-i 'irfân penâhdan öğren
Rusûm-ı ma' ni-i bî-lafz içinde imlâyı
- 3 Hâkîkatin nice zâhir naẓar bilür şey' iñ
Tefehhüm cylemiş iken o lafz-ı eşyâyı
- 4 Tekebbür itme ferîdim bu gûn diyü zinhâr
Tefekkür eyle nusûs u 'ıyd-i ferdâyı

¹¹⁸⁹ E1.77a, Ü1.32a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Şalâh u müfsidet u hafv u haclete Es' ad
Delîl iken saķın inkâr kıılma sîmâyı

518¹¹⁹⁰

Meḥ' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

- 1 Mümkün olaydı āh¹¹⁹¹ der-āğūş-ı dilberi
Olırdı derd-i sîneden elbette dil beri
- 2 Girmek demekdi 'adne eger semt-i kūydan
Cānān diseydi 'āşık-i mehcûre gel beri
- 3 Baķ lekesiyle bedr-i ziyādār-ı āsumān
Olsun mı rûy-ı sâf civānıñ berāberi
- 4 Bûy-ı haṭıyle ḥāline teşbîhdir belîğ
Nezd-i nûket şināsda meşķ ile 'anberi
- 5 Mihr ile mäh sofra-i ihsān-ı şāhide
Olsa eger sezā mı degildir berāberi
- 6 Peyveste oldu 'ar' ar-ı şükr u du'āsına
Es' ad ḥulûş-ı tām ile ḳalb-i sanavberi

¹¹⁹⁰ E1.77a, Ü1.32a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁹¹ Mümkün olaydı ah : İmkān bulunsa idi Ü1

519¹¹⁹²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Nesīm-i semt-i vaṭan esdi cisme cān virdi
Şafā-yı bāl-i civān-pāreden nişān virdi
- 2 'Acemde naḳd-i meserrātım olmış idi revān
Hübübı gence irişdirdi şān zımān virdi
- 3 Şuhūd-ı ṭal' at-ı şāh-ı zamān 'ale't-tahfīf
Bu devr-i dergehine feyz-i bī-girān virdi
- 4 Bu yıldada yine yād illerinde bī-mūnis
Ġarībim (1252) āh dinūr İken zamān emān virdi
- 5 Bu yıldada yine yollarda rūzesiz ramazān
Geçer te'essüfi varken Hudā zamān virdi
- 6 Görince oğlımı el-'āvd-ı Ahmedin sırrı
Bilindi ṭab' ima 'irfān-ı nüktedān virdi
- 7 Tekellüm-i şeker-āmīz tūṭi-i duḡter
Dehān-ı nāşide ne haḳḳ bu kim zebān virdi
- 8 Hudā bilür ki nazīfım meyān-ı hīşānda
Gelince karşıma şadr-ı şafāya şān virdi

¹¹⁹² E1.77b, Ü1.32b ; -E2, -E3, -E4, -E5

9 Hülâşa hurde-gilân-ı fakîr hâne baña
Yegân yegân sayısız şevk-i râyegân virdi

10 Varup ziyâret-i Hâlidde nezriñ it îfâ
Hudâya maqsadıñı Es' adâ hemân virdi¹¹⁹³

520¹¹⁹⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

1 Bî-ṭaleb bâde şunup dilden açardı pası
Sâki-i bezmiñ eger olmasa kalbi kâsı

2 Kûy-i dildarı raķib alsa da kōrkum gördüm
O schi kâdech yetişmezdi yed-i süflâsı

3 Meşnevî dersine yan molla müderris olmuş
Puhte-i hicre-i muṭbahdır anıñ mollâsı

4 Dest-i misekde olan mâlı yed-i diğ er alur
Ṭaķılan el olamaz mâsi-i faşşı'l-mâsi

5 Naķd-i eşki reh-i dildâre neşâr itmek içün
Es' adâ saķlar idim geldi dem-i icrâsı

¹¹⁹³ Ü1 nüshasında der-kenara "Avdet-i İrânde İstanbula gönderdikde Nahşirvânda nazm olundu" yazılmıştır.

¹¹⁹⁴ E1.77b, Ü1.32b ; -E2, -E3, -E4, -E5

521¹¹⁹⁵

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Felek yār olsa da göstermez aslā rūy-ı tebşīri
 amerde rüŝenādır münisiyken reng-i tekdīri
- 2 Meger merzūk iden Mecnūnı itmiş hikmetin işrāb¹¹⁹⁶
 Ki ' aqlıñ kesb-i erzāa yetişmez dest-i tedbīri
- 3 Birisi muğbee annā dīger pīr-i muğān dinse
 Görüldükde şu ' asrıñ iş midir bernā ile pīri
- 4 Zamān ressāmınıñ aldanma reng u alına zīrā
 Televvün üzredir destindeki her heft-i tasvīri
- 5 Hudā dilāhını virsün baa reşk eyleyen varsa
 Ne am Es' ad bozulmaz kil-k-i feyziñ naŝ-ı tadīri

522¹¹⁹⁷

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Görenler rūy-i dil-cūyında yāriñ hüsn ile ānı
 İderler āresiz terci cāna ser-te-ser ānı

¹¹⁹⁵ E1.77b, Ü1.32b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹¹⁹⁶ Ü1 nüshasında "işrāb" kelimesinin üzerine "ızhār" yazılmıştır.

¹¹⁹⁷ E1.78a, Ü1.33a ; -E2, -E3, -E4, -E5

2 Yıkılmış gönlüm içre cāy idinmişken ‘ aceb cānān
Neden mi‘ mārı dest-i kerem ile olmuyor bānı

3 Firāk-ı yāre ağlarken raķīb-i bed-siyer¹¹⁹⁸ güldi
Bizim bu hālimiz aındırdı cem‘ -i berķ u bārānı

4 ‘ Aceb bu Kerbelā-yı pür belā-yı dār-ı dānende
Ma‘ ārif çeşme-sārı feyziniñ hıç var mı reyyānı

5 Bi-ḥamdullāh ‘ azīzān āsitānı dāḥili oldım
Dil-i pür-sūze Es‘ ad yār olup tevḫīķ-i Rabbānī

523¹¹⁹⁹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Sīm-i gerden ser-tırāşe işbu gerdün kaşmiri
Eyledi be’su’l-bedel baķ sīm-i siyeh berberi

2 Qadri nādānı ile kūtāh olan ger cāhile
Olsa hem-gerdün seri bālādadır¹²⁰⁰ ma‘ nā yeri

3 Üstühān sofra-i ihsān ümidiyle cevsek
Dilberiñ qaldıķ derinde bir kemikle bir deri

¹¹⁹⁸ siyer : liķā Ü1

¹¹⁹⁹ E1.78a, Ü1.33a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹²⁰⁰ bālādadır : süflādadır E1

4 Tâ ezelden telh-kâm-ı sabr-ı sevdâdır dilim
Zevkîni bulmam dem-â-dem kânde yirsem sükkeri

5 ‘İrticâlen yazdı şâ‘ irdir yalân söyler dime
Böyle bir rengin ğazel bak Es‘ adın kıl-k-i teri

524¹²⁰¹

Mef‘ ulü Fâ‘ ilâtü Mefâ‘ ilü Fâ‘ ilün

1 Tâ bilmemekle fezleke-i hükm-i kevkebi
Ezher-cihet cihānda ider rāhatı ğabı

2 Evlādın iftinānına burhān yeter bu kim
Aġū ile kelāma ser-āġāz ider sabī

3 İtmiş güzel berā‘ a şu‘ ūn-i sabāveti
Leylā-i Kays nazmına haqqā ki mektebi

4 Sūfī işitmesün süpürür nuql u bādesin
Buldım helāl māl diyü bezm-i atıyebi

5 Erbāb-ı fakre kâdı-i hācet-i Es‘ adā
Kalsun güşāde vāsıtasız bāb-ı maṭlabı

¹²⁰¹ E1.78a, Ü1.33a ; -E2, -E3, -E4, -E5

525¹²⁰²

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

- 1 ' Āşık fırāk-i yāri içün çekmesün ğamı
Kimdir dem-i visālīñ ' acerb yār u ħurremi
- 2 Mahv itmedikce¹²⁰³ cismini ' aşkıñda şıdk ile
Pervāne şem' iñ olmadı bir lahza hemdemi
- 3 Hüşyār ise beķā ile aslā ögünmesün
Bir dāneyim diyü şū fenā içre ādemi
- 4 İtmekdedir tezā' ifi cevri civān u dehr
Bir ķā' ide ğamıñ nola oldımsa müdġamı
- 5 Biñ pāyesinde işte biri Es' adā felek
Ķasr-i visālīñ öyle bülend oldı sellemi

526¹²⁰⁴

Mefā' ilūn Mefā' ilūn Fe' ūlūn

- 1 Dü çeşmiñ görmeyüp vaķt-i şebābı
Aķarsa iş midir rūz u şeb ābı

¹²⁰² E1.78a, Ü1.33b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹²⁰³ itmedikce : itmeyince Ü1¹²⁰⁴ E1.78b, Ü1.33b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2   Çörek pesdir çürük dendâne şimdi
Meded kim kesmez olmışdır kebâbı
- 3   Gülistân-veş füzûn it nûr-i nevrin
Düşürme dîdeden yâ Rab kitâbı
- 4   Faķîre dergeh-i haķķ bes ki dâmnı
Odır mey bâb-ı âlî¹²⁰⁵ intisâbı
- 5   Eger Es' addan isterseñ naşîhat
Tehî destten çıkartup hicâbı
- 527¹²⁰⁶
Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün
- 1   Bir nigâh-ı hışm ile ol çeşm-i şûh-ı lâl dili
Eylemez mi el-hazer chl-i dili yekser deli
- 2   Zülfikârı çeşm-i hayder nâm yârim şerh ider
Hüsñide hâllel-i sebük lâfetâ illâ ' Alî
- 3   Bâr-ı fıkır-i mû-meyân yâr bükmüşdür belin
Şorsalar üftâdeye taşdıķ idüp virdi belî

¹²⁰⁵ âlî : vâlâ Ü1

¹²⁰⁶ E1.77b, Ü1.33b : -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

- 4 Remz-i çeşmi keşf ider güm-nâm olan rûşen-dilân
Hûd-nümâyân behre-yâb olmaz o ma' nâdan veli
- 5 Rûy-ı yâr-i hâver-istân pertevi şol gûne kim
Es' adâ oldu müşebbeh âfâtâb-ı münceci

528¹²⁰⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 İktirân-ı ' anber eyler hâki bûyîñ maḥremi
İsterim bu bâ'isiñ rûşen-dil olsun hemdemi
- 2 Câh olmaz ber-ṭarafen ve sezâ-yı ṭab' -ı zât
Dikḳat it ilḥrâḳ iderler od ile yanar mı
- 3 Râh-ı yâre ḥâlişan vaḳf eyledim kim fi'l-meşel
Ḥaşre dek bu çeşme-sâr-ı çeşmimiñ diñmez nemi
- 4 Kays imiş iḳlîm-i ' âşıkîñ Süleymânı meger
Boş mıdır vahşîler ile ṭoldıḡı pîrâmeni
- 5 Var mıdır bu köhne bâḡ-ı ' âlem içre Es' adâ
Hep dikenken degdigi gülçîn olan bir Âdemî

¹²⁰⁷ E1.77b, Ü1.34a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

529¹²⁰⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Gice fikr-i kudümü ğark-ı nūr itdi süveydāyı
Nola fehmi eylesem nūr-ı siyeh lafzında ma' nāyı
- 2 Şabaḥu'l-ı ıyde vaqt kıl furūğ-ı āfitāb-āsā
Zuhūr-ı tūl' at-ı dīdār ibrāz itdi imāyı
- 3 Cemāl-i bedr-i sīmāyı cilā-yı çeşm iden 'āşık
Felekde gördü mi aya aña beñzer besim āyı
- 4 Kõmuşdır nüşha-i insāna her bir himem-i maḥrec
Ḥakīm-i lem-yezel dil adlu bir müşkil mu' ammāyı
- 5 Ğazeli çeşm-i yāre düş olunca kilik-i ter Es' ad
Şaşardı mû-şikāf iken ğazel-i tarhda mollāyı

530¹²⁰⁹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Yeter yeter der-i dünyā-pereste revsāyı
Düşün yegāne-ğī gör duḥūl-i ferdāyı

¹²⁰⁸ E1.78a, Ü1.34a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹²⁰⁹ E1.78b, Ü1.34a ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 2 Ta' aḳḳul eylese 'āḳil ma' āṣ-ı erbābı
İderler idi ma' āde serāḡ-ı şeydāyı
- 3 Müsevvedāt-ı günehle ṣeb-i ṣebāb geḳüp
Şabāḥ-ı şeyb çıkardı beyāza rüsvāyı
- 4 Sevād-ı ḥāl-i mecāziden eyleyüp ḥālī
Münevver idemedim hey meded süveydāyı
- 5 Şu rütbe 'ārī-i 'irfān ḳarīḥam ey Es' ad
Şaşırdı lafz-ı 'ademde yerā' am imlāya
- 531¹²¹⁰
Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün
- 1 Ḥaḳḳā ki ḳıldı ḳad-i bülend-i civān bizi
Müstāḡni-i teferrüc-i serv-i ḳemān bizi
- 2 Esb-i ḥarūn nefse zamān olmaz ise ḥūṣ
Eyler rehīn rāh-ı belā bī-'inān bizi
- 3 Yaḥṣī ḳişiler aldı yüce yerleriñ yolın
Şimdi kötiler cylediler pek yamān bizi
- 4 İbreyle ḡayrı incidir iseñ yed-i cezā
Bī-iṣtibāḥ şadıñña dūrter hemān bizi

¹²¹⁰ E1.78a, Ü1.34b ; -E2, -E3, -E4, -E5

- 5 Şākird yazdı mektebine Es‘ adā felek
Hācū-yı cāhiliyle ider imtihān bizi

532¹²¹¹

Mefā‘ ilün Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Gel ey şabā kerem it sīneden gider kederi
Şu kec-reviş felegiñ başdan aşdı derdi

- 2 Beni bunı sırı yok bu fesāne-i eyyām
Şaşırdı virdi nihayetde ‘illet-i sihri

- 3 Nedendir ehl-i ḥased terk-i keyde meyl itmez
İder iken serini cāy atdığı hicri

- 4 İlāhī ni‘ metiñe ehl-i reşki ğarķ eyle
Yanından eyleye maḥsūd tā güzel güzeri

- 5 Mücerreb-i heme erbābı hūşedir Es‘ ad
‘Alāmetiyle şķib oldı āfetiñ siperi¹²¹²

533¹²¹³

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

¹²¹¹ Ü1.34b ; -E1 -E2, -E3, -E4, -E5

¹²¹² Ü1 nüshasında bu gazellerin bittiği yerde “Ḥitām-ı yaft taḥrīr-i ğazel pā-yı dīvān-ı Es‘ adā (1260)” yazılmıştır. Bu gazelden sonra ek kağıtlara yazılmış gazeller de vardır.

¹²¹³ Ü1.34b ; -E1 -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında bu gazel ilave bir kağıda yazılmıştır.)

- 1 Bu devr üftâde bir kez hâtır-ı yârâne gelmez mi
Selâm-ı sâde îşân-ı sevî ĩrâne gelmez mi
- 2 Görenler şem‘ -i rûy-ı dilberi bezmiñ meyânında
Şeb-i ‘işretde pervâne mişâli yâne gelmez mi
- 3 Raķībânden şikâyetle varup kûy-ı dil-ârâya
Didim her dâd-hâh elbet der-i sulţâne gelmez mi
- 4 Ne keyfiyet bu kim meyden bulup bed-dil dahı
Urup na‘ re dir erler ceng içün meydâne gelmez mi
- 5 O tersâ-peçe zülfün kaldırıp ruhsârına baksa
Ne şübhe Es‘ adâ ‘ aşık gibi ĩmâne gelmez mi

534¹²¹⁴

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 A gül-endâm bitürür cevri-i berûd nigârı
Nev-bahâr oldu mı gel seyr idelim gül-zârı
- 2 Yâr-i cevri çekeriz şayf-ı şitâde bârî
Yaz gelüp atsaķ idi pû-set-i girân-veş bârı
- 3 Ne ‘aceb âteş-i ‘uşşâķa ‘ulûv-baķş oluyor
Dem-be-dem şaķs-ı raķîbiñ usûķ-ı güftârı

¹²¹⁴ Ü1.34b ; -E1 -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında bu gazel ilave bir kaķıda yazılmıştır.)

4 Sırr-ı vahdetden urur dem o kalender şorsañ
Kür-veş görmez iken renāk-i rikk esrārı

5 Penç beyt-i varāk-āsā ile Es' ad bu ğazel
Oldı her zīb-i sülhan hem-çü gül-i hünkārı¹²¹⁵

535¹²¹⁶

Tahmīs-i beyt-i Zeynī
Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Nūr iden eşhed-i der efvāhı
Sāf iden nūş-ı dil-i āgāhı
Şād iden kâfile-i kem-rāhı
Ululardan ulu bil Allāhı
Yücelerden yücedir dergāhı

536¹²¹⁷

Tahmīs-i ğazel Derviş Fedāyī-i Mevlevī
Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Hāl nedir kāl nedir bilmeziz
Rūh nedir bāl nedir bilmeziz
Baş ile icmāl nedir bilmeziz
Mürşid-i şad hāl nedir bilmeziz
Müşkil-i vaşşāl nedir bilmeziz

¹²¹⁵ Ü1 nüshasında bu gazelden önce "24 S. 1261" tarihi yazılmıştır.

¹²¹⁶ E1.80a, Ü1.35b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹²¹⁷ Ü1.35b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

- 2   Gördüğümüz ‘âlem-i ğaybî bile
 Olmadı meşûr-ı kitâb-ı dile
 Ğayrı bizim müşkilimiz kim bile
 Ğam mı yeriz mâzî u müstağbele
 Biz ki bu gûn hâl nedir bilmeziz
- 3   Hemme âteşmiş lebiz zevk ile
 Kül-ğane bağılu başımız tavk ile
 Şanma döner zümremizi ‘avk ile
 Cân atarız ‘aşk odına şevk ile
 Yanmada ihmâl nedir bilmeziz
- 4   Bulmuş iken yokluğu bî-mâyemiz
 Şıfr ile hem pür olalı âyemiz
 Zîrde rif’ ate bulalı pâyemiz
 Nağd-ı sirişk olalı sermâyemiz
 Nukra nedir mâl nedir bilmeziz
- 5   Gözde hayâlin ideli pîşemiz
 Eyledi tenvîr o perî şîşemiz
 Derd-i firâkıyla olup ‘îşemiz
 Zülf-i ruḥı fikridir endîşemiz
 Mâh nedir sâl nedir bilmeziz
- 6   Saltanat-ı fakr-ı cihângiriyüz
 Kût-ı ‘adem sofrasının şiriyüz
 Pây-ı bürehne taḳımın biriyüz

Nükte-i ‘aşkıñ baş açık pīriyüz

Hırka nedir şāl nedir bilmeziz

7 Hergiz ey Es‘ad gezeriz ‘aşk ile

Āhen-i ‘aqlı deleriz ‘aşk ile

Fıkr-i ḥakīmi çekeriz aşk ile

Biz ki Fedāyī geçeriz ‘aşk ile

Hile nedir āl nedir bilmeziz

537¹²¹⁸

Tahmīs-i ğazel Hāfız-i Qadīm-i Rūmī rūhullāh-ı te‘ālā rūha¹²¹⁹

Meḥ ūlū Fā‘ ilātū Mefā‘ ilū Fā‘ ilūn

1 Şahrā-yı hicr-i yārde āzerde pā-larız

Bu yolda ser-te-ser gezeriz cān fedālarız

Müsta‘ni-i temettu‘ ı her dü serālarız

‘Āşıklarız belā-zedeyiz mübtelālarız

‘Ālemde bir muhabbete qalmış gedālarız

2 İtmekdeyiz reh-i der-i dildāre hervele

Ger olsa da semā gibi devrī-i merhale

Bī-meskeniz ne ğam felegi yıksa velvele

Āzādeyiz kullı degiliz kimseniñ hele

Netek olur çü başımıza pādīşālarız

¹²¹⁸ E1.79a, Ü1.36a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹²¹⁹ Tahmīs-i ğazel Hāfız-ı qadīm Rūmī rūhullāh-ı te‘ālā rūha : Tahmīs-i ğazel Hāfız-ı qadīm Ü1

- 3 Nola ferahla ‘ömrimiziñ geçse her demi
 Rindân olur serîremiziñ yâr u maḥremi
 Degmez mi dehri naḳdimiziñ nîm-i dirhemi
 Rûsvâyılıkla şöhretimiz tıtdı ‘âlemi
 Bâzâr-ı dehr içinde ‘aceb bî-nevâlarız
- 4 Şîr u şadâ-yı ‘iffetimiz defle neyledir
 Zîkr-i ğarîbimiz meded ey heyheyledir
 Şanma şafâ-yı bâlimizi ğayrı şeyledir
 Bezm-i cihânda dirligimiz câm-ı meyledir
 Minnet Hüdâya yir içer ehl-i şafâlarız
- 5 Ma‘zûruz âh dem-be-dem ile fîġândayız
 Meftûruz arzû-yı dür-i mehveşândayız
 Es‘ad ne ğam yiriz ğazab-ı zâhidândeyiz
 Hâfız şarâb içmede meyl-i civândayız
 Bî-ihtiyârdır işimiz bî-riyâlarız

536¹²²⁰

Tahmîs-i ğazel-i Ncdîm

Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 A şûh emân ki lebiñ hem dem-i şerâb olmuş
 ‘îzârîñ âteşi kât kât pür-iltihâb olmuş
 Cigerleri gören üftâdeniñ kebâb olmuş

¹²²⁰ E1.79a, Ü1.36a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (bk Ncdîm Divanı, Haz. Muhsin MACÎT, Akçağ Yay., Ankara, 1997, s.300)

Yine bu g n ‘acab   a  cih n har b olmu 
Ki k  e-i nige n mah er-i ‘it b olmu 

- 2  ikence g h-i dil-i b - ar re b b ndır
Sih m-ı n fize m jg n-ı p r  it b ndır
 ul sa fitne-i devr n hem n cen b ndır
Mur dı fitneni n ancak bir intis b ndır
Ya k k l  de  iken ya hat nda t b olmu 

- 3  a ı d  mısra‘-ı d v n-ı h sn-i m zemmen
Deh nı   ‘ire feyz-i ma  l-i g n- -g n
Zeb nı n t ka ferm -yı  ab‘-ı ne ve-n m n
Mey n hay l gibi ince   meti¹²²¹ mevz n
‘Aceb ni  nliyacak beyt-i intih b olmu 

- 4  ay li oldu f r    ver-i  eb-i t r k
Nig h   ikmete‘l-e r  ı itdi lafz-ı rek k
O n r-i d de mu assıl kel m-ı b -te k k
Da ı ge en aye dek bir hil l idi b r k
Bu g n sab h ile g rd m ki  fit b olmu 

- 5 O sır  alur mı h m sız ki mu rib-i ‘a  n
O sır  alur mı  af sız ki mu rib-i ‘a  n
O sır  alur mı  ad sız ki mu rib-i ‘a  n
O sır  alur mı hev sız ki mu rib-i ‘a  n

¹²²¹   meti :    ılı   

1 Der-i beytu'l-ḥüzünde itdigim feryāde gelmez mi
Bu hicrān dīde iḥsān eyleyüp imdāde gelmez mi
Yolında ferşe çeşmi eyledim āmāde gelmez mi
' Aceb ol şūḥ-ı dil-cū bezme fevķu'l-'āde gelmez mi
Şavup aġyāri celb-i ḥātır-ı nāşāde gelmez mi

2 Revā mı gülşen-i ümmīdim azarın ile şolsun
Dü dīdem eşk-i ḥasret birle deryālar gibi tolsun
Teraḥḥum ile ṭavr-ı cevriñ artık ġāyetin bulsun
Bu bī-ġāne edālar bu tecāhül bu ḥaṭ nolsun
Aṭalım itdigiñ ' ahd u emān hīç yāde gelmez mi

---

¹²²² E1 nüshasında der-kenara "Şūḥ beyt-i Nedīmi kıl Es' adā tetmīm / İdüp tahmīsi şūḥī sen eyle tetmīm" yazılmıştır.

¹²²³ Tahmisin son kısmı sadece Ü1 nüshasında vardır.

¹²²⁴ Ü1.36b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

3   Zamāne bir şeker hānde idüpde çün leb-i dilber
 Felek-i yāver olup yārim oldı merhamet küster
 Açılşaydı şu hışn-ı āhenin çarḥdan bir der
 Olup ṭālī' -i müsā' id da' vet-i enīsiñ ol perī peyker
 Ya sa' d-āmāde yāḥūd semt-i feyz ābāde gelmez mi

4   Cemālīñ sebkat-i feyz iktizāsın tecrübe kıldım
 O sırrıñ aḥrā o luṭf o rasın tecrübe kıldım
 Gider ardınca tebşīriñ şafāsın tecrübe kıldım
 Felek meşreb degil yāriñ vefāsın tecrübe kıldım
 Görüp bī-dād-ı aḡyārı nihāyet dāde gelmez mi

5   Gehī semt-i cefāya geh vefāya gitdi her neyse
 Emel bāḡında gāhı ḥār u gönül yetdi her neyse
 Selāmeti vesīle Es' adā hep bitdi her neyse
 Selām-zārı çün ol bā-vefā terk itdi her neyse
 Berāy-ı ḥātır olsun bir Selām-ı sāde gelmez mi

540¹²²⁵

Sır-kātibi Velī Efendiye latīfe-yi mūnderic mahsülleridir¹²²⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1   Rāh-ı ḡurbetde nigāh-endāz iken bahr u bere
 Uḡramışken iftirāk-ı yār ile derd-i sere
 Qalacıkde düşdi dil-bend-i belā-yı dīgere

¹²²⁵ E1.79a, Ü1.36a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹²²⁶ Sır-kātibi Velī Efendiye latīfe-yi mūnderic mahsülleridir -Ü1

Oldı bādī-i kesel aġyār-i meyl-i dilbere

4 Ol civān-pāre dil-i āvereye bī-ımtirā
Eylemişken ‘ārifāne ma‘ ni-i vaşlı edā
Tālī‘ -i nā-sāzım amınā virmedi nevbet baña
Pīr-i gerdūn yār olup fırsat virirse ba‘ de-zā
Cebr-i noķsān eylerem elbet çeküp tenhā yere

5 Derd-i hicri bārdır başımda mānend-i cibāl
Renc-i fevt fırsatı şerh eylemek ise maḥāl
Ḥayretimden ḥāşılı kıl u zebānım oldu lāl
Baş-ı sūz-ı iştıyāķa kalmadı Es‘ ad mecāl
Ey şabā sen bāri bildir hālīm ol meh-peykere

541¹²²⁷Taḥmīs-i ġazel-i Nā' ilī-i üstād¹²²⁸

Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Sebeb nedir ki ħiredmendi bī-şu'ūr idecek
 Esīr-i kayd-i yed-i cāhil-i cesūr idecek
 Şikest-i dest-i ġüşā-yı dūr-i sabūr idecek
 Felek nedir bizi çāk böyle bī-ħużūr idecek
 Bir iki bed ġüheri cāhile vaḳūr idecek¹²²⁹

- 2 Bize hemān ġam-ı 'ālemdē lāzım oldı direng
 Ne rütbe olsa da cāy-ı şekīb cānlara teng
 Atarsa da ser-i bā-hūşe zehr-i nāk ḥadeng
 Felek ki ḥam-şüde bir mārđır zümürred reng
 Vücūdıdır yine ol cān-gezāyı kūr idecek

- 3 Virir lişāmetine fer felek bir ehl-i diliñ
 İder ḥasāret-i berter felek bir ehl-i diliñ
 Simāt-ı encümü oturır felek bir ehl-i diliñ
 Hilāl-i māhı ġüm eyler felek bir ehl-i diliñ
 Elinde pāre-i nān olmasa faṭūr idecek

¹²²⁷ E1.79b, Ü1.37b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (bk. *Na'ili Divanı*, Haz. Haluk İPEKTEN, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s.245)

¹²²⁸ Taḥmīs-i ġazel-i Nā' ilī¹²²⁸-i üstād : Taḥmīs-i ġazel-i Nā' ilī E1

¹²²⁹ Na'ili Divanı'nda yedi beyitlik gazelin aşağıdaki iki ve üçüncü beyti tahmis edilmemiştir :

- 2 Ne iktizā-yı ħiredsüzdur bu berzahda
 Ki ehl-i har ola nādān ola huzū edecek
 3 Nesine ġirresin ey bu'l-heves bu dünyanın
 Ne ġünc devleti var 'ālemin ġurūr edecek

Emāre-i dile cfzā-yı hâtır-ı ‘uḳalā
‘Abes degil ū ū’ün-ı ‘acāyib-i dünyā
Tevāḳḳuf eyle bu bāzice gehde Nā’iliyā
Verā-yı perdede esrār var ḳuhūr idecek

542¹²³¹

Şarkı¹²³²

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Evc-i hüsnün ey meh-i tāb-āveri
‘Āşık-ı mehcūrîñ itme serseri
Şerm-sār it rüy-ı bedr-enveri

---

¹²³⁰ Bu tahmis E1 nüshasında der-kenara yazılmıştır.

¹²³¹ E1.80a, Ü1.38a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹²³² Şarkı -Ü1

Seyr-i mehtâb itmeli geldi yeri

- 2 Sâz u zevrak sevdigim¹²³³ âmâdedir
 Sâgar-ı berrâk isc pür bâdedir
 Meyl-i hâtır semt-i Sa' dâbâdedir
 Seyr-i mehtâb itmeli geldi yeri

- 3 Süd-limânlıkmış kenâr-ı Südlice
 Hayli cünbiş kesb iderdik bu gice
 El ele cânım efendim gizlice
 Seyr-i mehtâb itmeli geldi yeri

- 4 Zıll-i yezdân sâyesi memdûd ola
 Sû-be-sû ' âlem şafâlarla tola
 Böyle emniyyetli mevsimde nola
 Seyr-i mehtâb itmeli geldi yeri

Kıtâ' at

543¹²³⁴

Dibâce-i târîh-i cedîd âl-i şân

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Hâmd u şükrân ni' am-ı mevlâya
 Devr-i taşliye himem-i tahye

¹²³³ E1 bir nüshasında "hâzır" kelimesinin üzeri çizilmiş ve "sevdigim" yazılmıştır.

¹²³⁴ E1.80b; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

2 Dağı rıẓvān heme āl u şulha
Hem du‘ā-dāver-i ‘ālī ka‘be

3 Ola īşār be-nuṭṭ-i bī-ḥadd
Tā ki tahrīr ide kilḱ emmā ba‘de

544¹²³⁵

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

1 Ulu¹²³⁶ dergāh-ı haḱa baḱlu iken
Server üveysī-i her şāh-ı gedā

2 Şānırın ḱullara yalvarma saḱın
Hasbunallāhi te‘ālā ve kefā

545¹²³⁷

Zamān-i şitāde sefāretle ‘āzim-i Īrān iken Erzurūma tābi‘ Topal Çavuş
nām ḱaryede dinilmişdir¹²³⁸

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

1 Ey kerem ismi Ḥudā dīde yola çıḱmıṣ iken
Ḳatı germ eyledi luṭfuñ bize rīḱ sardı

¹²³⁵ E1.80b, E2.1b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²³⁶ Ulu : Yüce E2

¹²³⁷ E1.80b, E2.1b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²³⁸ Zamān-i şitāde sefāretle ‘āzim-i Īrān iken Erzurūma tābi‘ Topal Çavuş nām ḱaryede
dinilmişdir –E2

- 2 Dahı berf itmedi te‘ sîr-i senâlar olsun
Güyyiâ pâymıza penbe dōšekler serdi

546¹²³⁹

Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Dile el-kibriyâ nassınca
Ol sıfat haqdan olmadı münfekk

- 2 Kibr ile kibr iktizâsınca
Gayride şirk dinse cyleme şekk

547¹²⁴⁰

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 Hırameyn olsa nola işbu cihân bâğında
Reşk-i rıdvân-ı cenân mazhar-ı vasf-ı ‘adnân

- 2 Birisi mevlididir birisini kıldı vaţan
Gülbün-i feyz-i der-i ravza-i nesl-i ‘adnân

548¹²⁴¹

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

¹²³⁹ E1.81a, E2.1b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁴⁰ E1.81a, E2.2a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁴¹ E1.81a, E2.2a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar; kıt‘adan önce “2 R. 1258” tarihi yazılmıştır. Ü1 nüshasında der-kenara kıt‘anın karşısına beyitin aşağıdaki şekli yazılmıştır: “Hakki sev hem hak mürşidin sev kim gönülde kalma
Hubb-ı diğerden eşer kim vuslat-ı mevlâ budur”

1 Hakkı sev hakkıñ habîbin sev ki cāndān qalmaya
Hubb-i dîger qalb içinde vuslat-ı mevlâ budır

2 Āfitābı kâsd iden itmez nucūma ittikât
İşte tevhîd-i şuhûdî nüktesi cānâ budır

549¹²⁴²

Şebîh-i laţîf -i ‘ aql u hamâkat¹²⁴³

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Hevş-i hümķ itse tecesüm yanlarında mihr u şeb
Nazm u maşrıķ ola ğuş it bu ‘ Arabî sözün

2 Böyle sihr-âlûd-ı ma‘ nâyı sūhanver fehmi ider
Sâde olsa diñlemez Nâbî ne Fârâbî sözün

550¹²⁴⁴

Tahdîş-i ni‘ met-i siyâdet¹²⁴⁵

Mef‘ ülü Mefâ‘ ilü Mefâ‘ ilü Fe‘ ülün

1 El-minnete Allâhi te‘ âlâ ve-teķaddes
Rûmî vaţanım lîk nesebde ‘ Arabîyim

¹²⁴² E1.81a, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıt‘adan önce “1258” tarihi yazılmıştır.

¹²⁴³ Şebîh-i laţîf -i ‘ aql u hamâkat -E2

¹²⁴⁴ E1.81a, E2.14b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁴⁵ Tahdîş-i ni‘ met-i siyâdet -E1

- 2 Oldı ‘aded-i ism-i betül Es‘ada yeksân
Ser-beste-i zer silsile-i âl-i nebîyim¹²⁴⁶

551¹²⁴⁷

Mef‘ülü Mefā‘îlü Mefā‘îlü Fe‘ülün

- 1 Müstağriķ-i deryâ-yı menâhîyim ilâhî
Nefsim müte‘ayyişdir o sularda çü mâhî

- 2 Hayfâ ki gümüş servi be-nâm âfet o candan
‘Ummâna atıldım göricek pertev-i mâhî

552¹²⁴⁸

Mefā‘ilün Fe‘ilâtün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Şu çamlı tağlara yan gel de cāmı der-dest it
Dilâ bu rāh-rev-i iğtirābı ser-mest it

- 2 Çekilmez oldı şu ebnâ-yı ‘asrîñ evzâ‘ı
Ġam-ı zamāneyî şimdi bu vaż‘ ile pest it

553¹²⁴⁹

Fe‘ilâtün Mefā‘ilün Fe‘ilün

¹²⁴⁶ E1 nüshasında der-kenara ebcedle “Es‘ad – 135” ve “Fâṭıma – 135” yazılmıştır.

¹²⁴⁷ E1.81a, E2.3a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁴⁸ E1.81a, E2.13b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁴⁹ E1.81a, E2.1b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

1 Saḡarıya adındaki nehriñ
Hayrı yoḡdır dinilmesün zirā

2 Nisbetinden tefehhüm it kim anı
Aḡıdup söndirir caḡımi Ḥudā

554¹²⁵⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Ehl-i ḥikmet manşıby esvāba teşbīh itdiler
Ḳader istihḡāḡa o haḡḡ olmasıdır iḡtidāl

2 Dün ise ger zātdan üryān gibi mahbūb olur
Bir ter olursa eger zahmet çeker bī-ḡıl u ḡāl¹²⁵¹

555¹²⁵²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1 Nola faẓīleti nefs-i rediye-i nādān
Rezīle 'add idüp chl-i 'ulūmı şaysa çıkar

2 Ġıdā-yı sālīhi görmez misin ki bī-mārīñ
Girerse baṡnına fī'l-hāl olur fesād-peẓīr

¹²⁵⁰ E1.81a, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁵¹ bī-ḡıl u ḡāl : bā-ihtimāl E2 (E1 nüshasındaki şekli alta ilave edilmiştir.)

¹²⁵² E1.81b, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

556¹²⁵³

Tazmīn-i mısra' ol maṭla' -ı ḳasīde-i şehzāde-i İmreü'l-ḳays mu' allimāt-ı
 seb' a
 Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1   Ḳıfā nebkiye min zekeri ḥabībın ve menzilin
 Kelāmun ḳadīmen ḳīle ḥaḳḳan bi-mahmilin
- 2   Fe-fi'l-yevmi ini'l-te en-necātiḥi bi-ba' diḥā
 Felā tebkiye min zekeri ḥabībın ve menzilin¹²⁵⁴

557¹²⁵⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün

- 1   Zabyu terkin ḳad de' ānā
 Vechuhū ḳad ḥāze ḥālā
- 2   Mummhu ḳad sedde bābān
 Ḳāle li'z-zuvvāri lā lā¹²⁵⁶

558¹²⁵⁷

¹²⁵³ E1.81b, E2.12b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁵⁴ Bu kıt'a "Kurtuluşun anahtarı habibin ve onun menziline zikriyledir. Kelām-ı ḳadimde denildi ki ḥaḳḳıyla görevini yap. Eğer kurtuluşu bizden uzakta ararsan habibin ve onun menzili için ağlama" anlamına gelmektedir.

¹²⁵⁵ E1.81b, E2.13b, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁵⁶ Bu kıt'a "Sevgilinin terki bizi helak etti, onun yüzü de bizden döndü. Onun bir işareti kapıyı kapadı. Ziyaretçilerine yok yok dedi" anlamına gelmektedir.

¹²⁵⁷ E1.81b, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

Mülemma^{c 1258}

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1 Rûy-i Leylâda yazıcağ hâmem
İbn-i Verdî şuyında tâze ğazel

2 Bî-sarîri zühâ'e cennetihâ
'An samîmin hekâke kâl-'andel

559¹²⁵⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Atağ-i şerr men ahsente ileyke sırrı
Noldığın muhbir-i sâdıq bilür elbet ahsen

2 Lîk maẓmûnuna şol gûne yaqînem var kim
Virdi ihsânımı almış lime'en bâki mihen

560¹²⁶⁰

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün

1 Defter-i güftâr-ı perişân raqam
Sevvedchu'ṭ-ṭab' u bi-luṭfi'l-ḳalem

¹²⁵⁸ Mülemma^c –E1¹²⁵⁹ E1.81b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁶⁰ E1.81b, E2.15a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Bâver-i Es'ad be-cihân yâdigâr
Mâ zarabe'l-'azlu 'avde en-nağam

561¹²⁶¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Ferâ' izle nevâfil vaşfını bâ-feyz-i subhânı
Eger râğbet iderseñ kilik-i kemter eylesün imlâ

- 2 Ferâ' iz saḳf-ı vccd-rân u esâs-ı ḳasr-ı dîn oldı
Nevâfile eşâṣ u ferṣ gün-â-günıdır haḳḳâ

- 3 Ne anlar olmasa sûret bulır te'sîsi ey Es'ad
Zebûnlar olmasa ol ḳasr olur şâyeste-i süknâ

- 4 Hülâsâ âyet-i emr-i teheccüd ḳıl teyaḳḳun kim
Nevâfil rehber-i ḳurb oldığın eyler saña îmä

562¹²⁶²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Dimiş bir râhib-i bâṭıl-ı habâb pîr-i Bestâme
Seni rû'yâda gördüm sûret-i ḥûk üzre ol âgâh

¹²⁶¹ E1.82a, E2.2a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁶² E1.82a, E2.3a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Dimiş rü'yāñ gerçektir ki mir'āt-ı vücūdım ben
İçinde sūretiñ görmezseñ ey hūd-bīn u ey kem-rāh

563¹²⁶³

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilūn

- 1 Bir göz yumup açınca geçer zinde-gī hemān
Sa'yiniñ eyle pendī ile dā' imā 'amel

- 2 Ey dil cihān-ı fāniye қо meyl u rağbeti
Ey dīde hāb-ı ğafleti terk eyle sende gel

564¹²⁶⁴

Қıı' a-i neyh-i münker¹²⁶⁵

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Terk u tehī münker olmışken vecībe vecēbe
Nāşih-i fāsık neden medhūl olunur bu'l-fuzūl

- 2 Her dü vācibden birin terk ile saķat mı olur
Vācib āhir-i tefekkūr ile bir hūkm-i usūl

¹²⁶³ E1.81b, E2.3b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıı'adan önce "14 M.1258" tarihi yazılmıştır.)

¹²⁶⁴ E1.81b, E2.3b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıı'adan önce "21 R.1257" tarihi yazılmıştır)

¹²⁶⁵ Қıı' a-i neyh-i münker –E1

565¹²⁶⁶

Fe' ilātün Mefā' ilātün Fe' ilün

- 1 Perde-i ' ankebut-ı bāb-ı fakīr
Bihter ez setre-i ḥarīr-i kuşūr
- 2 Ez gurūr-ı şalāḥ-ı zāhid-i ḥuşk
Bihterest i' tirāf-ı ehl-i fucūr

566¹²⁶⁷Teğazzül¹²⁶⁸

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Yârim ol âhû-yı vahşetiñe istiğnâ kim
Virmediyse nola üftâdeye dāmân ucın
- 2 Hâtır-ı ' âşıkı cem' itmek için sun' -ı ezel
Kıldı her işte velî zülfi-i perişân ucın

567¹²⁶⁹

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Mahmūd Ḥān sıfāt-ı melā'ik pesend ile
Ecdādına tevaffuk idüp buldı şân u nām

¹²⁶⁶ E1.82a, E2.3b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıt'adan önce "19 Z. 1259" tarihi yazılmıştır)

¹²⁶⁷ E1.82a, E2.14b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹²⁶⁸ Teğazzül -E1

¹²⁶⁹ E1.82a, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Geçdi geçen mulûk-i ‘uhûdî kadîmeyi
Ecdâdî da mekârım-i ahlâk ile tamâm

568¹²⁷⁰

Tazmîn-i beyt-i meşhûr ¹²⁷¹

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Gird-gârâ zât-ı Hân Mahmûd ‘Adliye ola
Vasf-i lâzım haşre dek bir vech-i dilhâh enâm

- 2 Sâl-i hurrem fâl-i nigû hâl-i sâlim mâl-i pür
Aşl-ı sâbit nesl-i bâkî taht-ı ‘âlî baht-ı râm

569¹²⁷²

Tazmîn-i beyt-i Nev‘î der-zımmen tasvîr-i şâhâne¹²⁷³

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

- 1 Bu beyt-i dil-nişîni keşf ile nazm eylemiş evvel
Meger bir chl-i dil ey pâdişâh-ı mülket-i ‘âlem

- 2 Ne zâtın gibi gösterdi felek mir‘âtı bir şûret
Ne tab‘ın gibi bir âyine gördi şûret-i ‘âlem

¹²⁷⁰ E1.82a, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁷¹ Tazmîn beyt-i meşhûr : Âhîr du‘â istimâl E2

¹²⁷² E1.82a, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁷³ Tazmîn beyt-i Nev‘î der-zımmen tasvîr-i şâhâne –E2

570¹²⁷⁴

Boğaz-ı bahr-i sefîd temâşâsında keşti-i şâhâne kuma oturduğda nazm
eyledikleri¹²⁷⁵

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Celse-i keşti-i şâhâne-i devrânı görüp
Sanma deryâda ku'ûd eyledi ol küh-i revân
- 2 Şeref-i nisbet-i bahr u bere şekk eyleyerek
Hâk-i deryâda yüzün pâdişeh¹²⁷⁶ sürdi hemân

571¹²⁷⁷

Fuşûl-i erba' a resmleri olan dört levha takdîminde¹²⁷⁸

Mef'ûlû Fâ' ilâtü Mefâ' ilû Fâ' ilün

- 1 Şayf u şitâ harîf u rebî' -i hüceste hâl
Oldukça feyz-bağş-ı riyâz-ı cihân-serâ
- 2 Bâğ-i merâm-ı şevketi her dem bahâr olup
Her faşl içinde eyleye Mahmûd Hân şafâ

572¹²⁷⁹

¹²⁷⁴ E1.82a, E2.5a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁷⁵ Boğaz-ı bahr-i sefîd temâşâsında keşti-i şâhâne kuma oturduğda nazm eyledikleri –E2

¹²⁷⁶ pâdişeh : pâ-y-i sheh E2

¹²⁷⁷ E1.82b, E2.5a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁷⁸ Fuşûl-i erba' a resmleri olan dört levha takdîminde –E2

¹²⁷⁹ E1.82b, E2.4a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Būy-ı hūb mefhar-ı 'ālem şu te'essür üzre kim
Tā ebed her geçdiği sedler 'abīr-efşān olur
- 2 Ehl-i nisbet ile şemm kim oldu da' vāya güvāh
Her birinde şämme bir gūne 'atır cān bulur

573¹²⁸⁰

Ḳıṭ' a-i du' ā¹²⁸¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 İlāhī eyle Hān Mahmūd-ı 'Adl āyīni nuşret ile
Dem-i haşre kadar pīrāye-i evreng-i hākānı
- 2 Olup serdāra şemşīr-i 'adū tedmīr yine bed-hūy
Hemişe yāver olsun zātına aqdār-ı şubhānı

574¹²⁸²

Mef' ūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ūlün

- 1 Sever şeh-i 'ālemde olan revnaķı gör kim
Her gonce birer gülşen olup buldı tarāvet

¹²⁸⁰ E1.82b, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹²⁸¹ Ḳıṭ' a-i du' ā -E1

¹²⁸² E1.82b, E2.5a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 2 Her zerre-i nâçîz dönüp mihr-i sipihre
Her mihr ile reh kapladı biñ ‘ âlemi zînet

575¹²⁸³

Der-‘ avdet-i şâhâne ez Rûm ili

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 İftirâk-ı pertev-i dîdâr-ı şâh-ı ‘ asr ile
Bir ramak kalmışdı kim rûhım ola tenden cüdâ

- 2 Hâmdulillâh gördigimde veche ihyâ sâzını
Geldi cânım pîrine buldım o mihnetden rehâ

576¹²⁸⁴

Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün Mefâ‘ ilün

- 1 Olinca kâdı-i belde zuhûr itdi remed-nâke¹²⁸⁵
Zamân-ı ıztırâbım oldu altı ay kadar muhted
- 2 Şeh-i şevket mezâmîn cebr ider nokşanı ğam çekme
Bilür tab‘ -ı latîfî âhîr-i lafz-ı remedir med
- 3 Hudâ memdûd idüp zıll-i zalîlen rub‘ u meskûne
Vire ikbâl u ‘ ömr u inbisât u nuşret-i bî-ħad

¹²⁸³ E1.82b, E2.5b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁸⁴ E1.82b, E2.5b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁸⁵ zuhûr itdi remed-nâke : remed-nâke zuhûr itdi -E2

577¹²⁸⁶

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Şeh-i 'âlim yine bir nükte-i 'ilmiyye bildirdi
Bu ihlâs ittişâle eyleyüp dört mâh med ihsân
- 2 Bilür kim harf-i med-i muttaşıl icrâ olunduğda
Çekerler dört elif miqdârı ehl-i hâzret-i Qur'an

578¹²⁸⁷Dîger¹²⁸⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Zahir-i mülk u millet şehsüvâr-ı 'arşa-i şevket
Süleymân-ı zamân Mahmûd Hân-ı ma' delet 'unvân
- 2 Ola pîrâye-i taht-ı hümayûn tâ kim oldıçca
Burûc-ı âsumânda şâh-ı encüm şa' şa' a-efşân

579¹²⁸⁹

Fe' ilâtün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Hazret-i pâdişâh-ı bâ-ihsân
Seni eyler mi nâkes-i muhtâc

¹²⁸⁶ E1.82b, E2.6a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁸⁷ E1.82b, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁸⁸ E1.82b, E2.4b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁸⁹ E1.83a, E2.6a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Dür-i genci güşâdedir her dem
Es' adâ sen du' âya destîni aç
- 3 Baña nân-pâre şimdi kâfîdir
Çünkü ' illet yedirmez ol güllâc
- 4 İltifâtıyla nakd-i âşârım
Şükr-i Allâh ki buldı dest-i revâc

5. Luţf-ı şehriyesiyle ' uzletde
Ğarażım derde eylemekdir ' ilâc

580¹²⁹⁰

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Yâ ilâhî becâh-ı faħr-ı cihân
Beni rûşen-dilâne hem-dem kııl

- 2 Neşve-yâbân-ı bâde-i ' aşka
Dem-be-dem râz-dâr-ı maħrem kııl

581¹²⁹¹

Mef' ūlū Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

¹²⁹⁰ E1.83a, E2.4a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹²⁹¹ E1.83a, E2.7b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıt'adan önce "28 Z.1259" tarihi yazılmıştır.)

- 1 ‘Abdūlmecīd Hān ki sūḥandāne raġbeti
Tab‘-ı kemāl ni‘mete bürhān degil midir
- 2 Bā-ḥüsn-i hatt-ı şeyḥ-pesendi güneş gibi
Tenvīr-i müdde‘ā-yı şafā şān degil midir
- 3 Toldırdı cevher ile enāmın ana malın
Desti bu yüzden ercaḥ-ı ‘ummān degil midir
- 4 Her vech ile o zībde taḥt-ı salṭanat
Ser-tāb-pā güzīde-i şāhān degil midir
- 5 Eyle du‘ā-yı devletine Es‘adā du‘ā
Bu vird-i şubḥ-gāh-ı Müselmān degil midir

582¹²⁹²

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Şükr-i Ḥudā ki ṭālī‘ mi envār eyledi
Mahmūd Hān derinde beni çāker eyledi
- 2 Ya‘ni ki kilik-i vaḳ‘a-nüvīsiyle Es‘adı
Ebnā-yı¹²⁹³ nāmı hidmetine mazhar eyledi

¹²⁹² E1.83a, E2.5b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹²⁹³ E2 nüshasında “Ebnā-yı” kelimesi silinmiştir.

583¹²⁹⁴

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Pādişāhā der-i müşīd-tu
Kıble-gāh-ı cibāh-ı şāhānest
- 2 Dād-ḥāhā yed-i mü'eyyed-tu
Kıble-gāh-ı şifā-yı mālānest

584¹²⁹⁵Dīger¹²⁹⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Rub' -i meskūn içre Ḥān Mahmūda ṡānī var mı kim
Çār ' unşurdır aña ' adl u sūḥā batş u hayā
- 2 İşbu dört şey ile müşār bi'l-benāndır küfyede
Ahz ider seyf u ' inān u kilki bezl eyler ' aṡā

585¹²⁹⁷

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 İlāhī taḡdıruldıḡca kemān-ı suḡtı eflākin
Atıldıḡca siḡām-āsā şihāb iḡrāb-ı şeyṡāne

¹²⁹⁴ E1.83a; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁹⁵ E1.83a, E2.5a; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹²⁹⁶ Dīger –E1¹²⁹⁷ E1.83a, E2.5a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 2 Şehinşâh-ı zamânîñ tîr-i zûr-ı cünd-i manşûrî
Soğulsun¹²⁹⁸ sînc-i a' dâ-yı bed-girdâr-ı bî-şâne

586¹²⁹⁹

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Pâdişâhâ cihân cihân keremiñ
Gördi Es' ad kuliñ hezâr hezâr

- 2 Bir günüñ biñ ide Hudâ-yı kerîm
Budır işte du' â-yı leyl u nehâr

587¹³⁰⁰

Âhir¹³⁰¹

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 İlâhî şâh-ı ' asrîñ şems-i şân-ı şevket-ârâsı

Ma' a'l-evlâd

Ola bâ-nuşret u fer maşrîk-ı ikbâlden tâli'

Budır maţlab

- 2 Cihânı kaplasun başdan başa envâr-ı iclâli

Pey-ender-pey

Ola tâ kim felekde mihr u meh her rûz u şeb lâmi'

Bi-luţfu'r-Rab

¹²⁹⁸ Soğulsun : Toğunsun E1 (E2 nüshasında E1 nüshasındaki şekli kelimenin altına yazılmıştır.)

¹²⁹⁹ E1.83a, E2.6a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁰⁰ E1.83a, E2.4b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁰¹ Âhir : İlâ-yı şâhâncyi eţfal mektebiñ istiğbâli beyânında Âyctü'l-hayre müstezadlu kıt'a E1

588¹³⁰²

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Dāver-i emriñe kim karşı tutar
Parmagın kaldıranıñ desti kırır

2 Şübhesiz sā' ika-i kahr-ı Hudā
Haşmınıñ gerden-i sahtını urır

589¹³⁰³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 Furūğ-ı leyle-i mīlād zıll-i hażret-i yezdān
Ba' id olmaz cihānı kaplasa ser-tāb-ser zīrā

2 Meh-i savm içre ondördinci şebde tālī' olmışdır
Sipih-r-i saltanatdan zāt-ı 'adl āyāt-ı bedr-āsā

590¹³⁰⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Pertev-i misbāh-ı şehr-āyinde kim tā subhā dek
Hayre-dār oldı 'uyūn-ı nūr-bağş-ı aḥterān

¹³⁰² E1.83b, E2.5b; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹³⁰³ E1.83b, E2.5b; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹³⁰⁴ E1.83b; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Şöyle revnaķ buldı kim ķandili her kâşāneniñ
Yanlarında zıllı döndi tā nücūm-ı āsumān

591¹³⁰⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Sıdķ-ı derūn birle sefer idiceķ
Olsa nola dāver-i sāhib mi'e

- 2 Men kıbelullāh nice nuşret ile
Mazhar-ı bahşāyiş kim men fi'e

592¹³⁰⁶

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Kālmadı ser-furū-yı çarķa maķal
Hāsıl oldu deriñde cümle emel

- 2 Pādişāhā seni kıyāmete dek
İde bāķi Hudā-yı 'izz u cell

593¹³⁰⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

¹³⁰⁵ E1.83b, E2.5b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁰⁶ E1.83b; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁰⁷ E1.83b, E2.11b; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 1 Cehl o rütbe zulmet-âbâd oldu kim
Fi'l-meşel vakt olsa idi leyl olur
- 2 Lafza olsaydı o reng-endâz-ı cân
İktizâ-yı tab' ı üzre veyl olur
- 3 Olsa ger mi' yâre-i miqdâr-ı hûb
Muḥkir-i destinde eksik keyl olur

594¹³⁰⁸

Müşârün ileyh ḥazretlerine cāh-ı şadâret-i Rûm niyâzındadır¹³⁰⁹

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Fûrûḡ-ı âfitâb bûy-ı gül iltifât-ı müfti'd-dîn
Tabî' iyândandır kim ider idrâk her bir kes

- 2 Ne ḥacet ittisâl-i luṭfa ref'-i vak'-a-i ta' cîz
Yazılmaḡ sebz-gâni defterine besdir Es' ad bes

595¹³¹⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹³⁰⁸ E1.83b, E2.7a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar ; kıt'adan önce "20 Zilhicce 1259" tarihi yazılmıştır.)

¹³⁰⁹ Müşârün ileyh ḥazretlerine cāh-ı şadâret-i Rûm niyâzındadır –E1

¹³¹⁰ E1.84a, E2.6a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 1 Dāverā dādgerā şāh-ı güzīde şeymā
‘Ömr u iqbālîni müzdād idc Rabb-i mennān
- 2 Hâtemiñ nāmını kim eyledi cūdîñ zeyriñ
Dün iken vech-i şebah hîç olur mı çesbān
- 3 O virirdi bir iki eşter-i menhûb ammā
Sen ise herkese deryālar idersiñ ihsān

596¹³¹¹

Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 İrtihāl eyleyince Hân Mahmūd
Taht u tâc u sa‘ âdet u iqbāl
- 2 Necli ‘Abdalmecîd Hâna gelüp
Rub‘ -i meskûne eyledi efdāl
- 3 Haq te‘ âlâ mü’eyyid itsün tâ
Ola gülşen-tırâz-ı sebz-i nihāl

597¹³¹²

Der-tebrîk-i velâdet-i Mevhîbe Sulţān¹³¹³

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

¹³¹¹ E1.84a, E2.6a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³¹² E1.84a, E2.6b; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³¹³ Der-tebrîk-i velâdet-i Mevhîbe Sulţān –E1

1 Müjde Hân ‘ Abdulmecîdîñ duğteri kıldı tülû‘
Feyze aynadır eşerde münderic bir hân ile

2 Hiç olur mı bundan iclâ Mevhîbe hâkâna kim
Mübtedâda bir haberdır fevz u naşre şân ile

3 Râst geldi seyyimâ milâd-ı faḥr-i ‘ âleme
Mahz-ı sa‘ d olmaz mı zâtı diğķat it ‘ irfân ile

4 Derpey olsun mevlid-i şehzâdegân sūrı daḥı
Tâ ki şeh şâd ola lutf-ı bî-had-i mennân ile

598¹³¹⁴

Diğcr¹³¹⁵

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Duğter-i sa‘ d aḥteriyle oldı Hân ‘ Abdulmecîd
Mevhîbe-yâb-ı meserret maḥhar-ı feyż-i ḥubūr

2 Mevlid-i şehzâdegâne müjdecidir maḥdemi
Naẓm-ı naşş itdi işâret işbu müjde bul surūr

3 Nūr-ı milâdıyla kât kât gül gibi vaķt-i bahâr
Her tarafda oldı nūr-ârâ-yı gülşen-gâh-ı sūr

¹³¹⁴ E1.84a, E2.6b; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³¹⁵ Diğcr –E1

- 4 ‘Ömr u faşl u tâb¹³¹⁶ zât u şevketi bulsun devâm
Pâdişâh-ı dâd-fermânîñ ilâ yevmu’n-nuşûr

599¹³¹⁷

Müşârün ileyhe altı ay mevşûf recâsında¹³¹⁸

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 Altı gün pâyına yüz sürmeyecek derdimden
Hazret-i müfti-i dîn ruhsatın itdi eş‘âr

- 2 Es‘adâ eyle du‘â med ide mevlâ ‘ömrîñ
Bağış ider her güne bir mâh o ‘âlî-mikdâr

600¹³¹⁹

Mef‘ülü Fâ‘ ilâtü Mefâ‘ ilü Fâ‘ ilün

- 1 ‘Abdulmecîd Hân-ı müceddid nişâneniñ
Olsun hemîşe cümle bed endîşe muzmahil

- 2 Bî’l-‘an‘ane hadîs-i şaḥîḥ-i ḥilâfeti
Oldı vücûd-ı hazret-i ‘Osmâna muttasıl

¹³¹⁶ tâb : şevk E1 (E2 nüshasında E1 nüshasındaki şekli kelimenin altına yazılmıştır.)

¹³¹⁷ E1.84a, E2.7b; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³¹⁸ Müşârün ileyhe altı ay mevşûf recâsında –E1

¹³¹⁹ E1.84a, E2.6b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 3 İskender eyleseydi temâşâ nizâmını
Derhâl olurdu hikmeti da' vâsına hacil
- 4 Kadr âşinâdır artık eser neşri vahtidir
Ey kilk leb-i girifte keselden emân kesil

601¹³²⁰

Mefâ' İlün Mefâ' İlün Fe' ülün

- 1 Du' â-yı şubh u şâm-i ' abd-i aşdağ
Bağ-ı şâh-ı dîn perver içündür
- 2 Nice bir şâh kim emr ile nehyi
Fürûg-ı şer' -i peygamber içündür
- 3 Vücûd-ı cûd-ı pervâzı hikemce
Nigehbânı baır u ber içündür

602¹³²¹

Sefâret-i İrâne kadem-cünbân iken Sunğurlı merhalesinden cenâb-ı
hazret-i fetvâ penâhiye yazılan kâ'imeye derc olunan¹³²²

Mefâ' İlün Mefâ' İlün Mefâ' İlün Mefâ' İlün

¹³²⁰ E1.84a, E2.6b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³²¹ E1.84a, E2.7a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³²² Sefâret-i İrâne kadem-cünbân iken Sunğurlı merhalesinden cenâb-ı hazret-i fetvâ penâhiye yazılan kâ'imeye derc : İrâna sefâretle revân iken Şeyhülislâm hazretlerine Anğara nâ' ibi Nâki' -i selâmı tavsiye yazılan tahrîrâta derc olan kıt' adır Ü1

1 İlāhī eyle efzūn ‘ömrini müftī-i devrānī
Tariḳ-i ehl-i ‘ilme oldı merci‘ bāb-ı iclālī

2 Nasīb eyle yine bu Es‘ad-ı sipāḥa luṭfundan
Ḥuzūr-ı bāhirü’n-nūrında tekrīm eyle rümālī

603¹³²³

Sefāret-i mezkûre ile Erzurûma üç çār-yek maḥalde kā’in Kân nām
ḳaryede olındıḳda Es‘ad Paṣa hazretleriniñ derûn-ı ḳıṭ‘adaki teşbīḥ ile
nazm u irsāl buyurduḳları ḳıṭ‘a-i ğarrālarına teşekküren nazm u irsāl
olınan¹³²⁴

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Hākden kemter iken bu dā‘i-i dīrīne ki
Gevher ıtlāḳ eylediñ nazmında ey kân-ı ‘aṭā

2 Dest-i gevher senc eger ihrāca himmet itmese
Kānda besmānde olurdı gevher-i şafvet-nümā

3 Sen çıkardıñ işte Kāndan raġbetim beyne’l-enām
Şanıña ‘ā’iddir elbet āşafā bī-imtirā

604¹³²⁵

¹³²³ E1.84a, E2.8b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³²⁴ Sefāret-i mezkûre ile Erzurûma üç çār-yek maḥalde kā’in Kân nām ḳaryede olındıḳda Es‘ad Paṣa hazretleriniñ derûn-ı ḳıṭ‘adaki teşbīḥ ile nazm u irsāl buyurduḳları ḳıṭ‘a-i ğarrālarına teşekküren nazm u irsāl olınan -Ü1

¹³²⁵ E1.84b, E2.7b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

Pertev Paşaya müşirlik tevcihinde Erzurümdan gönderdikleri kıt'a¹³²⁶

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Oldıñınçün kerem-i tām ile zerrāt-nüvāz
Şāhibā mültecā-yı āşaf-ı Pertev Paşa
- 2 Yazdı menşür-ı müşirāne iqbālînde
Kalem-i feyz-i ezel vasfîñı Pertev Paşa

605¹³²⁷

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Āşafā vācibe-i zimmetim oldı iki şey
Biri irād u rûdñ diğer ifā-yı duyün
- 2 Yokdır evvelkini icrāda kusûrum kaç' ā
Lîk ikincide beni eyledi izāf-ı zebûn
- 3 Sîm-i ikrâzını sîmyûn ya müferrih kuliña
Eger emr itmez iseñ hâlim olur diğer gün

606¹³²⁸

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹³²⁶ Pertev Paşaya müşirlik tevcihinde Erzurümdan gönderdikleri kıt'a -Ü1

¹³²⁷ E1.84b, E2.8a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³²⁸ E1.84b, E2.8a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Dcr-kenar)

- 1   Āşafā şehd-i muşaffā-i hediyyeñ bālīm
 Kıldı sır-āb-ı şafā eyledim ifā-yı du‘ā
- 2   Şükriñi eylemesem vizr-i vebāle girdim
 Zevk iderken şeker-i mekretmetiñ subh u mesā

607¹³²⁹

Maḳām-ı sadārete¹³³⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1   Āsitāniñ kıble-i ehl-i Minādır āşafā
 Sa‘ y idenler gördiler rüy-ı şafā-yı bî-‘ adıl
- 2   Hırmen ihsāniyle talṭif eylemek bu bende-gī
 Ka‘ be-i maḳsūdına isāle olmışdır delīl

608¹³³¹

Sadrāzam Hüsrev Pāşā Hazretlerine¹³³²

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1   Kıldı bir çift nān-ı hāş ihsān-ı velī ni‘ metim
 Es‘ adı mazhar buyursun Rabb-i mennān şükriñe

¹³²⁹ E1.84b, E2.7a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³³⁰ Maḳām-ı sadārete : Bu daḡı sadr-ı müşārün ileyh E2

¹³³¹ E1.84b, E2.7a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³³² Sadrāzam Hüsrev Pāşā Hazretlerine : Taẓmīn mısra‘ -ı Surūrī E1

- 2 Haqq nân ifâsı göçdi kim dimişler pîş ezîn
Biñ dilim olsa yetişmez bir dilim nân şükrine

609¹³³³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Semiyye mazhar-ı innâ ce' alnâ kim müşîrânın
Vuķûf-ı cins-i ' ilm ile odır lem' ası haqqâ

- 2 Ger âhen olsa da eşkâl her mebhas suhûletle
İder şûret-pezîr-i hâl yed-i fikrinde mûm-âsâ

610¹³³⁴

Taşîr-i kıt' a-i sâbıka¹³³⁵

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Bu âyeti haţ-ı hûb ile Es' adu'l-vüzerâ
Yed-i mü'eyyed-i ' irfânını idüp ızhâr

Beyâz levha-i ta' zîme nass-ı nûr-âsâ

Keşîde eyledi ta' lîķ olunsa ' arşa ne vār

- 2 Eger göreydi yesâri yemîn idüp dir idi
İderseñ işte sözüñ sağı benden istifsâr

¹³³³ E1.84b, E2.8b; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³³⁴ E1.84b, E2.8a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³³⁵ Taşîr kıt' a-i sâbıka : Müşârün ileyh Es' ad Paşa' nın haţ-ı laţîf celî-ta' lîķ ile yazdıkları "lâ yus' el ' ammâ yüf' al" nass-ı celîlî levhası sitâyişinde dinilmiştir E1

‘İmād-ı kâsr-ı metîn-i huṭûṭ iken ḥāmem
Şu şîvede bunu yazmak olur baña düşvâr¹³³⁶

611¹³³⁷

Sefâret-i mezkûre ile Erzurûma iki konak mesâfede vâkı‘ karye-i
Nerdübâne yine müşârün ileyhiñ bir ṭarîka-i rekûb gönderdikleri altı re’s-
i bârgîr levh-nuṭû teşekkürî urarak nazma irsâl eyledikleri¹³³⁸

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

1 Ey hidîv eyleye haḳḳ ‘ömrîni efzûn ki irer
Yüz süren dergah-i iḳbâlîne derhâl emele

2 İşte ta‘cîl-i inâyetiñe yetmez mi güvâh
Benmiki gönderilen çarḥ işi a‘lâ ‘acele

612¹³³⁹

Ḳapudân-ı Deryâ Ṭâhir Paşanın bi’l-bedâhe bezm-i ‘irfâne ihdâ
buyurduḳları beyt-i rengîni taştîr-i nazm eyledikleri kıt‘ adır¹³⁴⁰

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

¹³³⁶ E1 ve E2 nüshasında önce iki beyit yazılmış sonra yeniden taştir yapılmıştır (a) a (a) a/ b (b) (b)b

¹³³⁷ E1.85a, E2.8b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³³⁸ Sefâret-i mezkûre ile Erzurûma iki konak mesâfede vâkı‘ karye-i Nerdübâne yine müşârün ileyhiñ bir ṭarîka-i rekûb gönderdikleri altı re’s-i bârgîr levh netû teşekkürî urarak nazma irsâl eyledikleri -E2

¹³³⁹ E1.85a ; -E2 -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁴⁰ Ḳapudân-ı Deryâ Ṭâhir Paşanın bi’l-bedâhe bezm-i ‘irfâne ihdâ buyurduḳları beyt-i rengîni taştîr-i nazm eyledikleri kıt‘ adır -E2

- 1 Ey kadeh ile kerem itme şemâtet ğayrı
Sâķi-i bezm uyudı gönlimide bî-hûş it
- 2 Ber-ţaraf cyle mey-i nâbîñi la' lin şorayım
Beni keyfiyyet-i dil-dârım ile ser-hûş it

613¹³⁴¹

Müşârün ileyhiñ ihdâ buyurdıkları mîñâ-kârî altun ķutı teşekkürine¹³⁴²

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Remedle mübtelâ olmuş iken bir ğayli çeşm-i dem
Vezîriyim süĥânıñ kuĥl-i laţîfle şîfâ buldı
- 2 İdüp bir ' uleye-i zer-kâr ile enfiye ihsân kim
Çekince kâm-ı dil ' ıtr-ı neşât-efzâ ile töldi
- 3 Nazardan saklasun zâtın Ğudâ kim rûz u şeb dilden
Ğulûş üzre du' â-yı devleti vird-i zebân oldı

614¹³⁴³

Berây-ı vâlî-i Tırâbzûn Osmân der-teşekkür câriyye-i mehdiyye

mu' veze-i ' adîle¹³⁴⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

¹³⁴¹ E1.85a, E2.8a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁴² Müşârün ileyhiñ ihdâ buyurdıkları mîñâ-kârî altun ķutı teşekkürine –E2

¹³⁴³ E1.85a, E2.8b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁴⁴ Berây-ı vâlî-i Tırâbzûn Osmân der teşekkür câriyye-i mehdiyye mu' vize-i ' adîle –E2

1   Āşafā bendeñi pey-der-pey-i luṭf u keremiñ
Dergehiñde ḡul idüp cyledi āzād keder

2   Girmesün dā'ireñe keyd-i 'acūz-ı dünyā
Sadaḡañ cāriyedir feyzi gider ḡaşre ḡadar

615¹³⁴⁵

Bedīhe der-tebrīk-i 'ıyd Ḥazret-i Reṣīd Paşa¹³⁴⁶

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

1   Taḡbīl-i dest-i seyyid olur rūz-ı 'ıydde
Bir şer' u 'aḡl-ı vācibe-i 'uhde-i 'abīd

2   Ammā dübāre dāmen-i tebrīke ilticā
Oldı muḡaşşan-ı reviş-i bende-i Reṣīd

616¹³⁴⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1   Ḥaste olmış idim ammā ki ifāḡat¹³⁴⁸ buldım
Luṭf-ı teṣrīfiñ ile külbeme mānend-i şifā

¹³⁴⁵ E1.85b, E2.9a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁴⁶ Bedīhe der tebrīk-i 'ıyd Ḥazret-i Reṣīd Paşa –E2

¹³⁴⁷ E1.85b, E2.9a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³⁴⁸ E2 nüshasında "ifāḡat" kelimesinin altına "melāmet" yazılmıştır.

- 2 Dā' i-i sādıķıñıñ hażret-i şāķī kılsun
 Āşafā rıf atın ile ebedī feyz-āsā

617¹³⁴⁹

Rıf at Paşa hażretleriniñ henüz necd-i sefir-i devlet-i 'aliyye iken sāhib-i
 dīvān hażretlerine gönderdikleri gözlük hediyyeleri teşekkür-nāmesine
 derc eyledikleri kıt' a-i pür-lem' a¹³⁵⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mīr-i Rıf at şöyledir kim ṭab' u re'y u dānişi
 Her civān u pīr-i dāneye olur 'irfān nümā

- 2 Saṭr-ı dehre 'aynıñ mihr u meh ile rüz u şeb
 Baķsa da pīr-i felek görmez naziriñ bī-merā

618¹³⁵¹

Rıf at Paşa Hażretlerini feyz-ābād ya' ni Çubuklıya da' veti¹³⁵²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Bu gün teneffüse rağbet olursa destūrā
 Çubuklı semtine teşrifñ ile Rıf at vir

¹³⁴⁹ E1.85b, E2.9b; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁵⁰ Rıf at Paşa hażretleriniñ henüz necd-i sefir-i devlet-i 'aliyye iken sāhib-i dīvān hażretlerine
 gönderdikleri gözlük hediyyeleri teşekkür-nāmesine derc eyledikleri kıt' a-i pür lem' a -E2

¹³⁵¹ E1.85b, E2.9a; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³⁵² Rıf at Paşa Hażretlerini feyz-ābād ya' ni Çubuklıya da' veti -E2

- 2 Ola o cāy-ı kudūmuñ ile tā feyż-ābād
Bu vech ile dil-i müştākıña meserret vir

616¹³⁵³

Şudūr-ı ‘ulamādan Ser-eṭṭibbā Sulṭānı Behcet Efendiniñ Çamlıcada iştirā
buyurdıķarı ķasr-ı cihān-bīn ile müsemmā da‘ireniñ ta‘mīrinde
dinilmişdir¹³⁵⁴

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Lillāhi durruke yā vaḥīdu zamānihi
Elbeste hāze ed-dāre hillete Behcete

- 2 Ahsente zā-hakemte nesice binā’ihi
Yekfī bi-celsethī li-hıfz-ı es-sıhhate

620¹³⁵⁵

‘İsmet Beg Efendi-zāde sudūr-ı ‘ulamādan ‘Ārif Hikmet Beg Efendiden
taşḫīḥ eyledikleri Tercüme-i Mustazrafda mürāca‘at içün luğatden
lisānu’l-‘Arab u nihāye u aķsa’l-creb vü talebc-i isti‘āre u talebinden
nazm eyledikleri¹³⁵⁶

¹³⁵³ E1.85b, E2.9a; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁵⁴ Şudūr-ı ‘ulamādan Ser-eṭṭibbā Sulṭānı Behcet Efendiniñ Çamlıcada iştirā buyurdıķarı ķasr-ı
cihān-bīn ile müsemmā da‘ireniñ ta‘mīrinde dinilmişdir -E2

¹³⁵⁵ E1.85b, E2.9a-E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁵⁶ ‘İsmet Beg Efendi-zāde sudūr-ı ‘ulamādan ‘Ārif Hikmet Beg Efendi’ den taşḫīḥ eyledikleri
Tercüme-i Mustazrafda mürāca‘at içün luğatden lisānu’l-‘Arab u nihāye u aķsa’l-creb vü talebc-i
isti‘āre u talebinden nazm eyledikleri -E2

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Türk dili añlamayup münisimiz Mustazraf
Eyledi bendeñi muhtâc-ı lisānu'l-' Araba

2 Ger i' âreyle ' ināyet olunursa şadrā
Vāsıl olurdık o me'haz ile aḳsa'l-erebe

3 Bĩ-edeblikse de eski ḳulñ Es' ad ister
Ḥāsılı her ne ki dā' ir ola fenn-i edebe

4 Bĩ-nihāye keremiñ var ola isti' dādın
İsti' âre daḥı görmez mi gürūh-ı talebe

621¹³⁵⁷

'Avdet-i Īrānda mĩr-i müşārün ileyhiñ Üskūdārda kā'in ḥānelerine
indiklerinde irticālen nazm eylemişdir¹³⁵⁸

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Es' adā ḳuṭb-ı zamān terbiye-i nefsim içün
Baña a' ṭā-yı seyāḥatle de itdi iḥsān

2. Feyzi gör kim dönicek evvel-i ahvālimde
Menzil-i ' ârif-i billāh baña oldu mekân

¹³⁵⁷ E1.86a, E2.9b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁵⁸ 'Avdet-i Īrānda mĩr-i müşārün ileyhiñ Üskūdārda kā'in ḥānelerine indiklerinde irticālen nazm eylemişdir -E2

622¹³⁵⁹Der-sitâyiş-i velâdet-i Mehmed Murâd¹³⁶⁰

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Silsile-bend-i nizâmu'l-ḥayr-i mülk-i saltanat
Ya' ni Ḥân ' Abdulmecîd ol dâver u dâd i' tiyâd
- 2 Zât-ı gurûbî sıfâtıyla ' ibâd-ı müslimîn
Oldılar mîlâd-ı sulṭânıyla mesrûru'l-fu'âd
- 3 İsmiñi fâl itdi ' âlem kim Ḥudâ ol dâdere
Feyz cyler Mevhibe-i bî-şebih bir vech Murâd
- 4 ' Anḳarîb olsun ilâhî mevlid-i şehzâdegân
Bâ' iş-i sūr u sūr-ı revnâk-ı cümle bilâd

623¹³⁶¹Nâzır-ı Maşraf Sa' dî Efendi¹³⁶²

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Nâzır-ı maşrafîñ ahlâk-ı pesendîdeleri
Basdırırsa nola dillerdeki şıyt-ı mu' dî

¹³⁵⁹ E1.86a, E2.7a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹³⁶⁰ Der-sitâyiş-i velâdet-i Mehmed Murâd : Kıt'a-i velâdet E1¹³⁶¹ E1.86a, E2.10a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹³⁶² Nâzır-ı Maşraf Sa' dî Efendi -E2

- 2 Gelicek külbeme ‘afv-ı günehim tebşîre
Es‘ adâ geldi baña feyz ile vecd-i Sa‘ dî

624¹³⁶³

Der-sitâyiş-i ‘Azîz Efendi¹³⁶⁴

Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Egerçi oldu müsellim şu söz ki dinmiştir
‘Azîzdir bu cihânda sadîk ile tevfiķ

- 2 Muvaffak olmayan ammâ ‘Azîz Efendiniñ
Na‘îm-i ħubbına itmez każiyyeyi taşdıķ

625¹³⁶⁵

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Bârekallâh pertev-i şab‘-ı cenâb-ı ħâvere
Zerre kalmaz aña nisbet ile şi‘r-i enveri
- 2 Ya‘ni kim medhiyyesinde oldu rûşen gûn gibi
Nükte-i şöhret-i girift kadr-i gevher gevheri
- 3 Görmedim ħâver zemîn içre nazîrin gerçi kim
Âsumân-ı dânişin ta‘dâde gelmez aķteri

¹³⁶³ E1.86a, E2.10a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁶⁴ Der-sitâyiş-i ‘Azîz Efendi -E2

¹³⁶⁵ E1.86a, E2.10b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 4   Ḳadr-dānī-i şeh-i Īrānı bundan añla kim
           Ḳıldı istiḳbāle ta‘yīn öyle bir dānişveri
- 5   İftihār itsem sefirān içre bu iḳbālden
           Pādişehler sāyesinde gelmemiş midir yeri
- 6   İḳtibās-ı nūr-ı mihr-i feyz eylerse nola
           Gönlümün bir böyle dānā dildir Es‘ ad rehberi
- 7   Tā ki āmed şüdd ide peygām-ı yārān-ı şafā
           Tā ki mihr-i esb-i gerdün eyleye cevlan-geri
- 8   İttihād her dü şāh-ı müslimīn olsun ḳavī
           Yāver itsün anlara mevlā fuyūz-ı ḥayderi

626¹³⁶⁶

Tebrīzde Mīr-i Nizām-ı Īrānīñ izafet eyledigi bāğ-ı şafāda nazm
 eyledikleri
 Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1   Bāğ-ı Tebrīz olmayaydı bihişt
           Bulunır mıydı anda hiç vildān
- 2   Ne revā añā dāhil olmuş iken
           ‘Ayş u nüş ile olmamak rakşān

¹³⁶⁶ E1.86a ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

627¹³⁶⁷

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Mütesellimlik ile belde-i Beyrûta gelüp
O Necârî laḳab azlem-keş ider nâsa¹³⁶⁸ cefâ
- 2 Hüsn-i îhâm ile bir pîr-i belîḡ isteyicek
Ġazel u tebdîli Cezzârdan itmiş icrâ
- 3 Dimiş¹³⁶⁹ ey vâli-i zî-şân-ı Necârîyi alup
Yerine müslimi gönder sözün itmiş inşâ¹³⁷⁰
- 4 Öğren ey Es' ad-ı ṭâlib neyimiş hüsn-i ṭaleb
İşbu îhâm-ı laṭîfî düşünüp şubḥ u mesâ

628¹³⁷¹A' zâ-yı Meclis-i Ahkâm-ı ' Adliyyeden Nâfi' Efendi ḥânesinde¹³⁷²

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Bir şadîḳıñ gice aḥbâb ile ser-ḥânende
İderek şoḥbet-i cân ḡamları olduk dâfi'

¹³⁶⁷ E1.86b, E2.13a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹³⁶⁸ azlem-keş ider nâsa : azlem-keş idicek ḥalka E1¹³⁶⁹ Dimiş : Ya' ni E2¹³⁷⁰ sözün itmiş inşâ : açalım ders-i du' â E1¹³⁷¹ E1.86b, E2.9b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹³⁷² A' zâ-yı Meclis-i Ahkâm-ı ' Adliyyeden Nâfi' Efendi ḥânesinde –E2

- 2 Şem' -i bezm-i ferhanı tã be-şabâh-ı mahşer
İde tãbında füyûzât ile Rabb-i Nâfi'

629¹³⁷³

Tezâyüd-i ma' âş veķāyi' -nūvîsi ricāsına mu' âvin Kânî Bege manzûr-ı
şâhâne olacaķ tahrîr eyledikleri tezkerede mûndericdir¹³⁷⁴

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

- 1 Revâne ise dirîĝ itme ey kerem-kânî
Revâne eyledim işbu raķîme-i emeli
- 2 Acırsa baña irer ecre ehl-i ĥimmet kim
Veķāyi' itmede hâlim şikeste sûd emeli

630¹³⁷⁵

Sofyaden şâ' ir u münşî Râsim Efendiye vârid olan mektûbına cevâben
yazılan mektûba derc¹³⁷⁶

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Hâme-i Râsim Efendiye şenâ mümkün mi¹³⁷⁷
Cevherîn silk-i suţure yine virmiş zînet

¹³⁷³ E1.86b, E2.9b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁷⁴ Tezâyüd-i ma' âş veķāyi' -nūvîsi ricāsına mu' âvin Kânî Bege manzûr-ı şâhâne olacaķ tahrîr eyledikleri tezkerede mûndericdir -E2

¹³⁷⁵ E1.86b, E2. 10a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1 nüshasında E2 nüshasındaki şekli der-kenara yazılmıştır.)

¹³⁷⁶ Sofyaden şâ' ir u münşî Râsim Efendiye vârid olan mektûbına cevâben yazılan mektûbe derc - E2

¹³⁷⁷ Hâme-i Râsim Efendiye şenâ mümkün mi : Nice ta' rîf idelim Râsim Efendi kilkin E1

- 2 Yazdığı nâmesini¹³⁷⁸ müşâ-i ser kı l Es'ad
Nazm u neşr ile odır sihr-i helâl u hikmet

631¹³⁷⁹

Sofya vü Şar-köyü tahrîr-i nüfûsına me'mûriyetlerinde hilâl-i râhda
Kavanos-zâde Ahmed Begde müsâfir olındıklarında yazılan¹³⁸⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Hamdulillâh Bâzarcıkda bir Ahmed-şîme
Kâle-i kûteh-i miqdâre harîdâr oldu

- 2 Az vakt içre idüp dâd u sitâd-ı ülfet
Yokladım defter-i ihlâsı güzel-kâr oldu

632¹³⁸¹

İşnâ-yı râhda sefâret-i İrânda Kara-Hisar Şarkî Mutesellimi Mehmed
Ağanın istikbâle Niksâra götürdüğü Muhtesib Nûri Beg sülhan-fehm
olmağla talebiyle tahrîr olunan¹³⁸²

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

¹³⁷⁸ nâmesini : nâmeleri E2

¹³⁷⁹ E1.87a, E2. 10a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁸⁰ Sofya vü Şar-köyü tahrîr-i nüfûsına me'mûriyetlerinde hilâl-i râhda Kavanos-zâde Ahmed Begde müsâfir olındıklarında yazılan -E2

¹³⁸¹ E1.87a, E2. 10b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁸² İşnâ-yı râhda sefâret-i İrânda Kara-Hisar Şarkî Mutesellimi Mehmed Ağanın istikbâle Niksâra götürdüğü Muhtesib Nûri Beg sülhan-fehm olmağla talebiyle tahrîr olunan -E2

1 A gözüm Nûri Beg binüp gidelim
Kûy-i dildâre gel ma' iyyet ile

2 İdelim tayy şu rāh-ı düşvārı
Cā-be-cā ' âşıkāne soḥbet ile

633¹³⁸³

Bayburd-ı Erzurūma geldikde Mütessellimî Ser-bevvābîn ' İsmā' il Beg ile
istikbāle gelen kâtibi Zihnî nām şā' iriñ ' arz eyledigi ḳasīde sitāyişinde
nazm olunan¹³⁸⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Bārekallāh zihî zihn-i cenāb-ı Zihnî
Olmış ibkār-ı ma' ānî u beyāna maḥrem

2 İşte bu nazm-ı dürer-bār ile göstermişdir
Çehre-i cevdet-i ' irfānını bir vech-i etem

3 O civān-ṭab' u hünər-mende degil mi şāyān
Nāmını defter-i ehl-i sülhane yazsa ḳalem

634¹³⁸⁵

¹³⁸³ E1.87a, E2. 10b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁸⁴ Bayburd-ı Erzurūma geldikde Mütessellimî Ser-bevvābîn ' İsmā' il Beg ile istikbāle gelen kâtibi
Zihnî nām şā' iriñ ' arz eyledigi ḳasīde sitāyişinde nazm olunan -E2

¹³⁸⁵ E1.87a, E2. 14b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

Kczālik¹³⁸⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Yapamam hemde begenmem sülhanı
Yâr munşıf ide bu 'özrimi ğūş

2 Sözi derk itme hünerdir yoksa
Gâh kûdekden ider derler cūş

635¹³⁸⁷

Faḥriyye-i āḥir¹³⁸⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1 'Aṭāyî ile Nef' iye cenāb-ı Veysi u Bākî
Beni ismarladı ma' nâ ola rızvān nişîn-işān

2 O iki cebheniñ inşâ ile şî' ri edîbimdir
Nola sâ' ir zevāta itsem Es' adâ da' vâ rüchân

3 Hudâ kâdirdir eyler seniñ ḥâr adın ger peydâ
Kelāmîdir benim bu müdde' âma şıdķ ile burhân

636¹³⁸⁹

¹³⁸⁶ Kczālik -E1

¹³⁸⁷ E1.87a, E2. 15a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹³⁸⁸ Faḥriyye-i āḥir -E1

¹³⁸⁹ E1.87a, E2. 15a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

Faḥriyye ber vetīre-i tevriyye¹³⁹⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Necd-i nazm-ı nāmdāş-ı ḥazret-i Fārūḳda
Es' adn̄ güftārı ḳalsa ger nola ḡāyet rek̄ik
- 2 Şol ḳadar vardır ki ḳavlim rāstedir eyle ḳabūl
Ben ḥaḳīḳātde Fuḫūliyyem meccāzımdır o līk

637¹³⁹¹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hamdulillāh bahr-i ma' nā nazmım içre cūş idüp
Dürr ile her ṭālib-i ' irfānıñ oldı desti pür
- 2 Yemm eger lü'lü' neşār olsa degil emr-i ' acīb
Oldı deryā-zādeliḡin Es' ad ol menşūrdır

638¹³⁹²

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Baña bedḡāh olanıñ ' adl-i ilāhī üzere
Görmesem nekbetini bulmaz idim teslīti

¹³⁹⁰ Faḥriyye ber vetīre-i tevriyye -E1

¹³⁹¹ E1.87a ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁹² E1.87b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Ya'ni bir şahsa ki destimle irişdiyse ni'am
Şol kadar kıldı hıyānet ki dinilmez ciheti
- 3 Her kime kemlik iderseñ saķın andan kendiñ
Kulıdır bu eşeriñ ma'ni-i hikmet semti

639¹³⁹³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Māl ile evlāda gönül bağlama
Rūz u şeb ol 'ilm u hūner tālibi

- 2 Tā olasıñ¹³⁹⁴ vaż'-ı mü'esser ile
Haşre kadar olmaz oğul şāhibi

640¹³⁹⁵

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Nice inkār olunur fā'idesi tārihiñ
Kıyas-ı mā-sebak-ı şāmil iken nazm-ı celīl
- 2 Kışşadan hişş alup toğrı yola gitmek içün
Kıldı āyātını haķķ kullarına işte delīl

¹³⁹³ E1.87a, E2.4a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹³⁹⁴ olasıñ : olasıñ E2

¹³⁹⁵ E1.87b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

641¹³⁹⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Habbazā vaqt-i bahār u gülzār
Bādidir bādi-i nāz-ı ağsān
- 2 Gösterir gün gibi çeşme semere
Zer gibi mihride zīb-i mizān

642¹³⁹⁷Tercüme-i kıt' a-i İbn-i Hilāl-i Sāmī¹³⁹⁸

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Saña ey rûh-ı mücerred nice teşbîh ideyim
Yoğ iken vech-i şebah tâze nihâl-i çemeni
- 2 O bulur kisve-i sebzîn varak ile zînet
Sen ise ahsen olursun çıkarup pür-hîni

643¹³⁹⁹Tegazzül¹⁴⁰⁰

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

¹³⁹⁶ E1.87b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹³⁹⁷ E1.87b, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹³⁹⁸ Tercüme-i kıt' a-i İbn-i Hilāl-i Sāmī -E1¹³⁹⁹ E1.87b, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹⁴⁰⁰ Tegazzül -E1

- 1 Ramazân içre leb-i dilber-i takbîlinden
Beni mehcûr iden ol şîveli gül-endâmı
- 2 Göricek ‘ıydde emzirdi dü la‘l-i nâbın
Şükr kim virdi telezzüz şu şeker bayrâmı

644¹⁴⁰¹

Tercüme-i kıt‘a¹⁴⁰²

Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Görince rakşın ‘ar‘ar-ı kadiñ ramağ kaldı
Temâyülünden emân rûhum olmağa pir-ân
- 2 Tağarrür cyleyemez rakş içinde bir yerde
‘ Aceb ki pâyiñ elinde mey-i dil-i sūzân

645¹⁴⁰³

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün

- 1 Şöyledir vech-i mücellâ-yı civân-pârem kim
Lebseme kónsa eger âyine-i çehre nümâ
- 2 Göremem rûyımı nezdinde dil-i çeşminde
Şûret-i zuhrım olur gün gibi der-ân peydâ

¹⁴⁰¹ E1.88a, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1 : Der-kenar ; şiirden önce “9 S. 1259” tarihi yazılmıştır.)

¹⁴⁰² Tercüme-i kıt‘a -E1

¹⁴⁰³ E1.88a, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1 : Der-kenar)

646¹⁴⁰⁴Teğazzül¹⁴⁰⁵

Meʿ ũlũ Mefāʿ ĩlũ Mefāʿ ĩlũ Feʿ ũlũn

- 1 Fikr-i ruħuñ ile seniñ ey ğonce-i dehen
Olsam nola müstāġni-i ğül-geşt-i çemen
- 2 Kim ğördi seniñ ğibi ğül-i bĩ-cesĩmi
Ġördũnsc de ʿ ğlemde hezārān-ı ğülşen

647¹⁴⁰⁶řikāyet ez erbāb-ı hased¹⁴⁰⁷

Mefāʿ ilũn Feʿ ilātũn Mefāʿ ilũn Feʿ ilũn

- 1 Cemāl-i cins-i kemāl ğör olsun ehl-i ğased
Ġörür ʿ adāvet ile dīdesinde ʿ ayn-ı ʿ uyũb
- 2 Velĩ olur ise biñ ʿ ayb içinde bir hũnerin
Ġörür feķat hũneri maħlař-ı vefā maħħũb

648¹⁴⁰⁸Kııʿ a-i mũlemmā¹⁴⁰⁹

¹⁴⁰⁴ E1.88a, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1 : Der-kenar ; şiirden önce “23 R. 1259” tarihi yazılmıştır)

¹⁴⁰⁵ Teğazzül -E1

¹⁴⁰⁶ E1.88a, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1 : Der-kenar)

¹⁴⁰⁷ řikāyet ez erbāb-ı hased -E1

¹⁴⁰⁸ E1.88a, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴⁰⁹ Kııʿ a-i mũlemmā¹⁴⁰⁹ -E1

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' īlū Fā' ilūn

- 1 Er-ravza min duhūlike zabyi te' aṭṭarat
Min dūrri sinnike mutelā fī tebessūmet
- 2 Ruhsār-ı kākūliñ emel-ārā-yı cān iken
Baḫmam yığılsa sūnbül u güller demet demet

649¹⁴¹⁰

Mefā' ilūn Mefā' ilūn Mefā' ilūn Mefā' ilūn

- 1 Eşer var āyet-i ḫusninde baḫ seb' u'l-meşāniden
Müfessir sūre-i haṭṭı yedi baṭn-ı ma' āniden
- 2 Ṭavāf-ı Ka' be-i kūyın iderken ḫālını gördüm
Didim necm-i sehīl oldı 'ayān rükn-i yemāniden

644¹⁴¹¹

Der ba' zı nūşha-i imlā¹⁴¹²

Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilūn

- 1 Gibi gībī yine yine olur imlāda eger
Vūzenā işbā 'ani'l-cā idicek yā üzere

¹⁴¹⁰ E1.88a, E2.14a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴¹¹ E1.88a, E2.12b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴¹² Der ba' zı nūşha-i imlā : Ber ṭarīḫ-i tevriyye E1

- 2 Birisi bîrîsine oldu bu ilcâda şebîh
Evc-i sūr cilve-nümâdır iki imlâ üzere

651¹⁴¹³

Tercüme-i kıt'â-i 'Arabiyye¹⁴¹⁴

Mcfâ' ilün Mcfâ' ilün Fe' ülün

- 1 Sağın hengâmesiz çok sözlü olma
Sukûtuñ ile zînet-bağş-ı hûş ol

- 2 Zebânıñ sürçmesi mürge sebebdır
Virir mi mürge pâyıñ sürçmesi yol

652¹⁴¹⁵

Qıt'a-i tegazzül¹⁴¹⁶

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Oldı gel¹⁴¹⁷ cāmî' i pür-nūr-ı Piyâle Paşa
Devr-hânân-ı civânân ile çün bezm-i hubân
- 2 Oқыınca bir ağızdan nola mest olsa nasıñ
Oldı ser-mest-i şaf-ı şâf şalâh-endîşân

¹⁴¹³ E1.88a, E2.4a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴¹⁴ Tercüme-i kıt'â-i 'Arabiyye -E2

¹⁴¹⁵ E1.88b, E2.13b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴¹⁶ Qıt'a-i tegazzül -E1

¹⁴¹⁷ gel : gir E1

653¹⁴¹⁸

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Oğudı sünbülını Vehbîniñ
Bir sühân-sâz leb-i deryâda
- 2 Neşve-bağş olsa nola bu yüzden
Zâde-i sünbül-i Sünbül-zâde

654¹⁴¹⁹‘İzzet-i māl-i dünyâ ez hayşiyet-i māl¹⁴²⁰

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün

- 1 İşbu dünyâ bir necîs-i lâşedir kim üstüne
Niçe yüz biñ kerkes uşmuş birbiriyle ceng ider
- 2 ‘Âkıbet cenk u çekişle bulmadan hengâm-ı ekl
Uçdılar kaldı yerinde yindi lâşe ser-te-ser

655¹⁴²¹

Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün

- 1 Bî-mey olunca cām-ı muşaffâ girân olur
Pervâz ider tölınca bulup heft-i tamâm

¹⁴¹⁸ E1.88b; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹⁴¹⁹ E1.88b, E2.11b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹⁴²⁰ ‘İzzet-i māl-i dünyâ ez hayşiyet-i māl -E1¹⁴²¹ E1.88b, E2.13b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

- 2 Görmez misiñ beden ki füyûz-ı revân ile
Haft bulup cihâne atar haṭve-i hırām

656¹⁴²²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Kitabu'l-haḳḳ bi-ḳavl hażret-i sa' dī ola şek baña
Fünün erbābı maḥbūbı kim olmaz müste'ār aşlā

- 2 Kenār-ı kâğıdın kim ki bükür devr ola maṭlabdan
Şikāf açmak gibidir şüh-ı yāre el-ḥazer zīrā

657¹⁴²³

Taşṭīr u tazmīn-i maḳta' -ı Nedīm-i siḥr-āferīn¹⁴²⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Sözi az söyle ağır söyle Nedīmā ki süḥan
Olmaya bādi-i tasdī' u sebük vezn-i me'āl
- 2 Zer gibi şayılı cevher gibi sencide gerek
Es' adā nāṭıḳadan bār-ver olan naḳd-ı maḳāl

¹⁴²² E1.88b, E2.12a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹⁴²³ E1.88b, E2.12b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹⁴²⁴ Taşṭīr u tazmīn maḳta' -ı Nedīm siḥr-āferīn : Taşṭīr u tazmīn maḳta' -ı Nedīm E1

658¹⁴²⁵

Tercüme-i beyt

Mef' ulü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 ' Ālem-i sīmle medh idicek hem-zebān olur
Hāşā ki ' aks idersem eger ferd olur lisān
- 2 Ya' ni cihānı ben gibi ey ḥāndān-ı cūd
Kıldiñ ġarīķ-i bahr-i ' ināyāt-ı bī-kerān

659¹⁴²⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Bizden evvel¹⁴²⁷ geçen erbāb-ı ' ulūm u ' irfān
Didiler kısmetimiz zīķ-i ma' īşet oldu
- 2 Kāse-i muṭbahımız şimdi ' iyāzen lillāh¹⁴²⁸
Leb-be-leb āb-ı serāb-ı ' adem ile ṭoldı

660¹⁴²⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Felegiñ gerdişine cyle naẓar ' ibret ile
Hākiyānı şeb u rüz itmede pāmāl-i fenā

¹⁴²⁵ E1.88b, E2.12b ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹⁴²⁶ E1.88b, E2.12a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1¹⁴²⁷ Bizden evvel : mā-sebaķde E2¹⁴²⁸ muṭbahımız şimdi ' iyāzen lillāh : muṭbahı dānā dil-i ' aşnā ḥayfā E2¹⁴²⁹ E1.88b, E2.12a ; -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Hānde eyler iken eyyām-ı surūr içre dönüp
Şeb-i mâtemde ider sūz u güdāz ile baña

661¹⁴³⁰

Eyzan¹⁴³¹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Depinür şeyh ayağı mey-gedeye basma diyü
Da' vet emrinde muğān karşı gelür raqs-ı kenān

- 2 Nefs ile rūh bu ğavğāda kalup hayretde
Biri tesbîhi diğer sāgarı kapdı¹⁴³² der-ān

662¹⁴³³

Nemçelü Hūsār nām tercümān-ı sūhan fehmiñ yādigār-ı diyār itmek
niyāzına mebnî meşhūr haberlere telmiñhan dinilmiştir

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Hūsār hūş-ı yāriñ ola 'ākıbeti hayr
İtmekde naqd u vaktini kesb-i fūnūna harc

- 2 Hikmet-şināsdır nola ma' kûl olan sözün
Ehl-i dil itse aḥz ile dürc-i derûne derc

¹⁴³⁰ E1.88b, E2.13 ; -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)

¹⁴³¹ Eyzan -E1

¹⁴³² E2 nüshasında "kapdı" kelimesinin üzerine "çektı" yazılmıştır.

¹⁴³³ E1.89a; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

663¹⁴³⁴

Tercüme-i kıt' a-i Zemahşerî

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Şeb-i târik içinde peşşeniñ med itdigi balı
Dalı mu' teriziñ bârikini rü'yet iden Allâh
- 2 ' İnâyet eyle tevfiķ-i nedâmet çâker-i zâre
Günâhı kalmasun tâ olmasun bî-mâye u gümrâh

664¹⁴³⁵

Taştîr-i mutarraf beyt-i Leylâ

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Devr-i ebvâbı burak hânc-i kâmi zîrâ
Ne emîr u ne vezîr u ne şchinşâh yapar
- 2 Eyle bir dâşte-i dergâha dü-dest-i âhı
Ey gönül çekme elem hazret-i Allâh yapar

665¹⁴³⁶

Fe' ülün Fe' ülün Fe' ülün Fe' ül

- 1 Şebih oldı ğavvâs u bahr u dere
Şerî' at tarîkat haķîkat güzel

¹⁴³⁴ E2.1b ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹⁴³⁵ E2.1b ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1¹⁴³⁶ E2.3a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 2 Bu tertibe raġbet olunmaz ise
İrer mi dere Es‘ ad idrāk it al

666¹⁴³⁷

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Āşık-ı dīdār-ı Rabb ol mürşid-i rāh şanup
Gündüz itmişdi teveccühle fakīri kāmran

- 2 Nisbet İşān-ı zuhūrı hābdan medār idüp
Garķ-ı nūr oldu şebān-geh çeşm u cām-ı nāgehān

667¹⁴³⁸

Ķıţ‘ a-i haķķ pādişāh-ı zamān Sulţān Mahmūd Hān

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Bi-hükmi-i naşş-ı Ķur‘ān pādişāha inķiyād itmek
Zürüriyyet-i dīn Ahmed-i yedindir ‘ibād üzre

- 2 Du‘ āsı farż-ı ‘ayn olmaz mı şāh-ı dād-fermānıñ
Ķudā zıllin nıgehbān eyledi cümle bilād üzre

668¹⁴³⁹

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

¹⁴³⁷ E2.3a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴³⁸ E2.4a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴³⁹ E2.4a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E2: Der-kenar ; şiiirden önce “28 S.1261” tarihi yazılmıştır.

1 Söylemekden yeg imiş söylememek
Bir müselleme eski sözdür bî-merâ

2 Diğkāt it kim şübhesiz ammā kelām
Hüsn-i şamtı cyledi halka edā

3 Nola bir şey'i mübeyyin nesneyc
İnan ahsen dinse olmaz mı becā

4 Pā sūhanda bu su'āl-i vāridiñ
Kayd-ı haysiyyet bes oldu Es' adā

669¹⁴⁴⁰

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

1 Şu imtizāc-ı 'anāsırda o mehe hiç vifāk
Netice yapmasıdır ittifāk-ı ehl-i nifāk

2 O fırkanıñ umulur mı nü'āmeden bekā
Ki her biri ola diğer maķāmına müştāk

670¹⁴⁴¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

¹⁴⁴⁰ E2.12a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴⁴¹ E2.12a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 1 İki ortak gibidir âhiretle işbu dünyâ kim
Biri biriniñ evlâdın iderler reşk ile tahkîr¹⁴⁴²

671¹⁴⁴³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ulün

- 1 Elif gibi saşın vasl itme 'aynı
'İbâreñ olmasun mânend-i i' mâ

- 2 Kim itmez 'aynı erbâb-ı başîret
Görür sebk-i selâset içre ma' nâ

672¹⁴⁴⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

- 1 Dü semiyye biri şükrân ile handân oldu
Âhiri muķterin-i nekbet-i küfrân oldu

- 2 Sırrı gör evvelini sevmeyen âhir sevdi
Şâniye mesned-i bâdi-i hızlân oldu

673¹⁴⁴⁵

İnceden ince reh-i feyzde Zîver Efendi vü İrfân Efendi vü Safvet Efendi
nazm eyledikleri gâzele nazîre itdiklerinde

¹⁴⁴² Kıt'anın ikinci beyiti için boş yer bırakılmış fakat yazılmamıştır.

¹⁴⁴³ E2.12b ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü!

¹⁴⁴⁴ E2.13a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü!

¹⁴⁴⁵ E2.13a ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü!

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Civān-āsā maḳāmeyn-i raḳīḳa ' arz-ı vech itmiş
Süḥan-sencān-ı āyine ḥayāle inceden ince
- 2 Olup Zīverde tedḳīk-i ' İrfān Savfet-i İṣān
Şuver-bend oldılar sırr-ı cemāle inceden ince
- 3 Tel ehliyse daḥı bu ḥāme-i ḥāmem ḥaṣīr midir
Toḳur mı Es' adā gül-fām-ı kāle inceden ince

674¹⁴⁴⁶

Fahriyye-i ma' nāda

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Degilse de eger Es' ad faḳīr şāh-ı süḥan
Füyūz-ı haḳ ile olmuş yegāne mīr-i süḥan
- 2 İder emīr reh-i şāh u müṣīr-veş ḥikemī
Muḥibb mi virse o dīvān-ı şī' re ḥüsn-i nizām

675¹⁴⁴⁷

Âḥir

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

¹⁴⁴⁶ E2.14b ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴⁴⁷ E2.14b ; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

- 1 Ben o üstād-ı¹⁴⁴⁸ beyānım kim biliyor vaqt-şinās
Bir niçe ‘anḳā-yı ma‘nā-yı murād itsem eger

- 2 Destime almazdan evvel fehmi idüp mağzūrımı
‘Ankebūt hāmemiñ her tarafını şayd ider

676¹⁴⁴⁹

Dīger

Mefā‘ ilün Fe‘ ilātün Mefā‘ ilün Fe‘ ilün

- 1 Cemā‘at-ı bülegānıñ ḥaṭībı oldıgımı
İder beyān sūḥanımdan muḳaddem emmā ba‘d

- 2 Bi-feyz-i ism-i kelīm Es‘adā göreymi eger
Tutardı nazmımı şāhid mü’ellifātda sa‘d

677¹⁴⁵⁰

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Nāmdāş-ı İbn-i Dāvud oldı istihḳāḳ ile
Meclis-i Ahkām-ı ‘Adliyye re’isi ḥāliyā

- 2 Ya neden ‘adl ile ālem olmasun pūr kim odur
Çün ‘Alı Şir Nevā‘ī ‘Ārif-i hükm-i Hudā

¹⁴⁴⁸ E2 nüshasında “üstād” kelimesinin altına “seḥḥar” yazılmıştır.

¹⁴⁴⁹ E2.15a; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁴⁵⁰ E2.16a; -E1, -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E2 nüshasında der-kenarı “Tertīb-i dīvāndan soñra nazım olunmuşdur ; fî 9 S. 61” yazılmıştır.)

- 3 Ca'fer u 'Abdulhamîd u Tâhir u Sâhib gibi
Zü'l-cenâheyn-i riyâset olmağa olur revâ
- 4 Görse ger Fâruḡ-ı a'zam nâzır-ı 'ummâl ider
Eyler idi ser-ketîbe hem cenâb-ı Murtaẓâ
- 5 Râḡıb ile ger teşâ'ur itmiş olsa şübhesiz
Zîver-i mecmu'ası eylerdi nazmın ser-be-pâ
- 6 Görse ger neşr-i selîsin mevci-i destûr olur
Derce 'izbu'l-beyân inşâsına revnaḡ-fezâ
- 7 Pîş ezîn bir meclis içre bir sözün ḡuş cyledim
Ḳall u dell yolundan cevher idi bî-merâ
- 8 Añladım ol nuṡṡı peydâ eyleyen endîşedir
Cevher-i ma'nâya kân-ı hükm daḡıḡa âşinâ
- 9 Ḳalbime virdi sürûr ol nuṡṡ-ı cân-baḡş ez derûn
Mesned-ârâ olmasın ḡılmış idim haḡdan recâ
- 10 Ḥamdulillâh haḡḡ ḡabûl itdi du'â-yı ḡâlisim
Oldı hükm-ârâ-yı edâ-yı tedâbir intimâ
- 11 Ḥidmet-i hayriyye-i şâhe muvaffaḡ cylesün
Sâyesinde haẓret-i mevlâ ilâ yevmu'l-cezâ

- 12   Āşafā vaşl-ı şılā nazmıma sebebdır ekseri
Şā' irān eyler bu ümniyye'yle ma' nā-yı edā
- 13   Cā'ize oldıysada ümniyye-i neyl-i taraf
Ber tarafdır o sebeb-i nazmda şimdi bī-riyā
- 14   Ya' ni genc-i pādişehden hışşe-mendim hamd ola
Söyleden artık muhabbetdir faķiri dā'imā
- 15   Oldı 'arz-ı ihtisās ancak ğaraż dergāhıñā
Cāhıñı tebrikde eşer-i 'arūza iķtifā
- 16   'Arz olunsun kalbe yokdır hiç durūĝ-ı bī-furūĝ
Kavl-i şıdk olmada olmuşken belāgat ihtivā
- 17   Şükr-i lillāh toĝru yoldan ihtiyārī çıķmadım
Olalım āzāde-i tekdīr-i cebr u iftira
- 18   Hāşılı çün kim şadā-yı şān dem-i sūra kadar
Rūzgār içre bulur rengin sühanlarla beķā
- 19   Yazdı Es'ad işbu ra' nā nazmıla ez cān u dil
Şafha-i cyyāma vasfiñ cyle tasdik āşafā

El-meṭālī¹⁴⁵¹

678¹⁴⁵²

Mef' ūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ūlūn

Eşyā ki ḥudāvend-i ḥired-baḥşce sevādır

Bir mūcib-i naşş tāli-i tesbīḥ-i Ḥudādır

679¹⁴⁵³

Fe' ilātūn Mefā' ilūn Fe' ilūn

Sıdḳ-ı şadīḳiñ āyeti ey yār

Şāni işneyn ez hümā fi'l-ḡār

680¹⁴⁵⁴

Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilūn

Nola vaşf olsa 'alā el-veche

Kerremallāhi te'ālā veche

681¹⁴⁵⁵

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

Feyz-i haḳda olmadı esbāhda kim

Raḳıyallāh-i te'ālā 'anhüm

¹⁴⁵¹ El-meṭālī' : maṭla' Ü1

¹⁴⁵² E1.89a, Ü1.39a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁵³ E1.89a, Ü1.39a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁵⁴ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁵⁵ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

682¹⁴⁵⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Ümmü āl oldı Betül-i Zehrā

Raḍiyallāh-i te' ālā ' anhā

683¹⁴⁵⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Dīdem īn mışrā' -ı rā der bāb-ı bāğ-ı ḥālidīn

' İnde cennāt-ı ' adnin fedhilūhā ḥālidīn

684¹⁴⁵⁸

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

Ey pīr-i men imdād kon men mürde umm dil-şād kon

İn çākeret āzād kon dürr der-i kühbe-i itti' ād kon

685¹⁴⁵⁹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Gören şu' ā' -i şumū' a leḫā' if-i ḥamsī

Şu şeş-cihānc virir pertevī ile şemsī

¹⁴⁵⁶ Ü1.39b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁵⁷ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁵⁸ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁵⁹ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

686¹⁴⁶⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Kürrede Türki̇ yogundır gelemez imlāya
Terbiyet-gerde-i mürşid bulur ammā māye

687¹⁴⁶¹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Tāze cān ister iseñ cām-ı şafā-yı meyi gör
Unudurlar seni bī-çāre hemān olmayı gör

688¹⁴⁶²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Yetiş sāķī̇ seniñle itdigim ol ' ahd u peymāne
Dem-i icrā getürdi sehv idüp eyyām-ı meydāne¹⁴⁶³

689¹⁴⁶⁴

Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilâtün Fā' ilün

Bir nigāh-ı hışm ile ol çeşm-i şūh-ı lāl dili
Eylemez mi el-hazer ehl-i dili yekser deli¹⁴⁶⁵

¹⁴⁶⁰ E1.89a, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁶¹ E1.89a, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹⁴⁶² E1.89a, -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹⁴⁶³ E1 nüshasında der-kenara "Ġazel oldı" yazılmıştır. (Gazel için bk. Metin bölümü şiir : 504/1)¹⁴⁶⁴ E1.89a, -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1 (E1: Der-kenar)¹⁴⁶⁵ E1 nüshasında der-kenara "Ġazel oldı" yazılmıştır. (Gazel için bk. Metin bölümü şiir : 527/1)

690¹⁴⁶⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Cāy-ı karar eyler idim her kişi

Virse emān dilber-i hancer-keşi

691¹⁴⁶⁷

Mcī' ūlū Mcfā' ilū Mcfā' ilū Fe' ūlün

Dāniş dil-i dīvāneye vird ile didim dön

Dünyā dinilen dehr-i denī dīde neden dön

692¹⁴⁶⁸Nāzımın Sefer-nāme-i hayre dere eyledikleri¹⁴⁶⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Şükr-i lillāh bize bir āyet-i rahmān geldi

Ya' ni luḡ itmek içün sāye-i Yezdān geldi

693¹⁴⁷⁰

Kezālik

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

¹⁴⁶⁶ E1.89b, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5,¹⁴⁶⁷ E1.89b, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁶⁸ E1.89b, Ü1.39b; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁶⁹ Nāzımın Sefer-nāme-i hayre dere eyledikleri -E1¹⁴⁷⁰ E1.89b, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Müjde ey sükkân-ı belde şâh-ı devrândır gelen
 Kâlib-ı bî-tâb-ı şevke tâze bir cândır gelen

694¹⁴⁷¹

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

Necm-i hümayûn t̃ali' ĩ Hurşid-veş mes' ũddır
 Her tavr-ı hikmet lâmi' ĩ nāmı gibi Mahmūddır

695¹⁴⁷²

Mef' ũlū Mefā' ĩlū Mefā' ĩlū Fe' ũlūn

Dilhāni iken 'āleme ihsāne bahāne
 Es' ad şeh-i deryā kereme hāne bahāne

696¹⁴⁷³

Eşer-i d̃iger¹⁴⁷⁴

Mefā' ĩlūn Mefā' ĩlūn Mefā' ĩlūn Mefā' ĩlūn

Şeh-i deryā sehā şāhenşehe dād-āver-i dünyā
 Hudāvend-i melek sīmā cenāb-ı sāye-i ma' būd

697¹⁴⁷⁵

¹⁴⁷¹ E1.89b, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁷² E1.89b, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁷³ E1.89b, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹⁴⁷⁴ Eşer-i d̃iger -E1

¹⁴⁷⁵ E1.89b, Ü1.39b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Kezâlik¹⁴⁷⁶

Mef'ûlû Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

Sultân Cem nişân u şehinşâh u baħr u ber
Hâkân yem-i nevâl u ħudâvend-ı dâd-ger

698¹⁴⁷⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

'Ahdınıñ her rûzı oldı 'ıyd-i şādî-i bilād
Her şebinde fevz-i ħadre irdi 'ibād 'ibād

699¹⁴⁷⁸

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Gülşen-i iħbâli ola müstedâm
Mâ-ťarzu'l-berħ berûdu el-ġamâm

700¹⁴⁷⁹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün

Dost-ı düşmen yâr-i a' dâ
Menem ey pādşeh dâd-ārâ

¹⁴⁷⁶ Kezâlik : Âyetü'l-ĥayre derc Ü1

¹⁴⁷⁷ E1.89b, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁷⁸ E1.90a, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁴⁷⁹ E1.90a, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Bu matla E1 ve Ü1 nüshasında araya yazılmıştır ve ikinci mısırda vezin ocukluğu vardır.)

701¹⁴⁸⁰

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

Bu tuhfē nezd zī fīṭnatde her bār

Retīme-veş vedādı idc¹⁴⁸¹ ihṭār702¹⁴⁸²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Dimāğ-ı hikmet-i tedbīre oldı nūş-ı revān

Kelām-ı müttefikū'l-intizām-ı nūş-ı revān

703¹⁴⁸³

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Sāḳi-i devr-i zamān sāğar-ı iḳbāli eger

Göricek pür yed-i idbār ile meydāne doker

704¹⁴⁸⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Şehd-i iḥsānūñ vebāle girme sekrinden şaḳın

Her kime iylik iderseñ şer u mekrinden şaḳın

¹⁴⁸⁰ E1.89b, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)¹⁴⁸¹ idc : itsün Ü1¹⁴⁸² E1.89b, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁸³ E1.90a, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁸⁴ Ü1.40a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

705¹⁴⁸⁵

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Olnca gâlib-i şeb eyledikde ceng-i şabâh

Tağıldı başına çarhıñ hemân çeng-i şabâh

706¹⁴⁸⁶

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Bir günâh için velîler her gün âh itmekdedir

Feyz-îşân bu sebebdan çoğalup gitmekdedir

707¹⁴⁸⁷

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Gelürem dirse her âyine-i ferahla bahâ

Eline bir çıkı altun konılsa rahle bahâ

708¹⁴⁸⁸

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Dil-i dîvâne lâl-âsâ görölmez gerçi ki gûyâ

Geline bahş-i zülf-i dilbere zencîr ider ammâ

¹⁴⁸⁵ E1.89a, Ü1.40a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁸⁶ Ü1.39b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar ; matladan önce "18 C.1260" tarihi yazılmıştır.)¹⁴⁸⁷ Ü1.39b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 : Der-kenar)¹⁴⁸⁸ Ü1.40a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 : Der-kenar)

709¹⁴⁸⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Nāgehān külbe-i aḥzānıma cānān geldi

Beñze ƙan sīneme cān derdime dermān geldi

710¹⁴⁹⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Pīrlık bir vāride ger eylese ḥaṭṭ-ı ricāl

Rıḥlet itmez şāhibü'd-dār itmeyince irtihāl

711¹⁴⁹¹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Mūr u mūy-āsā nuzār u ḥurdeyim ammā ki ben

Hem sūḥan-gū hem revān dārem bi-feyz-i zi'l-minen

712¹⁴⁹²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Görür kelāmımı her kör gūş ider şağır

Meger ki münker-i ḥūd-bīn u ḥāsed-i şāğır

¹⁴⁸⁹ Ü1.40a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 : Der-kenar ; matıldan önce "C. 1261" tarihi yazılmıştır.)¹⁴⁹⁰ E1.89b, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹⁴⁹¹ Ü1.40b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁹² E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5

713¹⁴⁹³

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Nola qavlim qabûli qâbil ise

Cevdetim kûlzüme mukâbil ise

714¹⁴⁹⁴

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Ol ki me'lûf ola peydâde cefâdan kaçmaz

Dökse de 'âşıkını yâr o şafâdan kaçmaz

715¹⁴⁹⁵

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Saña cây olduğda ey dil bir gama

Ugradır şağın seni dilber gama

716¹⁴⁹⁶

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Olinca sînene sūzâne yâr-i pîrâye

Gören semâda şarıldı şanur bu pîrâye

¹⁴⁹³ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁹⁴ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹⁴⁹⁵ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁹⁶ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

717¹⁴⁹⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Oldı rindân meh-i rûze gelicek hem-çü hilâl

Lâgar u zered u tâ qad-i girân bār-ı melâl

718¹⁴⁹⁸

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Beni mehcūr-ı rûy itdiñ efendim hayli göndersen

Nolur bārī¹⁴⁹⁹ tesellāya selām-ı sâde gönder señ¹⁵⁰⁰719¹⁵⁰¹Geyvede¹⁵⁰²

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Şadrına açdı yine 'âşık-ı şeydâ keyye

Hâlini göstericek nâz ile şûh-ı Geyve

720¹⁵⁰³Sefâret-i İrânda Kartal merhalesinde¹⁵⁰⁴¹⁴⁹⁷ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁹⁸ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁴⁹⁹ bārī : bāzī Ü1¹⁵⁰⁰ gönder señ : göndersen Ü1¹⁵⁰¹ E1.91a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁰² Geyvede -Ü1¹⁵⁰³ E1.91a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁰⁴ Sefâret-i İrânda Kartal merhalesinde -Ü1

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Riyā itme nihānı aṭalar semtinde gel ev al
Şu bahr-i cünbişe dilberle ey şeyḥ-i muvaḳḳar ṭāl

721¹⁵⁰⁵

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Görünce ḥāce efendi şahāyifin şoruñ
Didi izāle içün destime benim şu veriñ

722¹⁵⁰⁶

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Oldı nev-ḥatt-ı rūy-ı şūḥ-ı besīm
Bed-i dil şafḥa-i kelām-ı ḳadīm

723¹⁵⁰⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Renk-pezir-i imtizāc ol āb-veş bul 'izzeti
Bozma hūş nāsiye istibdād ile mānendimi

¹⁵⁰⁵ Ü1.40b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar)

¹⁵⁰⁶ Ü1.40b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar ; matladan önce "17 R. 1260" tarihi yazılmıştır.)

¹⁵⁰⁷ Ü1.40b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar ; matladan önce "25 S. 1260" tarihi yazılmıştır.)

El-ebyât

724¹⁵⁰⁸

Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Yetişür iştirâ-yı rızvâna

Sikke-i lâ ilâhe illallâh

725¹⁵⁰⁹

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Sâkin it albi uhûd a ile bul derecât

İder elf ile elif resmi bu sırrı ifâ

726¹⁵¹⁰

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Eger nezdiñde hû lafzı degilse ism-i zâtü'l-ha

Lisâna bama ey nahvî amîr Allâha râci' dir

727¹⁵¹¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

¹⁵⁰⁸ E1.90a, Ü1.40b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵⁰⁹ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵¹⁰ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵¹¹ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

İ' vicâc-ı zâhir-i mürşid degildir cây-ı ta' n
Tîri el-hağ menzile îşâl ider Es' ad¹⁵¹² kemân

728¹⁵¹³

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Buldı ' âlî derece dergeh-i hağda Mansûr
Şanma ey münkir-i kecbîn anı ber-dâr oldı

729¹⁵¹⁴

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Ehl-i belde şöyle müştâk-i cemâl-i şâh kim
Şubha dek şehr âhına ferş itdi rûy-ı intizâr

730¹⁵¹⁵

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Penâh-ı devlet u dîn pâdişâh-ı ' adl-âyîn
Bülend-i şân-ı selâtîn cenâb-ı Hân Maḥmûd

731¹⁵¹⁶

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

¹⁵¹² Es' ad : işte Ü1

¹⁵¹³ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵¹⁴ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵¹⁵ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹⁵¹⁶ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

Fe-fī revāḳik nā'le'l-bāle mi'e Rabbiḥī
 Ve min kelāmike zā'ik şehidu meşrebiḥī

732¹⁵¹⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Fāriside nist yoḳdır dirse ger ehl-i lügāt
 Eyle taşdıḳ işbu söz şadıḳdır ey 'irfān-nişān

733¹⁵¹⁸

Sabāncada¹⁵¹⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Piş ezīn dāne-i kısmet sürerek olmış idi
 Es' ada cāy-ı niyābet bu Sabānca şehri

734¹⁵²⁰

Mu' cizātda Gül-i Sad-berk isminde Būstān-zāde Yahyā Efendiniñ eşeri
 şenāsında¹⁵²¹

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Gül-i Şad-berk-i Yahyā būstān-ı zīb havāriḳdır
 Nola ta' ṭir-i kām-i ümmet-i merhūma eylerse

¹⁵¹⁷ E1.90b, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)

¹⁵¹⁸ E1.91a, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵¹⁹ Sabāncada -Ü1

¹⁵²⁰ E1.90a, Ü1.41a ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵²¹ Mu' cizātda Gül-i Sad-berk isminde Būstān-zāde Yahyā Efendiniñ eşeri şenāsında -Ü1

735¹⁵²²

Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün

Hayâli cilde-ger-i çeşm-i bestedir yârîñ

Ne ğam firâķ ile ölsem gözüm açık gitmez¹⁵²³736¹⁵²⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Degil şebnem giyâh merķadi üzere zühür itmiş

Meger kim girye eyler hâl-i zâr 'âşıkā her berk

737¹⁵²⁵

Sefâretle Īrāna giderken Beg-bāzārı merhalcsinde bulunan Vclî Paşa-
zāde Selīm Bege yazmışlardır

Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün

Bir Selīmu't-ṭab' ile dād u sitād-ı zevķ için

Eyle Beg-bāzārına sevķ-i semend-i iştiyāk

738¹⁵²⁶İznikmidde¹⁵²⁷¹⁵²² E1.90a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵²³ Beyit için bk. Recāizāde Ahmed Cevdet, *Nevādiru'l-Āsār fī Mütala'ati'l-Eş'ār*, s.175¹⁵²⁴ E1.90a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵²⁵ E1.91a, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵²⁶ E1.91a, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵²⁷ İznikmidde –Ü1

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Desti geçdi elime dilber-i İznikmīdīñ
Sordum ağzın çeke suyu rehin işrâb itdi

739¹⁵²⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Ḳadri nādānı ile kūtāh olan ger cāhile
Olsa hem-gerdün seri süflādır ma' nā yeri

740¹⁵²⁹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Dem ki āmāde ola ervāhe hāl-i elvedā'
Derd-i merde merhem olur anlamam māl u derem

741¹⁵³⁰

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Müsevvedāt-ı günehle şeb-i şebāb geçüp
Şabāh-ı şeyb çıkardı beyāza rüsvāyı

¹⁵²⁸ E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında der-kenara “Ġazele girdi” yazılmıştır. Gazel için bk. Metin bölümü şiir : 523/2)

¹⁵²⁹ E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında der-kenara “Kezālik” yazılmıştır. Gazel için bk. Metin bölümü şiir : 463/2)

¹⁵³⁰ E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 nüshasında der-kenara “Kezālik” yazılmıştır. Gazel için bk. Metin bölümü şiir : 530/3)

742¹⁵³¹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Mülāyemet gibi var mı 'adū-şiken bir şey

Du' āya eyle nigeḥ kim hezīmet-ārādır

743¹⁵³²

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Cūd-ı zātīye teḥ desti degildir māni'

Şolsa da vird-i mu' atṭarına būyı gitmez

744¹⁵³³

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Şīve-i rūşen-dilāndır rûzgāre ittibā'

Gāḥ pūr-cūş ol geḥi ḥāmūş ol bi'l-iḳtiżā

745¹⁵³⁴

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Zamān helākini ḳaşd ideniñ ma' azzallāḥ

Ḳabīhi re'yi güzel gösterir başīretine

¹⁵³¹ E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹⁵³² E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵³³ Ü1.41b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵³⁴ E1.90a, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)

746¹⁵³⁵

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Belâsını bulacak ehl-i reşke ' âlemde

Olur mı sūz-ı derūnı kadar azâb-ı elīm

747¹⁵³⁶

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Hürmeti bildim ki lâzımdır şarâb-ı mest iken

Çizmelide dökdüm elden bir ayak basmaz yere

748¹⁵³⁷

Mef' ūlü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ūlün

Kim gördi vefâ rāh-ı rehân içre cihānda

Maḥşerde felek şâhid olur işbu ḥuşûsa

749¹⁵³⁸

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Zevâli yâdına geldikce merd-i hüşyârñ

Sürür olur ğam-ı müdgām bu bezm-gâhında

¹⁵³⁵ E1.91a, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)¹⁵³⁶ E1.90b, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵³⁷ Ü1.41b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 : Der-kenar)¹⁵³⁸ Ü1.41b ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1 : Der-kenar)

750¹⁵³⁹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Cây-ı serim şöyle tenhâdır ki olmaz vâkıfı

Sâki-i mir'ât-ı ruhsâr eyle nûş-ı cām-ı şâf

751¹⁵⁴⁰

Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün

Şemşîr-i ğamze işledi ey yâr ' âşıka

Tîr-i nigâhı tiz yetişdir ki cân vire

752¹⁵⁴¹

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Yansa hâl u hâtt-ı rûy-ı şu' le-nâki fi'l-meşel

Sünbül-i reyhânı itmez mi nicârı hâlka neşr

753¹⁵⁴²

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

' Abeş olmaz mı gül-geşt-i çemen beytü'l-hüzün içre

Likâsıyla nezâret-bağş olursa nağl-i nevreste

¹⁵³⁹ E1.91a, Ü1.41b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1 : Der-kenar)¹⁵⁴⁰ Ü1.42a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁴¹ E1.91b, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁴² E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5

754¹⁵⁴³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Zebānım şöyle şārımdır kesel-i scyf iden haşmı

Dü şakķ eyler hemān dem mülzimāne bir iki sözle

755¹⁵⁴⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Hamdulillāh hünerim şöhretine gālıbdır

Şavtı 'ālī içi hālī degilem tabl-āsā

756¹⁵⁴⁵

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

'İlm u 'irfāndan o şüretde tehī destim kim

Kālem-i kâşirime şıgırmıyor imlā-yı 'adem

757¹⁵⁴⁶

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Vaşf-ı hālinde kalem tábını şarf itse dağı

Olur elfāz-ı dürrer-bār-ı sūhan saçma kara

¹⁵⁴³ E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁴⁴ E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁴⁵ E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (E1: Der-kenar)¹⁵⁴⁶ E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5

758¹⁵⁴⁷

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

O cādū çeşm u kıavs ebrū nigāh itmez neden bilmem

Didim mi hıç yanında gözün üstünde kıaşıñ var

759¹⁵⁴⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Eski nevres buldığı mażmūnı ger fehmi eyleyüp

Nev-hevesle bulsalar dirlerdi bī-pervāne-gī

El-mesāri'

760¹⁵⁴⁹

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Nola murādına irmez ise merdüm ħod-rā

761¹⁵⁵⁰

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

Besdir bize müşāhede-i rūy-ı dil-rübā

¹⁵⁴⁷ Ü1.42a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar)¹⁵⁴⁸ Ü1.42a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5 (Ü1: Der-kenar)¹⁵⁴⁹ E1.91a, Ü1.42a ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālis*, s.15)¹⁵⁵⁰ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālis*, s.15)

762¹⁵⁵¹

Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün

Her derde bir devā var anı bulmadır hüner

763¹⁵⁵²

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Keder geçerken anıñ kaydı da diger ğamdır

764¹⁵⁵³

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Zamāne zāhidiniñ ' iffeti zügürtlükdür

765¹⁵⁵⁴

Fe' ūlün Fe' ūlün Fe' ūlün Fe' ūlün

Toķınma arıya kıovanına gider

766¹⁵⁵⁵

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Yaşasun yār hemān ' aşıkā saĝlık budır

¹⁵⁵¹ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālīs*, s. 33)¹⁵⁵² E1.91a, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālīs*, s.33)¹⁵⁵³ E1.91a, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁵⁴ E1.91a, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālīs*, s. 33)¹⁵⁵⁵ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5

767¹⁵⁵⁶

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Pek aqvā olurmuş subūt subūt

768¹⁵⁵⁷

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Virme yā Rabb ehl-i reşke kudret-i icrā-yı gayz

769¹⁵⁵⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Rūz-ı rüşen rüy-ı yâri gördiğün göndereniñ

770¹⁵⁵⁹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Fātiḥu kıflı'l-feḥūmi metnu miftāhi'l-'ulūm

771¹⁵⁶⁰

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Emr-i tahrir-i veḳāyī' genc iken bükdi belim

¹⁵⁵⁶ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁵⁷ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁵⁸ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁵⁹ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁶⁰ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5

772¹⁵⁶¹

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Şafā geçerken anı kār şanmağ oldu cünün

773¹⁵⁶²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Şafā-yı neş'etini isteyen ehl-i dili bulsun

774¹⁵⁶³

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Ḥabāb-āsā mu' ammādır bu hestī bahrına insān

775¹⁵⁶⁴

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Düşmenimde devr-i derd-i iftirāk-ı yār ola

776¹⁵⁶⁵

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

¹⁵⁶¹ E1.91a, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁶² E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁶³ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5¹⁵⁶⁴ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālis*, s. 50)¹⁵⁶⁵ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecālis*, s. 50)

Şakın¹⁵⁶⁶ zındîk ile ehl-i ta'âssubdan karîb olma

777¹⁵⁶⁷

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Şafâ-yı hâtırı yâ Rabb baña kifâf cyle

778¹⁵⁶⁸

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Bir pula olsa da dünyâyı alup aldanma

779¹⁵⁶⁹

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Yitürmeyince bilinmez nefâyisiñ kadri

780¹⁵⁷⁰

Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün

Degil mi 'ayn-ı hatâ kıl nigâh-ı hod-bîni

781¹⁵⁷¹

¹⁵⁶⁶ Şakın : Şakın E1

¹⁵⁶⁷ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecâlis*, s. 50)

¹⁵⁶⁸ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵⁶⁹ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵⁷⁰ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5 (Mısra için bk. R. Ahmed Cevdet, *Zinetü'l-Mecâlis*, s. 53)

¹⁵⁷¹ E1.91b, Ü1.42b ; -E2, -E3, -E4, -E5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Kişiniñ sözünden özin var tanı

782¹⁵⁷²

Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün

Dünyā dinilen dehr-i denī dīde neden dūn

783¹⁵⁷³

Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

Gökden ne yağdı kim anı yer içmedi tamām

784¹⁵⁷⁴

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Başda sermāye bitelde keşkūl

785¹⁵⁷⁵

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Es' adım ammā ki şūmım ez nuḥūs-ı scyyi'āt

¹⁵⁷² E1.91a ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

¹⁵⁷³ Ü1.43a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵⁷⁴ Ü1.43a ; -E1, -E2, -E3, -E4, -E5

¹⁵⁷⁵ E1.91b ; -E2, -E3, -E4, -E5, -Ü1

SONUÇ

XIX. yüzyılın tanınmış alim ve şairlerinden Sahhaflar Şeyhi-zāde Es'ad Mehmed Efendi şiirlerinde Es'ad mahlasını kullanmıştır. Es'ad Efendi, 18 Rebiyülevvel 1204 (6 Aralık 1789)'te İstanbul'da doğmuş ve 4 Safer 1264 (11 Ocak 1848)'te vefat etmiştir.

Es'ad Efendi 29 Eylül 1825 tarihinde Şāni-zāde Ataullah'ın yerine vak'a-nüvisliğe getirilmiştir. Es'ad Efendi 25 Cemaziyülevvel 1247 (1 Kasım 1831) tarihinde Takvim-i Vekayi Nazırlığı'na getirilmiştir. Böylelikle ilk resmi gazetemizin başyazarı da Es'ad Efendi olmuştur.

13 Cemaziyülevvel 1251 (7 Eylül 1835) tarihinde geçici büyük elçilik unvanı verilerek, Feth Ali Şah'ın oğlu Mehmed Şah'ın tahta çıkışını tebrik etmek için İran'a elçi olarak tayin edilmiştir.

Es'ad Efendi 2 Safer 1254 (27 Nisan 1838) tarihinde, karantina hakkındaki kötü düşüncelerin önüne geçmek ve bununla ilgili dinî konulardaki meseleleri çözmek üzere kurulan Karantina Meclisi'ne aza seçilmiştir. 17 Cemaziyülahır 1257 (5 Ağustos 1841)'de asaleten Nakibü'l-eşraflığa getirilmiş; ölümüne kadar da bu görevde kalmıştır.

Rumeli Kadiaskerliği'nden sonra Es'ad Efendi, sıbyān mekteplerinin ıslahı için kurulan Meclis-i Muvakkat'te (Geçici Meclis) üye seçilmiştir. (1261/1845). 22 Aralık 1846 tarihinde kurulan Mekatib-i Umumiyye Nezareti'nin başına Es'ad Efendi getirilmiştir. Böylece bulunduğu yer itibariyle tarihimizde "Maarif Nazırı" unvanını alan ilk şahıs Es'ad Efendi olmuştur.

Eserlerinin sayısı Es'ad Efendi'nin velūd bir şair ve yazar olduğunu göstermektedir. Es'ad Efendi üzerine yapılan yorumlar daha çok nesir alanındaki eserleri ve dilde sadeliğin ilk savunucusu olması nedeniyledir.

Es'ad Efendi'nin Divanın dışında Tarih-i Es'ad, Üss-i Zafer, Zibā-yı Tevārih, Teşrifāt-ı Kadīme, Sefer-nāme-i Hayr, Ayetü'l-hayr, Münşe'at, Bahçe-i Safā-endūz, Şahidü'l-müverrihin, Pend-nāme, Tercüme-i Mustazraf adlı eserleri vardır.

Divan şiirinin hemen her türünde eserler veren Es'ad Efendi kudretli bir şair olarak gösterilmemektedir. Es'ad Efendi kendisinden sonra çığır açan bir şair değildir.

Es'ad Efendi Divanı müsvedde nüsha hariç toplam altı nüshadan oluşmuştur. Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi Bölümü, nr.3848'deki E3 nüshası dışında diğer nüshalar nazım şekillerine göre düzenlenmiştir. Bu özelliğiyle Es'ad Efendi Divanı klasik divan tertibinden farklıdır.

Es'ad Efendi 20 kaside, 8 mesnevi, 93 gazel, 6 tahmis, 1 muhammes, 1 şarkı, 407 kıt'a, 46 matla, 60 beyit ve 24 mısra yazmıştır. Değişik nazım şekilleriyle yazdığı tarihler ise tarih bilimine yardımcı kaynak durumundadır.

Divan edebiyatının son dönem şairlerinden olan Es'ad Efendi devrinin edebi özelliklerine uygun şiir yazmıştır. XIX. yüzyılda yaşayan Es'ad Efendi "lisanda sadeliğin ilk nazariyatçısı" olmuştur.

Es'ad Efendi Sebk-i Hindî tarzında şiirler yazmıştır. Bu tarzın önemli temsilcisi Nedîm'den dil ve söyleyiş bakımından etkilenmiştir. Günlük hayatta kullanılan kelime ve kelime grupları Es'ad Efendi'nin şiirlerinde oldukça fazladır. Onun şiirlerinde çarşı-pazarda konuşulan sözleri bulmak mümkündür.

Es'ad Efendi'nin şiirlerinde günlük hayattan sahneler vardır. Şiirlerinde görevleri sırasında yaşadıkları önemli yer tutar. Bunlardan İran elçiliğine dair yazdıkları çoğunluktadır. Onun şiirlerinde “vatan, gurbet ve fitne-fesat ehlinde şikayet” sıkça dile getirilir. Bu durum şairin yaşadığı dönem düşünüldüğünde dikkate değerdir.

Es'ad Efendi'nin şiirlerinde dil genelde sadedir. Günlük hayatta kullanılan atasözü ve deyimlere şiirlerinde yer vermiştir.

Aldığı görevler Es'ad Efendi'nin devletin ıslahat hareketlerinin yanında yer aldığının bir göstergesidir. Sosyal hayatın ve edebiyatın değişmeye başladığı bir dönemde Es'ad Efendi'nin şiirlerinde de bu değişim dikkati çekmektedir. Divan edebiyatının klasik özellikleri muhteva ve mazmunlar açısından bütün şiirlerinde görülmemektedir. Dönemin eserleri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde daha iyi anlaşılacağı şüphe götürmezse de edebiyatımızda değişimin ilk önce muhtevada başladığını, daha sonra ise şeklin değiştiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

1. AKTEPE, Münir. “*Es‘ad Efendi*”, İA, IV, 363
2. AKTEPE, Münir ; “*Es‘ad Efendi*” *The Encyclopaedia of İslam*, Volume II, 724
3. *Ansiklopedik İslam Lügati*, Tercüman Yay., II, 508
4. ATEŞ, Ahmed. “*Deylemler*” İA, III, 567
5. BABİNGER, Franz; *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev.Coşkun ÜÇÖK, Ankara 1982
6. BANARLI, Nihad Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1971
7. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1975
8. BOZDEMİR, İbrahim; *Osmanlı Sıbyan Mekteplerinde Eğitim ve Öğretim*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991
9. CEVDET, Recâizâde Ahmed *Zinetü’l-Mecâlis*, Haz. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU, Ankara 1994
10. CEVDET, Recâizâde Ahmed *Nevâdirü’l-Âsâr fî Mütâla‘ati’l-Eş‘ar*, Haz. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU - Mehmet SARI, Ankara 1998
11. ÇAVDAR, Tuba; “*Es‘ad Efendi Kütüphanesi*”, TDVİA, XI, 347
12. DENER, Halit; Süleymaniye Umumi Kütüphanesi, İstanbul 1957
13. DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1984
14. DOĞAN , Muhammet Nur; *Şeyhülislam Es‘ad ve Divanı*, MEB. Bak. Yay., İstanbul, 1997
15. ERGUN, S. Nüzhet. *Türk Şairleri*, III, İstanbul 1945
16. Es‘ad Efendi, *Münşe‘at*, Süleymaniye Ktp., Es‘ad Efendi Böl., nr. 3847, vr. 17b-18a

17. ERCAN, Yavuz, *Osmanlılarda Töre ve Törenler*, İstanbul 1979
18. Fatin, *Tezkire*, İstanbul, 1271
19. İŞİN, Erdem. "Galata Mevlevihanesi" , TDVİA, III, 362
20. İNAL, İ. Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1969
21. İPEKTEN Haluk vd; *Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1988
22. İPEKTEN Haluk; *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve İzahı*, Dergah Yay., II Baskı, İstanbul 1997
23. İslam Alimleri Ansiklopedisi, "*Es'ad Efendi*" Türkiye Gazetesi Yay., XVIII , 129
24. İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu, IV, İstanbul 1969
25. KARAL, Z. Enver, *Halet Efendi'nin Paris Büyükelçiliği*, İstanbul 1939
26. KOÇ, Havva; "*Es'ad Efendi*", Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, I, 419
27. KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divân-ı Türki-i Basit*, İstanbul 1298,
28. KÖPRÜLÜ, Fuad. *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara 1999
29. LEVEND, Agah Sırrı; *Türk Edebiyatı Tarihi*, II. Baskı, Ankara 1984
30. NAFİ, M.Cevad İbnü's-Şeyh; *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı*, Haz. M. ERGUN, T. DUMAN, S. ARIBAŞ, H. DİLAVER, MEB Yay., Ankara 2002
31. OĞRAŞ, Rıza. *Es'ad Mehmed Efendi ve Bahçe-i Safâ-endûz'ı*, Burdur, 2001
32. OĞRAŞ, Rıza *Es'ad Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şahidü'l-Müverrihin Adlı Eserinin Edisyon Kritiği*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 1995

33. ONAY A. Talat, *Mazmunlar ve İzahı*, Haz. Cemal KURNAZ, Ankara 2000
34. ORTAYLI, İlber , *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yay., İstanbul 1987
35. Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi., “*Es‘ad Efendi*”, Türkiye Gazetesi Yay., III, 144
36. ÖZTUNA, Yılmaz; *Devletler ve Hanedanlar*, Kültür Bak. Yay., II, 729
37. PAKALIN, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993
38. Rehber Ansiklopedisi, “*Es‘ad Efendi*”, Türkiye Gazetesi Yay., VII , 38
39. RIFAT, Ahmet, *Devhatü’n-Nukaba*, Haz. Fatih KÖKSAL, Sivas 1998
40. SAKAOĞLU, Necdet. “*Halet Efendi*” , TDVİA, 498
41. SARIYILDIZ, Gülden; *Karantina Teşkilatının Kuruluşu ve Faaliyetleri (1838-1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Master Tezi, İstanbul 1986
42. SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet; *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*, Ankara 1994
43. SÜREYYA, Mehmed. *Sicill-i Osmanî*, İstanbul 1290
44. Şemseddin Sami, *Kāmūs-ı Türkî*, Çağrı Yay., 4. Baskı, İstanbul 1992
45. TANPINAR, A Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1976
46. TUMAN, Mehmet Nail. *Tuhfe-i Naili Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal KURNAZ - Mustafa TATCI, Ankara 2001
47. UNAT, Faik Reşit; *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri*, Ankara 1992
48. UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı. *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları*, I, Ankara 1943
49. ÜNVER, İsmail, “*Es‘ad Efendi*” Büyük Türk Klasikleri, VIII, Ötüken Yay., 1995

50. KÜTÜKOĞLU, Bekir; “*Vekāyi’-nüvis*” , İA, XII
51. KURŞUN, Zekeriya; *Necid ve Ahsa’da Osmanlı Hakimiyeti (Vehhabi Hareketi ve Suud Devleti’nin Ortaya Çıkışı*, Türk Tarih Kurumu Bas., Ankara 1998
52. Vak‘a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi, YKY, İstanbul 1999
53. Yeni Tarama Sözlüğü, Düzenleyen: Cem DİLÇİN, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1993
54. YILMAZER, Ziya; *Vak‘a-nüvis Es‘ad Efendi Tarihi*, OSAV Yay., İstanbul 2000
55. YILMAZ, Mehmet; *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992
56. YILMAZER, Ziya; “*Es‘ad Efendi*”TDVİA, XI, 341-345
57. YILMAZER, Ziya; *Vak‘a-nüvis Es‘ad Efendi Hayatı ve Eserleri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış İlahiyat Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1984
58. ZÜLFİKAR, Hamza; “*Tanzimat’ın Getirdiği Yeniliklerin Türk Dilindeki Yankıları*”, Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu Bas., 1994

ÖZET

Es'ad Efendi (1204-1789/1264-1848) XIX asır vak'a-nüvis şair ve alimlerindendir.

Es'ad Efendi'nin babası Medine'ye kadı olarak gittiği sırada ölmüştür. (Aralık 1804) Şâni-zâde Ataullah'ın yerine 15 Safer 1241 / Ekim 1825 tarihinde vak'a-nüvis olmuş ve ölünceye kadar bu görevde kalmıştır. 1828 yılında Üsküdar kadısı olmuştur. 1247/1831 yılında resmi bir gazete olan Takvim-i Vekâyi'nin başına getirilmiştir. Eylül 1834'de İstanbul kadısı olduktan sonra Muhammed Şah'ın tahta geçmesini tebrik için İran'a elçi olarak gönderilmiştir (1835- 1836). Es'ad Efendi elçilik görevinden döndükten sonra uzun süre hastalanmıştır. Tanzimat'tan sonra kurulan Meclis-i Ahkam-ı Adliye'ye 6 Ağustos 1841 tarihinde üye seçilmiştir. 30 Mayıs 1843 tarihinde nakîbü'l-eşraf, 13 Ekim 1844 tarihinde ise Rumeli kadıaskeri olmuştur. Sıbyan Mekteplerinin geliştirilmesi için kurulan komisyonda görevlendirilmiştir. 1846 yılında Meclis-i Ma'arif-i Umumiye'ye üye seçilmiştir. Ölümünden kısa bir süre önce Meclis-i Ma'arif-i Umumiye Reisi olmuştur. Es'ad Efendi 3 Safar 1264/10 Ocak 1848 tarihinde ölmüştür. Mezarı İstanbul- Yerebatan'daki kütüphanesinin bahçesindedir.

Es'ad Efendi'nin kütüphanesinde yaklaşık 4000 adet kitap vardır. Kütüphane 1262/1846 yılında tamamlanmıştır. Es'ad Efendi kütüphanesi günümüzde Süleymaniye Kütüphanesi içindedir.

Es'ad Efendi'nin edebiyatla ilgili olarak Divan, Bahçe-i Safa-endüz, Şahidü'l-Müverrihin, Pend-name, Münşeât adlı eserleri vardır. Üss-i Zafer, Tarih-i Esad, Ziba-yı Tevarih, Teşrifat-ı Kadime, Sefer-name-i Hayr, Ayatü'l-hayr adlı eserleri ise tarihle ilgilidir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Es'ad Efendi'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Es'ad Efendi Divanı değerlendirilmiş ve üçüncü bölümde ise divanın tenkitli metni yapılmıştır. Divanda 20 kaside, 9 mesnevi, 93 gazel, 282 tarih, 1 muhammes, 6 tahmis, 407 kıt'a, 1 şarkı, 60 beyit, 24 mısra bulunmaktadır.

SUMMARY

Es'ad Efendi (1204-1789,1264-1848), ottoman official historiographer (vak'a nüwis) and scholar.

He was left in straitened circumstances by his father's accidental death (December 1804) while on his way to take up the duties of kadi of Medina. After holding various clerical posts, in Safar 1241/ October 1825 he succeeded Shanı-zade Ataullah Efendi as vak'a-nüwis, a post he held until his death. His work Üss-i zafer attracted the favour of Mahmud II. He was kâdî of the army in 1828, then kâdî of Üsküdar and was appointed editor of the official gazette Takvim al-wakâ'i when it first appeared in 1247/1831. In September 1834 he was appointed kâdî of Istanbul, and in 1835-6 went as special envoy to Persia, to congratulate Muhammad Shah on his accession. A long illness interrupted his career, but after the Tanzimat he was for two years a member of the Medjlis-i ahkâm-i adliyye (Council for Judicial Ordinances), on 6 August 1841. He was appointed Nakıb al ashraf and from 30 May 1843 to 13 October 1844 he was kâdî asker of Rûmeli. In 1845 he was a member of the commission set up to reform primary for education and in 1846 became a member of the Council for Education (Medjlis-i ma'arif-i umumiyye); appointed its president on 1st January 1848, he died almost immediately afterwards (3 Safar 1264-10 January 1848) and was buried in the garden of the library he had founded in the Yerebatan quarter of Istanbul.

His collection of books, he over 4000 in number (3719 of them manuscripts), he deposited in a library which he endowed in 1262-1846 now housed in the Süleymaniye Public Library, they remain one of the most important collections in Turkey.

In this, the life poetry and poems of Es'ad Efendi who is one of the outstanding poets of nineteenth century was examined carefully. He wrote many books like: His literature books are Divan, Bahçe-i Safa-endüz, Şahidü'l-Müverrihin, Pend-name, Münşeât and his historical books are Üss-i Zafer, Tarih-i Esad, Zıba-yı Tevârih, Teşrifat-ı Kadime, Sefer-name-i Hayr, Ayatü'l-hayr

In first part is some information about Es'ad Efendi's life. In second part is manuscripts of Es'ad Efendi's Divan used for preparing edition critique were examined. In third part is, the edition critique of Es'ad Efendi's Divan was prepared. His divan contains 20 kaside, 9 mesnevi, 93 gazel, 282 tarih, 1 muhammes, 6 tahmis, 407 kıt'a, 1 şarkı, 60 beyit, 24 mısra